

ARAS

A DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG KÖZÉLETI FOLYÓIRATA

2007. augusztus 20.

VII. évfolyam, 3. sz.

Támogatók:

a Szülőföld Alap

A Nemzeti Civil Alapprogram

az óbecsei önkormányzat

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

008+32(497.113=511.141)

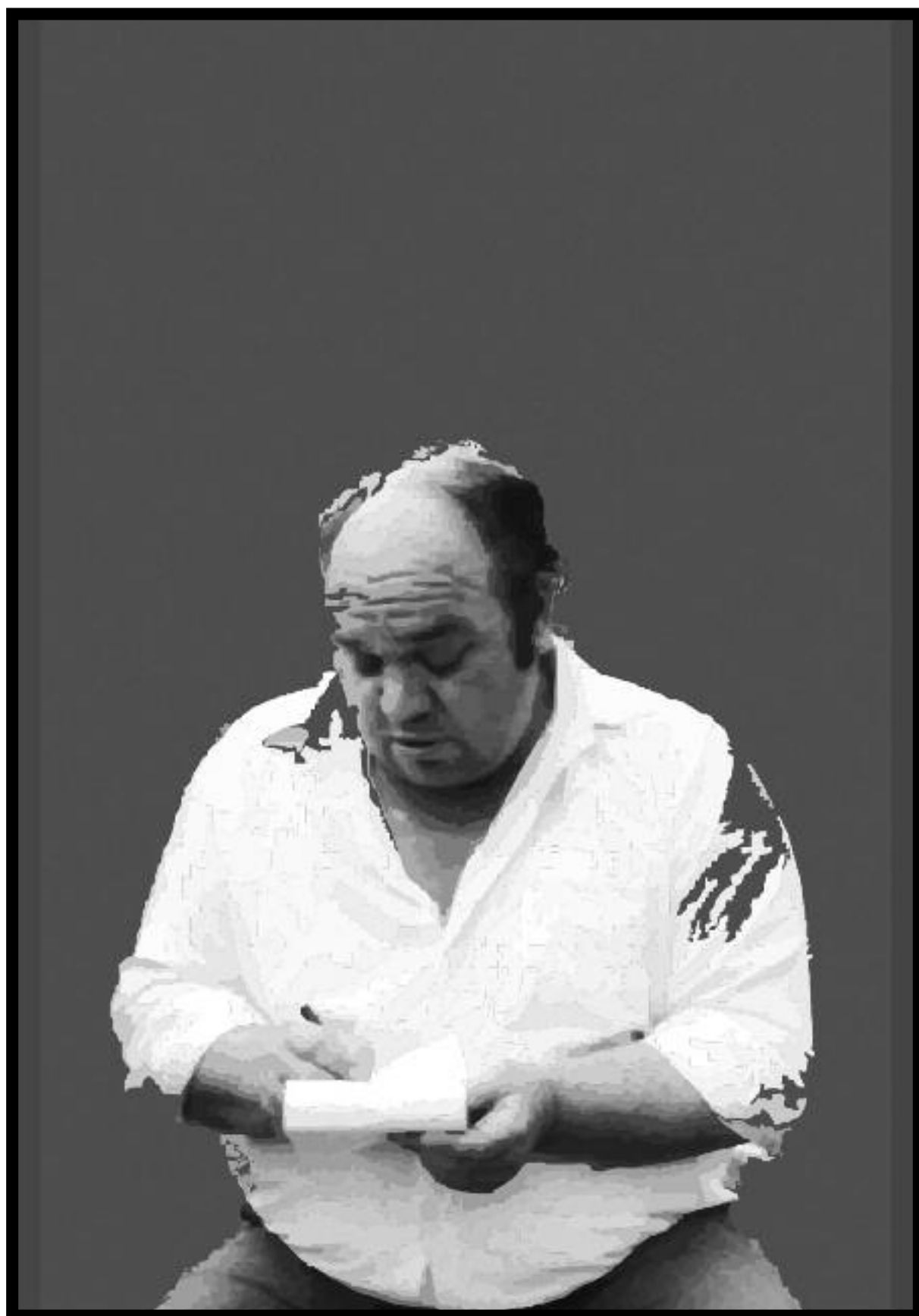
ARACS : a délvidéki magyarság közéleti folyóirata /
felelős szerkesztő Vajda Gábor. – 1. évf., 1. sz. (2001) –
. – Szabadka : Aracs Társadalmi Szervezet, 2001-. –
Ilustr. ; 29 cm

Tromesečno.
ISSN 1451-1762

COBISS.SR-ID 94357250

TARTALOM

Cs. Simon István (Csóka): Gyöngyharmatos csöndben	5
Tari István (Óbecse): Szülőfalud helyén	6
Gyökérnyomás, kényszerérés (Cs. Simon Istvánról)	7
Kovács Nándor (Szabadka): Párhuzamos életképek IX.	9
Gubás Jenő (Szabadka): A szabadkai magyar rádiózás a szerbiai politikai pártok forgatagában	14
Mirnic Károly (Szabadka): Haszontalan értelmiség	17
Cser Ferenc—Darai Lajos (Kanada—Kápolnásnyék): Szellemi önkormányzatok	20
Székely András Bertalan (Budapest): Egy európai gondolkodású magyar (Skultéty Csaba)	28
Bogner István (Szabadka): Nem kell beszélni róla? Csátalján trianoni emlékművet avattak	31
Huszár Pál (Budapest): Keresztyén felelősséggel a nemzetért	35
Müller Éva (Magyarkanizsa): Jó munkáért vidám aratást	45
Hajdó István (Erdély): Mosoly és lecsorduló könny	48
Pekár Tibor (Szabadka): Szabadka neki köszönheti zenekultúráját	50
Szöllősy Vágó László (Szabadka): Kodály és Lányi emlékezete	55
Bata János (Horgos): Bence Lajos otthon van	57
Huszár Zoltán (Horgos): Labancéknál	60
Dokumentumok	65
Matuska Márton (Újvidék): Szerbia diadalútja	68
Juhász György (Eszék): Mit mond Belgrád?	74
Vajda Gábor (Szabadka): Szólamok és akarások	78
Magyaródy Szabolcs (Kanada): A magyar szolidaritás tüze	91
Ninkov Kovačev Olga (Szabadka): A hányatott sorsú remekművek elfoglalták méltó helyüket (Eisenhut Ferencről)	92
Mezei Zoltán (Szabadka): Válaszcikk	93
Hibaigazítás	94

Cs. Simon István
(1942–2007)

CS. SIMON ISTVÁN:
GYÖNGYHARMATOS
CSÖNDBEN

Tavaszi éjszakán
gyöngyharmatos
csöndben
sötétzöld
legelőt
vág a holdsarló
gyöngyharmatos
csöndben
világvégi
csillagszemű
őzsutának váltót

Szülőfalud helyén

Cs. Simon István halálára

Szülőfalud helyén ma is még annyi év
Eltelevényesedő
Gazsága mentén szánt a gép

Fénylő ekék nyomán kifordult cserép
Hirdeti oly dacosan
Korsók, edények összetört

Mázát, enyészetét, közösséged serény
Fölnevelő melegét,
Kapaszkodását: balladás

Homályba bukott fölindultsága már
Nem lehet akkora kín
Gazzal benőve, csonka cső

A kútja, szárazat köhögve int
Füstje a táj. Lobogó
Mocskos növénné vált dohány

Levélnyelébe, nyers ütőerébe szúrt
Lándzsa, ha szív alakú
Hegyére fűzi itt a szót:

Megváltva oldaladba vág a pusztulás
Régen elárverezett
Szülőfalud nevében élsz

(Tari István fotói)

Gyökérnyomás, kényszerérés

Cs. Simon Istvánról

2007 sanyarúhetének nagycsütörtökén, a harangok megsüketülésének napján, az utolsó vacsora után, Jézus halálküzdelmének idején, amikor „véredbe kóstol az éj”, amikor „*az olajfák csöndjét/ lélegzetedből kitépik*”, Cs. Simon Istvánt a Teremtő magához szólította.

Egyetlen napilapunk, melynek évtizedeken, pontosabban harmadszázadon át leghűségesebb munkatársa volt, húsvét keddjén közölte halálának, ugyanakkor temetésének hírét, emlékezett meg róla.

Cs. Simon István a délvidéki magyar irodalom leg-hitelesebb alkotója volt.

Néki csak szülőföldje maradt, szülőfaluját, Terjánt, letörölték a föld színéről, főiskolai tanulmányainak városát, Mostart, szétlőtték a martalócok.

Tizenkét évesen élhette át, földijeivel együtt, a második világháború utáni időszak első, kíméletlen falurombolását. Igen, Terján, ez a Zentával szemben fekvő, észak-bánsági, kicsiny, ám színmagyar település a Holt-Tisza kanyarában, nagyon zavarhatta az akkori mindenhatókat, a nyomaink eltörlésén kitartóan munkálkodókat, ezért csaptak le rá kíméletlenül, különféle körmönfont magyarázatokkal, ezért bontatták le házait, telepítették ki lakóit 1954-ben.

Cs. Simon István abban az iszonyú elkeseredettségben, megalázottságban, ám a kitelepítésük okozta megrázkódtatások által egymásra utalt, a bajban összekapaszkodott emberek között, kényszerűségből teljesen egységgé váló faluközösségben szocializálódott, melyben nem lehetett helye a mellébeszélésnek, a megtévesztettségnek, a hamisságnak. A terjániak, ezek a dohánykertészetből, virágmagtermesztésből élő emberek, pontosan érezték azt, hogy magyarságukért kell hatványozottan szenvedniük, hiszen falujuk egyik részét Pestnek, másik részét Budának nevezték egymás között, s a körükben népszerűsített szövetkezetesítés kudarca jó politikai ürügyet szolgáltatott az újdonsült hatalmasoknak arra, hogy széttúrják ezt az életképes, ezt a kíméletlen, roppant

szorgalmat igénylő munkában összekovácsolódott, bánsági falucskát.

– Nem lesz itt többé Kisbudapest! – szólta el magát az egyik magyargyűlölettől izzó nagykutya akkor. Így is lett.

És Cs. Simon István legérzékenyebb éveiben ennek a kicsiny, halálra ítélt falunak, falujának óriásira nőtt együttérzésében, falubelijeinek fölfokozott véd- és dacsövetségében ismerhette meg gyökereit, a valódi fogódzókat, érezhette igazinak népdalainkat, balladáinkat.

És mekkora fintora a sorsnak, hogy ez a már csak emlékezetben élő falucska élőbbé, igazibbá válhat az igazinál! Igen, a történetei, a jó irodalom által.

Cs. Simon István által.

Fiatalkori verseit olvasom.

Cs. Simon István nem tartozott a divatos, a futtatott költők közé. A költők, írók inkább újságírónak, az újságírók inkább költőnek tartották a mellébeszélés korában. A szembesüléstől való rettegés korában.

A nagyzó, magát kelletve, mindent rezegve elmaszatoló, elkendőző, fölfuvalkodottan vidékies, nyelvet gyötrő, a politikai propagandát sunyin kivitelező, kiszolgáló, önmagát rettentő modernnek, nagyviláginak érző rejtőzködés - mely azért mindenáron (akár az alkalmazott költészet árán is!) irodalmi, szerkesztői hatalmat akart magának - maradinak, falusiratónak tartotta őt a városiasodás idején.

Mindez már alig számít.

Néki, a kényszerérés következtében, már igen fiatal korában kialakult értékrendje volt.

Nem csillogni, szolgáltni akart!

És szolgált. Alázattal.

Szavai szerint: amennyire magára hagyottnak érezte vidékét, annyira osztotta vele a közösséget. „Milyen ember az, aki szégyelli azt a vizet, amelyikben megmosdott? (...) Az amsterdami kínai étteremben elfogyasztott pekingi kacsa ízét én a négyes számú cseledkonyhában főtt étel ízével vettem össze.” – nyilatkozta 1974-ben.

Heti rendszerességgel, elképesztő szívóssággal gyalog, kerékpáron járta vidékünket, figyelte leépülésünket, minden apró részletet számon tartva írta lírai jelentéseit pusztulásunkról.

A rettegéstől nagyra nőtt hallgatás idején készített mélyinterjúkat. A sors kivételesen nagyszerű ajándékának tartom azt, hogy a nyolcvanas években időnként vele együtt riportozhattam, vele együtt járhattam be Bánátország hozzánk eső, istentelenül elárvult, ám annyi emléket rejtő részeit. Magnetofont nem használt, nagy, szálkás betűkkel jegyzetelt, riportalanyai előtt mindig felolvasta azt, amit mondataik nyomán papírra vetett. A tartalmi idézetektől, a szemük láttára megszülető, kikerekedő írástól kedvet kapó riportalanyok őszintebben, közlékenyebben mondták tollba, formálták, alakították írójukkal együtt mindazt, ami foglalkoztatta őket. Megbízta egymásban, megbízta írójukban, Cs. Simon Istvánban, aki első verseskönyvét (*Utak keresztje*, Forum, Újvidék, 1971) ezekkel a verssorokkal zárja: „*elvtársak/ alakoskodás nélkül csukjátok be/ az ajtót előttem*”.

Sérült önbecsülésünk istápolója volt.

„Igazgatók irodájában ácsorogsz hetenként,/ hónapokig egyazon kérelemmel, egyazon eredménynyel/ távozol, majd ismét visszatérsz,/ töprengsz, lám, itthon vagy végre,/ a csalódás neveden szólít./ Eszedbe jut, egy kötelező olvasmányban olvastad,/

ha kell ököllel is küzdj,/ s megpróbálsd kiharcolni azt,/ ami csatározások nélkül is járna.”

Ahogy szülőfaluja a pusztulásban, úgy járt ő élen a munkában, úgy járt ő élen a tobzódásban.

Mert kor-szerűtlen lenni: mondanivalója volt a *kor-korban*, mely „*alatt/ a rozsdá/ az istent is lemarta volna*”.

Csak arról tudott verset írni, ami nyomasztotta. És csak akkor, amikor írás nélkül nem lehet tovább lépni...

Nálánál hűségesebb, a szülőföldjéhez jobban ragaszkodó embert nem ismertem. Még gyerekkorában készült fényképén is, mind a tíz lábujjával, görcsösen kapaszkodik az anyaföldre! Cs. Simon István meztláb gyerekkorának óriási élménye volt a harangozás. A terjáni kisharang kötelének rángatása közben úgy érezte, az a harangzúgás „*a mindenséget, az ábrándokon túli mérhetetlen kupolát is betölti*”.

„*Alig vártuk – mesélte kendőzetlen őszinteséggel –, hogy a falu legidősebb embere, az öreg Rice meghaljon, ugyanis messze lakott a temetőtől, hosszan harangozhattunk volna utolsó útjára*”.

Cs. Simon István halálakor, temetésén nem szólhattak a harangok.

Cs. Simon István szülőfalujából csak egy elárvult temető, csak egy elárvult, harang nélküli harangláb maradt.

Irodalmunk szent helyét jelöli immár az a harangláb.

Fotó: Megyeri Pál

Cs. Simon István 2004-ben az Aracs-díj átvételekor

Párhuzamos életképek IX.

– Kérdés, meddig tartasz ki elveid mellett, a végteleenségig, vagy ráérzel, hol a határ, és kellő időben kihátrálsz belőle? – fejtegeti politikai gyakorlatának mozgatórugóit egyik magyar pártunk tevékenységében szerepet vállaló egykori tanárember, miközben Belgrád felé tartunk a nándorfehérvári diadal négy-százötvenedik évfordulójának ünnepére. Észre sem veszi, hogy tulajdonképpen párttagtársai és saját magatartásának erkölcsét minősíti. A politikával foglalkozó nemzettársainknak nem ártana, ha legalább elolvassák a nyugati nagy lapokat bemutató lapszemléket, mert így megtudhatnák, ma már nem a kommunista párt központi bizottsága szabja meg a mércét, hanem az erkölcs és politika szorosan együtt jár. Legalábbis a világ jobbik felén, ahová vigyázó szemünket kéne vetnünk.

*

– Nem értem az embereket, mennyire nem tudtak és nem tudnak élni. Annak idején, míg mások siránkoztak, keresztül-kasul bejártam a világot, és most is évente útra kelek, ha rövidebb távra is – mondja az egyik magánosan élő nyugalmazott színész. Hát, valóban nem tudtunk élni az egypártrendszer idején sem. Tizenéves koromban szombati napokon már déli tizenkét órától besorakoztam a hentesbolt elé, hogy a délután öt órakor érkező szállítmányból négy kilogramm csontot, egy disznófejet és néhány disznólabát vehessek. A csontról leszededetett húsból készült a vasárnapi ebéd, kedden körömpaprikás, csütörtökön pedig az egészben sült disznófej került az asztalra. Szombattól szombatig léteztünk a sokak által boldognak vallott titói érában. Igaz, később a markovici korszakban gyakran hangoztatott ezer márkás havi fizetés is nagy ívben elkerülte azokat, akik a pártok mögötti felsorakozás helyett a csendes értékekre összpontosítottak. Az értékeket ritkán díjazták.

*

– Nagyon szép, tiszta, rendezett települések sorjáznak a Baja–Bátaszék–Bonyhád-útvonalon is –

mondom alkalmi stoposaimnak, egy komlói bányamérnöknek és két pécsi egyetemistának, miközben Váraljára tartunk a Polgári Körök országos találkozója.

– Igen, mert zömmel sváb települések ezek. A svábok pedig szorgalmasak, adnak környezetükre - válszolgák kórusban.

– És a magyarok? Szerbiában azzal veszik le lábukról a magyarokat, hogy dolgos, szorgalmas, művelt emberek. Ennek fejében aztán ők egész életükben dolgoznak, ma már éhbérért, így a települések is a pusztulás jegyeit hordozzák magukon.

*

– Szokatlanul más, idegenül ható falukép benyomását keltik elhanyagoltságukkal az utak menti házsorok, gondozatlan udvarok, térdig érő gazzal benőtt utcák – foglalta össze első vajdasági útjának tapasztalatait a Hajdú-Bihar megyében élő Gulyás Imre költő barátom. Így látják szülőföldünket, így látnak bennünket ma. A több mint nyolcvan év elszakíttasság alatt idegenné váltunk önmagunk számára is. Néhány évtizeddel ezelőtt még falvainkban, tanyáinkon minden tavasszal kimeszelték a házakat és a melléképületeket, gondot fordítottak a környezet rendbe tartására. Mára sikerrel tört előre a Balkán. Szemléletmódban, életfelfogásban, értékrendben már-már teljesen beolvadtunk.

*

– Munka nélkül tengődünk itt a faluban – mondja egy egyházaskéri ismerősöm.

– A tartományi privatizációs titkárság segédletével a mezőgazdasági szövetkezetet is sikeresen eladták. Egy Belgrád környéki szerb vette meg. A helybeli magyaroknak felmondott, és a Közép-Szerbiából hozott munkásokat, akik most olcsón felvásárolják az üresen maradt házakat. Kicserélődik a lakosság – vázolja a bánási történeteket az éhbértől is megfosztott asszony.

*

– Ismét nyúzzuk a parasztot - rikkant rám sokatmondóan egyik újságoldalról a nagybetűs cím. Szerzője a pártállami korszak menő újságírója. Nyugdíjas-ként ismét tollat ragadott.

– Jogom van a megélhetésre – hangoztatja, miközben a nyugdíja nagyobb, mint sokunk fizetése, akik pedig nem nyúzták, nem nyúzhatták akkor sem a parasztot, mert nem kerülhettek abba a helyzetbe, mivel nem voltak a kommunista párt tagjai! Nem írták, nem írhatták le akkor sem, hogy a helyi járulék bevezetésével tulajdonképpen sarcolják a már egyébként adózó embereket. Ennek visszaszolgáltatására tulajdonképpen most, a privatizáció kellős közepén döbbenhetnének rá legalább a magyar vezetők, hiszen hamarosan magánosítják azokat a létesítményeket, amelyeket végeredményben egy-egy település lakói építettek. Arról már nem is szólva, hogy a mostanában tíz évre megszavaztatott helyi járulékot majd az új tulajdonosnak, az újjgazdagnak fizetik a már-már éhbérért dolgozó megtévesztett emberek.

*

– Úgy gondolom, a magyarok azért kerültek ebbe a kutyaszorítóba, mert hátat fordítottak a nemzetnek. Veri most őket az Isten, de úgy is kell – fejtegeti az egyik utas egy szabadkai autóbuszban. Történetesen ismerem az asszonyt. Legalább harminc éve nem járt templomba, férje óhitű, aki csupán karácsonykor és a család választott szentjének ünnepekor az éttrend összeállításában gyakorolja vallását.

*

– Nem szeretem, ha sürgetnek a vallási tárgyú kiállítások megtekintésére – mondja egy falusi óvónő, miután rákérdeztek, hogy nevelőmódszereiből miért hagyja ki a magyar családokat meghatározó keresztény értékeket. Pedig nincs sok időnk a töprengésre. Lépésvesztésben vagyunk. Márpedig, ha azt nézzük, mit tesznek ilyen helyzetben a parasztok, választ is kaphatunk a teendőkre, hiszen ha késésben vannak a vetéssel, gondolkodás nélkül végzik a munkát éjjelnappal. Mennyivel korábban kell hozzálátni akkor a gyermekek neveléséhez, hogy a felnövekvő nemzedék otthon érezze magát közöttünk, sajátjának tudja nemzetünk értékrendjét.

*

– Turistautamon mindig betérek a helyi templomokba – fejtegeti egy nyolcvan körüli belgrádi magyar.

Egyébként – mint mondja, szégyelli is – nem jár templomba. Ha a hely lakóinak lelki világáról, közösségi kötődésének egészségéről képet akarunk kapni, azt a templomaikban olvashatjuk le, a múltjuk iránti tiszteletet pedig a temetőkertekben.

– Viszont milyen értékrend lehet azokban a falvakban, ahol a sírkertekben a keresztek sem látszanak ki a gazból? Aki nagyszülei sírját veszni hagyja, azt már gyermeke sem fogja tisztelni.

*

Konrád György szerint már az is antiszemitizmus, ha valaki idegenszerűnek nevezi a magyarországi kormányt. Egyébként az Országgyűlés szocialista képviselői 2007. február 20-án listát kaptak a használandó és kerülendő szavakról.

*

Milošević uralkodásának korszakában a szerb radikális tájékoztatási miniszter, Aleksandar Vučić a NATO-beavatkozás idején körlevélben szólította fel az állami költségvetésből pénzelt tömegtájékoztatási eszközök főszerkesztőit, hogy az újságokban milyen változtatott megvető jelzőkkel kell egységesen illetni a NATO-tagállamait.

*

A hunok most már nem csak Párizsban, Szabadkán is gyülekeznek. Alkalmam volt látni őket az egykori ifjúsági központba préselt, Kosztolányiról elnevezett és színházteremnek mondott sötétkamrában. Esterházy Péter, az önmagát amúgy csak az Európa Parlament betűszójaként épé-nek nevező író élvezkedett a jobbra tanulóifjúságból álló közönség előtt.

– Miként olvassák műveidet? – röppent fel a beszélgetőtárs kiművelten beavatott szárnyaló kérdése.

– Hun jól, hun rosszul – hangozott a tömör válasz, hiteles képet adva arról a folyamatról, hogy miként zuhant az egykori főnemesi család a lumpenproletárok szellemi szintjére, amelyben most a kései utód már otthonosan mozog a manírjával.

*

– Azt gondolom, Lányi Ernő a magyar kultúra része, és úgy gondolom, az egységes magyar kultúra része is – fogalmazta meg sajátos látásmódját Szabadka önkormányzatának művelődési és tájékoztatási tanácsosa, író a város zenei életének egykori szervezőjéről, aki 1908-ban, jóval Trianon előtt került az akkor még magyar zeneiskola élére.

– A kiserdei helyi közösségben lakossági fórumon találkozott L. I. a választóival. Hosszan ecsetelte, milyen bódultan jött a találkozóra az éppen virágzó bodzafák oltalmában – mesélte az egyik képviselő-tesztületi tanácsnok, egyébként maga is prózáíró és újságíró. Amikor az előadónő a hallgatóság soraiban meglátta tanácsnoktársát, felragyogott az arca.

– Örömmel látom, hogy itt van a politikában jártas barátom, ő majd beszél a helyi közösséget érintő kérdésekről.

A szabadkai önkormányzat szokásos sajtótájékoztatóján a polgármester művelődési és tájékoztatási tanácsosa is megjelent. Az egyik újságíró a műsorszórási pályázat vesztesének, a Szabadkai Rádióknak a soráról kérdezte a tanácsos-asszonyt.

– Érdemben nem tudok hozzászólni, nem követtem az eseményeket – válaszolta a város tájékoztatási ügyeiért felelős megbízott.

*

Bár az ember folyamatosan rendezgeti értékrendjét az újabb és újabb adatok birtokában, gyakran kényszerül kisebb-nagyobb átértékelésekre. Így van ez olykor még a több száz éves történelmi eseményekkel is, amelyekről ismereteit egyoldalúsággal átítatott eszméi, világnézeti anyagból merítette, vagy meríthette. Úgy tartják, az idő és a történések okoskodásunk és kételkedésünk nélkül is helyükre teszik az ötszáz év takarásában levő dolgokat, mint mondjuk a keresztes hadjárat szervezésével megbízott Dózsa György boszszú fűtötte lázadásának nemzetirtó önpusztítását. A rajta elkövetett kegyetlenség, vagy a felkeléshez alkotott későbbi eszmetöltet elegendő a feloldozáshoz? Vagy a kommunista párthoz való tartozás elegendő Áchim András egyik gyilkosának, Zsilinszky Endrének a büntett alóli felmentéséhez?

Nemcsak a skatulyát kell időnként felnyitni, hanem tartalmát is ki kell emelni ahhoz, hogy lássuk akár a cipőt is, amelyben az illető járt, így tudhatjuk meg, hogy csupán csak a cipő szorítása készítette cselekvésre.

*

Újra kell tanulnunk a fogalmak jelentését. Hány évnek, évtizednek kellett eltelnie, hogy rájövünk, a konzervativizmus nem maradiságot jelent. A félresiklatásban, sajnos, költőink is közreműködtek. József Attila verse után kit érdekelt már Horger Antal munkássága, vagy az Ady által geszti bolondnak megbélyegzett Tisza István, vagy a költőcske Mihályként említett

Szabolcska Mihály tevékenységének megismerése iránt hányan érdeklődtek vidékünkéről? A nagy többség elfogadta a költőóriás ítéletét. De vajon az ő ítélete volt-e, vagy a szabadkőműves Martinovics-páholyé, amelyhez többek között Schöpflin Aladár, dr. Bölöni György, dr. Jászi Oszkár, Szini Gyula vagy dr. Vámbéry Rusztem, Rákosi Mátyás védője tartozott?

*

– Nagy bajban van a nemzet - fogalmazott a Magyar Püspökkari Konferencia, és a lelki megújulásra imáét hirdetett. Csatlakozott hozzá a nagybecskereki egyházmegye, és olykor a szabadkai egyházmegye néhány templomában is felolvasták a közös imát.

– A válság mára elérte az élet minden területét – emeli ki Csoóri Sándor a Márciusi chartában, amelyet Délvidéken élő értelmiségiek is aláírtak. Mégis. Mégis megtörténik, hogy ünnepeink dátumait a szervezők kedvükre tologatják a nekik megfelelő napokra, viszonylagossá, lényegtelenné téve dátumot, napot egyaránt. A szabadkai megyés püspök áldásával és védnökségével pedig egyházi segélyszervezetünk, a Caritas pénteki napon szervezett jótékonyági bált a Népkörben, azon a napon, amelyet a délvidéki magyar katolikusok – igaz, egyre kisebb rétege – még most is „bűnbánati napként” él meg.

*

– Ott, ahol eltűnik a szentek megbecsülése, a hit igazságai lassan minden mással egy szintre kerülnek és viszonylagossá válnak – figyelmeztetett Puskás László görög katolikus pap, művész, a magyarmajdányi Szent Adalbert templom mozaik oltárképének készítője. A szent hitvalló vértanúkra való emlékezésünk mellett különleges feladatunk és kötelességünk az új vértanúkat és hitvallókat is felmutatni. Hiszen a mi környékünkön is voltak efféle világító emberek, olyanok, akiket üldöztek az elveik miatt.

*

Közzétették a szabadkai Népkör Magyar Művelődési Központ júniusi műsorfüzetét. Megdöbbenéssel nézem, hogy 3-án, Trianon előestéjén, majd június 17-én ismét a Hit gyülekezetének nevezett nemzetidegen liberális szekta rendezvényével mossák az agyakat.

– Megfizetik a bérleti díjat, és nem lehetünk kizárólagosak – mondja ellenvetésemre az intézmény mun-

katársa. Ezek szerint, ha valaki megfizeti, nyugodtan tarthat előadást Hitler művészeti, építészeti, irodalmi "sikertörekvéseiről", vagy Chicholina is tarthatna akár gyakorlati órákkal elegyített pornótanfolyamot, mert pénzért mindenre átváltható a magyar művelődés otthona?

*

Megemlékezések Trianonról Kárpátalján, a Felvidéken, Erdélyben és az anyaországban. A Délvidéken mindössze néhány templomban délután megkondultak a harangok, valamint Újvidéken egy civil szervezet rendezett alkalmi megemlékezést. A délvidéki magyar pártok, művelődési intézmények egyike sem érzi szükségét a közös emlékezet életben tartásának.

– Régen volt az, minek bolygatni! – mondja egy volt színész.

– Az ember halottairól sem azért emlékezik meg, mert azt gondolja, egyszer csak betoppannak az ajtón – próbálom magyarázni azt, amit minden értelmiséginek tudnia kellene, hogy történelmi események, őseink, nemzeti nagyjaink, szentjeink emlékének ápolása a személyiség fejlődésében is segít, erkölcsi hatása mindennapi életünkre is kihat.

– Miért, emlékeznünk kellene erre a napra? – kapta fel fejét baráti társaságban rendezett futballozás közben legnagyobb délvidéki magyar pártunk egyik tagja, egyébként parlamenti képviselő, arra a megjegyzésre, hogy a párt és a fennhatósága alatt álló civil szervezetek egyike sem tartott megemlékezést a gyalázatos békediktátumról. A rákövetkező napokban viszont magyar pártelnökeink kórusban üdvözölték azt a bejelentést, miszerint a Fidesz és a KDNP parlamenti frakciója törvényjavaslatot nyújt be az Országgyűlésben arról, hogy június 4-e legyen a magyar összetartozás napja.

*

Március 15. Bácskertes. Alkalmi műsor Petőfi mell-szobránál. A falu énekese mikrofonba éneklí a himnusz. A művelődési egyesület vezetősége, az iskola énekkara és az összesereglett emberek is hallgatják a fiatal tehetséget. Az utolsó akkordok után megtapsolják az előadót.

*

– Rendezvényeinken még a magyar pártok tagjai is csak dörmögnek valamit nemzeti imánk, a himnusz éneklése helyett – fakadt ki egyik magyar pártunk ma már tiszteletbeli elnöke.

*

– A kishegyesi Dombos-feszt rendezvényén nem lenne ott a helye a szlovák, ruszin, horvát és szerb fellépőknek is? – kérdezte az Újvidéki Televízió magyar szerkesztőségének átvedlésektől terhes, amúgy csak sötét figuraként emlegetett szerkesztő riportere a rendezvény egyik házigazdájától.

– Végül is ez a célunk, efelé igyekszünk – válaszolja a liberális eszméktől átítatott ifjú szervező. Ám nemcsak ők igyekeznek afelé. Magyar képviselőink is az anyanyelvű iskolák helyett már „multikulturális” oktatási intézmények viszonylatában gondolkodnak az óvodától az egyetemig.

*

Kosztolányiról nevezték el az olykor elitnek is mondott tehetséggondozó nyelvi gimnáziumot Kosztolányi szülővárosában. A szép épület előcsarnokában a diákok hirdetőablán hívják fel egymás figyelmét a fontosabb eseményekre. A helyesírási hibák láttán úgy tűnik, magyartanár nincs az iskolában.

– Kettő is van – mondja egyik ismerősöm. Így viszont annál inkább ad jellemrajzot és minősítést róluk, hogy még az érettségizők tablójára is hibásan került fel az igekötős ígét tartalmazó idézet.

*

Kárpát-medencei magyar tananyelvű iskolák igazgatói találkoztak Bácskertesben. A Felvidékről és Kárpátaljáról katolikus oktatási intézmények vezetői számoltak be tevékenységükről. Az iskola diákjai rövid alkalmi műsorral készültek köszönteni a tanácskozás résztvevőit. Az egyik kislány bátorításért édesapjához fordult.

– Ne legyen lámpalázad. Gondolj arra, hogy ez az ötven ember ugyanolyan üresfejű senki, mint apád – palántálta az önbizalmat utódjába.

*

Aláírásokat gyűjtöttek, petíciót adtak át papjuk ellen a püspöknek egyik nagyobb délvidéki magyar településünk lakói.

– Az újságoknak, a keresztény újságíróknak tájékoztatniuk kellene ezekről az eseményekről a krisztushívó olvasókat – hangzott el a keresztény értelmiségiek egyik tanácskozásán.

– Az ilyen napihírek közlése nem egy hetilapnál dolgozó újságíró feladata – igyekezett segítségemre sietni után egyik könyvkiadónk volt vezérigazgatója, miután többen nem értettek egyet velem abban, hogy nem a világi krisztushívók feladata papjuk kiválasztá-

sa, és nincs jogosultságuk arra, hogy kisajátítsák, vagy elutasítsák őt maguktól.

– A hívek feladata, hogy felnőjenek Krisztusban és megértsék a Szent Pál-i szavakat: „Nem számít sem az, aki ültet, sem az, aki öntöz, hanem csak a gyarapodást adó Isten.” (I. Kor. 3,7) – áll az erdélyi magyar püspökök közleményében.

Aláírásgyűjtésbe, tüntetésbe kezdeni, újságokban cikkezni tehát arról, hogy melyik pap vezetése alatt hajlandók, vagy nem hajlandók az egyházhoz tartozni és templomba járni, nem más, mint a személyre szabott vallás kialakítása. Szekta táptalaját készítik elő azok, akik csak egy bizonyos személy igehirdetését készek elhinni, csak az ő közvetítésére akarnak hinni Istenben.

*

Az 1848-as szabadságharc idején Szép Ferencz plébános szolgált a szabadkai Szent Teréz plébánián. A forradalom és szabadságharc történéseinek ismertetésére hetilapot indított. Első hetilap volt ez a Délvidéken. Emellett a szabadkaiakat a betűvetésre, és a gyümölcstermesztésre tanította. Egyik civil szervezetünk szorgalmazására az elmúlt évben a nemzetét sokoldalúan szolgáló pap tiszteletére emléksobát rendeztek be a Hét Nap szerkesztőségében. Alkalom lenne ez, hogy megemlékezzünk nemzeti ünnepünkről.

– Nem politizálunk – hártotta el a lehetőséget a megszentelt emléksoba létrehozását szorgalmazó civil szervezet. Mellesleg a nagy létszámú tagság közül talán öten voltak jelen a Szép Ferencz-emléksoba szentelésén, azóta sem volt senki se kíváncsi a nemzetünket szolgáló pap munkásságát felvillantó fényképekre.

*

– Miért kell ezt emléksobának nevezni, amikor csak tizenöt berámázott másolat idézi Szép Ferencz egykori szabadkai jelenlétét? – jegyzi meg valaki, bizonyosságát adva, hogy a térség magyar tárgyi és szellemi emlékeinek nyolcvanhét éve tartó megsemmisítése nem múlt el nyomtalanul.

*

Vajdasági pedagógusokkal a Felvidéken jártunk. A városokba érkezve ugyancsak pedagógusok fogadtak, kalauzoltak bennünket. A település intézményeinek, lakóinak bemutatásakor mindig érezni lehetett, figyelmük középpontjában a templom, a mélyen gyökerező, Istenbe vetett hit áll. Ebben a hitéhez való őszinte ragaszkodásban különbözik a felvidéki pedagógus

a délvidékitől. Csoda, hogy a templom alagsorába eltemetett Serédy Zsófia arcát, testét, bibliát tartó kezét a maga teljességében máig a mészkőből kioldott anyaggal őrizte meg az esővíz.

*

– Mégis csak arcátlanság, hogy Szabadkán a posta ismét lekapcsolta a kábeltévéről az MTV1 műsorát. A zentaiak, magyarkanizsaiak az Eurovíziót Budapest közvetítésében nézhették, nekünk pedig a belgrádi találást kellett hallgatnunk – hözöngött egyik ismerősöm. Mit szolt volna, ha tudja, Szabadkán a kábeltévé-szolgáltatással megbízott igazgató a Magyar Nemzeti Tanács egyik hivatalnoknőjének a férje?

*

– A tompai határátkelőnél a Bécsbe tartó háromszáz szerb egyetemistát öt óra hosszáig várakoztatták a magyar vámszervek – adta hírül a volt felesége révén francia félműveltséggel rendelkező Bojidar r Đelić, Szerbia demokrata párti kormányalelnöke. Felháborító, folytatta a csetnik vajda híveinek stílusában, hogy Szerbia legkiválóbb fiataljait a magyar útlevelezők zaklatják, holott szabályos schengeni vízummal rendelkeztek. Az ügyben tiltakozott a belgrádi Képviselőház VMSZ-es képviselőcsoportja is, majd pedig eme magyar párt ifjúsági tagozata is hallatta hangját.

– Úgy látszik, a tiltakozók születésüktől kezdve kiváltságosak voltak, és már a kezdetektől diplomata útlevelemmel utaztak, mert különben tudnák, egy útlevelem számítógépes ellenőrzése és kezelése közel egy percet igényel, háromszáz személy esetében ez hány perc és hány óra? – jegyzi meg az egyébként idénymunkára kényszerült diplomás ismerősöm.

*

– Az a dolgunk, hogy minél egyszerűbbé, gördülékenyebbé tegyük a határon való átjárást. Milyen jól esett, hogy szavamra a szerb vámos eltekintett a szentegyházaskfalui Gyermekefilmharmónia tagjai hangszerének időigényes számbavételétől – fejtette ki nézetét beszélgetés közben egyik pártbeavatott, akinek szavaiból kiszűrhető, csak azok járhatnak jól, akik érdekében ők megszólalnak, hiszen akkor nem érvényesek az előírások. A magukat ránk erőszakoló, a mindenkori hatalomhoz dörgölözők mennyire képesek így átérezni gondjainkat? Hogyan alakíthatnak ki magyar közösséget, érdekeket védő és segítő szabály- és törvényrendszereket?

A szabadkai magyar rádiózás a szerbiai politika forgatagában

Gondolom, nem lehet vitás, hogy a szerbiai kormány politikája egyáltalán nem nevezhető kisebbségbarátnak. Ezt bizonyítja a most elfogadott költségvetés is, amely csak minimális összeget irányzott elő a kisebbségek támogatására. Úgyszintén igazolják ezt a kisebbségek elleni atrocitások, amelyeket a szerb hatalom mind a mai napig nem volt képes vagy nem is óhajtott megfékezni, valamint azok a legutóbbi rendelkezések, amelyek az elektronikus médiumok sugárzását szabályozzák oly módon, hogy a kisebbségek nyelvén történő rádiózást beszűkítik, vagy teljesen megszüntetik. Azzal ugyanis, hogy a két vagy több nyelven sugárzó rádióállomások a jövőben csak egy hullámhosszra jogosultak, ez azt jelenti, hogy a huszonnégy órás két- vagy többnyelvű rádióműsorok közvetítése ezzel lehetetlenné válik.

A magyar és a szerb intézmények összevonása, ami a magyar intézmények ellenőrzését s munkájának a megbénítását jelenti, állandó igyekezete a hatalomnak. Most ezt a műsorok összevonásával, az úgynevezett „szendvics”-adásokra való visszatéréssel a Szabadkai Rádiónál igyekeznek végbevenni, ami viszont a Ranković-kor rendőrállamának az egyfajta visszarendeződését jelenti. Ismeretes ugyanis a titói korszaknak az az intézkedése, amikor minden magyar iskolát, művelődési egyesületet, magyar intézményt a „testvériség-egység” jelszava alatt egyesítettek, ezzel ellehetetlenítve minden magyar aktivitást. A Szabadkai Rádió magyar szerkesztőségének is évekig tartó harcába került, hogy a három óránként váltakozó magyar és szerb műsorpolitikát önálló, huszonnégy órás műsor sugárzására változtathassa. Ez most ezzel a hullámhosszakat elosztó rendelkezéssel megszűnni látszik.

A Szabadkai Rádiót ugyanis az elektronikus médiumokra vonatkozó legújabb rendelet miatt nem csupán az a kár érte, hogy csak egy hullámhosszon sugározhat, tehát kénytelen visszatérni a „szendvics”-műsor-sémára, de mint regionális adó is megszűnik létezni. Ezután csak mint városi rádióállomás működhet, minimális hatósugárzással. Szerencsére a regionális su-

gárzás lehetőségét a főleg magyarországi pénzekből létrehozott Pannon Alapítvány által működtetett Pannon Rádió kapta meg. Ez a most szerveződő rádióállomás csak magyar nyelven fog működni, és remélhetően átveszi a Szabadkai Rádió magyar szerkesztőségének a huszonnégy órás szerepét, amely, a továbbiakban is, az eddigi hatótávolságban lesz hallható. Így **láttszólag** a Délvidék északi területeire kiterjedő magyar nyelvű rádióadás nem szenvedne csorbát.

A szabadkai szerb politikai pártok persze heves tiltakozásba kezdtek e rendelkezés ellen. Védeni kívánják a Szabadkai Rádiót, beleértve, álszent módon, a magyar szerkesztőséget is, de valójában ők nem az eddigi két hullámhossz megvonását siratják, sőt, mindig is az volt a céljuk, hogy szűnjön meg az egész napos magyar adás. Ők a magyar nyelvű Pannon Rádió regionális, azaz a nagyobb távú hallhatóságát fájlalják. A multikulturalizmus, értsd szerb irányítású rádiózás előnyeire hivatkozva, és a szerb, a horvát valamint a német műsorok csorbulását hangoztatva, a magyarelenség veszélyeitől féltik a szabadkaiakat, miközben a közös műsorpolitikáért harcolnak. A magyarság persze már sokszor „ráfázott” az ilyen multikulturalizmusra, már számtalanszor megtapasztalta, hogy a szerb-magyar közös lónak túros a háta. Ezért természetesen menekül az ilyen fajta közösködéstől, de ahogyan a magyar szerkesztőség e jogfosztottságból ki akar bújni, az sajnos nagyon rossz harcmódról tanúskodik. Azzal ugyanis, hogy a Pannon Rádiótól kívánja visszaszerezni a nagyobb hatótávolságnak a sugárzási lehetőségét, ezzel csak a magyar nyelvű rádiózásnak árt, hisz ezzel megszűnne az egész napos magyar műsor adása. Ha ugyanis nem változik meg az a most érvényes rendelet, miszerint egy rádióállomás csak egy hullámhosszra jogosult, ez azt jelenti, hogy a műsoridőt osztania kell majd a szerb, a horvát és a német nyelvű adásokkal. Ezzel pedig a szerb nacionalista érdekeket támogatja.

Ez a jogelvonás, a téves s elégtelen tájékoztatás, valamint a szerb pártok hamis, rókaelkű aggódása a Szabadkai Rádió, beleértve a magyar műsorok korlá-

tozott sugárzása miatt, sajnos szembeállította a magyar hírközlő eszközök közösségét is. Miközben egymás ellen harcolnak a hullámhossz birtoklásáért, megfigyelhetjük az igazi cél eléréséről, az egész napos magyar nyelvű rádiózás lehetőségéről. A szerb nacionalistáknak fondorlatos módon sajnos ismét sikerült összeveszíteniük a magyarokat.

Persze, a legvétkesebbek itt mégiscsak a magyar politikusok, akik egyrészt nem a délvidéki összmagyarság érdekeit tartották szem előtt, hanem a sajátjukat, kisajátítva a rádiót és a munkahelyeket az egyik magyar párt részére. Másodszor, nem világosították fel a magyarságot a valós helyzetről. A Szabadkai Rádió vezető egyéniségei ugyanis, akik a VMSZ bennfentes közegéhez tartoznak, már évek óta ismerték a problémát, a várható rendszabályokat, ennek ellenére nem a rádió magyar szerkesztőségét kívánták megmenteni, hanem a saját embereikkel egy VMSZ irányítású rádiót igyekeztek létrehozni. Így jött létre hasonló módon, VMSZ befolyással korábban az Újvidék-központú Mozaik Alap és a Mozaik Televízió, Szabadkán pedig a Pannon Tévé és Rádió. Nem kétséges, hogy a célok a délvidéki magyarság érdekében állnak, de az a mód, ahogyan azt a saját érdekeik szolgálatába állították, kizárva a nyilvánosságot, a többi magyar pártot és a magyar lakosság tájékoztatását, s mindezt a magyarországi támogatásokból, az már nem egyenes szándékról tanúskodik. Azok a pozícióban lévő magyar politikusok, akiknek mégis sikerült kieszközölniük a szerb kormány részéről egy regionális hullámhossz használatát a szabadkai központú magyar nyelvű rádiózás számára, a mostani jelekből ítélve, ezt egypárti rádióállomásként kívánnák működtetni. Erre egyértelműen az alapítvány tagságának s a rádió alkalmazottainak az összetételéből lehet következtetni.

A szélesebb (magyar) közösség előtt az is ismeretlen, hogy a Pannon Alap milyen pénzeszközökkel rendelkezik, és ebből mennyi pénzt kíván kiválasztani a rádió működtetésére. Magyarországi és (talán) magánbefektetők pénzével rendelkezik, de hogy mennyivel, azt a nyilvánossággal eddig nem közölték. Ez pedig bizalmatlanságot szül, és találgatásokra ad okot. A már sugárzó Pannon Televízió, amivel párhuzamosan majd a rádiót is kívánják működtetni, a Családi Kör című újság cikkírója szerint a 2006-os évben huszonötmillió forintot emésztett föl. A rádióval kapcsolatban az erre vonatkozó kérdésekről eddig sajnos még senki sem nyilatkozott. Ha a VMSZ nem a nyilvánosság kizárásával szervezi meg a Pannon Alap kuratóriumát, ha a tagok közé más pártokból is beválaszt képviselőt, és

nem csupán a VMSZ vezető személyeit, illetve támogatóit, valamint ennek okáról tájékoztatja a magyar közvéleményt, akkor nem került volna sor ismét egy újabb ellenségeskedésre. A Pannon Alap, ha valójában tisztességes módon, az összmagyarság érdekében kívánja működtetni a Pannon Rádiót, akkor legalább öt követelménynek kénytelen lesz eleget tenni:

1. Annak ellenére, hogy hivatalosan Szerbiában a törvény értelmében csak két közszolgálati rádió (a belgrádi és az újvidéki) működhet, a Pannon Rádiónak mégis közszolgálati műsorpolitikát kell folytatnia, mert ezt igényli a délvidéki magyarság. És mivel az ilyen jellegű műsorok a Szabadkai Rádió hatósugarának a csökkenésével megszűnnek, ezt mindenképp pótolnia kell. Az, hogy ez a rádió szigorúan csak kereskedelmi műsorpolitikát folytasson, amely csupán az ismétlődő hírekből, reklámokból és a vég nélküli zenélésből áll, nem fogadható el. Ez ugyanis a magyarság jogainak a beszűkülését jelentené. Ezért a Pannon Rádiónak át kell vennie a Szabadkai Rádió magyar szerkesztőségének a szerepét, sőt, azt mind tartalmilag, mind minőségileg még gazdagítania is kell. Megengedhetetlen ugyanis, hogy a Pannon Rádió majdan a Mónika-Norbi-show színvonalon dolgozzon, amint az most a Szabadkai Rádióban jelen van.

Teljesen érthetetlen a Szabadkai Rádió magyar szerkesztőségének a jelenlegi, pár hét óta tartó „nyári” műsorpolitikája, amely a „könnyedség” jelszava alatt nivótlanyságot ad. Épp most, amikor bizonyosságot kellene tennie alkalmasságáról, nem pedig olyan műsorvezetőkkel dolgoznia, akik a polgári konverzáció alapfogalmait sem ismerik, képtelenek egyes idegen kifejezéseket elolvasni, és ezt angolos „blablamozással” igyekeznek palástolni. Szövegmondáskor minden szót nyomatékosan ejtenek, mert képtelenek a folyamatosan jól hangsúlyozó olvasásra. Makogásukat a hőséggel magyarázzák, miközben a következő mondatukkal elárulják, hogy a stúdió hőszabályozott. Buta „beszólások”-nak, izléstelen jópofáskodásoknak (nem jópofaságoknak), a ragok, képzők tévesztésének és a fogalmi zavaroknak a kavalkádját hallhatja a „kedves” rádióhallgató. Ez a színvonal egy Roly-teremben még lehet, hogy elmegy, bár ott sem ajánlatos, de egy közszolgálati rádióban már megengedhetetlen. A sajtó a közelmúltban a magyar nyelv meggyalázásának nevezte a szabadkai képviselő-testület által fölállított tájékoztató reklámtáblák hibás magyar szövegét, és tiltakozott ellene. Most viszont a magyar szerkesztőség olyanokra bizza a műsorvezetést, akik például beszédükben szerb kifeje-

zéseket is használnak (pl. „slag” a tejszínhab helyett stb.) Ez, a fent említettekhez hasonlóan, anyanyelvünk meggyalázását jelenti. Az sem engedhető meg, hogy az idézett szövegeknél nem jelzik a szerző nevét és az idézet fellelhetőségét, mert enélkül a mónikai okoskodások csak közönséges lopások. A csúcsot mégis a műsorvezetőnek az az elképesztő kijelentése jelenti a július 24-ei esti zenei kívánságműsorban, hogy a hallgatók **nem kérhetnek magyar nyelvű zene számokat**. A józan ész ennek az ellenkezőjét diktálná. Az ilyen, nemzettudatunkat, nemzeti büszkeségünket romboló műsorokra a délvidéki magyarságnak nincs szüksége, még akkor sem, ha nagyon sok megfélemsztett, nemzettudatától megfosztott fiatal ezt kéri.

Visszatérve a Pannon Rádió műsorpolitikájához:

2. Az egypárti befolyásolásnak a legkisebb gyanúját is el kell kerülnie. Ez, a mostani felállásban és a munkatársak összetételét tekintve, nagyon nehéz lesz. Nem fogadható el ugyanis, hogy a magyarországi adófizetők pénze csak egy pártot támogasson, mert azt az egész délvidéki magyarságnak szánták. A rádió a pártoktól való függetlenségét a legkönnyebben és a leghatásosabban a harmadik követelménynek a teljesítésével érheti el.

3. Ez pedig, ha többségében átveszi a magyar szerkesztőség azon részét, akik az eddigi tudásukkal és munkájukkal igazolták a rátermettségüket, és akik a Szabadkai Rádió programszűkülésével fölöslegessé válnak. Ezzel egyrészt biztosítaná a rádió a zökkenőmentes működését, hisz nem lenne szükséges a pró-

baidőszak, másrészt pedig munkalehetőséget nyújtana a korábbi jó dolgozó kollégáknak.

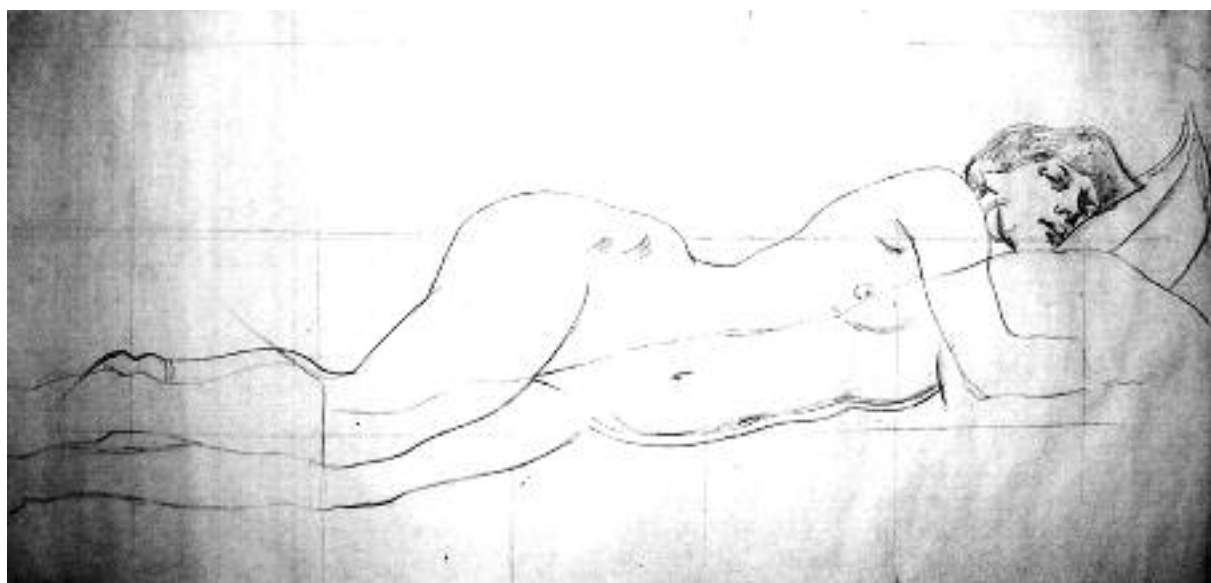
4. A negyedik követelmény pedig a műsorok magyar szellemiségének az igénye. Ez sajnos a Szabadkai Rádióban sem volt elégséges, főleg a zenei műsorok tekintetében. Ha a rádió műsorait nem a magyar szellemiség hatja át, akkor hasznosabb, ha a támogatásra nyújtott pénzeket a magyarságot megtartó más tevékenységre irányítják át.

5. Végezetül az is kívánatos lenne, ha a rádió a szerbiai pénzforrásokra is igényt tartana.

A Szabadkai Rádió magyar szerkesztősége azzal, hogy a Pannon Rádiótól igyekezett visszahódítani a regionális rádiózás jogát, nagyon rossz irányba haladt. Az is elítélendő, hogy a szerkesztőség nem világosította fel a hallgatóit a valódi helyzetről. Elhitették velük, hogy megszűnik az egész napos magyar nyelvű adás, miközben arra biztatták őket, hogy harcoljanak a csökkentett magyar adásidőért, az elhallgatott „szendvics”-műsorokért.

A délvidéki magyarságnak, és ugyanígy a magyar szerkesztőségnek is, csupán azt kellene elérnie, és azért kellene küzdenie, hogy az egész napos magyar rádióadás megmaradjon a fent említett feltételek mellett. Mert egyedül ez szolgálja a magyarság érdekeit, viszont minden más csak a szerb nacionalista politika malmára hajtja a vizet.

Amint a magyar pártok is az utóbbi időben egymással megegyezni látszanak, az lenne a legkívánatosabb, ha hírközlő eszközeink is közösségre lépve, egy irányba húznák ennek a kis magyar közösségnek a szekerét.

Ítélet előtt c. festményhez készült vázlat, 1890 (Matica Képtár)

Haszontalan értelmiség

Mit keresnek a magyarok a szerb pártokban?

A Magyar Szó még a 2007. február 3-4-ei számában megjelentetett egy egyetemi tanárral, dr. Lázár Zsolttal készült beszélgetést Kisebbségi párt, kis befolyás cím alatt. Az interjút Pressburger Csaba, egy jó képességű újságíró, író és szerkesztő készítette (az ifjú nemzedék és kisebbségi értelmiség egyik legígéretesebb képviselője). Hihetetlen, de fél évnek kellett elmúlnia ahhoz, hogy az említett beszélgetésre valaki reagáljon. Ugyancsak a Magyar Szóban, csupán mellékesen, más szöveggörnyezetben dr. Várady Tibor végre szükségesnek tartotta megemlíteni, hogy azért a magyar kisebbségi pártokra Szerbiában talán továbbra is szükség lenne.

Türelmes öregember lévén, egészen idáig vártam, hogy a magyar kisebbség értelmiségi soraiból ki meri megkérdőjelezni ezt a (csupán rövidsége miatt) latin szentenciára emlékeztető ostobaságot. Dr. Lázár Zsolt e „bölc” mondás („kisebbségi párt, kis befolyás”) bizonyítására összehordott tücsköt-bogarat. Nem ismeri Magyarország és Szerbia állam- és jogtörténetét. A szerbiai magyar kisebbség múltjába bele sem pillantott, a jelen életét nem éli. A szociológia és politológia valamilyen rokonságban vannak egymással. Nála viszont nem, s ezért szakmai ismeretei zűrzavarosok; a mindennapi állami érdekek szolgálatát vállalják. Félelmetes. Ma ismét az állampolitika és érdekei mondják meg a tudománynak, hogy mivel kell foglalkoznia, a tudósnak, hogy mit szabad mondania. Szerbiában vagyunk! Aki az állampolitika érdekeit szolgálja, talán csak nem fog olyan dolgokkal foglalkozni, amelyeknek „nincs befolyásuk”. Csupán néhány búskomor magyar ember politikailag artikulálatlan köhécseléséről, torokköszörüléséről van szó.

Dr. Lázár Zsolt nem ismeri a szerb államaparátust: a politikai és intézményrendszerét, az államgépezet belső működését és külső összefüggéseit a társadalommal. Csak egy napot dolgozott volna ebben az államaparátusban, csak egyszer vett (vehetett) volna részt azokon a titkos tárgyalásokon, amelyekre őt soha nem hívták meg! De neki ilyen személyes tapasztala-

latai nincsenek, s ezért elméleti ismeretei egy zöld életfa száraz ágát képezik.

Nem baj. Az idő nem múlt el. Lesz még alkalma, hogy észrevegye, a háta mögött összesúgnak titkos dolgokról, beszélgetnek, s ezeken éppen ő véletlenül sohasem vehet részt. A szerbek még a legjobban igyekvő magyarban is idegent fognak látni, még ha az illetőnek a házastársa szerb, a gyermekei pedig nem tudnak magyarul, akkor is. A sorsát továbbra is a bizalmatlanság légköre fogja meghatározni. S ez a légkör nem változik meg az én életemben, de sajnos ilyen marad még dr. Lázár Zsolt életében is.

Nem egyik vagy másik szerb politikus jóakarátán múlnak a viszonyaink. Mi bármelyik idegennél rosszabbak vagyunk számukra, s mindenféle idegennél nagyobb veszélyt látnak bennünk. Ki nem mondott félelemben élnek miattunk. Jól fejezi ki ezt a félelmet egy újabb keletű szerb szellemeskedés, viccelődés: „Što mrzim šoviniste, a od njih samo više mrzim Mađare”. („Hogy gyűlölöm a sovinsztákat, de náluk jobban csak a magyarokat.”)

Dr. Lázár Zsolt valóban tudományos bizonyítékok birtokában állítja, hogy a kis pártoknak kis befolyásuk van – vagy csupán hiszi? Akár így van, akár úgy – egyik sem igaz.

Minden demokratikus országban nemcsak az ellenzéki pártok (ezek is a dolgok természetéből adódóan kisebb pártok a kormánypártnál), de a valóban kis létszámú pártok is a legnagyobb mértékben meghatározzák mind a legnagyobb kormánypárt, mind a legnagyobb ellenzéki párt teljes programját, stratégiáját, tevékenységét.

A szakma abécéjéhez tartozik, hogy legalább azt tudjuk, mi történik a mai világban. Ezenkívül jó, ha történelmi ismeretekkel is rendelkezünk.

Öregségem ellenére is szeretem tanulmányozni a szakirodalmat. Marx, Engels és Lenin történelmi materializmusán nevelkedtem, de mihelyt alkalmam nyílt, kezdtem tanulmányozni a kitűnő amerikai szociológusokat. Alapos személyiség- és szociálpszichológiai (kognitív) módszereikkel, a történelmi materializmus-

sal szemben nem elutasítóan, messze továbbfejlesztették és megújították a szociológiát. Ez egy kiteljesedettebb emberképű meglátás. Ezek a módszerek nemcsak a tömeggel való manipulálást szolgálják, hanem a történelmi folyamatok megértését is. Marxra és rájuk hivatkozom: a nők és etnikai kisebbségek szabadságjogai és egyenjogúsításuk – a demokrácia legigazibb fokmérője. Ezt az igazságot és fokmérőt a polgári társadalmakban ma jobban szem előtt tartják és gyakorolják, mint Szerbiában, ahol a nagy és kis pártok befolyásáról tartanak az egyetemen előadást, az újságban pedig keresik a közösségi tudat befolyásolásának lehetőségét. Ezt teszi dr. Lázár Zsolt is, ugyanis ha mint tudós azt állítja, hogy nagy párt nagy befolyás, kis párt kis befolyás – akarva akaratlanul eltemeti a kisebbségi köztudatot.

A kisebbségi pártok (és kisebbségi civil szervezetek) nem azért jönnek létre, mert döntő befolyással akarnak lenni az államapparátusra, hanem azért, mert az elviselhetetlen kisebbségi társadalmi, gazdasági és szociális helyzet és a közösségi szabadságjogok megvonása ellen tiltakoznak. Ez a tiltakozás ma már mindig nagyon hangos, s élvezi a nemzetközi intézmények támogatását. Befolyásossá lenni annyit jelent, mint tiltakozni az elnyomás és jogfosztottság ellen. Ha egy tudós ezek után nem látja a kis és nagy pártok befolyása közötti szoros kapcsolatok kölcsönös feltételezettséget, nemcsak roncsolja a kisebbség közösségi tudatát, de céltévesztetté teszi a nemzeti kisebbség közösségi szerepvállalását és cselekedeteit is.

Nekem mit lehet ezek után felróni? Azt, hogy szándékosan összekeverem az etnikai alapon létrejött pártokat a politikai programok alapján létrehozott pártokkal? Az etnikai alapon létrejött pártok állítólag a nemzetet – nemzeti kisebbséget homogenizálják, a politikai program mentén megalakultak pedig őrzik az eszmei különbségeket a közéleti cselekvésben.

Az igazság az, hogy az egyik és a másik esetben is arról van szó, hogy homogenizált nemzet csak azok agyában létezik, akik személytelen tömeggel akarnak manipulálni. A nemzeti és kisebbségi közösség strukturalizált, s ebből kifolyólag tele van kiirthatatlan különböző és igen gyakran ellentétes törekvésekkel is. Az ellentétes nemzeti-nemzetiségi törekvéseknek kifejezői a politikai pártok. S addig, míg az országok nemzetállamokba (és nem birodalmakként) szerveződnek, ez így jó, s így kell hogy legyen.

Szerbiában is minden politikai párt nemzeti-etnikai alapon jött létre, és szervezte meg tevékenységét. A

szerbek, az albánok és a magyarok is. S ez így jó. Nincs apriori létező polgári internacionalizmus (multikulturalizmus). Ahol az mégis megjelenik, ott birodalmi törekvésekről van szó. **Az a tudós és politikus, aki még ilyen kis országban is, mint Szerbia a nagy szerb pártok befolyását ismeri el csupán hatékonynak, voltaképpen a szerb nép birodalmi törekvéseit támogatja.** Mondom, még ilyen kis országban is. Ez abszurdum. Ez hamis képzet, félrevezető politikai gyakorlat, téves közéleti szerepvállalás, áltudományosság, mert lehetetlen megvalósítani. Szomszédos történelmi népeket fog szembeállítani, ahelyett hogy keresné a nemzeti kisebbségek egyenjogúsításának igaz útját, és felszámolná a nemzeti elnyomás minden formáját.

Dr. Lázár Zsolt ennek a csapdájába esett. Még lesz ideje ebből kimászni (nekem is sok idő és személyes tapasztalat kellett hozzá). Az értelmiségieknek az a feladatuk, hogy elsökként és még csírájukban vegyék észre az új társadalmi erőket és jelenségeket, s hogy eszmeileg teret készítsenek az új társadalmi törekvéseknek, amelyek azután keresik és megtalálják a politikai önszerveződés és az elit által vezetett szervezés hatékony formáit. A műszaki és tudományos fejlődés erői új társadalmi viszonyok kialakulását teszik szükségessé, és a szabadságjogok további bővítésének a lehetőségeit kínálják. Miért akarja ezeket a bővíthető szabadságjogokat tőlünk megtagadni dr. Lázár Zsolt „a kisebbségi párt kis befolyás” elméletével?

S mit tettek ez alatt az idő alatt pártideológusaink? Semmit. Az ilyen interjúkat reagálás nélkül hagyni, teljes eszmei tanácsstalanságról tanúskodik. Felhördülés nélkül hagyni egy ilyen, a közösségi tudatot és az önálló politikai cselekvést tagadó interjút – gyávaság. Megfutamodás, kitérés a politikai felelősség elől.

Nem lehet ezt egyszerűen azzal elintézni, hogy „nem nagy kaliberű” emberről van szó. Ezzel az interjújával ezrekre hatott – a hatás lehetőségét pedig a demokratikus társadalomban a média nem tagadhatja meg. De a vele szembeni ellenállást sem! Bátortalan-ság, gyávaság, eszmei zűrzavar tapasztalható. Dr. Matuska Mihály szégyenlős, szabadkozó, csaknem bocsánatkérő írását kivéve (Magyar Szó 2007. február 9-e a Közös Íróasztalunkban), nem történt érdemben említésre méltó kiállítás a közösségi tudat elleni támadással szemben. A nagy hallgatásba burkolózás immár hat hónapja tart. Csorba Béla a VMDP-ben, dr. Várady Tibor a VMSZ-ben maguk sem tudják, hogy létjogosult-e a jövőben az etnikai alapon történő pártokba szerveződés? Ez a kérdések kérdése, amire nem lehet, nem szabad csak egyszer, egy alkalommal

(a választások előtt) feleletet adni, hanem a minden napok ideológiai feladatának kell lennie minden pártban, akár a „kis lépések” stratégiáját, akár a távlati célok stratégiáját vallja magáénak.

(Tiszta szerencse, hogy a pártvezérek ösztönszerűen cselekszenek. De sokkal jobb volna, ha lépéseikre mindig tudományosan és ideológiailag is fel lennének készítve. Nem lehet, nem szabad mindig minden döntés esetében a testületi határozatok mögé megbújni, s rájuk hivatkozni, mert ez gyenge politizálás).

A jövőt illetően tehát eszmei zűrzavarban vagyunk, a tudósok, értelmiségiek, ideológusok és pártvezérek nagyokat hallgatnak, ezzel helyet adva szerb részről az önálló kisebbségi politikai cselekvés eróziójának.

A szerb nemzeti érdek észrevétlenül, de ismét beépül a magyar kisebbségi köztudatba és politizálásba, kiszorítva minden magyar nemzeti sajátosságot, értéket, azonosságtudatot és megmaradási törekvést. A közösségi tudatban ismét nem nélkülözhetetlen tartalom a magyar etnikai alapon történő közgondolkodás és önszerveződés eszméje. Ismét visszaestünk a titói idők által behatárolt cselekvési ketrecbe. A politikusok új nemzedéke a kufárkodó, kalmárkodó, öt paráért is egyezkedő politizáló stílust vette fel. Éppen azt a stílust, ami a szerbeknek legjobban megfelel. Egy kis koncot odavetni néhány magyarnak, és nagy hallgatást követelni mindenkitől. Az igazi politizálást ezután látszatpolitizálással helyettesíteni.

A tudományosságot kiszorítja a megfizetett és lefizetett tudós és politikus tudálékossága. Az önálló po-

litikai cselekvés ösztönző közösségi erejét kiszorítja a féligazságok közötti vergődés, a tehetetlenség és lemondás lelkülete, mind nagyobb teret kap ismét a közügyektől való teljes elidegenülés, elfordulás és meghasonlás. Egyre több kisebbségi magyar hiszi, hogy pártvezetőit megvesztegették a szerbek, a magyar pártok egymás között színjátékot játszanak.

Ha nem jut a magyar kisebbségi elit gyors megegyezésre abban, hogy tovább is szükséges az önálló, etnikai alapon történő politikai cselekvés, a pártok és civil szervezetek önálló, de ugyanakkor a magyar nemzeti érdekeknek megfelelően összeegyeztetett tevékenysége, a magyar érdekek kifejezése és képviselése – akkor a szerbek a magyar kisebbséget asszimilálni fogják. Először is a vezetőit korrumpálják. Ennek nagyon sok módzata van. Ha pedig ez megtörténik, a többi már könnyen megy.

Sajnos, az emberi hiszékenységnek nincs határa. Vannak a magyarok között olyanok, akik komolyan hiszik és híresztelik, hogy a szerbek őszintén felvállalhatják a magyar nemzeti érdekek képviselését. Egyre könnyebben jutnak az ilyenek politikai szerepkörbe. Aki hisz nekik, a mai politikai és a holnap etnikai asszimilációt írta alá.

Szerbia minden létező politikai eszközzel sürgeti és ösztönzi a magyarok gyors asszimilációját. Ez nem holmi rémálom, hanem működő valóság.

A szerbek tudják, hogy ez most lehetséges, vagy soha többé. Élni fognak a történelmi pillanat lehetőségeivel.

Tatár iskola Bakuban, 1885.

Szellemi önkormányzatok

Éltető eszme: a Szent Korona

Mottó:

Az ember társadalommal egyesült emberiség. Maga lélek s test alkotta személy. Lelkében élet s anyag egyesül eggyedé. Testében tudat s agy elegye teremt egyéniséget. Személyében személyiség s egyén együtt cselekszik. Társadalmát műveltség s társadalmi lét teszi élővé. Műveltsége eszmét s hitet egyesít vallássá. Társadalmi léte erkölcsi élet a társadalmi egységekben. Élő társadalmában értelmiség gazdasága a politika. Embersége társadalmi elmélet s alakulatok történelme.

Bevezetés

A XVIII. század végén Mária Terézia és II. József kemény erőszakot alkalmazva szüntette meg az akkor Magyarországon még a települések közel 30%-át képviselő faluközösségeket, és ezt a magát 'haladó' tekintő mai történelemtudomány egy 'felvilágo-

sult' uralkodó 'haladó' tettének könyveli el. Felfogásuk szerint az elavult 'ösközösségi' társadalom a feudalizmus végén korszerűtlen és elmaradott volt. Ugyanakkor ugyanez a történelemtudomány nem tekinti elmaradottnak és 'reakciónak' az Amerikai Egyesült Államokban még a XIX. század végén a hagyományos rabszolgatartó társadalmakban elfogadott kb. 10% rabszolgát jelentő gyakorlattal szemben az akkori 43-45%-os rabszolgát a népességen belül – pl. a Mississipp-i völgyében – sőt, ezt tekinti az akkori amerikai gazdaság egyik legfontosabb motorjának. Mindezt az ipari társadalom derekán.

Napjainkban a magát haladónak tekintő baloldali értelmiség minden lehetséges eszközzel megkísérli a népesség agymosását, megváltoztatva, meghamisítva a történelemtől kezdve, az emberi kapcsolati rendszerek mögötti társadalmi szabályoktól kezdve mindent. A kezében egyeduralmat jelentő média segítségével önti a hazug eszméket, amelyek mögött egy tökéletesen társadalomellenes, az emberi közösségeket egyedekké szétforgácsoló és ezzel ellenállásra képtelen, alárendelt szolga tömeggé való degradálási szándék bújkol meg. Felfogásuk szerint a 'konzum-idióták' elbutított tömege, mint másodrendű emberi massa, a szolgák serege a magasabbrendű 'ember' szolgálatára rendeltettek, mint esetleges tulajdonuk, – ahogy ez a szellemi háttérből kibontakozik, – ez a mai gazdasági pénzügyi 'elit' szándéka és óhaja. Nekünk ellenben ez nem lehet a szándékunk és ezért a rendelkezésünkre álló eszközökkel ezt a szándékot végérvényesen kereszteznünk kell. Ennek egyik lehetséges módja a *szellemi önkormányzatok* létrehozása, megteremtése és működtetése.

A hagyományos – újkort megelőző – magyar társadalom a faluközösségeiben megvalósította a felnövekvő nemzedék tanítását, az életre való felkészítést, a mellérendelő szemléletű műveltség fönntartását és továbbfejlesztését. Megvalósította az állandó hírkapcsolatot más közösségekkel, és erre a sajátos írásrendszere tette alkalmassá. Az akkori működés megfelel az önkormányzati föltételeknek, a faluközösség való-

jában a hatalmi szerkezettől független önkormányzatokat jelentett. Az akkori körülmények között a fára rótt írás legalább olyan hatékony műveltséget és nyelvet egységesítő és fönntartó erő volt, mint a manapság éppen a félretájékoztatás érdekében működtetett média. A faluközösségek akkori szellemi kormányzói, a 'táltosok' a tanítói, orvosi, bírói és vallási előjárói (papi) szerepkört egyszemélyben ellátó emberek voltak. Az akkori társadalmi szervezettség mértékének ez megfelelt. Ezt a társadalmi szervezettséget verte szét először a keresztény papság, majd még több mint fél évszázad kellett ahhoz, hogy 'felvilágosult, haladó' királyaink a társadalmi hátterét is szétverjék. A magyar ember azóta rebellis, lázadó, betyár, bujdokoló stb., aki saját hazájában nem találja a helyét, mert elvették tőle azt. Itt az ideje, hogy ezt megfordítsuk, és a magyar embert a hagyományaiiba visszavezessük. Az önkormányzati rendszer ragyogó példája volt az 1956-os forradalom során létrejövő munkástanácsrendszer, amivel a magyar társadalom a modern időkben is a hagyományaihoz nyúlt vissza, és teremtette meg a polgári önkormányzatát pillanatok alatt.

Manapság Magyarországon a látszólag két szögesen ellentétes eszmerendszer – most szociáldemokráciának átkeresztelt kommunista és neoliberális programot hirdető liberális – szoros összetartozása nyilvánvalóvá vált, minthogy az is, hogy mind a kettő a saját népét sárba tiporja a nemzetközi bankárigények kielégítése érdekében. A modern rabszolgaságot teremtik meg végtelen hazug szövegekkel, elbutított népességgel, a nullára szorított egyenlőséggel fűszerezve. A globalizáció hívei ők, a nemzetköziségé, ahol a

család, a csoport, a nemzet nem létezik, nem létezik emberi szolidaritás, csakis a pénz hatalmának szolgálai alárendeltségű egyedek. A Gyurcsány-Kuncze-rezsim intézkedései, törvényei ezt bizonyítják.

Tudomásul kell vennünk, hogy a globalizációra alapuló mai állam nem a társadalomért van.

A parlamentarizmus a népfőlség elvének immár csupáncsak a bohózata, üresen kongó, hamis ígéretek tárháza. A politikusok immár a bankár társadalom pórázán rángatott bábuk. A végtelenségig eladósított országok csak a kamatok fizetésére képesek, és minél rosszabb helyzetben van az ország, a kockázati tényezőt annál magasabbra emelik és vele a kamatokat, azaz a tönkremenetel önerősítő, autokatalitikus jellegű gyorsuló folyamat. Magyarország az eredetileg kölcsönvett tőkének immár a többszörösét visszafizette a bankoknak, miközben a tiszta adósságállománya megsokszorozódott. Az ország közös tulajdonát már mind magánosították. Nincs már szinte semmi eladni való, ami érték volt, az már azok kezében van, akik a kamatos kamattal terhelt kölcsönt ránk löcsölték. Miből tudja az ország kifizetni az így rányalt adósságot? Csakis az értéktermelésből. Ám a baloldali-liberális kormányzat célja nem a szőlők szerinti társadalmi élet javítása, hanem az eredeti eszme alapján a társadalom nullaszintű egyenlősítése, azaz a modern rabszolgává süllyesztése. *Rab, mert a pénzügyi gondjától képtelen megválni, abból kilábalni, és hogy a maradék létfeltételeit ne veszítse el, kulizik napkelétől napnyugtáig, a haláláig – ami nem túl távoli.*

Ez a rend nem az életet szolgálja, ez a pusztuláshoz vezet. Különösen akkor, ha az élelemtermelés alapja, a föld is azok kezébe kerül, akik a kölcsönökkel terhelik a társadalmat. Ekkor az élelemforrás csapjai egyszerűen elzárhatók, és a nép kiéhezethető, ahogy ezt tették az I. világháborút követően Németországgal. Vagy engedelmessz, vagy éhen halsz! De tudomásul kell vennünk, hogy ha engedelmesszünk, akkor sem lesz más a sorsunk. Ezért ha kell, társadalmi engedetlenséggel is, de meg kell őriznünk a saját élelmezésünket biztosító termőföldjeinket. Nem engedhetjük meg, hogy Argentína népe sorsára jussunk, ahol a világ egyik legjobb gabonatermő területén a társadalom éhez, mert az ott megtermelt gabona a világpiacot nyomja, nem jut a saját termelőinek belőle szinte semmi.

Ez a globalizáció lényege és célja. Ez a neoliberális társadalmi rend lényegi ereje. Ez az, amit nem sza-

Éltető eszme: a Csodaszarvas

bad megengednünk nálunk. De a tiltakozásunk a globalizációs rabiga ellen nem lehet erőszakos. Az erőszak csakis erőszakot szül, és azzal céljainkhoz nem kerülünk közel.

A megoldáshoz a természet felé kell fordulnunk, ahol a szervezet és a vírusok kapcsolata ad iránymutatást.

Tudnunk kell, hogy a vírus nem más, mint egy információs csomag, amely a szervezet mechanizmusát használja fel a saját maga újraelőállításához, miközben a szervezetet életképtelenné teszi, megöli, forrásait elidegeníti. Az élő szervezetek a vírus káros voltát előbb fölismerik, majd az immunrendszert mozgósítva a vírust elszigetelik a támadásnak kitett szervektől, sejtektől, majd elzárják a tevékenységét biztosító csatornákat, és a vírust a szervezetből kiűritik. A test hőmérsékletének megemelése bénítja meg a vírus működését.

Adott esetben hasonlóan kell nekünk is eljárunk, hiszen az illuminátusok aljas eszmerendszere, a mai szociál-liberális kormányzatokon keresztül a társadalom vírusaként ismerhető fel, amely a társadalom szervezetére tapadva annak erőforrásait a maga javára használja fel, miközben a társadalom életképességeit lecsökkenti (betegség), de a mai neoliberális alakjában meg is öli.

Éltető eszme: a Világbíró Isten

***A természethez hasonlóan
kell védekeznünk a társadalmi vírusokkal
szemben.***

Most már tudjuk, hogy mi a hamis vezérlő jelkészlet, ami az emberiség élő mechanizmusát a maga hasznára, az emberiség kárára működteti. Amit most tennünk kell, az az, hogy igyekezzünk elzárni a vírust a forrásaitól, az emberi közösségektől, az emberiségtől, és kialakítjuk a védekező mechanizmust, meghatározzuk a védekező lépéseket.

A társadalom azon tagjai, akik magukat akár a születés, akár az eszmeiség jogán magasabb rendűnek tekintik, akikre az úrráteremtettség fogalma érvényes, valójában rajtunk élősködőknek tekinthetők. Ezt meg kell szüntetnünk. Nem engedhetjük meg, hogy bennünket erővel arra kényszerítsenek, hogy az ő jólétüket biztosítsuk. Biztosítsák maguknak a saját erejükből. Ki kell rekeszteni őket magunk közül! Távol tőlünk megélhetik a vélt magasabb rendűségüket, de azt ne a mi izzadságunkból táplálják. Ha úgy vélik, hogy ők a kisebbség, akiknek jogaik vannak, és a többségnek meg velük szemben kötelessége az ő jogaikat biztosítani, akkor nekünk meg azt kell felmutatnunk, hogy a jogok a jogokat élvezők számára is kötelezettséget jelentenek, és kötelezettségvállalás hiányában, jogaikat nem ismerjük el.

Természetesen az elesetteket segítenünk kell, hogy fölzárkózzanak, de az nem jelenti azt, hogy nekik azért semmit sem kell tenniük. Nagyon is kell! Aki megteszi, azt vegyük be magunk közé, de aki erre nem hajlandó, azt szintén rekesszük ki magunk közül. Forduljon azokhoz a 'jogvédőkhöz' segítségért, akik ezt tőlünk várják el. Adjanak ők a magukéból. Megtehetik, hiszen rólunk már lefejték, amit lehetett.

Mindenekelőtt támogatnunk kell a helyi közösségek kialakulását. Erősíteni kell ezen belül is a családot. A család fogalma, szervezete és eszmei szerepe az utódok szellemi felkészítésében a vírus kezdeti megjelenésétől kezdve annak, megsemmisítési szándékának egyik célpontja. Meg kell szerveznünk a családok védelmét, azok szövetségét és átfogó hírközlő rendszerét. Ezeken belül a kölcsönös segítségnyújtást, oktatást. Tanítanunk kell a műveltségünk alapjait, lényegét, változatait és annak múltját és a kis közösségeken belül művelni is ezeket. Tanítani mindent, ami a múltunkkal kapcsolatos, lehetőleg föltárva a valóságot és elválasztva az agyimosásként ránk öntött hamis múltunktól. Bemutatni, hogy a magyarság jelentős tényező volt Európa művelődéstörténetében, mint ahogy még ma is az. Kimutatni az 'Európa rablóbandája' hamisságát, rámutatva arra, hogyha voltak ilyenek, azok éppen nem a magyarok voltak. Oktatni kell a mellérendelő szemléletünket, de el nem feledve a környezet alárendelő szándékait. Nem szabad elfelednünk: nyelvünkben és műveltségünkben van az erőnk, ezeket kell leginkább védenünk és elsajátítanunk a használatukat.

Támogatnunk kell a helyi gazdasági kezdeményezéseket, egységeket, ha kell, bojkott alá véve a nemzetközikeket. Támogatni a valódi tápértékű élelem helyi

előállítását, és gátat vetni a manipulált, ipari technológiával gyártott és ránk erőszakolt szeméttel szemben (tudati felvilágosítás). Ha kell közös erőfeszítéssel állni a helyi termelők, munkát biztosítók mellé, hogy ki zárhassuk a nemzetközi bankok életerőt elszívó manipulációit.

Meg kell tanulnunk lelökni a nyakunkra telepedni szándékozó 'hódítókat' (győzteseket), de úgy, hogy egy életre elmenjen a kedvük attól, hogy újra próbálkozzanak. Ehhez semmiképp nem szabad erőt, erőszakot alkalmaznunk, de okos fortélyal a kezdeményezéseiket zátonyra kell juttatnunk.

A hit kinek-kinek a személyi ügye. Mégis, a hit társadalmat összetartó erejét nem szabad figyelmen kívül hagynunk, és erősíteniünk kell a hitre alapuló közösségeket és azok zavartalan működését. Támogatnunk kell, hogy a közösségünk tagjai a hitüket ennek megfelelően gyakorolják. Mindaddig, amíg a közösség összetartozását erősítik. Nem szabad megtérnünk azokat, akik a mások hitébe bármiféle, de főleg erőszakos (ide értve a szóbeli erőszakot is) módon beavatkoznak. Éppen ezért a különböző hitű csoportok, egységek versengését meg kell gátolnunk. Általában a közösségek versengését gátolni kell, az előre mutató versenyt azonban nem szabad megakadályozni. Előre mutató, ha a közösség egészének a boldogulását, összetartozását segíti, vagy szolgálja. Ez utóbbiban csakis győztesek lehetségesek, a jobbaknál lehetnek még jobbak, de a lemaradást nem szabad szégyenként megbélyegezni. Az ilyen versenynek azonban a közösség egészét kell szolgálnia, nem pedig egyéni 'hősöket' teremtenie.

A vírus ereje a tömeghírközlésben és a gazdasági függetlenségében rejlik. Ki kell kapcsolnunk a központi hírközlést, és ki kell alakítanunk a sajátot, amiből viszont a fertőző góccokat egyszerűen ki kell rekesztenünk. Közösségeinkbe nem szabad beengednünk őket, legyenek akár kisebbségek, akár kiválasztottak,

akár 'tiszteletre méltó', másságukkal tüntető, hacsak el nem fogadják a közösség eszmeiségét és közös céljait, részt nem vesznek a közösség életében.

A gazdasági rabság elsőrendű eszköze az emberek eladósítása.

Ha tehetjük, ne vegyünk fel hitelt, kölcsönt. Szervezzük meg az egymás segítségét munkával, értelemmel, tanítással, szükséges gondoskodással. A vírus erejét az adja, hogy a pénzt mindenki elfogadja mint abszolút értékmérőt és az életet alapvetően meghatározó eszközt, immár isteni rangba emelve. Holott a pénz nem más, mint a munkamegosztás révén szükséges csere közvetítője. Nem lehet életcél. Nem lehet az erő kifejezője. Azzá csakis úgy válhat, ha a társadalom annak elismeri. A társadalom számára azonban az értéket az ember maga jelenti a közösséghez való viszonyával, tetteivel, munkájával, gondolataival, érzésével és szellemével. Azzal, hogy mennyit és mit tesz a közös 'kalapba', ahonnan aztán „mindenki egyaránt vehet”. Egyaránt, de nem egyformán! Társadalomellenes az, hogy valaki azért markolja ki a kosár tartalmát, mert pénzt gyűjtött, mert nem voltak erkölcsi gátlásai, és a mások által megtermelt javakat ügyeskedéssel, rafinériával a saját zsebébe töltött pénzzé tudta alakítani. Az ún. 'pénzcsinálás' ma az értelmiséget vonzó terület, ezért az értékteremtés – ami valójában a társadalom életszükségeit fedezi – elszegényedik értelemben, alkotó elmékben. Ez a társadalom szá-

Éltető eszme: 8000 éves eredeti magyar írás a Tárlakai Táblákon.

Éltető eszme: „Igen a testvére, még ha határok választanak is el egymástól”

mára veszteség és gyorsuló leépüléshez vezet. Meg kell ezt a folyamatot állítanunk, és kikapcsolni azokat az agymosó forrásokat, amelyek a léha, a pénz erejére épülést hirdetik, mint elérni való célt, holott egyértelmű, hogy ezt az életformát nem nekünk szánták. Ez csak az erőteljesebb munkára, értékteremtésre való serkentést szolgáló hazug szövegek közé tartozik, aminek a gyümölcsei nem a mi kosarainkat töltik meg.

Megoldásként megfontolandónak véljük a társadalom sajátos hírközlő és adatszolgáltató rendszerének a létrehozását, amelynek a segítségével a társadalom alapvető szervezeti egységeinek a hálózatát vezérelve élő társadalmat lehetséges ismét kialakítani. Ez a szellemi önkormányzatok rendszere.

Szellemi önkormányzatok

A hegeli dialektika kritikája alapján az életre levezetett föltételek alapján láthatjuk, hogy az élet lényege az egyensúly, egyensúlyok tömege biztosítja az élő rendszereknek a környezetükkel való együttlétét. Az egyensúlyok a legkisebb sejten belülről kiindulva az egész szervezetre kiterjednek. A védekezést is az alapsejteknél, az embernél kell elkezdenünk. Az embernél is elsősorban megfelelő programot kell megteremtenünk, amely a társadalom szövetére települve az élő társadalmat az élet értelmében vezérli. Létre kell hoznunk a társadalom védekező mechanizmusának azt a szervezetét, amely az idegen, a fertőző eszméket felismeri, és azok hatásának leküzdéséhez a megfelelő programot biztosítani képes. Ezeket a szervezeteket szellemi önkormányzatoknak nevezzük.

Ezek alapvető feladata, hogy mindenekelőtt a társadalom műveltségét fokozzák, azt, hogy a társadalom valamennyi tagja a saját lábán, a közösségébe ágyazva megálljon. Velük szemben hatástalan legyen a média agymosása, és a társadalom alulról szervezetten alakítsa ki a maga társadalmi csoportjait, a szellemi önkormányzatok valóban irányítsák a társadalmi életet, a csoportokat élővé tegyék. Tanítanunk kell a környezetünket, hogy ne agymosott gépek legyünk egy idegen mechanizmus szolgálatában, hanem gondolkodó és döntésre képes lények.

Ezért meg kell szerveznünk az alternatív népoktatást, hogy pótoljuk mindazt az ismeretmennyiséget, amelyet az iskolák központi utasítás alapján nem akarnak és nem is fognak megtanítani. Ezen belül talán a legfontosabb föltánni a kötődésünket egymáshoz, ami nem testvéri, hanem közösségi. A testvériséget hagyjuk meg a közvetlen család keretein belül, amelyiknek

hihetetlen fontos szerepe van a műveltségi elemek utódoknak való átadásában. Erősítenünk kell a családot és ösztönözni a nemzedékek társalgását. Létre kell hoznunk azon köröket és nagyobb területre kiterjedő hálózatukat, amelyekben az oktatási módokat, a szükséges tananyagot tanítjuk, ha kell kormányzati, vagy parlamenti rendeleteket, törvényeket áthágva is.

Ha egy törvény rossz, társadalomellenes, akkor azt betartani nem erény, hanem bűn! Ha a társadalom zöme áthágja ezeket a törvényeket, rendeleteket, akkor a hatalom képtelen a 'bűnösöket' megbüntetni, egyszerűen nincs meg hozzá a gépezete, a személyi és tárgyi feltételei. A büntetést általában az teszi hatékonyrá, ha a társadalom egyetért a büntetéssel, és kivetí maga közül a bűnelkövetőt. Ha viszont a törvényhozó a bűnöző, akkor azt kell kivetnünk magunk közül. Mindenek előtt az erkölcs erejével, megbélyegzetten kiközösíteni.

Ennek hatékonyabb megszervezése érdekében kell létrehozunk szellemi önkormányzatainkat, amelyek a társadalom életének vezérlő szerepét, a hamis eszmék felismerésében, azok közömbösítésében meghatározó vezérlő szerepre tarthatnak igényt. A szellemi önkormányzatok jelenthetik azt a szellemi erőt, amely a hazánkban már létrejött társadalmi önszerveződések, a polgári körök mechanizmusával egyesülve azokat élővé varázsolhatják.

Az államilag 'támogatott' és vezérelt oktatás liberális célja az, hogy a magyar felnövő lakosság 'nyugaton eladható legyen' – ahogy ezt az SZDSZ 2002-es választási propagandaanyagából megismerhettük. A jelenlegi kormányzat ezt – a feladatot teljesen a liberális eszmék urainak átengedve és alárendelve – intézkedéseivel és gátlástalan összefonódásaival rohamléptékben igyekszik meg is valósítani. Az ifjúság oktatásából kivonják az önazonosságunkra vonatkozó anyagot, ugyanakkor az egyént helyezik a középpontba, megbontva minden emberi kapcsolat hátterét, és az azokat erősíteni szándékozó emberi viszonyok ismeretét eltagadva. Az egyén 'szabadságát' még az élet szabadsága fölé is emelik, amikor a kábítószerezést, a családok szétforgácsolását, az egyéni örömök mindenek fölé helyezését hirdetik, a homoszexuális családot jogaiban a hagyományos családdal azonossá kívánják tenni.

A társadalom együttélésére vonatkozó ismeretek erkölcs néven tudottak, és a neoliberális, neodarwinista eszmerendszerben ezek szükségtelen béklyók a korlátlan és kíméletlen élet-halál harc színterén. A szellemi önkormányzatok elsődleges feladata

és célja ezért az ún. népoktatás megvalósítása, ahol mindazon ismereteket tanítani kell, amelyeket a társadalom mai önfölként urai a legszívesebben elhallgatnának. Ezek:

- Önismeret, emberismeret, testbeszéd ismerete;
- Közösségismeret, az erkölcsi szabályok alapjai – amelyek csak megjelenésükben vallásosak, lényegüket tekintve örök társadalmi együttélési szabályok;
- Közösség múltjának ismerete, önazonosságunk;
- Nyelvünk ismerete és tökéletesebb használata;
- Műveltségi és népi hagyományok felkutatása, ápolása és terjesztése;
- Döntésmélet, megtanítani az embereket helyzetük felismerésére és abban döntéshozásra;
- Hírközlés-ismeret és gyakorlat – megtanítani az embereket válogatni a hírekben, elhatárolni a hamisat a valóságtól, a kapott híreket továbbítani és a kevésbé művelteket tanítani;
- Társadalmi szervezeti ismeretek – megtanítani az embereket szervezetek létrehozására, működtetésére, a csoportetikára, csoportos cselekedetekre;
- Mellérendelő gondolkodás – megismertetni az embereket a mellérendelő felfogással, ami a hagyományos magyar társadalmi felfogás alapjait jelentette és fölkészíteni arra, hogy annak szellemében gondolkodjanak és hozzák meg döntéseiket, cselekedjenek.

Afrika:	M91-M132 (M06, M31) M74-M94-M139-M60 M74-M94-M139-M158-M01-M145-M40-M96-M92
Közel-Kelet:	M74-M94-M139-M158-M01-M145-M40-M35
Japán:	M74-M94-M139-M158-M01-M145-M174
Dél-Ázsia:	M74-M94-M139-M158-M130 M74-M94-M139-M158-M89-M09-M04
Ázsia:	M74-M94-M139-M158-M89-M09-M175
Európa:	M74-M94-M139-M158-M89-M09-M45-M74-M173-M17 M74-M94-M139-M158-M89-M170 (M172, M52, M62)
Amerika:	M74-M94-M139-M158-M89-M09-M45-M74-M03

Éltető eszme: az emberiség egysége.

Mutációs leágazási egyezések:

A szellemi önkormányzatok fölépítése és működtetése

A hatékony és kiterjedt társadalmi élet szellemileg vezérelt csoportok életét és tevékenységét jelenti. A hatómechanizmus alapjait a már létrejött polgári körök jelenthetik. Ezek készen állnak, hogy működésük célját tisztán megfogalmazva a társadalom életének mo-

torjaivá váljanak. A szellemi célokat és a működés tartalmát szolgálják a *szellemi önkormányzatok*.

A *szellemi önkormányzati* szervezetek, egységek egy-egy közösség művelt, tudós, emberi ismeretekkel bőven ellátott emberek csoportjai, akik a mellérendelés értelmében együttműködnek abban, hogy a hozzájuk tartozó közösség az önálló tevékenységét folytathassa és közreműködnek a közösség céljainak, tevékenységi módjainak a közösséggel együttes kialakításában. A 'test' a csoport, az 'idegrendszer' és az 'izomzat' a polgári kör, a 'fej' a szellemi önkormányzat. Szervezetileg nem elhatárolódott emberekről van szó, hanem a közösséggel együtt élőkről, azzal együtt tevékenykedőkről, mint a hagyományos társadalmakban az 'öregek tanácsa'.

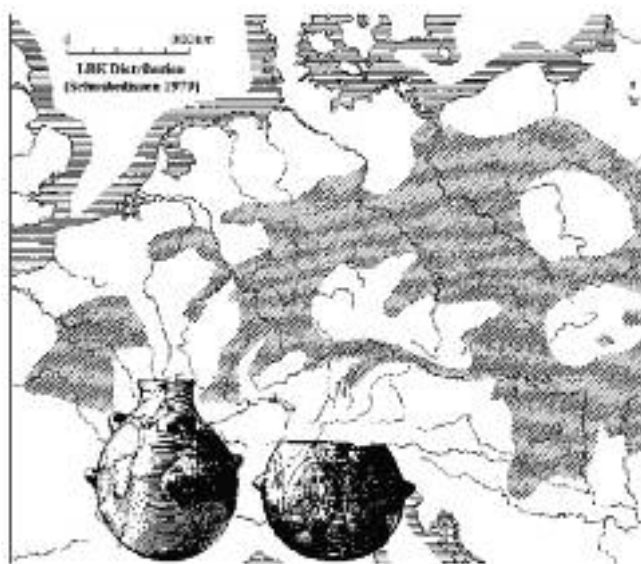
Mégis, nem az öregeket foglalja magában, hanem mindazokat, akik szellemileg képesek és hajlandók is a közösségért tenni, annak szellemi gondjaiban eligazítást adni és azt kidolgozni, majd tapasztalataikat másokkal, – elsősorban a kapcsolódó szellemi közösségekkel – megosztani. Szellemi önkormányzati egység alapja lehet egy falu, egy vallási közösség, vagy akár milyen társadalmi közösséget alkotó egység falun vagy városban belül, egészen akár egy teljes nagyvárosi közösségig. A lényegük, hogy helyiek és a helyben együttműködő embereket fogják össze. Egy-azonos ember akár számos közösséghez is tartozhat, nem szükségképpen ébrednek határok, a közösségek egymásba átnyúlhatnak, egymással átfedhetnek.

Szervezetileg a polgári körök mellé rendeltlen alakulnának meg és az 1956-os munkástanács rendszer szellemében építenék ki az egész magyar nemzetre történő kiterjedésüket. Sikeres működés esetén maga a rendszer a magyarság lakóterületein kívülre megszervezve is továbbépíthető. Az egyes önkormányzati egységek egymással nem alá-fölérendelt viszonyban lennének, hanem elsődleges feladatuk a felsőbb szervezettségen keresztül az ismeretek hatékonyabb és szélesebb körű elterjesztése és a cselekedeteik összehangolása lenne. Ennek fontos eleme egy a magyarországi hatóságok ellenőrzési lehetőségeiből kivont központi adattároló és hírszolgáltató központ, amihez valamennyi önkormányzati egység kapcsolódhat, onnan híreket, értesítéseket, oktatási anyagot vehet le, és ahová a saját tapasztalatait, híreit, oktatási anyagát elhelyezheti. Itt kellene elhelyezni azokat az ismereteket is, amelyek a közösség múltját, önazonosságát szolgálnák, amelyek a nyelvünk tisztaságát megőrizni szolgálnak, amelyek az emberi együttesség szellemi háttérismereteit jelentik.

A közösség életének alapfeltétele az, hogy annak tagjai hajlandók legyenek a közösség életében részt venni, ahhoz képességeik arányában hozzájárulni. **A közösség erkölcsi alaptétele az, hogy joga csak annak van, aki vállalja a képességei szerinti kötelességeket.** A közösségből egyszerűen ki kell reszteni azokat, akik azon uralkodni akarnak, akik csak a tenyerüket tartják, de a közösségért nem kívánnak tenni, akik onnan csak híreket akarnak szerezni – pl. a média képviselői, ha nem járulnak hozzá a közösség működéséhez, ismereteinek bővítéséhez, összefogásához, együtteségéhez. Ezek a közösségek nem 'liberális szellemű' közösségek, ahol a kisebbségnek, a közösséget felbontóknak jogaik, a többinek meg kötelességeik vannak. Ezek a közösségek nem a baloldaliak kommunista közösségei, ahol 'ami a tiéd, az az enyém, de ami az enyém, ahhoz semmi közöd'. Ez egyenértékű emberek egyenlőségén alapuló közössége, ami nem jelenti az egyazonosságot. Ez nem jelent sem vagyonmegosztást, sem egyenlősít, hanem azt a vágyat, hogy ember módjára emberi közösségeinkben élhessünk, és a szellemi mocskot kizárhassunk az életünkéből, és ezt társainkkal vállalva tegyük.

A szellemi önkormányzatok feladata

- A helyi társadalom és társadalmi csoportok kialakítása, támogatása és szellemi összefogása;
- a fenti ismeretek tanítása;
- a társadalmi csoporttal aktív kapcsolat fönntartása;

Éltető eszme: a Kárpát-medencei vonaldiszes kerámia népének európai elterjedése.

- más szellemi önkormányzati egységekkel való kapcsolattartás;
- a hírközlésben mind hírforrás, mind hírt befogadó szerep ellátása;
- és nem utolsósorban a hatalom mesterkedéseinek, az önkormányzati egységek életébe történő hatalmi beavatkozásának a hatékony kivédése.

Tennivalók

1. A fölvetett gondolatnak a magyar szellemi élet nemzeti elkötelezettségű tagjaival való megvitatása – és itt nemcsak az anyaországiakra gondolunk – és az itteni vázlat megfelelő módosítása és kerek formába öntése;
2. A feladatok és tevékenység pontosítása;
3. Hírközpont létrehozása és ahhoz való védett hozzáférés kialakítása;
4. Polgári körök bevonása a szellemi önkormányzati szervek kialakításába;
5. A létrejött szervezetek eligazítása, működésük beindítása és aktivitásuk kiterjesztése;
6. A hírközpont megfelelő anyaggal való feltöltése;
7. Az egyes egységek közötti kapcsolatok kialakítása és az állandó hírkapcsolat biztosítása;
8. Néptanítók felkészítése, oktatási rendszer, az ún. 'népfőiskola' kialakítása, megszervezése;
9. A mozgalom társadalmi méretű kiterjesztése mind az anyaországban, mind a határokon kívüli magyarság körében mind a Magyar Királyság hajdani területén, mind a szórványmagyarság között;
10. Tapasztalatok alapján a gondolat és szervezeti alak nemzetközi átadása olyanoknak, akik hasonló szándékkal kívánják megszervezni a saját szellemi önkormányzatukat;
11. A szellemi önkormányzati tevékenység elsősorban nem anyagiak kérdése. Mégis, lesznek annak költségei. Ezek fedezetére meg kell nyerni a nemzeti érzelmű vállalkozókat ill. a közösség a saját önkormányzata működési költségeit fedezné, összeadhatja;
12. Gondolkozni kell esetleg egy az önkormányzati rendszer fönntartását szolgáló pénzügyi központ létrehozásáról is, de annak mindenképp a nemzetközi pénzkölcsönző rendszerektől függetlenül kell létrejönnie és működnie, ami roppant nehéz feladat.

Zárásgondolatok

Számítanunk kell arra, hogy a hatalom – enyhén szólva – nem örül majd ennek, és mindent megtesz

annak megakadályozására, hogy a szellemi önkormányzatok létrejöhessenek, de még inkább azért, ne-hogy feladatukat elláthassák. Fel kell készülni arra, hogy az ilyen jellegű mozgalom ellen még a törvény szigorával is föllépnek. Ilyen törvény lehet pl. ma a kalákát tiltó, azt fekete munkának nyilvánító, büntető adótörvény is, amelynek elsődleges célja a társadalmi szolidaritás szétverése, miközben anyagi haszon abból nem származik az államot működtető neoliberális körök számára.

Éppen ezért már eleve ki kell építenünk azokat a lehetőségeket, amelyekkel az ellenkező törvények hatása kikerülhető, ha kell tömeges polgári elégedetlenséget keltve a törvények hatástalanítása érdekében. A

hatalom hatástalan, ha a népellenes törvényt a népesség nagyobb hányada egyszerűen figyelmen kívül hagyja és átlépi. Csakis olyan törvény hajtható és hajtható végre, tisztelhető, ami a közösség érdekeivel összhangban áll.

Föl kell készülnünk arra, hogy a hatalom ügynökeivel be kíván épülni a rendszerbe, hogy annak működését ellehetetlenítse. Nem szabad követni a liberális propagandaszózatokat, és a kirekesztés politikáját konokul és következetesen kell alkalmaznunk a beépülő ügynökökkel szemben. A feltétel: aki nem vesz részt a közösség tevékenységében, azt a közösség kirekeszti magából!

Queanbeyan—Kápolnásnyék, 2005. október 11.—2006. december 14.

Egy európai gondolkodású magyar

Skultéty Csaba könyvének margójára

Életének 87. esztendejében lévő külpolitikai publicista új könyvét olvastam el a napokban. Mivel a kötet írásaiból kirajzolódó ember s ars poeticája többszörösen is felmutatásra érdemes, hadd osszam meg az esetleges leendő olvasókkal is.

A *Vasfüggönyökön át* c. kötet írásaiból a szerző mozaikszerű memoárja áll össze. Annak ellenére, hogy műfajilag különböző olvasnivalók – vele vagy általa készített interjúk, hazai s határon túli lapokban, folyóiratokban megjelent művelődéstörténeti cikkek, esszék, emlékezések, tárcák – kerültek egymás mellé, a gondos írói szerkesztés eredményeképp egymásra épülő, egységes egészként rajzolódik ki belőle egy európai magyar értelmiségi életútja s egyben viszontagságos Kárpát-medencei históriánk XX. századi sorsfordulói.

Mivel Skultéty Csaba 1920 szilveszterén született a felvidéki Nagykaposon, valóban a múlt század negyötödének nem csupán szemtanúja volt, hanem cselekvő részese is. A történelmi Magyarország feldarabolását épp csak néhány hónappal követő időpont s hely meghatározóvá vált az életében.

Az Ung megyei járási székhely szülői háza és társadalmi környezete hagyományos magyar kisvárosi értelmiségi miliőt biztosított a gyermeknek. Ötgyermekes édesapja az akkori csehszlovák törvények szerint peres ügyeit magyarul intéző ügyvédként dolgozott, kliensei is zömmel magyarok voltak. Ugyanakkor – lévén Nagykapos nyelvhatár szélén fekvő település –, már gyermekkorában természetessé vált számára az *etnikai többféleség*: a vasárnapi misén szlovák parasztasszonyokkal találkozott rendszeresen, gimnáziumi tanulmányai nagy részét németül, a szepességi Késmárkon végezte, végül Ungváron, részben ruszin és zsidó környezetben érettségizett. Hívó katolikus családja baráti köréhez tartozott keresztapja, a később híres költővé vált, akkor még fiatal helyi plébános, Mécs László, valamint a Márai Sándor néven világszerte ismertté lett kassai polgár édesapja, Grossschmidt Géza, a prágai parlament magyar szenátora.

Skultéty Csabáék háza a korabeli kisebbségi magyar közélet egyik középpontja volt a térségben: apja a Keresztényszocialista Pártban politizált, sokszor megfordult náluk más politikusok is. Szellemi tájékozódási pontjaik természetszerűleg anyanyelvűek voltak: magyar könyvek, folyóiratok Prágából, Kolozsvárról, Budapestről. Szülei a lehetséges magyar nyelvű kassai, beregszászi állami gimnáziumok helyett Késmárkra, a német evangélikus líceumba írátták – szellemisége, színvonala s a családi hagyomány miatt –, ahová szép számmal kerültek magyar gyermekek is nyelvet tanulni. A békes kezdeti évek után, 1937-38-ban a nagynémet ideológia is beszüremkedett a Szepességbe, aminek következtében megosztottá, feszültségekkel terhessé vált az addig toleranciát sugárzó, békés diákváros.

Korábban a legtermészetesebb módon egy osztályba jártak a német, magyar, szlovák és zsidó fiatalok, ki-ki megbecsülte a másik különbözőségét, később viszont a szudétanémet tanárok hatására minden a visszajára fordult. Az Anschlusst követően már a „Heil, Hitler!” köszöntés is megjelent, ami nem csupán a különböző ajkú növendékek, tanárok közötti, hanem már a családokon belüli viszonyokat is elmérgesítette. Nem csoda, hogy az első bécsi döntés után a demokrata és keresztény elveket valló apa a Magyarországhoz visszacsatolt Ungvár magyar gimnáziumába irányította immár a gyermeket a középiskola befejezésére. Nyelvismerete Kárpátalján így tovább tárgult: a Késmárkon tanult német, francia és szlovák mellett ott még a ruszin nyelv alapjait is elsajátíthatta. *„Nagyon nagyra becsülöm az akkori magyar kormányzat új nemzetiségi beállítottságát, hogy ezeken a területeken a szomszéd népek, illetve a környezet népének a nyelvét kötelező tárgyként bevezették (...) örömmel tapasztaltam, hogy ezeken a területeken az állomásokon és a közhivatalokban mindenütt megjelentek a kétnyelvű helységnevek és feliratok (...) a magyar hatóságokban valóban megvolt a készség a Budapesten mintának szánt autonómiaterv későbbi, háború utáni megvalósítására”* – olvashatjuk a kötetben.

Skultéty Csaba útja érettségi után a budapesti közgazdasági karra vezetett, ahol 1944 májusában doktorált. Emellett a Magyar Külügyi Intézet által szervezett diplomáciai tanfolyam előadásait is látogatta. A német megszállás után, a kisebbik rossznak tűnő behívóparancsnak eleget téve, az Egyetemi Kisegítő Karhatalom (KISKA) kötelékébe lépett. Az ostromot a délvidéki és felvidéki diákok kollégiumában vészelte át, majd az oroszok bevonulása után 1945 januárjában, „malenkij robot” címén Ceglédre, majd a moldvai Foksánba hurcolták. Az embertelen lágerkörülmények közül megszökve, Erdélyen végiggyalogolva, a gondviselő jóvoltából fél év múlva visszaérkezhetett a fővárosba.

1946 tavaszán külügyminisztériumi szolgálatba került, előbb a hazánkra kényszerített, *csehszlovák-magyar lakosságcsere* egyezmény végrehajtásában összekötő, utóbb a vezető parasztpárti politikusnak, Jócsik Lajos áttelepítési kormánybiztosnak a titkára lett. A könyv lapjain megelevenedik az a demagógia, amivel a teljesen szabad kezet kapott szlovák küldöttek próbálták rávenni az áttelepülésre a magyarországi nemzettársaikat. A propagandájukból nem hiányoztak a jobb gazdasági helyzettel való kecsegtetés, a magyarelles lázítás meg a titkosszolgálati eszközök sem. Az év végén Skultétyt a pozsonyi ideiglenes magyar külképviseletre delegálták a kormánybiztos megbízottjaként. A felvidéki magyarok jogfosztásának, majd csehországi deportálásának embertelen tényei, az otthon maradtak nemzetiségének megtagadását célzó reszlovakizáció, a kitelepítést kikényszerítő hatósági önkény emberi sorsokban lecsapódó számtalan esetét regisztrálta, lépett fel ellenük helyben, illetve továbbította az információkat Budapestre. A kommunisták súlyának magyarországi növekedésével egyesek rossz szemmel nézték a tevékenységét, kilenc hónap után így hazarendelték.

1947 novemberében, diplomata kapcsolatai révén, egész Európára szóló vízummal az útlevelében, Prágában felült a párizsi vonatra, amely lépés a következő csaknem fél évszázadra meghatározta az életét. Nyugati emigrációja első időszakában alkalmi munkákat végzett, fűtetlen szobákban, betegségekkel küszködve éhezett, majd Gácsér Imre bencés pap titkára lett. E minőségében a németországi és ausztriai menekülttáborokban összegyűjtött kelet-európaiak Argentínába településének a vízumügyeit intézte. Az így kivándorolt magyarok és leszármazottaik képezik máig a dél-amerikai magyar emigráció kulturális egyesületeinek, cserkészcsapatainak és sajtójának egyik

legfontosabb magját. Skultéty visszaemlékezése szerint a párizsi káplán nem világnézeti vagy politikai alapon szelektált, hanem „egyedül azt tartotta szem előtt, hogy a légerekben összezsúfolódott, hazátlan magyarokat új otthonhoz segítse.”

A szerző 1948 őszén – a menekült diákok számára létesített ösztöndíj-tanács támogatásával – a Sorbonne jogi karára iratkozhatott be, miután elismerték hat budapesti szemeszterét, majd további alkalmi munkavégzéssel eltartva önmagát, nemzetközi jogi oklevelet szerzett. Hallgatóként a Közös Piac megteremtésének politikai rugójaként számon tartott *Európa Mozgalom* kereszténydemokrata konferenciáin vett részt. Posztgraduális képzésre így juthatott ki a belgiumi Bruges Európa Kollégiumába, ahol politológiai stúdiumokat folytatott. A végzősök közül számosan, az angol és francia nyelven szerzett ismeretekkel, komoly szerephez jutottak a nyugat-európai diplomáciai és politikai életben. Egyetemi tanulmányai mellett bekapcsolódott a nyugati magyar közéletbe: az *Ahogy Lehet* c. párizsi és az *Új Látóhatár* c. müncheni folyóirat munkatársa lett. Ugyanakkor folyamatos nélkülözés, szegénység jellemezte életvitelét.

Visszakerülve Párizsba, 1951-ben meghívták az újonnan alakuló *Szabad Európa Rádió* magyar szerkesztőségébe, Münchenbe. Harminchárom évet töltött e médiumnál, az első felét mint *hírszerkesztő*, a második, hosszabb időszakot pedig *külpolitikai kommentátorként*, az otthon élő édesanyja védelmében Ambrus Márton álnéven. A résztvevő hitelességével s a pallérozott diplomata tárgyilagosságával tárja fel a könyv oldalain az amerikai kormány által fenntartott rádióállomás érdemeit s korlátait egyaránt. „*A harcok, kezdeti években a sztálinizmus tetőfokán az egész irányzat harcisan kommunistaelles volt. A nemzetközi helyzet későbbi enyhülésével lett aztán a rádió az én beállítottságomnak is sokkal jobban megfelelő információs eszközzé a hallgatóság számára, amely egyedülállóan gazdag tájékoztató anyagból meríthetett*” – mondta el a 90-es évek eleji nagyinterjújában, az azóta elhunyt Balla Gyulának.

„*Jó lelkiismerettel állíthatom, hogy nekem mint háttér-tájékoztatónak, kommentátornak, sajtószemle-készítőnek vagy bármilyen napi nemzetközi politikai műsor vezetőjének egyetlen alkalommal sem kellett a meggyőződésemmel ellenkező szellemben állást foglalom. Olyan esetek viszont voltak, amikor – itt magyar kisebbségeink helyzetére gondolok –, szólni szerettem volna, de az amerikai vezetőség kínos óvatossága folytán – főszerkesztőnk*

erre hivatkozott -, nem nyílt rá közvetlen, csak itt-ott valamilyen közvetett lehetőség” – olvashatjuk az emlékezésben. A kölcsönös érzékenységekkel terhelt kisebbségi kérdések erőteljesebb taglalásától való tartózkodás egyik oka az államokban s nem nemzetekben gondolkozás amerikai reflexe, másfelől az egymás mellett dolgozó, kelet-európai szerkesztőségek közötti feszültségek, súrlódások elkerülése volt. Skultéty elkötelezettségét, állhatatosságát dicséri, hogy bár „a kisebbségi ügyek felvetésére irányuló minden kísérlet, mondhatni a legtöbb esetben ellenállásba ütközött”, ahol lehetett, ott a nemzetiségi ügyeket mégis beleszötte a kommentárjaiba. A változást e téren Reagan elnökké való megválasztása hozta, amikor is már nyíltan felkarolhatta az akkoriban agyonhallgatott kárpátaljai magyarság ügyét. „Konspiratív” úton megszervezte az ottani magyar sajtó kijuttatását, aminek alapján rendszeresen tudósította az anyaország meg a világ magyar hallgatóit az ottani történekekről.

A kötet nyíltan szól az 1956-os forradalom alatt a Szabad Európa szerepéről. Aktiv időszakát követően, Skultéty észleli az adások színvonalának csökkenését, egyoldalúságait is, a rendszerváltozás után pedig jól prognosztizálja a rádió missziója befejezésének a közeledtét. Nyugdíjba vonulása, 1983 óta pedig végre kedves szenvedélyeinek hódolhat, nevezetesen a művelődéstörténet, a műgyűjtés művelésének, továbbá a határon túli magyarság érdekében való cselekvésnek. Egyedülálló *hungarica-gyűjteményét* – amelyben XV. századi Buda-ábrázolású metszettől, török kori, a szabadságharc időszakából származó dokumentumokon át, Ady kéziratig nagyon sok minden megtalálható volt -, az Országos Széchényi Könyvtárban állították ki a 90-es években. A megjelent katalógus alapján akkoriban megvásárolható anyag zöme, szerencsére, Magyarországon – részben közgyűjteményekben - maradt.

Határon túli magyar irányultsága a Svájci Magyar Irodalmi és Képzőművészeti Kör (SMIKK) konferencia-felkérésére nagytanulmány formáját öltötte, amikor is 1980-ban a *kárpátaljai magyarság* korabeli helyzetét térképezte fel. A később Nyugat-Európa-szerte több helyen elhangzott, fokról fokra kiegészített előadás pozitív visszhangot keltett, később pedig rendszeresen felkeresi ifjúkora szeretett helyszínét. Szabó Zoltán „szerelmes földrajza” inspirálására, szépirodalmi ihletettséggel szól a könyv lapjain a tájjal s az ott lakó emberekkel való viszontlítás örömeiről, a tapasztalt változásokról. Segít oszlatni egy

dezinformációt, az állítólagos, 1946. évi nagydobronyi vérengzés valótlanágát. Rokonszenvvel tárja fel a visszacsatolás után megszületett kárpátaljai ruszin autonómiaterv részleteit, e célból ő maga készít interjút Bródy András vezető ruszin politikus fiával, természetesen szorgalmazza a terület mai önkormányzatiságát is. A Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom, a *Pax Romana elnökeként* – az ökumené jegyében – példásan együttműködött az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemmel. A Pax Romana helyi szervezeteinek megalakulása, kihelyezett tanácskozásainak általánossá válása a Kárpát-medencében, nem kis mértékben Skultéty Csaba nevéhez köthető.

Magától értetődő az eddigiek alapján az is, hogy a szerző a kötet megjelentetésének szándékával a pozsonyi Madách-Posonium Könyvkiadót kereste meg. Így az sem véletlen, hogy az eddig jelzett témák mellett külön írást tartott szükségesnek közzétenni kassai kötődéseiről, Márai Sándorral való találkozásáról, Fiume s az ottani magyarok tárgyában tartott kassai előadásáról, valamint Luzsicza Lajos *felvidéki* festőművész tatabányai munkásságáról.

A könyv forgatása nyomán egy nagyműveltségű, csiszolt eleganciával jellemezhető, ugyanakkor tárgyilagossá precízitású, egyoldalú beszűkültségektől mentes, ugyanakkor értékek mellett elkötelezett, világlátott magyar arcéle rajzolódik ki. A negyvenhárom éves emigrációból hazatért Skultéty Csaba önazonosságát jól jellemzi az alábbi interjúrészlet: „Amikor kikerültem Párizsba, az akkor igazán nemzetközi légkörbe, magyar származású európainak vallottam magam. Ez nagyon szépen hangzott, de idővel megváltozott. Ma is annak vallom magam, ami abból kialakult: európai gondolkodású magyarnak, de magyarnak (...) Amikor először hazajöttem, európai gondolkodású magyarként nagyon hamar úgy éreztem, itt vagyok itthon. Ezt ma is így érzem és vallom. Igyekszem magyar kisebbségeink ügyét szolgálni, beleértve a legelhagyatottabbakat, a moldvai csángókat. Meg a kárpátaljai magyarokra összpontosítottam figyelmemet (...) vannak olyan konfliktusok, amelyeket nem lehet a szőnyeg alá söpörni (...) én a magyarságot látom egészben. És ezt az egészben látott Magyarországot próbálom tovább szolgálni.”

Skultéty Csaba fenti gondolatait és könyvéből, egész életútjából sugárzó etikáját végiggondolásra ajánlom Európát sokszor idealizáló, ám illúzióit fokozatosan elvesztő értelmiségünknek.

Nem kell beszélni róla?

A magyarországi Csátalján 2007. június 2-án trianoni emlékművet avattak.

Mielőtt e felemelő eseményről szólnék – mert igenis szólni kell róla – szükséges, hogy ezt az eseményt térben és időben elhelyezzük.

Térben:

Csátalja. Bács-Kiskun megye déli részén egy 1700 lelket számláló helység. Szabadkától egy jó órai autótávolság. Igen szép dolog, hogy **egy ilyen kis helységben is**, ahol nagyszívű emberek élnek, emlékművet állítanak a magyar történelem tragédiájának mentőjeként.

Az ímént az „egy ilyen kis helységben is” kifejezést használtam. Nem tudom, hogy valóban helyes volt-e az „is” használata. Ez az „is” arra enged következtetni, hogy Magyarországon már sok trianoni emlékmű van. Valójában van? Hisz a meglévőket is lebontották. Kovács Antal, Csátalja polgármestere, akit lovagi renddel tüntettek ki, az emlékmű avatása alkalmával részletezte azokat a nehézségeket, amelyekkel meg kellett küzdenie, hogy eljussunk az avatás felemelő pillanatáig.

Itt érünk el a „térben és időben” másik dimenziójához, az *idő*-höz:

Nos milyen időkben élünk? Olyan időkben, amikor a jelenlegi hatalmon lévő két magyarországi párt a sikertelen népszavazást (amely számunkra, dél- és felvidékiekre, erdélyiekre és kárpátaljaiakra lesújtó volt) a „bölcshazafiasság győzelmének” nevezte. Hát győzelem az, amikor a magyar nép egy része nemet mond testvéreire, és ezzel még egy pecsétet üt a trianoni békediktátumra? Egyesek mentegetőznek, hogy „rossz időben és rosszul előkészített” volt a népszavazás. Ezt én nem tartom elfogadható magyarázatnak! „Rossz idő” a Rákosi- és Kádár-korszak, világvizonylatban pedig a hidegháborús korszak volt. De abban az időben, amikor a környező országokban a megalakult új államok automatikusan megadják a külföldön élő nemzettársaiknak az állampolgárságot, akkor hogyan lehet „rossz időkre” hivatkozni?!

A 2004. december 5-ét követő Sz. István-napi ünnepségen Szabadkán, azaz Palicson a vezérszónok kijelentette, hogy az idén nem hívtunk meg senkit Magyarországról nemzeti ünnepünkre. A nép spontán tapsolni kezdett, sőt: **én is tapsoltam!** Később átgondolva a történeteket, szégyelltem magam, hisz Szabadkán magyar emberek azért tapsoltak, mert Magyarországról, az anyaországból nem hívtak meg senkit a legnagyobb nemzeti ünnepünkre! Igaz, 2004. december 5-én a hivatalos Magyarország nem édes-hanem mostohaanyaként viselkedett, de nem kell csodálkozni rajta, ha előtte fél évvel az MSZP Erdélyből származó vezetőpolitikusa épp a trianoni békediktátum évfordulóján egy budapesti szállodában pezsgővel koccint a román államfővel Románia nemzeti ünnepe alkalmából! Arcátlanság! 2006-ban Szent István napjára már eljött hozzánk egy fiatal ember, a hazug és csaló kormány képviselője, és „elpuffantott” néhány üresen hangzó szólamfoszlányt a magyarokról – „közösen *előrenézni*” stb. Egyesek (de nagyon kevesen) tapsoltak, egyesek füttyöltek. **Én most nem tapsoltam! Nem is füttyöltem.** Bocskaiiban álltam némán, szívem fölött a vitézi rend nagy jelvényével, nyakamban a Szent György-lovagrend jelvényével, kezemben nemzeti zászló, azon a koronás címer. Ez az inszignia kötelez, ezek a becsület és a haza iránti kötelesség és tisztelet jelei! Nem szabad senkiháziak miatt alpárian viselkedni és a Szent István-ünnepet, jelvényeket és a bocskáit megszenteltségteleníteni! Még akkor sem, ha az említett szónok pártjának a soraiból is került ki az a miniszterelnök, aki előbb nyilvánosan kijelentette, hogy ő nem hazudott „*csak nem bontotta ki az igazságot részleteiben*”, majd amikor lelepleződött, beismerte „*Hazudtunk reggel, délből [...]*” Micsoda arcátlanság ismét! Tőlük semmi jót nem várhatunk!

De vajon szabad-e még tovább hallgatni?

A csátaljai emlékmű egyik oldalán áll egy Juhász Gyula-idézet:

„*Nem kell beszélni róla sohasem.*

De mindig, mindig gondoljunk rá.”

Sokan az idézetnek csak az első sorát szívlelik meg. Szívlelik? Dehogy, tán csak emlékeznek rá, ha egyáltalán ismerik Juhász Gyula versét. Ha viszont ismerik, akkor ebből csak a „*Nem kell beszélni róla sohasem*”-et tartják be, mert ez nekik így egyszerűen kényelmesebb. Egy biztos: az idézet második sora, „*De mindig, mindig gondoljunk reá.*”, már teljesen idegen számukra. Hallgatnak, közömbösek, avagy épp azért hallgatnak, mert más céljaik vannak. Ez is közrejátszott a 2004. december 5-i népszavazás kialakulásában!

Márpedig minderről igenis beszélni kell!

Volt egy párt Magyarországon, nagy múltú, az első szabad választásokat szépen megnyerte. És most? Van egy párt, amelynek vezetője szavaival ugyan nem (mert szavaira vigyáz ez az asszony) de **tetteivel igenis elárulta a magyar nemzetet**. A magyar asszonyok példaképe Zrínyi Ilona, az egri asszonyok, az a sok-sok ezer édesanya és özvegy, akiknek gyermekei/férjei a leverte szabadságharc, a 44-es véres megtorlások, a leverte 56 után áldozatul estek, és ezek az asszonyok nagy áldozatok árán, de mégis hőiesen helytálltak. Méltó példaképek. Ez a politikus asszony a magyar asszonyok szégyene lett! Fölháborodva kijelenti ugyan, hogy nem helyes, hogy GY. F. az országot *k...*-nak nevezi, de minden tétével elősegíti a hazugság, a csalás, a nemzetpusztító pártok fennmaradását!

A nép nem hallgatott. Tüntetett. A rendőrség sem maradt tétlen, brutálisan szét- és összeverte az embereket. A rendőrkapitányt kitüntetik, a kitüntetés átadásakor jelen van Szabó Magda író és tapsol! Hová jutottunk? Nos, a végeredmény az, hogy a rengeteg tüntetés ellenére minden maradt a régiben. Van egy államfő, aki igen gyorsan megtalálta azokat a paragrafusokat, amelyek szerint nem tehet semmit. Vajon ugyanolyan buzgalommal kereste azokat a paragrafusokat is, amelyek szerint mégis megtehetné azt, hogy kijelentse: nem érvényesek a választások, hisz bizonyítottan, saját bevallásuk szerint is, csalással nyertek a jelenleg hatalmon lévő pártok! Igaz, most nőtt a szememben, amikor megtagadta egy 56-ban eléggé el nem ítélt magatartást tanúsító politikus kitüntetését. Ez már határozott tett volt!

Ilyen időkben történik valami Csátalján, a bátor, nagyszívű nemes lovag, Kovács Antal polgármester nem latolgatja, hogy jó vagy rossz idők járnak, ő cselekszik. *Res non verba*! Nála nemcsak a *verba* van meg, hanem ott a *res* is, ott vannak a tettek is:

„Az 1700 lakosú Bács-Kiskun megyei Csátalján trianoni emlékművet állítottak, amely Kovács Antal polgármester kezdeményezésével jött létre. Az avatáson jelen voltak Kövér László, a Fidesz alelnöke, Kovács Miklós KMKSZ -elnök, Ágoston András VMDP-elnök, Tökés László, az EMNT elnöke, akik beszédet is mondtak, Duray Miklósnak, az MKP alelnökének pedig a levelét olvasták fel.”

Eddig a hír, amely a világháló oldalain megtalálható. A tudósítást a cikk írója a következő szavakkal zárja: „Valóban nagyon szép emlékmű, ami sajnos sohasem kerül majd a külföldi nagy sajtók első oldalaira, mert akkor történelmi magyarázatokra és a bűnösök neveinek felsorolására lenne szükség!”

Pedig igenis beszélni kell róla!

A részletesebb ismertetés elején máris előrebo csátható: A rendezvény nem volt „tetemre hívás”-jellegű, vagy éppenséggel bosszúvágytól fűtött hangulatú!

Délután három órakor megszólaltak a harangok. Szentmisére hívott a harangszó, szentmisére a magyar nemzetért. Harangszóra vonult be a meghívott vendégek serege a templomba, népviseletbe öltözött fiatalok magyar történelmi zászlókkal a kezükben, a Szent György-lovagrend tagjai, báró lovag vitéz dr. Cseke László kancellár vezetésével mentek, akik egész Magyarországról, a nyugati országokból és a Délvidékről is képviseltették magukat. A szentmisét ft. dr. Bábel Balázs Kalocsa-Kecskemét érseke celebrálta. Nekünk délvidékieknek – fájdalmas emlékeket ébresztő, de mégis tán balzsamként ható – nagy jelentőségű az a tény, hogy ezt a szentmisét a Magyar Nemzetért (így nagybetűkkel áll a meghívón) a kalocsai érsek mondta, hisz Délvidék egy része, Szabadka is Trianon előtt a kalocsai érsekséghez tartozott.

A szentmise után ismét zúgtak a harangok, de most nem úgy, ahogyan Szent István ünnepén beharangozás után a templomban éneklük: „*Zeng a harang hívó szóval e szép ünnep reggelén ...*”, nem is úgy, ahogyan zúgnak a harangok délben 1456 óta, a nándorfehérvári diadal óta, hanem mély búgásukkal emlékeztetnek 1920. június 4-ére, arra, hogy akkor vészelt el az, amiért a magyarok ezrei, százezrei évszázadok óta vérüket ontották. „*[...] volt nekünk egy országunk e földön, Melyet magyar erő szerzett vitézül ...*” (Juhász Gyula). És akkor Trianonban: „*Consumatum est! Bevégeztetett!*” (Ján 19, 30) Erre a gyászos napra emlékeztettek a csátaljai harangok. E harangzúgás közepette vonultak a jelenlevők százai a templomból a térre, ahol már ott állt leleplezésre és megszentelésre várva az emlékmű. Az ava-

tandó emlékműnél diszörséget állt egy korhű 48-as huszár és egy tüzér, valamint honvéd egyenruhában a Vitézi Rend egy nemzeti képviselője.

A himnusz hangjai után a köszöntőt Kovács Antal polgármester mondta, részletezte mindazokat a nehézségeket, amelyeket az a kormány támasztott nemmes törekvése elé, amely 2004. december 5-ét „a bölcs hazafiság győzelmének nevezte.” A polgármester megemlítette, hogy az emlékü nem kapott védettséget és a „jóakarók” azt mondták neki, így Magyarországon bárhol ugyanilyen emlékművet emelhetnek. Bárcsak így lenne, legyen sok ilyen, ugyanilyen emlékmű – mondta a polgármester úr. Az emlékmű homlokzata szent korona formájú és azon a 64 vármegye címerei, előtte a történelmi Magyarország térképe, azon feltüntetve a nagyobb városok, így többek között Újvidék, Nándorfehérvár, Kolozsvár és Nagyvárád.

Kövér László avató beszédét követve dr. Bábel Balázs érsek úr megszentelte a frissen leleplezett emlékművet. Ezután énekek, versek és beszédek követték egymást. Amint már a fenti tudósításból is kiderült, a Vajdaságot az itteni politikusok közül Ágoston András képviselte. Megjelenése sajnós – mind szellemében, mind külsőségeiben – elűtött a többi résztvevőtől: beszédében elsősorban a politikai élet visszáságaival, nem pedig Trianonnal foglalkozott, mindezt tette sportosan öltözve fehér nadrágban és barna viharkabátban, míg a jelenlévő férfiak – akik nem voltak egyenruhában vagy bocskaiiban – sötét öltönyben fekete nyakkendőt viseltek. Igaz, nem a ruha teszi az embert, de illik az alkalomnak megfelelően öltözni és ezzel a meghívó házigazdánkat megtisztelni.

Duray Miklós nem tudott jelen lenni, levelét felolvasták. Néhány részlet, amelyhez nem szükségeltetik semmit sem hozzáfűzni:

„Formak bennünk az indulatok Trianon miatt, de a Kárpátok gerincén végigfutó egykori magyar államhatárt már csak néhányan siratják. Az ipartörténetben járatosak még tudják, hogy a mai resicai vasúti javítóüzem valamikor „magyar vasúti mozdonyokat” gyártott, és Fiume valamikor magyar kikötő volt.

Aki ott járt, láthatta a Budapesten öntött vasbakoikat. Egyre kevesebb magyarnak fáj azonban, hogy a vasbányáinkat is elvették, hiszen évek óta nem termelnek belőlük vasércet. A közel száz évvel ezelőtti ipari területeken, ahol akkor még a magyar államrend és -érdek uralkodott, és tisztességes megélhetése volt az embereknek, az államfordulat óta mindmáig a szegénység az úr. Az ott élő magyarokkal ki törődik? [...]

A nemzet többségét nem bántja, mi történik a nemzet kisebbik részével, és az sem izgatja, hogy immár csaknem kilencven éve nincs egyazon állampolgársága nemzetünk tagjainak. A többség láthatóan annyira azonosult a szétszakítottsággal – jórészt a több mint negyvenévnnyi kommunista uralom hatására –, hogy ma már elutasítja ezt az igényt. Így viselkedik a maradék Magyarország éppen regnáló – jogilag legitim – posztkommunista kormánya is, noha az alkotmány kötelezi őt az elszakítottak iránti felelősségvállalásra. [...]

A Duray-beszédet mintegy kiegészítendő következő Reményik Sándor *Keserű szívvel* c. verse. A hivatalos meghívón „Nevada Ferencné, Délvidék” áll, valójában a Nevada kislány mondta el a verset – sikert, de elsősorban meghatottságot és elismerést kíválva. Most már mi, délvidékiek is büszkén húzhattuk ki magunkat, hisz gyermeki hangon és ezáltal tán még szívhez szólóbban hangzott:

„Keserű szívvel bizony mondom néktek,
Ti csonka-magyarok:
Az ország szíve, Magyarország szíve
Ma már a Végeken dobog.”

A Szózat elhangzása után a rendezvény ismét a templomban folytatódott. A Magyar Nemzeti Kamaraszínház Usztics Mátyás színművész vezetésével „Perújrafelvétel” címmel Wass Albertre emlékezett.

Már késő este volt, kilencre járt az idő, amikor a sok felemelő szellemi és lelki táplálékot pompás állófoga-

dás követte. Az a szeretet és összefogás, ami lehetővé tette az egész rendezvény megtartását, megérdemel néhány szót a „földiek” vonatkozásában is: étlap hirdette, hogy milyen földi javakban lesz részünk: **APERITIF:** magyar pálinkák; **BOROK:** Árpád vére, Magyarok könyve; **ÁSVÁNYVÍZ:** Hargita borvíz. Az egyéb „földi javakat” olimpiai és világbajnok mesterszakácsok készítették, az édességeket pedig a Szentkorona cukrászda.

A rendezvény folyamán találkoztunk a szomorú valósággal, azzal, ami a magyar nemzet tragédiáját okozta, felelevenedett bennünk a sorsunk iránti közhöz okozta fájdalom is, de mégis érezni lehetett azt,

amit a díszemelőnyen a történelmi Magyarország térképe mellett olvashattunk: **EGYEK VAGYUNK!**

Néhány hét múlva ez az „Egyek vagyunk!” még megerősödött bennünk, amikor a *Vajdasági Pax Romana* szervezésében az anyaországból két neves személyiség tartott előadást. Az egyikük, dr. HUSZÁR PÁL, „Kedves testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!” – szavakkal kezdte előadását, a Magyar Páneurópai Unió elnöke, dr. gróf BETHLEN ISTVÁN, pedig így köszöntött bennünket: „Adjon Isten jó napot, kedves *Délvidéki Testvérek!*”

Minderről beszélni kellett!

Kovács Antal polgármester, a Szent György-lovagrend tagja

Keresztyén felelősséggel a nemzetért

„Keresztény Magyarországot akarok, mert annak van jövője.”

(†Antall József miniszterelnök)

Arról a nemes küzdelemről kívánok szólni, amelyet történelmi egyházaink vívnak a négy évtizedes kommunista diktatúra ma is élő és ható utóhatásai, valamint a szekularizáció és a globalizáció jelen viszonyai között, Isten által rájuk rótt és engedelmesen felvállalt felelősségük értelmében nemzetünk sorsának jobbra fordulásaért, avagy éppen fennmaradásaért. Két olyan fogalommal – keresztyénség és nemzet – óhajtok ezúttal behatóbban foglalkozni, amely – biblikusan fogalmazva – egyértelműen szálka a globalizáció szálláscsinálóinak és egyben haszonélvezőinek a szemében, mert úgy látják, hogy társadalmunknak a keresztyén értékek alapján álló és nemzetben gondolkodó tagjai veszélyeztetik a termelés és a fogyasztás túlhajszolásából, a mindenhatónak kikiáltott piacból származó nyereségüket, a pénz és a piac világhuralmát. A fogyasztás diktatúrájának haszonélvezői nem véletlenül szeretnék megfosztani társadalmunk tagjait mindazon lelki-szellemi eszközöktől, amelyek a globalizáció által céltudatosan előidézett értékválságban lelki tartást, szellemi biztonságot nyújtanak az embernek.

Főként a XVIII-XIX. században az egységes nemzeti piacért folyó küzdelem szellemi termékének tekintett *nemzet* fogalmának kapcsán általában öt fontos kritériumot tart számon a történettudomány.

1. A nemzet tagjainak **közös őst**et illetően, hadd hivatkozzam ezzel kapcsolatban a magyar eredetmondából Hunor és Magor alakjára, akiket magyarságukra joggal büszke elődeink közvetlen őseiknek szoktak tekinteni, akiket mi is nyugodt lélekkel felvállalhatunk a XXI. században – anélkül, hogy bárki másnak nemzeti érzékenységét akár a legkisebb mértékben is sértenénk.

2. A mintegy 15 000 000 nemzettársunk által beszélt **közös nyelv** viszonylag a legkönnyebben értelmezhető és megfogható a külső szemlélő számára is

– többnyire némi szent borzongást is keltve annak „nehéz volta,” állítólagos „megtanulhatatlansága” miatt. Ez az a talán legáltalánosabb közös kincsünk, amelyet most sokan az európai integrációtól féltének. Legyen szabad megjegyeznem, hogy az Európai Unió nem veszélyezteteti sem nyelvünket, sem kultúránkat, hiszen a kulturális sokszínűség alapján áll, de annak megvédését sem vállalja fel, így anyanyelvünk és kultúránk védelme, ápolása a mi feladatunk, mi felelünk érte a történelem, sőt a történelem Ura előtt. Nem vádolhatunk érte mást, ha hűtlen sáfárnak bizonyulunk. Nyelvünkhöz szorosan kötődik **szépirodalmunk**, amelynek számos alkotása érdemelte volna ki az irodalmi Nobel-díjat, ha a nyelvi korlátok nem jelentettek volna áthághatatlan akadályt.

3. A **közös kultúra** – az egyre inkább a múlt ködébe vesző össznépi hagyományok mellett – a keresztyén örökséget jelenti magyar nemzetünk egésze és annak tagjai számára. Szorosan összefügg ezzel a magyar irodalom, a magyar zene, a táncművészet, a képzőművészet, az építészet, a magyar gyümölcs- és borkultúra és sok minden más, ami rangot jelent Európa és a világ népeinek szemében.

4. Modern életünk különös ellentmondása, hogy **közös hagyományaink** nemzetmegtartó ereje akkor nyilvánul meg igazán, amikor sajnos egyre inkább az eltűnésüket, hiányukat kell megtapasztalnunk. Elsősorban a kisebb közösségeket valaha példásan összetartó, fegyelmező erőt jelentő – többnyire szintén keresztyén fogantatású – hagyományaink hiánya érződik leginkább.

5. A **közös lakóterület** kritériuma – immár közel egy évszázada – szintén csak részben érvényesül, hiszen a magyar állam határa nem azonos a nemzet lakóhelyeként több mint egy évezreden át számon tartott Kárpát-medencével, ugyanis a trianoni békediktátum következtében milliók rekedtek az országhatárokon kívül, akik nem önszántukból veszítették el magyar állampolgárságukat, nem ők mentek át a határon, hanem az országhatár ment át őrajtuk, illetve őseiken. Akkor még nem is szóltunk azokról a nemzet-

testvéreinkről, akiket Európa különböző országaiba, netán egy-egy távoli, tengeren túli földrészre vittek el a történelem viharai.

Tudjuk, hogy a középkor folyamán a **keresztyén-ség** fogalma több esetben lefedte a **nemzet** fogalmát. Nem igazán keresztyén őseink kalandozásai során megtanították imádkozni Európát, hosszú ideig hangzott földrészünk templomaiban: „A sagittis hungarorum libera nos, Domine!” [Ments meg, Uram, minket a magyarok nyilaitól!] A következő évszázadokban viszont már mi védjük – kis híján életünk árán – kontinensünket a pogány tatártól, majd töröktől. A vén Európa sajnos feledékenynek bizonyult az I. világháborút lezáró békediktátum kapcsán, de tudjuk, hogy a *hála* nem történelmi fogalom, miként a *soha* és az *örökké* fogalmak is idegenek mind a történelem, mind a politika számára. Mai, erősen szekularizált, újabban pedig a globalizáció – a fogyasztás diktatúrája – által megtépázott, illetve szétzilált, értékválságba kergetett világunkban ez a két fogalom sem a magyarság, sem kontinensünk vonatkozásában nem hozható fedésbe egymással.

Az azonos nemzethez tartozók számára különösen fontosak a **nemzeti hovatartozás látható jelei**, miként nálunk, magyaroknál az – újabban sok, balról mesterségesen keltett vihar által megtépázott – Árpád-sávós lobogó, a piros-fehér-zöld nemzetiszínű zászló, a Szent Korona, az Ország-címer, az Ország-ház, a budapesti Hősök tere, a Budai Vár, a Gellért-hegy, Tihany, Pannonhalma, a Debreceni Nagytemplom, a Kassai Dóm, a Kolozsvári testvérek Sárkányölő szobra, a Szabadkai Városháza. Természetesen lehetetlen volna mindent felsorolnunk, ezt a sort mindenki a maga igénye szerint kiegészítheti, folytathatja.

A látható jelekhez hasonlóan fontosak, azokat szervesen kiegészítik a **nemzeti hovatartozás hallható jelei**. Hiszem, hogy mindannyiunk szívét megdobogtatja, ha egy jeles alkalommal – esetleg nemzetközi fórumon – a Himnuszt hallja. Bizonytalán nem én vagyok az egyetlen, akit különösen kellemes érzés fog el, ha azt látja, hogy egy sportrendezvényen a kitűnő eredményt elért sportoló, akinek tiszteletére felhangzik nemzeti imánk, maga is énekl, netán még az öröm könnyei is felcsillannak szemében. Hasonló érzéseket vált ki belőlünk, ha a Szózat, a Rákóczi-induló, a Palotás, a Hány János, vagy éppen a rendszerváltás előfutáraként keletkezett István, a Király című rock-opera ismert dallamai csendülnek fel jelenlétünkben, de a Nemzeti dal, a Szondi két apródja, a Jónás könyve, az Egri csillagok, az Egy magyar nábob, az Üzenet

haza című irodalmi műveknek már a pusztá említése is melegséget idéz elő szívünk táján. Az sem véletlen, hogy a globalizáció hívei az emlékezetből is szeretnék mindezeket kitörölni, arról pedig végképp hallani sem akarnak, hogy az iskolai nevelésben az új generáció is hozzájuthasson ezekhez a lelki-szellemi táplálékokhoz.

Nemzeti történelmünk ismeretében nyugodt szívvel megerősíthetjük azt a felfogást, miszerint magyar nemzetünk **befogadó nemzet**. Államalapító I. (Szent) István királyunk fontosnak tartotta, hogy Intelmeiben erre is felhívja egyetlen felnőttkort megért, de fiatalon tragikus halállal eltávozott fia, Imre herceg figyelmét: „... megparancsolom neked, fiam, hogy a jövevényeket jóakarattal gyámolítsad, és becsben tart-sad, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak. Ha pedig le akarnád rombolni, amit építettem, kétségkívül igen nagy kárt szenvedne országod.” A napjaink megdőbbsenve tapasztalt sajátos értelmezését látva, le kell szögeznünk, első királyunk bizonyosan nem kínaiak millióit értette a befogadandó jövevények alatt, hanem azokat a hittérítő papokat, tudós szerzeteseket, szorgos iparosokat, értelmes kereskedőket, megbízható harcosokat hívta és várta a szomszédos Német-Római Császárságból, akik előbbre vihették az éppen csak letelepedett, a nomád életformához még sok szállal kötődő, de a keresztyén Európába beilleszkedni akaró magyarság sorsát.

Jelenleg az „újkor **pogányság**” elleni küzdelem bizonyul életbevágóan fontos nemzeti érdeknek. Az újkor **pogányságának nem Isten létének otromba tagadása** a legfőbb jellemzője, sokkal inkább az **életforma**, a modernnek, sőt egyedül lehetségesnek kikiáltott **életmód** területén próbálja kétségbe vonni, minél teljesebb mértékben szétzilálni legfontosabb, mondhatnánk: alapvető **keresztyén** és **nemzeti** értékeinket, mert – miként fentebb már rámutattam – ezeket tekinti legfőbb ellenségének.

Az általános emberi értékeken túl a nemzeti karakterjegyeket is ellenségének tekinti a globalizáció, ennek megfelelően fel akarja számolni. *Szükségtelennek, a történelem által túlhaladottnak igyekszik beállítani a nemzeti kultúrát, sőt a nemzeti nyelvet is, szeretné mindezeket az emberi gondolkodás lomtárába száműzni, mert veszélyt lát bennük, amelyek akadályozhatják világbíró terveinek, a pénz és piac világméreteken is korlátlan uralmának megvalósítását. Az igazi hazafiság valóban tiszteletreméltó érzése, a nemzettudat fogalma*

mintegy „vörös posztó” a globalizáció hazai képviselőinek szemében. A nemzeti küldetés-tudat mindennemű megnyilvánulását elítélendőnek tekintik. Erre találták ki a „magyarkodás” valójában a józan ész számára értelmezhetetlen fogalmát. Ezen az enyhén szólva is szokatlan és meglepő elméleti alapon léteznie kellene az „angolkodásnak”, „az olaszkodásnak” és sok egyéb, ugyancsak valamiféle logikai bukfenc alapján keletkezett fogalomnak is. Érdekes, hogy ezekkel a nemzetekkel kapcsolatban nem merül föl ez a fajta, határozottan és nyilván szándékosan diszkriminatív értékítélet. Gonosz szándékkal, de kellő ravaszsággal kiépített eszköztár birtokában folyik a keresztyén és nemzeti értékeink rombolása, tudatos pusztítása. A pénz hatalma gőzhengerként igyekszik maga alá gyűrni minden valós emberi értéket.

A szó legteljesebb értelmében lemeztelenített érdekarc elsőszámú és legjelentősebb vesztese a család. A társadalom legfontosabb alapegysége, a történelem viharait egészen napjainkig hősiesen álló, sikeresen túlélő család a globalizáció következtében mindinkább elveszíti szeretetközösségi jellegét, amelyet eredeti – keresztyénhez méltóan szólva: Istentől kapott – feladatához mért legnemesebb kritériumaként értelmezhetünk. A globalizáció, a fogyasztás diktatúrája által alakított „szereposztásban” a család egyetlen, sőt kizárólagos funkciójaként a fogyasztásnak a reklám által hallatlan mértékben szorgalmazott – a viszonyok ismeretében helyesebb lenne így mondanunk: kierőszakolt – realizálását, illetve a munkaerő hosszú távú utánpótlását kellene értenünk, amennyiben hajlandók lennénk a globalizáció „értékrendje” szerint gondolkodni a világról és önmagunkról.

Ebben a helyzetben **a család általában már nem tudja felvállalni Noé bárkájának jelképesen értelmezett, de valójában – éppen az élet folyamatoságát jelentő következő generáció: a gyermekek érdekében – nagyon komolyan veendő összetartó, óvó és védelmező szerepét.** Az adott gazdasági, társadalmi viszonyok között, az anyagi javak minden áron történő biztosítására törekedve éppen érzelmi, erkölcsileg nem képes a család a nyugalom, a kiegyensúlyozottság, a biztonság szigetévé válni. Ennek legfőbb vesztesei természetesen a sajnos egyre gyéresebb számban születő gyermekek, akiknek leginkább hiányozhat a családi fészek melege, az édesanyából és édesapából és a gyermekeikből – jobb

esetben még nagyszülőkből is – álló család anyagi, fizikai stabilitása, erkölcsi és érzelmi biztonsága, emberi melegsége.

Gyakran találkozhatunk a házasság intézménye létjogosultságának kétségbe vonásával. Megpróbálják elavult intézménynek, a történelem által túlhaladott fogalomnak beállítani. Szinte naponta szajkózzák a különböző – nyomtatott és elektronikus – médiumok: „Mit számít az a papír?” A Krisztusba vetett hitét komolyan vevő, azt valóban megélő, Isten színe előtt tett fogadalmát megtartó ember számára azonban egészen mást jelent a házasság. Tudom, bármelyik történelmi felekezetünk hasonló fogadalmára hivatkozhatnék most, hiszen tartalmuk közel azonos, engedtesék meg azonban azt a fogadalmat idéznem, amelyet immár több mint negyven esztendeje magam is ünnepélyes elmondtam, és Isten segedelmével azóta is megtartottam:

„*Én N. N. esküszöm az élő Istenre, aki Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság egy örök és igaz Isten, hogy ezt a nőt, akinek most Isten színe előtt a kezét fogom, szeretem. Szeretetből veszem el őt Isten törvénye szerint feleségül. Hozzá hű leszek, vele megelégszem, vele szentül élek, vele tűrök, vele szenvedek, és őt sem egészségében, sem betegségében, sem boldog, sem boldogtalan állapotában holtomiglan, vagy holtáiglan hitetlenül el nem hagyom, hanem teljes életemben hűséges gondviselője leszek. Isten engem úgy segítjen!*”

Ez bizony nem „csak papír,” hanem két ember ünnepélyes – egy egész életre szóló – szövetségekötése önmaguk boldogulása és a majdani utódok biztonsága érdekében. Ez a kötés nem addig szól, „ameddig nekem jó,” hanem az élet nehéz időszakaiban, vihariban is érvényes. Hol van ez a „csak papír” felfogástól?! Nem csupán két ember boldogságát, biztonságát szolgálja az ilyen szövetségekötés, de az utódok anyagi és érzelmi biztonságát is garantálja, tehát az emberiség jövőjének is záloga. Éppen a család „szerepetközösségi jellege” sérül leginkább a globalizáció tudatosan romboló tevékenysége következtében, mivel a legintimebb érzelmi szférákban is érvényesíteni kívánják a pénz hatalmát. Jól tudjuk, hogy a mindenhatónak kikiáltott pénzen sem lehet szeretetet vásárolni, ugyanakkor számtalan ilyen irányú kétségbeesett kísérletnek lehetünk nap, mint nap tanúi, amikor is az anyagi javak minden áron történő megszerzéséért folyó harcban a szülőknek sem ideje, sem energiája nem marad gyermekeik szeretetigényének kielégítésére, hanem anyagiakkal próbálják pótolni az el-

maradt szülői törődést, szeretetet. Olyan versenybe hajszolják bele ezáltal önmagukat, amelynek mókuskerekéből nincs kiszállás, gyermekeiket – inkább egyetlen gyermeküket! – megpróbálják lehetőleg minden jóval elhalmozni, de szeretetéttségük megmarad, ezért annak csillapítására más utakat és módokat – csavargás, alkohol, kábítószer, szexuális szabadoság stb. – keresnek. Gyakran vezet ez a családok széthullásához, az utcán, aluljárókban és másutt kalódo gyermekek és fiatalok tömegéhez.

A családok tudatos szétzilálása mellett döbbenetes méreteket ölt a **generációk közötti ellentét**. Hol vagyunk már attól a tisztelettől és szeretettől, amit az V. Parancsolat ír elő a szülők és nagyszülők irányában?! A szilárd erkölcsi értékekhez ragaszkodni próbáló szülők és nagyszülők nagyon könnyen megkapják a gyermekeiktől, illetve unokáiktól a médiumok által sugalmazott „maradi” jelzöt. Gyakran tapasztalhatjuk, hogy a szülők és nagyszülők szorgos munkájával öszszegyűjtött javak úgyszólván pillanatok alatt tűnnek el, válnak semmivé a gyermekek, illetve unokák „modern” életformája, a mértéktelen fogyasztás, a rendszeres munka helyett a „nyerés”-re berendezkedő életformája mellett.

A hallatlan mértékben túlhangsúlyozott „én-közpon-túság” veszélyeit sem mérték fel annak sugalmazói, naponként hallhatjuk a rádióban, televízióban: ez nekem jár, „*mert megérdemlem*.” A jogok és kötelességek egyensúlyának napjainkban tapasztalt mérvű felbomlása a nemzeti kereteket is meghaladó katasztrófával fenyeget. Ehhez társul az a – szintén a médiumokon keresztül sugallt – felfogás, miszerint „... az én testem, azt teszek vele, amit akarok.” Döbbenetes mértékben háttérbe szorítja ez a vélemény a jövő generációkért valamennyiünkre, elsősorban persze a szülőképes korban lévő fiatal nőkre és férfiakra háruló felelősséget.

A VI. Parancsolat egyértelműen rendeli el számunkra az élet védelmét. Ugyanakkor azt kell tapasztal-nunk, hogy a globalizáció által előidézett értékválság a kezdetén és a végén egyaránt kikezdi az emberi életet. Sem a magzat, sem az idős ember nem jelent értékét e fejre állított „értékrend” szerint, hiszen egyik sem termel, és nem is fogyaszt igazán. Egyházaink fontosnak tartják, hogy felemeljék szavukat az élet védelmében. Ismét hivatkozhatnánk mindhárom történelmi egyházunk megnyilvánulására, engedessék meg ezúttal a Magyarországi Evangélikus Egyháznak, valamint a Római Katolikus Egyház magyarországi legfelsőbb vezetésének az emberi élet védelmében az

abortusztabletta bevezetését ellenző nyilatkozatát idéznem:

Vállalva a teremő Isten által ránk ruházott kötelezettséget, amely történelmi egyházként hárul ránk az abortusztabletta tervezett magyarországi bevezetése idején, egyházunk minden tagjának és rajtuk keresztül a magyar társadalomnak a megkülönböztetett figyelmébe ajánljuk az ezzel kapcsolatos etikai szempontok széles körű megfontolását.

Súlyos, meghatározó történelmi tapasztalatok birtokában és megfelelni igyekezve az élet-ről való gondoskodás teremtésben kapott útmutatásának, az abortusztabletta bevezetésének jelenlegi kezdeti szakaszában emlékeztetünk arra, hogy az abortusz egy mind vallási, mind genetikai értelemben vett fejlődő emberi élet kioltását jelenti. E tekintetben a hormonkészítményekkel kivitelezett eljárás megítélése nem különbözhet a hagyományos módon végzett abortusztól.

Tény, hogy pillanatnyilag sem jogrendünk, sem az ezen tájékozódó közvélemény nem következetes a méhen belüli élet emberi életként való elismerése és az őt megillető jogok kérdésében. Ez egyrészt köztudomásúlag paradox értelmezési helyzeteket szül, másrészt eltereli a figyelmet arról a nagyobb feladatról, hogy miként felelhetne meg a magyar társadalom a jelen és jövő számára egyaránt ígéretes családmodellek kialakítását ösztönző feladatának.

Megfelelkezünk erről a stratégiai jelentőségű társadalmi feladatról akkor is, amikor a tablettá bevezetésének megítélését, csak a klinikai tesztek eredményét, a hagyományos beavatkozás elkerülésének előnyeit vagy az anya gyermeke fölötti rendelkezési jogát vesszük számításba.

Még ha a külföldi statisztikák nem is igazolják a tablettával végzett abortuszok számának drasztikus emelkedését, a „könnyű abortusz” lehetősége nem segíti a tudatos, preventív családtervezés gyakorlatának kialakulását, hanem újabb indokot kínál a kérdés újragondolásának és következetes kezelésének halogatására. Az abortusztabletta alkalmazása, látszólagos vonzó egyszerűségével tovább redukálja, technicizálja az élet és az életadás mindennapos csodáját. Az élet tiszteletének szellemiségét, az élet továbbadásával járó felelősség elmélyülését és az emberi méltóság elismerését ismét alárendeli annak a technikai szemléletnek, amelynek leváltását utódaink iránt viselt felelősségérzetünk megkövetelné.

A Magyarországi Evangélikus Egyház az abortusztábla magyarországi bevezetése helyett örömmel üdvözlölné egy olyan hatékony és széles körű társadalmi programot, amely az élet feltétlen tiszteletben tartásával a 21. század valódi gondjaira keres megfelelő válaszokat, helyes családmodelleket.”

Budapest, 2005. október 6.

*D. Szevik Imre elnök-püspök,
Gáncs Péter püspök, Ittész János püspök*

A fentiekkel tökéletes összhangban nyilatkozott az abortusztábla bevezetésének ügyében a Római Katolikus Egyház magyarországi legfelsőbb vezetése: „...Ami eddig történt, kizárólag gazdasági okokból történt így, és az abortusztáblát is eszerint fogják felhasználni, még olcsóbbá téve a gyermekhalált. A készítményt a kórházban kell bevenni, majd két órát várni kell a folyosón, hogy fellép-e a vérzés, majd az otthoni művi vetélés megtörténte után csak egyetlen ultrahang-vizsgálatra kell visszamenni, amelynek során az anyaméh ürességét ellenőrzik.

A Magyar Püspökkari Konferencia és az Esztergomi Érsekség tiltakozását fejezi ki az élet ekkora mértékű semmibevétele ellen, és a tableta ilyen módon való használatát az országalapítás elleni bűncselekménynek nyilvánítja.”

A közvetlenül érintett szülőképes korú nőknek viszont azt sugallja a médiumok egész hada, hogy „*az én testem, azt teszek vele, amit akarok.*” Az eljárás tragikus össznemzeti következményeit azonban nem gondolták végig a szlogen sugalmazói, mert haszonelvű gondolkodásmódjukban annak nincs helye, noha már a jelenlegi demográfiai helyzetünk is egyre több veszjelzést ad. Tragikus, hogy a nemzet sorsáért felelőseknek (?) nincs fülük ennek meghallására.

Kemény, sőt kíméletlen küzdelmet folytatnak a globalizáció erői a nemzeti jelleg mindenféle megnyilvánulása ellen, „magyarkodásnak,” értelmetlen hőzöngésnek titulálva mindent, aminek bármi köze is lehet a nemzeti azonosságtudathoz. Ezen az ingatag alapon merészelt valaki „tökfödőnek” nevezni a Szent Koronát, „jelmeznek” a Bocskai-öltönyt, és még hosszan folytathatnánk a sort. Ők is tudják, hogy nincs igazuk, de a médiumok túlnyomó részének birtokában egyre sikeresebben folytatják a tömegek agy mosását. Ilyen helyzetben került sor **nemzetünk legújabbkori tragédiájára a „... 2004. december 5-én *alias módon kikényszerített,*** a nemzetet

megszégyenítő” népszavazásra „*arról a kérdésről, hogy a nemzet egy-e, vagy a maradék Magyarországnak semmi köze az elszakított részekhez*” – miként Duray Miklós értékelte Bene Éva könyvéhez írt ajánlásában. Egyházaink ebben az esetben is átérezték a rájuk háruló felelősséget, pásztorlevelekben, zsinati állásfoglalásokban kérték híveiket a népszavazáson való részvételre és az igennel történő szavazásra. Legyen szabad ezúttal a Magyarországi Református Egyház Zsinatának a kettős állampolgárságról szóló, 2004. november 10-én kelt állásfoglalását idéznem:

Csatlakozva püspökeink [2004] október 26-án, a kettős állampolgárságról kiadott nyilatkozatához, a Magyarországi Református Egyház Zsinata lelkiismereti felelősségének súlya alatt aggódva figyel az erről szóló vitát.

Kötelességünk mindent megtenni azért, hogy ez a jó szándékú kezdeményezés ne valljon kudarcot. Ugyanis, ha a december 5-i ügyszavazáson nem gyűlik össze elegendő „igen” szavazat, akkor az mélységesen megalázná a gyökereit féltő, a demokratikus európai rendszerben bizakodó magyarságot. Mindez megszaggatná azt a lelki kapcsolatot is, amely minket, reformátusokat határokon át is mindenkor összeköt.

Látjuk, hogy ezt a népszavazást kellő előkészítés nélkül, a magyarság egységét és jövőjét kockáztató módon kezdeményezték. Állásfoglalásunkat hitünk és erkölcsi meggyőződésünk diktálja, noha tudjuk, hogy a kérdés politikailag is létfontosságú.

Véleményünk szerint a “nem”-mel szavazók és a távol maradók is utólag, önként hagynák jóvá Trianon tragikus örökségét.

Ezért a Magyarországi Református Egyház a kedvezőtlen körülmények közepette is minden rendelkezésre álló eszközzel buzdítja és bátorítja a jóakarátú embereket arra, hogy **menjenek el a népszavazásra, és igennel válaszoljanak az alábbi kérdésre:**

“Akarja-e, hogy az Országgyűlés törvényt alkosson arról, hogy kedvezményes honosítással - kérelmére - magyar állampolgárságot kapjon az a magát magyar nemzetiségűnek valló, nem Magyarországon lakó, nem magyar állampolgár, aki magyar nemzetiségét a 2001. évi LXII. tv. 19. § szerinti Magyar igazolvánnyal vagy a megalkotandó törvényben meghatározott egyéb módon igazolja?”

IGEN. Ez a nagyon is egyértelmű felhívás annyira felbőszítette a szocialista-liberális kormányzatot, hogy a népszavazást közvetlenül megelőző vasárnapon a

magyar „köszölgéskészítő” televízió megtiltotta annak ismételt közzétételét a Református Örömhírben.

Tartalmában megegyezik ezzel a Magyarországi Evangélikus Egyház felhívása, amely szintén a népszavazáson történő részvételre és igennel szavazásra kéri az evangélikus híveket:

Kérjük és felhívjuk Testvéreinket a szavazáson való felelős részvételre.

„Igenlő **szavazatunkkal tanújelét adhatjuk annak, hogy az önhibájukon kívül határon túlra szakadt magyar testvéreinkkel közösséget vállalunk, hozzánk tartozóknak tekintjük őket, amint ezt eddig is így vallottuk.** Most sem tehetünk másként. Bizonyos, hogy állásfoglalásunknak vannak ránk háruló kötelezettségei, de ezek – véleményünk szerint – az anyaországban élők hátrányos gazdasági helyzetbe sodródása nélkül teljesíthetők. Másrészt a kettős állampolgárság két különböző jogi szabályozást igényel a határon innen és a határon túl élők esetében.”

A kormányzat részéről soha addig nem látott, tartalmában és stílusában egyaránt szégyenletes kampány előzte meg ezt a referendumot. Történelemszerűen is azt kell megállapítanom, hogy eddigi ismereteim szerint **a történelemben nem volt még példa arra a gyalázatra, hogy valamely ország miniszterelnöke arról győzködjön az ország lakosságát, hozzá ne járuljon az elszakított területeken élő nemzettársai – voltaképpen csak gesztusértékű, inkább szimbolikus jelentőségű – kettős állampolgárságához. Ne szavazzon igennel, mert ezáltal kisebb lesz a kenyere, kevesebb lesz a nyugdíja, illetve veszélybe kerül a munkahelye, netán még lakását is meg kell osztania a tömegesen idetódulókkal.** Társadalmunk mostani állapotára jellemző, hogy abszurd volta ellenére hatásos volt a mindeddig példátlan kormányfői demagógia. Vélhetően a legsérülékenyebb réteg, a nyugdíjasok körében volt a legnagyobb hatása ennek a szégyenletes propagandának – nos és persze a kommunizmus évtizedei keresztyén- és nemzetellenes agymosásának. Meg kellett róla győződnünk, a kicsi – esetenként inkább már csak annak látszó – „húsfazekak” vonzereje is milyen meglepően nagy lehet. Így azután közlünk is sokan buktak el a vizsgán keresztyéni és nemzeti összetartozásból. Keresztyén hitét és nemzeti identitását komolyan vevő ember azóta sem tud mardosó szégyenérzet nélkül gondolni erre – az akaratunk ellenére bekövetkezett – tragédiára. Mélységesen egyetértünk Bene Éva keserű megállapításával:

„December 5-e a magyar nemzet történelmének legújabb gyásznapja. A mardosó fájdalom, a soha nem múló szégyen és gyalázat napja, melyen az anyaország jóváhagyta a trianoni határokat, megtagadta édes fiait, és Káin bélyegét ütötte önnön homlokára.”

Különösen felháborító, hogy a szégyen nekünk jut, annak előidézői pedig izléstelen módon örömmünnepet ültek a Magyar Országgyűlésben, mert ők „győztek.” „**Ugyan ki felett győztek?**” – tette fel jogos kérdését a keresztyénségből és magyarságból egyaránt toronymagasan a „győztesek” felett álló Böjte Csaba ferences szerzetes, az erdélyi gyermekek megmentője.

Ebben a körben mindannyian ismerjük a Szentírás intését a jó cselekvésre. **„Ha valaki jót tehetne, és nem teszi, bűne az annak.”** – Írja Jakab apostol. 6,5 millió magyar (?) jót tehetett volna, de nem tette. Még annyi áldozatot sem kellett volna tenniük, mint az irgalmas szamaritánusnak, kockázat nélkül lehetett volna nagylelkű adakozók.” A megtévesztettek, a hazug ijesztgetést – félelemből? gyávaságból? kenyérféltésből? ostobaságból? tudatos nemzetellenességből? – komolyan vevők, a nemzet ügyével mit sem törődők és a tudatos nemzetrombolók bűne a mi szégyenünk lett. Most úgy hírlik, egyes erők ismételt népszavazást akarnak kieroszakolni ebben a kérdésben. Megítélésem szerint **vagy lesz olyan összetételű Országgyűlésünk, amelyik ezt a rég várt lépést magától megteszi, akkor nem lesz szükség a népszavazásra, ilyen összetételű Országgyűlés hiányában pedig nem szabad belemennünk ebbe az utcába, nem szabad újabb lelki traumának kitennünk nemzetünket.**

Engedtessek meg nekem ebben a vonatkozásban dr. Márfi Gyula főtisztelendő urat, a Veszprémi Római Katolikus Főegyházmegye érsekét idéznem: „Nekünk, **papoknak nemcsak jogunk, de kötelességünk is a politizálás. Minden olyan kérdésben állást kell foglalnunk, amely a keresztyén hitet és a közérkölcsoket érinti: legyen szó az iraki háborúban való részvételről, a határainkon kívül rekedt testvéreink magyar állampolgárságáról, a felekezeti iskolák és szociális otthonok támogatása terén elkövetett diszkriminációkról, az abortusz és az abortusztábléta, vagy a művi vetelés engedélyezéséről.** Mi azonban nem folytatunk pártpolitikát: amikor véleményünket megfogalmazzuk, nem szolgálhatjuk sem a jobboldal, sem a baloldal érdekeit. Mi nem állunk sem a jobboldalon, sem a baloldalon, mert nekünk kizárólag Jézus oldalán kell állnunk. Amikor az iraki há-

borúban való részvételt elítéltük, amikor az abortusz-törvényt kifogásoltuk, nem voltunk tekintettel sem a FIDESZ, sem az MSZP, sem a KDNP álláspontjára. Amikor 2004 decembere előtt az igenre buzdítottuk híveinket, azt nem azért tettük, hogy Orbán Viktornak kedvében járjunk, vagy Gyurcsány Ferencnek keresztbe tegyünk, hanem azért, mert Jézus szellemében akartunk eljárni.” A terjedelmi okok folytán csak részben idézett higgadt és tárgyilagos nyilatkozat tökéletesen tükrözi azt a – nemzet egésze iránti – felelősséget, amelyet a magyarországi Római Katolikus Egyház vezetése a másik két felekezethez hasonlóan teljes mélységében átérez.

A nemzettudat mindenféle megnyilvánulásától dührohamot kapó erők ifjúságunk neveléséből is kiiktatnának minden olyan elemet, amely valamiképp magyarságtudatukat erősítheti. Ezért oktatnának a *történelem helyett inkább számítástechnikát*, hogy a gyökértelenné vált ifjú generációt könnyebben manipulálhassák, akadálytalanul tehessék a termelés és a fogyasztás modern rabszolgájává, az általuk sugallt reklámok ellenvetés nélküli követőivé, akarat- és érzelm nélküli konzumidiotává.

A gyászos emléküre „sikeredett” népszavazás utáni erkölcsi válságban egyházaink helyesen ismerték fel, amit Bene Éva így fogalmazott meg:

„... **mert meggyőződése, hogy a magyarság megmaradását egyedül Istentől várhatjuk!**” A felismerést ökumenikus fogantatású imafelhívás követte hazánk és nemzetünk megmentésére. Ehhez csatlakozott a Magyar Páneurópai Unió, amelynek értékrendje szerint magyarságunk és európaiságunk nem-hogy ellentétben állna egymással, de éppen hogy e kettő szervesen kiegészíti egymást. Nem lehet jó európai az, aki egyszersem nem jó magyar – ami persze minden tagnemzetre érvényes. Ezért született meg az alábbi felhívás:

A Magyar Páneurópai Unió országos elnöksége mélységesen mély egyetértéssel fogadja mind a Római Katolikus Egyház, mind a Református Egyház imafelhívásait, és szívvel-lélekkel támogatja azokat. Mint a keresztyén-keresztény európai értékrendet való és felelősséggel képviselő mozgalom résztvevői ökumenikus alapon állva fogadjuk és üdvözljük mind-egyik felhívást, mert hittel hiszünk az imádság erejében, ugyanakkor meggyőződéssel valljuk, hogy hazánk és nemzetünknek döbbenetes értékválsággal küszködő napjainkban, a globalizációnak a keresztyén- és nemzettudatunkat ezernyi módon veszélyeztető időszakában, katasztrofális demográfiai hely-

zetünkben nagyobb szüksége van a lelki-erkölcsi megújulásra, mint valaha.

Látjuk, hogy társadalmunkban ma ismét munkálnak azok az erők, amelyek egyházaink tevékenységét megint a templom falai közé szeretnék száműzni, mert nemzetrontó és vallásellenes aknamunkájuk veszélyeztetőit látják egyházaink társadalmi tevékenységében: az egyházi iskoláinkban, szeretet-intézményeinkben és egyházaink minden karitatív tevékenységében, amelyet alapfeladatuk, a hívek lelki gondozása mellett önként felvállalnak, és tiszteletre méltó eredménnyel végeznek.

Krisztushívó voltunkból következően szilárd meggyőződésünk, hogy az olyannyira szükséges lelki-erkölcsi megújulásunk egyetlen és kizárólagos forrása Isten megtartó kegyelme lehet, amelyért ugyan különböző módon és eltérő formában könyöröghetünk, de mindannyian a Szentháromság egy örök és igaz Istenétől reméljük és várjuk hazánk és nemzetünk megtartását éppúgy, miként az erdélyi, felvidéki, délvidéki és kárpátaljai, illetve a világ bármely sarkában élő nemzettestvéreink sorsának jobbrafordulását.

Ennek érdekében a Magyar Páneurópai Unió országos elnöksége – a haza és a nemzet iránti felelősségét mélységesen átérezve – arra buzdítja tagságát és szimpatizánsait, hogy az említett felhíváshoz jó lelkiismerettel csatlakozva mindenki a maga felekezetének szokásai szerint, de egyetlen közös cél érdekében forduljon Krisztusba vetett hittel lelki-erkölcsi megújulásért, hazánk és nemzetünk megtartásáért könyörögve a Mindenség Urához!

Tegyük ezt abban a bizonyosságban, hogy törekvünk, lelki fáradozásunk nem lesz hiábavaló és értelmetlen, mert ígéretünk van rá, hogy ahol ketten, avagy hárman összegyűlünk az Ő nevében, Ő közöttünk lesz. Meggyőződéssel valljuk, hogy ezek és százezrek egybehangzó könyörgése még inkább meghallgatásra talál. Csatlakozunk hát ehhez a – reménységünk szerint – sok-sok nemzettestvérünket összefogó mozgalomhoz, mert meggyőződésünk, hogy ebben rejlik keresztyén és magyar jövőnk, igazi európaiságunk, megmaradásunk záloga!

Budapest, 2006. május 18.

A nemzeti azonosságtudat elleni gátlástalan küzdelem mellett ugyanilyen harcot folytatnak a globalizáció urai a keresztyénség ellen is. Egyre nyilvánvalóbb az a törekvésük, hogy egyházainkat visszaszorítsák a templomok falai közé. A legképtelenebb hazug vádakat hangoztatják „a papok uralma” ellen, ugyanis az

ő frazeológiájuk szerint „...az egyházak uralmuk alá akarják hajtani a társadalmat,” sőt, „... le akarják nyúlni Európát.” Jól megtanulták, hogy minél nagyobb a hazugság, annál több az esélyük a sikerre, így azután nincsenek gátlásaik, arzenáljuk pedig kieméríthetetlen.

Egyik legfőbb érvük az egyházaink ellen, hogy „a vallás magánügy.” Valóban az? Több mint érdekes, hogy egykor az állampárt nagyhatalmú megbízottjaként, cenzoraiként nem ezt az elvet képviselték a globalizáció mostani hívei. Sokan emlékezhetünk még az egykori meghurcoltatásokra, mennyire nem tartották akkor magánügynek a vallást. Persze, hallottunk már a szelektív memóriáról. Mindezek ellenére én inkább a legszemélyesebb közügynek nevezném a vallást, illetve annak gyakorlását. Gondoljunk csak bele, mi lenne, ha a társadalom minden tagja betartaná a Tízparancsolat előírásait! Feleslegessé válnának a börtönök, nem lenne munkája az ügyészségeknek és bíróságoknak, a rendőrségre pedig legfeljebb a forgalom irányítása hárulna. Akkor ez most valóban magánügy, vagy mégis inkább közügy?

Alapvetően másról van itt szó. A keresztyén tanítás értékrendje zavarja a globalizáció szálláscsinálóinak és haszonélvezőinek világbíró terveit. Ezért **tolerálja nehezen** – az egyébként általában toleranciát hirdető és azt másoktól meg is követelő – globalizáció azt a tényt is, hogy az Istenben bízó, vallásos ember a Mindenhatónál keresi és találja meg támaszát életének küzdelmeiben, hiszen meg van győződve **a naponként megnyilvánuló isteni gondviselésről, Isten megváltó kegyelméről.** A vallásos ember tehát biztos lelki támasza birtokában „nem vevő” azokra a téveszmékre, amelyekkel a globalizáció szálláscsinálói akarják „boldogítani” mindazokat, akikre a termelés és a fogyasztás érdekében elengedhetetlenül szükségük van, akiktől a többségében multinacionális cégek sokmilliárdos nyereségét, a piac uralmának feltétlen tiszteletét és engedelmes szolgálatát várják, sőt elvárják.

Ennek érdekében szívesen elégítenék ki a globalizáció – egy találó megfogalmazás szerint: **a fogyasztás diktatúrája** – szószólói a többé-kevésbé minden emberben, minden körülmények között meglévő vallásos igényt olyan „pótszerekkel”: különféle vallásos mezbe öltöztetett „tanításokkal”, esetleg vallási közösségnek álcázott üzleti vállalkozásokkal, amelyek közvetlenül és közvetve egyaránt a globalizáció „szekerébe foghatók”. Alkalmasnak látszanak ugyanis, sőt alkalmasnak is bizonyulnak a tör-

ténelmi egyházak lejáratására, egyszersmind a pénz és a piac világméretű befolyásának, hatalmának építésére, esetenként a közvetlen nyereségszerzésre is. Az itt felsorolható konkrét példák egyikével-másikával bizony gyakran találkozhatunk a napi sajtó különféle – esetenként bűnügyi – rovataiban.

Az egyházak tevékenységének visszaszorítását célzó folyamat nem ma kezdődött, már közel három évszázad óta érvényesül – igaz váltakozó erővel. A kommunista diktatúra, majd az azt felváltó globalizáció újabb lendületet adott neki. A globalizáció szálláscsinálóinak és haszonélvezőinek „... célja ma is a keresztyén egyházak ellehetetlenítése, a társadalomból való mind teljesebb kirekesztése.” Ebben egyrészt könnyű dolguk van, hiszen a kommunista diktatúra által egyházaink és társadalmunk egésze között kiépített mesterséges szakadék sajnos jelenleg is megvan, sőt működik. Másrészt az sem zavarja őket, hogy az általuk hirdetett liberalizmus szabadságeszményével nem fér össze a kirekesztés, de ezen az elmentmondáson könnyedén túlteszik magukat.

Egyházaink tevékenységét különösen az oktatás és a nevelés területén fájlalják a globalizáció urai, ezért folytatják csendes, de eszközökben nem válogató – harcukat az egyházi iskolák visszaszorításáért – találobban fogalmazva: ellehetetlenítéséért, megfojtásáért. Természetesen mindig „szakmai” érvekre hivatkozva féltik a magyar ifjúságot az egyházi iskoláktól, a vallásos neveléstől.

Egyik legfőbb vesszőparipájuk a „világnézetileg semleges” iskola. Aki próbált már fából vaskarikát készíteni, az talán meg tudná mondani, mi ez. Semleges ugyanis az, amit ők annak mondanak. Kár a szót vesztegetni rá, ilyen iskola nem létezik. A másik próbálkozásuk a hit és a tudás mesterséges – csak csúsztatással lehetséges – szembeállítás, mondván, hogy az egyházi iskolákban a vallásos nevelés a tudomány rovására megy. Tudnunk kell, hogy a tudás ellentéte a tudatlanság, a hité a hitetlenség. Szembeállításuk csak mesterkélt lehet. Nagy tudósaink mélyen megélt hite, vallásossága bizonyítja, hogy a hit és a tudás jól megfér egymással. Egyházi fenntartású iskoláink tanulóinak tudásszintje is ezt támasztja alá. Az a tény, hogy az ország legjobb 100 középiskolájából 24 egyházi fenntartású, önmagáért beszél – ráadásul akkor teljes a kép, ha azt is figyelembe vesszük, hogy az összes középiskolánknak mintegy 12 százaléka működik egyházaink fenntartásában. Így még sokkal kedvezőbb a helyzet, még nyilvánvalóbb a hit és tudás szembeállításában megnyilvánult csúsztatás. Hiszem,

hogy egyházi iskoláink sikerrel tudják felvállalni társadalmunkban a só és a kovász bibliai értelemben vett nemes feladatát.

Az egyértelműen családellenes szociálpolitika mellett – netán annak tudatos kiegészítéseként? – a nemzetpusztítási szándék egyértelmű megnyilvánulásként értelmezhetjük, hogy a 18 évüket betöltött lányok és fiúk „alkotmányos joguk” alapján szabadon dönthetnének önmaguk sterilizálásáról. „Az én testem, azt teszek vele, amit akarok” – de vajon végiggondolta-e valaki ennek nemzetrontó végeredményét? Az érintettekől ezt nem várhatjuk, hiszen a szabad[os] szexualitás érdekében minden további nélkül felvállalnák, eszükbe sem jut, hogy annak tragikus következményeire gondoljanak – főként, ha erre még „szakmailag-erkölcsileg megalapozott” biztatást is kapnak a számukra gyakran mindenható médiumoktól.

A józan ész megáll annak hallatán, hogy miközben az ország katasztrofális helyzetben van – ez lett a választási kampány hazugsága szerint még „dübörgő” gazdaságból – *a kormány egyhangúlag javasolja az Országgyűlésnek, járuljon hozzá, azaz törvényben engedélyezze a 14-18 éves fiatalok szexuális életéről készített videofelvételt az érintettek beleegyezése esetén.* Mindannyian tudjuk, hogy az érintettek beleegyezése megtévesztéssel, fenyegetéssel, pénzzel, vagy éppen erőszakkal megszerezhető, legrosszabb esetben kicsikarható. Elképesztő, hogy a hatalmi elit egyes körei milyen szegyéntelen módon szeretnének – az így készült videofelvételek forgalmazása révén hatalmas nyereséghez jutni. A szocialista-liberális kormányzat pedig gyalázatos módon asszisztál klientúrájának ezekhez a nyereségvágyban fogant törekvéseikhez. Az erkölcsi érzék teljes hiányán túl ugyanis az is felháborító, hogy a legtöbb ilyen kezdeményezésről előbb-utóbb kiderül: a szociál-liberális klientúra valamelyik tagjának vagy csoportjának nyereségérdekeltsége, nyereségvágya húzódik meg mögötte. Mellesleg persze, a dezinformáció szándéka is érvényesül a hatalom részéről, ugyanis amíg ezen háborog – teljes joggal – a közvélemény, addig sem beszél az ország katasztrofális helyzetéről.

Hasonlóképp megdöbben, sőt felháborít minden józanul gondolkodó – népiesen szólva: épeszű – embert bizonyos politikai köröknek a könnyű drogok legalizálására irányuló törekvése. Óhatatlanul felmerül a kérdés, miért jó ez nekik. Csak nem részesülnek ők is a drogkereskedelem hasznából? Ezért akarnák legalizálni és kibővíteni a piacot? Netán ez a kezdeményezésük is része a szándékos értékrombolásnak,

a tudatos nemzetpusztításnak? Politikailag egyértelmű a törekvés: szavazatszerzés minden áron, még ilyen gyalázatos módon is, hiszen a hatalomból való részeseledést jelentő 5 százalékos szint időről időre vésszen megközelíti, sőt eléri a 2-3 százalékosat. Vajon végiggondolta közülük valaki, milyen utódaik lesznek – ha lesznek – a kábítószer rabjainak? Vagy éppen az a cél, hogy kevesebb utód legyen? Így akarnak megfelelni a Világbank prognózisának, amely mintegy 7 millióban határozta meg a magyarság „kívánatos” lélekszámát? Ez is a globalizáció része, hogy a pénz urai egy – jórészt éppen általuk kifosztott – nemzet jövője felett ezen a módon is diszponálnak?

Természetes, hogy a nemzet iránt felelősséget érző emberekben akkor is felmerül a kérdés, ha ők maguk nem is feltétlen gyakorolják vallásukat: Mit tesznek egyházaink ebben a tragikus helyzetben? Időnként meglepő, mennyire túlértékelik ezek az emberek egyházaink ebbéli lehetőségeit. Úgy gondolják, egyházainknak egyetlen szavába kerülne ennek megváltoztatása, jobbra fordítása. Naivitásuk természetesen a helyzet hiányos ismeretéből fakad. Egyházaink ebbéli – a fentiekben részben megismert – tevékenysége előtt ugyanis nagyon komoly korlátok állnak.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy egyházaink a teljes magyarországi társadalom mintegy 10-12 százalékát tudják közvetlenül megszólítani, mert ez a csoport gyakorolja vallását valamilyen rendszerességgel. A legutóbbi népszámlálás adatai szerint a valához kötődők számaránya 80 százalék körül van, de ezek nagyobbik része egyházaink számára nem elérhető. Ráadásul mindmáig létezik és hat az egyházaink és a társadalom egésze között a kommunista diktatúra által mesterségesen létrehozott szakadék. Az állampárt négy évtizedes uralma, „nevelése” természetesen nem maradt hatás nélkül közgondolkodásunkra, a hatalom régi-új urai mindent meg is tesznek annak érdekében, hogy ezek a – jórészt a félelem által diktált – mechanizmusok tovább működjenek. A médiumok – főként az úgynevezett „kereskedelmi adók” engedelmesen beledőltek a globalizáció jármába, a rengeteg reklám révén szövetségei, sőt haszonélvezői is lettek, ennek megfelelően – ahogy egyetemi tanítványaim szokták mondani: alaptól – egyházellenes műsorpolitikát folytatnak. Úgy tűnik, a „közszolgálatosság” fogalmába is minden további nélkül belefér a kormánypropagandát cáfolni akaró műsorok cenzúrázása, megcsonkítása, amint azt a Református Örömhír 2004. decemberi 5-e előtti adása kapcsán már említettem.

Utaltam már arra a hatalmi törekvésre, amely visszaszorítaná egyházaink tevékenységét a templom falai közé. Elsősorban finanszírozási trükkökkel akarják lehetetlenné tenni egyházi iskoláink működését, ugyanaz a szándék érvényesül az öregotthonok esetében. Néhány év óta minden adófizető állampolgárnak jogában áll személyi jövedelemadója 1 százalékaival valamelyik egyházat, egy másik 1 százalékkal pedig valamilyen – esetleg egyházi kötődésű – alapítványt támogatni. Röviddel ezelőtt egy csendes, adminisztratív intézkedés során mindenféle a nyilvánosság teljes kizárásával egy viszonylag módos vállalkozói réteget, az úgynevezett EVA-alapon adózókat egyszerűen kiemelték ebből a körből, őket már nem illeti meg az adójuk 1-1 százalékaról való rendelkezés joga. Mint ha csak büntetni kívánták volna az egyházainkat. Az már csak „hab a tortán,” hogy egy-egy hasonló témájú – állam és egyházak közötti – tanácskozássra a hatalom képviselői „elfelejtik” meghívni a második legnagyobb történelmi egyházunkat. Lehet, hogy összefügg ez a „feledékenység” azzal a ténnyel, hogy az említett egyház vezetői emelik fel leggyakrabban és leghangosabban szavukat az egyházainkat ért diszkri-

mináció ellen. Teljes joggal fogalmazta meg egyikük, hogy egyházaink megtanulták a diktatúra évtizedei alatt, mit jelent a hátrányos megkülönböztetés, de most úgy tűnik, hogy rövid fellelegzésnyi idő után újra meg kell tanulnunk ezt az állapotot.

Ugyanakkor el kell ismernünk, hogy időnként egyházainkban is működnek a „régibeidegződések,” tetten érhető a régi félelmek által motivált túlzott óvatosság, az a régről ismert bizonytalanság: mikor használnak többet egyházamnak, ha dacosan ellenszegülök a hatalom túlkapásainak, vagy ha szótlanul tűröm őket a még nagyobb rossz elkerülésének reményében? Az kétségtelen, hogy egyre nagyobb mértékben szükségünk van a felekezetek közötti összefogásra, együttműködésre, hogy felléphessünk a közös ellenféllel – jelen esetben a globalizációval – szemben.

Az egyes történelmi egyházak különböző módon rendelkeznek lelkeszeik közéleti szereplésének kérdésében. Ezt természetesen mindegyikük maga szabályozhatja. Egyre nagyobb szükség van viszont arra, hogy mi, világi hívek nagyobb lelkesedéssel álljunk ki minden rendelkezésünkre álló fórumon egyházaink ügyének hűségese sáfáraként.

Dr. Huszár Pál Szabadkán a Pax Romana rendezvényén

Jó munkáért vidám aratást

Az autóbuszok felsorakoztak, mindenki elfoglalta a helyét, izgatottan vártuk az indulást. A felkelő nap sugarai beragyogták az égboltot, a Hargitáról leáramló friss levegő kezdett életet verni belénk. Így indított útnak bennünket Gyergyószentmiklós katolikus templomának nagyharangja.

- Dícsértessék a Jézus Krisztus! - köszöntött bennünket egy határozott férfihang. Milyen csodálatos dolog, hogy Isten segítségével ismét együtt mehetünk a csíksomlyói búcsúra, hogy a határokon átívelő testvéri szeretet újfent összehozott bennünket.

- Ki ez a pap, aki ilyen szeretettel szól hozzánk? - kérdeztem gyergyói barátnőmet.

- Ő Hajdó István, Gyergyószentmiklós főesperese. Holnap ő fog a templomunkban misézni, majd hallhatod ismét, hogyan prédikál.

Van ennek a találkozásnak már vagy kilenc éve, azóta minden évben figyelemmel hallgattam őt az Isten házában az oltár előtt és az irodájában is, vagy épp az autóbuszban, amikor a búcsúra kísért bennünket. A legemlékezetesebb beszéde mégis 2005-ben hangzott el, pünkösdi szombatján, fenn a kis Somlyó hegyén, amikor a csíksomlyói búcsú ünnepi szónoka volt. Akkor nemcsak székely testvéreihez intézte intő szavát, nem a hívekhez szólt csupán, hanem minden magyar emberhez, nemzetársaihoz.

Idén egy különleges helyszínen látogattuk őt meg, egy kedves kis falu, Székelylengyelfalva katolikus templomában. Ott állt előttünk ismét az a csodálatos ember, akit az Isten nagy betegségéből visszavezérelt közénk, hogy egy kis szünet után továbbra is tanítson, neveljen, cselekedjen mindannyiunk örömeire.

Ott állt előttünk kissé fáradtan, de erős hittel, és mesélt nekünk. Mi pedig hallgattuk őt, mint a gyermek, amikor édesanyja legszebb meséjét hallgatja tágra nyílt szemekkel, szájátva.

„Amikor veletek találkozom, drága délvidéki testvéreim, mindenekelőtt Léner atya arca jelenik meg előttem, hiszen sokat köszönhetünk neki, hogy létrejöhett Bácsstopolya és Gyergyószentmiklós között ez a hosszú, évek óta tartó testvérvárosi kapcsolat. Sajnos

őt az Úr már évekkel ezelőtt magához szólította, de emléke itt él közöttünk. Nagy tisztelője voltam, emléket azóta is őrzöm. Épp ezért, ha betegségemből felépülök, ismét elmegyek hozzátok, hogy sírja felett elmondhassak egy imát. De ma még annak is örülöm kell, hogy egészségi állapotom megengedte, hogy veletek találkozzam. Hosszú utat tettem meg, míg ismét ide kerültem. Isten hívását a Hargita alatt, Bogárfalván kilencgyermekes családban hallottam meg. 1968. április 24-én 18 osztálytársammal együtt szentelt pap-pá boldog emlékü Márton Áron püspök atyánk a gyulafehérvári ezeréves székesegyházban. Szentelési beszédében így buzdított: «Induljatok! Feladatotok lesz az ige szolgálata, az istentisztelet és az emberek megszentelése.»

Papságom első állomáshelye Nyikómalomfalva volt, de ezzel párhuzamosan öt évig Székelylengyelfalvának is lelkipásztora voltam. Majd következett hét év Gyergyóújfaluban és huszonegy év a kedves, nyugodt kis városban, Gyergyószentmiklóson. Hogy mit tettem ez alatt az idő alatt? Testvéreimmel együtt hittem és vallottam: erdélyinek lenni több munkát és nagyobb felelősséget jelent. Ezért kértem mindig az Urat, hogy vigyázzon ránk, főleg a családokra. Erdély földjén a bölcsők ringása juttassa a világ eszébe népünk kitar-tó kérését, hogy értsék meg, mi nem akarunk mást, mint szeretni hitünket, szülőföldünket, anyanyelvünket. Ez minden nemzet alapvető joga. S mit tettem még? Testvéreimmel együtt várainkat, bátyáinkat javígtattuk, s amikor lehetett, újakat emeltünk. A Gyilkos-tó közelében a hegyen Kós Károly megálmodott tervét valósítottuk meg. A Szent Kristóf-kápolna a hívők adakozásából felépült és 2001 júliusában felszentelhetjük. Újabb elhatározásom ugyancsak támogatást nyert, Gyergyószentmiklóson új templom építésébe kezdtünk.

Mi napról napra tapasztaljuk, hogy az erősebb le akarja győzni a gyengébbet. A sodródó nyugati hír- és reklámozón erdélyi létünkre, értékrendszerünkre is felvéste: végkiárusítás. Mindent meg kell tennünk, hogy ne induljunk el a lejtőn. Amikor az építkezést el-

kezdők, arra kértem az Istent, hogy addig lehessen gyergyói pap, amíg fel nem épül a Szent István-templom. Ha lassan is, de építkezésünk jó irányt vett, csak az én szívem rendetlenkedett egyre gyakrabban. S amikor a tetőszerkezet elkészült, az orvosi vizsgálatok megálljt parancsoltak. Kórházba kerültem. Budapesten nagy meglepetésemre ismerősként fogadtak. Amikor rákérdeztem, hogy honnan ismer a doktor úr, azt válaszolta, hogy ő református ugyan, de a csíksomlyói pütkösi misét a tévé előtt minden évben végigkíséri, és a 2005-ös emlékeztető szónoki beszédre még ma is emlékszik. - Köszönöm doktor úr, de tessék csak velem úgy bánni, mint a többi beteggel, nem kívánok én semmi megkülönböztetést."

(Itt kell elmondani egy érdekes adatot Hajdó atyával kapcsolatban, amiről maga az esperes úr sem tudott. A 90-es nagy fordulat után valaki összeszámolta, hogy mindazon látogatók, vendégek között, akik Hajdó atyát felkeresték, és akiket ő fogadott, több mint 500 orvos volt. De hadd idézzem tovább Hajdó atya szavait.)

„Mielőtt még elmondanám, hogy mi történt velem a kórtérben a gépek alatt, vissza kell térnem arra a téli napra, amikor a csíksomlyói kolostor házfőnöke, Asztrik atya lépett be a plébánia ajtaján. A meleg helyiségben leolvadt csizmájáról a hó, de csak azért, hogy rövid időn belül még nagyobb hópamacsok boríthassák - ugyanis Asztrik atya arra kért, menjünk fel együtt a Pricsketetőre. Gyönyörű téli utakon jártunk. A vakítóan fehér hó belepte az utat, a terepjárónk nem tudott a csúcsig jutni, de ott fenn, közel a hegycsúcs-hoz a kereszt alatt az atya elmondta, miért jött. Szeretné, ha a csíksomlyói búcsún vállalnám a szentbeszédet.

Szinte megszedültem annak a lelki tehernek a súlya alatt, ami abban a pillanatban rám szakadt. Boldogságos Szűzanyám! Miért pont reám rónál ily nagy feladatot? Válassz mást és én pütkösig naponta imádkozom azért a kiválasztottadért, aki a szentbeszédet elmondja majd - kavarogtak fejemben a gondolatok. Asztrik atya hangja térített magamhoz. «Egy szót várunk. Nem mi, hanem a csíksomlyói Szűzanya. Neki ne mondj nemet. Az ő élete IGEN volt - meglátod segíteni fog.»

Megjelent előttem a csíksomlyói hármashalom hegye, amint árvasághoz szokott népünk jön a búcsúra, sok gondját cipelve, s az emberek keresik Szűzanyánk szívének ajtaját, hogy elé tegyék terhüket. Nem menekültem. Mint fájdalmas hegedű lassú sírása, ajkam kimondta a szót: «Legyen. Igen.»

A kórtérben gépekre kapcsoltak. A szakemberek figyelték a monitorokat, a műszerek jegyezték szívem dobogását. Élet és halál víva tusáját fejem felett. - Reménykedjünk - mondták az orvosok, s izgatott pillantásokat váltva várták a csodát. A szív működése lassulni kezdett, majd teljesen leállt. - Ez nem lehet a vég - villant át orvosom agyán, s egy gyors mozdulattal, egy hirtelen döntéssel csavart egyet a műszeren, és a sok hatására a „motor” beindult. Életben maradtam.

Gyergyószentmiklósról visszatérve éreztem, a korábbi munkatempót már nem vállalhatom. Felerősödött bennem az elhatározás: harminc év után visszamegyek Székelylengyelfalvára. Érsek úr megértéssel fogadta kérésemet.

Városomban nagy búcsúztatást szerettek volna. - Engem ne ünnepeljete - mondtam. Búcsúzáskor a bibliát magam előtt tartva vonultunk be a szentmisére. A bibliát, azt igen, azt ünnepelhetitek. Híveim VISSZAVÁRUNK felirattal könnyek között köszöntek el tőlem. Megható volt: Huszonegy éves gyergyói küzdelmem lezárult.

Pénteki napon, szakadó esőben érkeztem kicsi falumba, Székelylengyelfalvára, a legnagyobb székely, Orbán Balázs szülőfalujába. Borús ég, eső áztatta föld, sár és pocsolya mindenütt. Ennek a jobb sorsra érdemes falunak harminc éve nem volt plébánosa. Most, hogy megérkeztem, mégsem örülnek nekem. Huszonegy év gyergyói jólét után a sötétség vár. . .

Ha a teremtő ezt az utat szánta nekem, ezt fogom járni. Kiszálltam az autóból és elindultam a templom felé. Ekkor egy fiúcska a lépcsőn ülve észrevett, talpra szökkent, a földön heverő kardvirágot kapkodva csokorba fogta, és rám köszönt: «Dicsértessék a Jézus Krisztus!»

Az erdélyi sötétségben ez a gyermek volt a fény, a remény. Rosszkedvem elszállt, boldogan léptem át a templom küszöbét. Benn a hívek arcáról lecsorduló könny jelezte, hogy Istenbe vetett hitük nem reménytelen. Harminc év után papot kapott a falu. Azt éreztem, hazajöttem.

Másnap elkezdtem a munkát. Közeledtek a választások, besegítettem a kampányba. Igaz, nem lett volna szabad, de kellett. S amikor az általam is támogatott jelöltből polgármester lett, eljött, hogy megköszönje.

- Nem úgy van az! - mondtam. - Nekem nem köszönőszavak kellene, hanem bontási engedély. A templom mellett ezt a romos házat el kell takarítani, hogy felépíthessük az új parókiát. Az újonnan megválasztott polgármester pedig még el sem foglalta helyét, máris

feladatokat kellett megoldania. Tervünkről hírt vittek Orbán Balázs külföldön élő rokonának is, aki a küldötteket meghallgatta, és hazaküldte. Nem sok idő elteltével izgatottan rohantak hozzám a hírrel: «Plébános úr, tízezer euró van a számlánkon!» - Jól van, akkor most kezdjete el dolgozni!

Dolgoztam volna én is, de egyik reggel elhagyott az erőm, agyvérzést kaptam. Négy hétig feküdtem a székelyudvarhelyi kórházban. Aprószentek napján mindkét vesém felmondta a szolgálatot, kómába esem. Ennek hírére egyre több látogatóm érkezett. Orvosom a folyosón arra kérte őket, menjenek el. „Nem fogadhat esperes úr látogatókat. Hagyják őt csendben meghalni.”

Csupán bérmafiamat siettették, mert közel már a vég. Dani bármennyire is rohant hozzám, Szőkefalván kiszállt az autóból és azon a helyen, ahol egy asszony-

nak néhányszor már megjelent a Szűzanya, kezét imára kulcsolva arra kérte őt, adja vissza életem.

Bérmakeresztfiam az ágyam szélére ült, én lassan lélegezni kezdtem, beteg tekintetem felismerte őt, és orcámon a leheletnyi mosoly jelezte, újra élek. Orvosom értetlenül ült ágyam mellett. „A mi tudományunk felmondta a szolgálatot, csak a te főnököd tudhatja atyám, hogy mi történt.”

A titkot azonban én is tudtam, és megosztom most veletek. Hogy feléledtem és itt vagyok, ez azért van, mert egyszer, abban a havas tájban, ott a kereszt alatt, igent mondtam a Szűzanyának. Tanuljatok történetemből. Segítsetek, ahol tudtok, tiszteljétek az őseitektől örökölt hitet és szolgáljátok a nemzetet, hogy megértse a világ:

Nem akarunk mi semmi mást, csak élni. / Szántani, vetni és remélni. / Szántani, vetni és remélni. / Jó munkáért vidám aratást.”

Fejkendős nő, 1900 körül

Mosoly és lecsorduló könny

1949 pünkösöd, csíksomlyói nagy búcsú. A Hargita felett ezen a napon félelmetesen beborult az ég. Búcsúra járó idős emberek mondták, hogy amikor a Hargita felett megdördül az ég, villámlani kezd és elered az eső, az azt jelzi, hogy nehéz idők jönnek. Igaza volt a hírnek, mert elkezdte gyászolni az utolsó nagy csíksomlyói búcsút. Ezt megérezte a búcsús tömeg is, amikor Erdély nagy püspökét nem engedte kivonulni a kegytemplomból. Mindenki meg akarta csókolni a kezét, vagy legalább a ruhája szegélyét megérinteni. Fenn a kóruson már minden ismert Mária-éneket elénekelték. A kántorok egymást kérdezték, mit énekeljünk? - Segítsetek! - szólalt meg egy idősebb székel kántor. - Tudjátok mit? Kezdjük el újra - mondta az egyik. Ó, áldott Szűzanya. Azt sokszor lehet ismételtetni. És felcsendült a Szűzanyához fohászkodó ének: „Ó, áldott Szűzanya, mennyei szép rózsza, // Boldog mennyországnak drága gyöngyvirága, // Vigyázz reánk édesanyánk, // Angyaloknak Királyné asszonya, angyaloknak Királyné asszonya.”

„Tudjátok-e, hogy 1949-et írunk - szólalt meg az éneket ajánló kántor - ismételjük meg negyvenkilencszer a refrént. Az alatt az idő alatt csak kivonul Áron püspök a kegytemplomból...”

A kórus pedig újra és újra kezdte a kérés, könyörgő, ég felé sóhajtó éneket: „Vigyázz reánk édesanyánk, angyaloknak Királyné asszonya!”

Áron főpap kilépett a kegytemplomból. Pár nap múlva el is indult népével, kereszttel a vállán az új idők Golgotájára.

Ezen az utolsó búcsún édesanyám is ott volt. A székelyszentléleki plébánia zászlóhoz csatlakozott kicsiny szülőfalum, Bogárfalva is. Gyalog keltek át a Hargitán. Mi, gyerekek szorongva vártuk haza a „keresztalját”. Izgalommal kérdeztük, vajon az idén mi lesz a búcsúfia. Mikor édesanyánk hazaérkezett, nem volt fáradt, pedig tarisznyájában ott láttuk az eső áztatott ruhát. Az a hagyomány, hogy ha a csíksomlyói zarándokokat, zászlóikat megveri az eső, abban az esztendőben bő termés lesz. 1949-ben tényleg bő termés lett, de ez az év Erdély népe számára a bőséges

kereszt idejének kezdetét jelentette. Ez a termés hosszú esztendőig érett, sok-sok szenvedés húzta le a kalászkok fejét.

Édesanyánk maga köré ültetett bennünket, majd így szólt: „Gyermekeim, hoztam ajándékot, nem sokat, nem nagyot.” Elgondolkodtató. Ma épp fordítva mondják: „Hoztam. Sokat és nagyot.”

„Tudjátok, hogy kilencen vagytok testvérek. Kis ajándékot hoztam. Ezeket szétszotom, de a nagy ajándékot a végén nyújtom át. Ez a nagy ajándék mindnyájatoké lesz.” Megkezdődött az ajándékosztás. A hála és a köszönet az volt, hogy mindenünk kereste édesanyánk kezét és megcsókolta. Alig vártuk vége legyen, hogy mihamarabb megtudjuk, mi a csíksomlyói Szűzanya legnagyobb búcsús ajándéka. Anyánk ismét megszólalt: „A csíksomlyói Szűzanya nagy ajándékát nem a tarisznyámban hoztam, hanem a szívemben. Amikor megérkeztünk, a kegytemplom elébe léptünk és előre mentünk a szentélybe, hogy jelentkezzünk a Szűzanyánál, az arca ragyogott, csodálatos mosoly töltötte be tekintetét. Megkérdeztük édesanyánkat: „Mondd, miért mosolygott a Szűzanya?” Édesanyánk válasza ez volt: „Amikor messziről hazaérkeznek a családba a gyerekek, nagy az öröm. Ilyenkor az édesanyák arca örömtől sugárzik. A csíksomlyói Szűzanya is így várja haza székel népét, a világban szétszóródott gyermekeit, akiket anyai oltalma alá fogadott, amikor Szent István királyunk népét felajánlotta a Nagyboldogasszonynak. Aztán lassan igyekeztünk fel a Szűzanya lábához, hogy jelentkezzünk. - Szűzanyám - mondtam - újra itt vagyok. Itt vagyok, de nem egyedül jöttem. Szívemben elhoztam családomat, haza váró gyermekeimet.

„A búcsúsok kedvenc tárgyait odaérintik a Szűzanya lábához - mondtuk - édesanyánk, te mit érintettél oda?”

„Ezt az imakönyvet és a rózsafüzéremet, mert ezek segítségével kérem mindnyájunk Atyját, hogy vigyázzon rátok és jó gyermekek maradjatok. Aztán vége lett a szép búcsúnak. A keresztalját egymás után sorakoztak a Szűzanya előtt, hogy elbúcsúzzanak a

csíksomlyói Szűzanyától. A mi keresztaljánk is felsorakozott. Mindenki igyekezett a csíksomlyói Szűzanyára feltekinteni búcsúzóul. Amikor megálltam a Szűzanya lábánál, s arcára csodálkoztam, képzeljétek el, nagyon szomorú volt az arca, és úgy láttam könny csordult ki szeméből. Nemcsak én láttam ezt, hanem nagyon sok zarándok testvérem. Mindenki szeme tele volt könnyel, amint integettünk a Szűzanyának.”

Mi, gyerekek lélegzetviassafojtva fogadtuk a csíksomlyói Szűzanyának búcsús nagy titkát, ajándékát és szinte egyszerre kérdeztük: „Miért sírt a Szűzanya?” Anyánk válasza ez volt: „Fiaim, minden anya, amikor hosszú útra engedi gyermekeit, elsírja magát. Az édesanyák, amikor kaput nyitnak a világba induló gyermekeik előtt, tudják, hogy elmentek, de titok, hogy vajon visszajönnek-e? Ezt érezte meg csíksomlyói Szűzanyánk.”

És beteljesedett. Mindnyáján tanúsítjuk. Az 1949-es csíksomlyói búcsú után becsukták a kegykaput a diktatúra emberei. Csíksomlyói Anyánk mosolya, lecsorduló könnye, történelmi útra indult gyermekeivel, hogy segítsen nekünk mosolyogni, mert másként nem lehetett volna megmaradni. Segített, amikor népünk szeméből lecsordult a könny, mert Áron püspököt hat évi börtönre vitték, majd tizenegy esztendei szobafogságra ítélték. Iskoláinkból száműzték a keresztet, szüleink őseiktől örökölt és betelekkönyvezett földjeit elvették. A legnagyobb csapás akkor következett, amikor a félelmet elültették az emberekben. Minden jó embert és az igazságért harcolni akarót megfigyeltek a spiclik. A krisztusi tanítást, a felebaráti szeretetet tüzzel-vassal irtották. Vallásos közösségeinket szét akarták morzsolni. Megismétlődött az evangélium leírása, amikor a Szent Család azt a parancsot kapta: Menekülj Egyiptomba, hogy az Örök Igazságot megmentsétek az ellenség elől. A Szűzanya is velünk menekült családi szentélyeinkbe, hogy segítsen megélnünk az igazságot, hogy a család nem maradhat fenn erkölcs nélkül. Akik a Szűzanya szülte Igét el akarták tüntetni életükből, azok már nincsenek köztünk, mert

beigazolódott, hogy az egyiptomi rabságoknak előbb-utóbb végük lesz. Az 1989-es úgynevezett fordulat után újra elhangzott: „Fogd a gyermeket és induljatok! Bontsátok ki a viharvert csíksomlyói zászlókat és induljatok! Hazavár a csíksomlyói Szűzanya mosolygó és könnyet hullató, tiszta, reményt sugárzó arca!” Akik száműzték Csíksomlyó szép csillagát, ma hol vannak?

Mária gyermekei évről évre újra jelentkeztek. Immár a világ is hallja, látja, Csíksomlyó népe elpusztíthatatlan. „Vigyázz reánk Édesanyánk, angyaloknak Királyné asszonya.”

Csíksomlyó újra bizonyítja, a világegyetem leghatalmasabb ereje az ima. Több dolgot intézett el az imára kulcsolt kéz ereje a világban, mint a földi hatalmak hamisan nyújtott keze. Rajtunk és rajtunk múlik, hogy az imádság megfordítsa ennek a világnak mélybe zuhanását. A Szűzanya ma is igazolja: az a gyermek, az a nemzet, az a nép, amelyet égi Édesanyánk oltalmába fogad, elpusztíthatatlan. Máriatisztelő édesanyám ezt oly sokszor tanította nekünk: „Adjatok máriás lelkületű fiatalságot, anyákat - hirdette falunk tiszteletreméltó egykori plébánosa, Lázár Albert - és én megmentem az egyházköziséget, megmentem népünket.”

Édesanyám szép anyai élete igazolja ezt. Nagycsalád élén örködött. Mikor közel érezte a vég jövetelét, összecsomagolta szép székelruháját és megmutatta nekem. „Itt van, fiam. Amikor elmegyek a csíksomlyói Szűzanyához találkozni vele örökre, ebbe öltöztessetek.”

1981. december 8-a. Szeplőtelen fogantatás ünnepének hajnala. Plébániámon csöng a telefon. Egy hang: „Édesanyád meghalt.” Hosszú csend, majd így szóltam: „Anyám, édesanyám nem halt meg, hazament. Immár két anyámnak egyik szeme örömtől csillog, a másiktól lecsordul a könny.”

Testvérem, menj, menjetek Csíksomlyóra! Ha hitel, gyermeki szeretettel felnézel és keresed csíksomlyói Szűzanyánk arcát, tiéd lesz a legszebb csíksomlyói búcsúfia, Szűzanyánk arcának mosolya és szemének lecsorduló könnye.

Szabadka neki köszönheti zenekultúráját

Lányi Ernő munkásságáról

Lányi Ernő 1907. március 1-jén tette le esküjét a szabadkai városi tanács előtt mint a zeneiskola igazgatója, s ettől kezdve élete végéig Szabadkán maradt. Negyvenhat éves volt ekkor, családos ember, két fiú és két leány apja. Addigi életét az állandó bolyongás jellemezte. Szinte fel sem lehet sorolni mindazt a helyet, ahol hosszabb-rövidebb ideig tartózkodott: Pest – itt született –, Párizs, Bécs, München, Köln, Lipcse, Stockholm voltak azok a városok, ahol zenét tanult és zenéléssel tartotta fenn magát, s még huszadik életévét sem töltötte be, amikor az eredetileg **Langsfeld** vezetéknévét **Lányira** cserélte fel, mivel rádöbbsent, hogy ő valójában *magyar*, és gyorsan meg is tanulta félig elfelejtett anyanyelvét. Ettől kezdve jobbra Magyarországon tartózkodott, de ezután sem tudott egy helyben maradni: Miskolc után Pest és Baja következett, majd ismét Miskolc, azután Kolozsvár – és így tovább.

1885 júliusában kötött házasságot Dombay Erzsébettel, s az 1885/86-os évadban színházi karnagy volt Szabadkán. Azt sajnos nem tudjuk, hogy milyen darabokat vezényelt, de talán nem is lényeges. Fontosabb, hogy sikerült magát belopnia a szabadkai közönség szívébe, barátságot kötni több itteni családdal, s így már könnyebb megérteni, miért is esett húsz évvel később éppen őrá a választás, amikor a zeneiskola élére kerestek megfelelő embert Szabadkán. Lányiéknak első gyermeke, Ernő is itt pillantotta meg a napvilágot 1886 tavaszán.

Szabadkáról **Máramarosszigetre** költözik a család, onnan **Pestre**, ahol Lányi az Operaházban **Gustav Mahler** mellett vállalt korrepetitori állást, de csak egy évig marad, mert ekkor székesegyházi karnagnak hívják **Székesfehérvárra**, majd **Egerbe**, ahol a Városi Dalkör is őt választja meg karnagjának. Ebben a városban meglepően sokáig, majdem tíz évig marad. Erre az időszakra esik **Szabadkán** megtartott **szerzői estje**, ami bizonyítéka annak, hogy a várossal való kapcsolata – a **Brenner családnak** köszönhetően – nem szakadt meg egészen. **A Szabadkai Dalegyesület szervezésében megtartott Lányi-estre 1899. február 13-án került sor, amelyen zongorára, énekhangra és férfikarra komponált több mű-**

ve hangzott el, szabadkai művészek előadásában, a szerző közreműködésével.

Miskolcon való harmadik tartózkodása alatt – 1901 és 1907 között – Lányi rendkívül jelentős tevékenységet fejt ki: megalapítja a **Városi Zeneiskolát** és országos hírnevet szerez az irányítására bízott **Városi Dalkörnek**. Ekkor már igen népszerű zeneszerző, akinek dalai és kórusművei sorra jelennek meg nyomtatásban. A miskolciak rajongtak érte, s szinte érthetetlen, hogy miért vált meg attól a várostól, ahol annyi szeretetben részesült. Talán túl sokban is – s azért. Ugyanis tudunk egy ottani fiatal zenetanárnőről meg egy földbirtokos feleségéről, akikhez érzékeny szálak fűzték, amit a feleség nyilván nem nézett jó szemmel, s ésszerű megoldásnak ígérkezett minél messzebbre elköltözni. A hivatalos magyarázat szerint – leánya, Sarolta hatvan évvel később tett kijelentése alapján – Lányi mindig más helyet választott munkássága kifejtésére, mihelyt azt tapasztalta, hogy “vetése beérett, s művészi törekvése meghozta az akkor elérhető eredményt”.

Lányi Ernő a négy hónappal korábban elhunyt Gaál Ferenc örökébe lépett, amikor elfoglalta az 1868 óta működő szabadkai zeneiskola igazgatói posztját. Valószínűleg tisztában volt vele, hogy milyen nagy feladatot vállalt magára, de a szabadkaiak aligha sejtették, hogy mennyire jól választottak: sokat tapasztalt, jó szervezői képességű muzsikusként került a város zenei életének irányítása.

Természetesen, nem mindenki fogadta mosolygó arccal, de az ellene áskálódók nem érdemlik meg, hogy velük is foglalkozzunk. Lányi az őt ért támadásokat mindig ügyesen elhárította és ment tovább a kitűzött cél felé.

Még csak egy hónapja volt Szabadkán, amikor – 1907. április 3-án – megtartotta első hangversenyét, amelyen zeneszerzőként és karmesterként is egyaránt bemutatkozott. A siker óriási volt, **“a közönség érezte – írta Csáth Géza a Bácskai Hírlapban – , hogy mindez valami új volt, s magunk is azt, hogy ez az előadás kultúrtörténeti fordulópont Szabadka társadalmi életében.”**

Április 19-én nyújtott át a polgármesternek egy hosszabb beadványt, amelyben részletesen kifejti elképzelését a zenei élet nem éppen rózsás, sőt – az ő szavaival élve – “tarthatatlan állapotának” rendezését illetően. “Elsősorban is – írja Lányi – óvakodni fogok attól, hogy akár élők, akár holtak ellen irányuló céltalan vádaskodásokkal vagy szemrehányásokkal keserű hangot vegyítsek e sorok közé, másodsor pedig óvakodom attól, hogy túlzott követelményekkel a reám bízott ügynek ártsak. Hangsúlyozom, hogy amit kérek, vagyis szükséges gyanánt kívánok, a legszerényebb megtartóztatás kohóján ment keresztül.”

Lássuk, tehát, mi az a minimum, amit szerinte okvetlenül meg kell valósítani:

A templomi énekkart – amelynek vezetése akkor még ugyancsak a zeneiskola igazgatójának feladatai közé tartozott – sürgősen ki kell bővíteni négy (egy-egy jól képzett szoprán, alt, tenor és basszus) énekesssel, akikre majd támaszkodhat a többi kórustag. A templomi zenekar szinte semmilyen mű előadására sem alkalmas, annyi zenész hiányzik belőle: egy első hegedűs, egy gordonkás, egy első klarinétos, egy fuvolás, két oboás, két fagottos és egy nagybőgős. De megfelelő hangszerek sincsenek, vagy ami van, az is szinte teljesen használhatatlan.

A zeneiskola megfelelő épületben való elhelyezését ugyancsak az elsődleges feladatok közé sorolta. Az igazi, egyben legolcsóbb megoldás az lenne – véli Lányi –, ha a város a zenede részére egy **saját épületet** emeltetne, amelyben minden helyiség a zeneoktatás céljainak legmegfelelőbb méretű lenne és egy modern hangversenytermet is magában foglalna. Ebben az épületben az igazgató lakása is helyet kaphatna, mert Lányi szerint “az igazgató nevének jelenléte s felügyelete ott, ahol legfőképpen fiatal lányok látogatják az iskolát, erkölcsileg nagyjelentőségű.”

Az **iskolaszolgái** állás bevezetését is szükségesnek tartja.

A zenede szabályai – Lányi szerint – teljesen elavultak, jelentős mértékben módosítani kell őket. Elsősorban meg kell emelni a tandíjakat, hiszen sehol a világon nincs zeneoktatás évi 20 koronáért!

Kottára és hangszerre – s azok karbantartására – legalább 600-800 koronát kellene biztosítani.

Lányi beadványában ezután egy kis kalkuláció következik, amelynek a végső összege 17 000 korona, vagyis ennyi pénzre lenne szükség a fenti elképzelés megvalósításához.

“Ezen tervezet elfogadásával – folytatja Lányi – s a fenti nem túlságosan nagy áldozat meghozásával egy csapással úgy a templomi zene- és ének-szolgálatnak, mint a zeneiskolának nagy kérdése megoldást

nyer, sőt mellesleg **a színházi zenekar** is, s bizvást mondhatom, hogy akkor templomi zene- és énekkarunk egy püspöki székesegyház zene- és énekkarának színvonalán fog állani és **zenedénk is kellő tanerőkkel lesz ellátva, ami ezen intézetet is modern, európai kultúrintézetévé fogja emelni, nem is említve azt, hogy városi zenekarunkat is a legnagyobb műigények kielégítésére képessé teszi.**”

“Szabadkán a zene oktatása és művelése más városokhoz viszonyítva általában nagyon el van hanyagolva – állapítja meg Lányi, majd így folytatja: – Úgy hiszem, hogy elérkeztünk ahhoz az időhöz, amidőn már csak a bűnös nemtörődomség és a kultúra gyűlölete akadályozhatja meg városunk művelődésre vágyó ifjúsága részére alkotandó intézmények mielőtti létesítését.”

“Ha a város nemes közönségének bölcsessége méltónak találná ezen javaslatomat elfogadásra s megadná nekem a módot arra, hogy Szabadka sz. kir. város zeneművészeti életét megteremteni segítsen, s nekem alkalmat adna bebonyolíthatni, hogy meghívásom által nem egészen érdemtelenre esett a közönség bizalma: akkor áldani fogom azt a percet, amelyben elhatároztam, hogy életemet és munkámat Szabadka sz. kir. város kultúrájának szentelem.”

Lányi még Miskolcon tartózkodott, amikor 1906. május 22-én részt vett Debrecenben a vidéki zeneiskolák igazgatóinak tanácskozásán, ahol **aláírta a zeneiskolák megreformálásáról szóló memorandumot**. A szabadkai zeneiskolát a következő évben már ennek a memorandumnak a szellemében igyekezett újjászervezni, aminek az a lényege, hogy az addigi “saját szórakozást szolgáló” muzsikálás tanítása helyett a zeneiskolákban ezentúl magasabb szintű zeneoktatásnak, kiváló káderek nevelésének kell folynia.

A városi tanács a Lányi által beterjesztett zeneiskolai szabályzatot 1908. április 30-án fogadta el. Ebben többek között az áll, hogy az oktatás az alsó tanfolyamon három, a felső tanfolyamon négy évig tart, míg a magánének és a fúvós tanszak alsó fokon két-, felső fokon pedig hároméves. A tanítás öt tanszakon folyt: a zongora, a vonós hangszerek, a fúvós hangszerek, a magánének és az összhangzattan, illetve zeneszerzés tanszakán. Az utóbbi három év összhangzattanból és két év **zeneszerzésből** állt – ezt az utóbbi tantárgyat **Lányi vezette be, ő is adta elő**. A szabályzat talán legfontosabb pontja az, amely megköveteli, hogy a szabadkai zeneiskola tantervét az Országos Zeneakadémia tantervéhez kell igazítani.

Lányi tehát új lendületet adott az addig tespedtségben tengődő zenedének.

Az igazgató országos hírvének köszönhetően a lakosság körében ugrásszerűen megnőtt az érdeklődés a zeneiskola iránt, a száz koronás évi tandíj sem riasztotta el a jelentkezőket: míg korábban a beiratkozottak száma ritkán haladta meg a százat, az 1907/08-as tanévben 162 diákja volt a zeneiskolának, s ez egyre csak nőtt, úgyhogy néhány év múlva a háromezret is meghaladta. A legtöbben zongorázni tanultak: 1910-ben pl. 132-en, 1917-ben pedig már 273-an. A legtehetségesebb növendékek az igazgató osztályába kerültek, aki mellett mindössze négy másik tanár volt állandóra alkalmazva meg még néhány óraadó tanár. Ne feledjük azonban, hogy abban az időben egy-egy hangszeres órán akár *hat* növendék is részt vehetett egyszerre – s ez még haladásnak számított a korábbi tízhez viszonyítva. (Lásd a szabályzat 4. pontját.)

Az új igazgató mindent elkövetett, hogy a **zeneiskolának saját kottatára** legyen és hangszerre is annyit költött, amennyit csak lehetett. Az 1910-ben készített összeírás 194 kottát és 55 hangszer sorol fel. Az utóbbiak jó részén a templomi zenekar tagjai játszottak, a többi pedig jobbra használhatatlan állapotban volt. Ezenkívül a zeneiskola vagyonát képezte még: 4 zongora, 1 harmónium, több tucat szék, 4 íróasztal, 7 kottatartó és 6 köpöcsésze.

Tehát a zeneiskolának most már van sok diákja, valamennyi hangszerre meg kottája is – éppen csak saját épülete nincs. A város negyven év alatt nem volt képes megfelelő helyet biztosítani a számára: szinte évről évre más és más helyre volt kénytelen költözni. **Lányinak** is csak küzdelmes hat év után **sikerült elérnie, hogy a zenede állandó lakhelyet kapjon: 1914 márciusában költöztek be az Eötvös – ma Strossmayer - utcában álló ún. Magyar-házba, ahol ma is találjuk a zeneiskolát.**

Lányi mindent elkövetett, hogy a lehető legjobb tanerők tanítsanak az irányítása alatt álló intézményben. Különösen a hegedűtanárokkal volt szerencséje: **1909-ben Koller Ferencet, Hubay egyik tanítványát, annak távoztával 1913-ban pedig Rados Dezsőt, a Budapesti Zeneakadémia majdani tanárát sikerült megnyernie a szabadkai zeneiskolának, akik jónéhány évre előre megalapozták a szabadkai hegedűtanszak jó hírét.** A magánének tanszaka csak 1916-tól van saját énektanára – az első: Farkasné Gábor Nelli volt –, az éneket addig maga az igazgató tanította, mint ahogy a kóruspróbákat is ő vezette.

Lányi igyekezett baráti kapcsolatot tartani a kollégákkal, a gyerekeket pedig úgy kezelte, mintha a sajátjai lennének: becenevet adott nekik, s azon szót

ta őket. A növendékei még évtizedek múltán is elragadtatással szóltak egykori mesterükről. **Az ő keze alatt egyetlen tehetség sem kallódhatott el, mindenkit önzetlenül segített, akiben a tehetség szikráját vélte fölfedezni.**

1874 óta – mint már említettük – ugyanaz a személy vezette Szabadkán mind a zeneiskolát, mind pedig a Szent Teréz-templom ének- és zenekarát, ő tehát igazgató és *regens chori* is volt egy személyben. Lányit is így alkalmazták. A keze alá beosztott énekkart a zeneiskolában éneket tanuló növendékekkel töltötte fel, és rengeteg energiát fordított a templomi zenekar megreformálására. Az utóbbinak végrehajtása számos akadályba ütközött – részletekbe most ne bocsájtkozzunk –, mígnem **A városi zenekar szervezési szabályzatá-**nak legutolsó változatát 1909. szeptember 30-án mégis sikerült elfogadtatni a törvényhatósági bizottsággal. A szabályzat értelmében a zenekar feladatai közé tartozik a templom, a színház, a filharmonikus zenekar és a zeneiskola igényeinek eleget tenni. A zenekar közvetlen felettese a polgármester, vagyis a zenekar többé nem egyházi, hanem **városi** – mint ahogy az a nevében is szerepel. Lányi sokat küzdött azért, hogy a zenekarba jó muzsikuskok kerüljenek, s hogy munkájukért tisztességesen meg is legyenek fizetve. Az újonnan létrehozott együttes, a városi zenekar, 1909 őszén 24 muzsikussal kezdte el munkáját, összeállítása a következő volt: 4 hegedű, 2 brácsa, 3 gordonka, 2 nagybőgő, 1 fuvola, 2 oboa, 2 klarinét, 1 fagott, 2 trombita, 2 kürt, 2 harsona és 1 dob.

Ez a zenekar legálisan még nem is létezett, amikor Lányi csodát művelt: egybegyűjtötte a város valamennyi épkezláb zenészét, és alig egy évvel Szabadkára való érkezése után a színház zsúfolásig megtelt nagytermében felcsendültek a zeneirodalom remekművei:

Schubert h-moll szimfóniája, Beethoven F-dúr románca, Griegtől Áse halála és Anitra tánca a Peer Gyntből, Tartini Ördögtrilla-szonátája, Hubay egyik Csárdajelenete (nem tudni melyik) és Mozart Jupiter-szimfóniájának I. tétele.

A hegedűszólót Regéczy Ilona játszotta.

Ezt a napot – 1908. február 12-ét – tartjuk a Szabadkai Filharmonia születésnapjának.

Az első koncertet már áprilisban követte a második, majd a harmadik – s így tovább egészen a huszadikig. Ekkor kitört a világháború s a műsárak jó időre elhallgattak. De akkorra már **több mint százötven mű elhangzott a filharmonikusok koncertjein** – köztük Beethoven hét szimfóniája –, a szölisták között pedig olyan nevekkel találkozunk, mint **Venczell Béla,**

Szendy Árpád, Geyer Stefi, Bartók Béla, Hubay Jenő, Basilides Mária, Pablo Casals – hogy csak a legismertebbeket említsük.

A filharmonikusok hangversenyein Lányi nemcsak vezényelt, hanem szükség szerint zongorázott is, ha a szólista történetesen zongorakíséretes művet akart előadni.

A zenei lexikonok a filharmonikus zenekarral kifejtett tevékenységéről mélyen hallgatnak, pedig szabadkai szemmel nézve Lányinak talán éppen az volt a legnagyobb érdeme, hogy ebben a nyolcvanezer lelket számláló poros-boros nagyfaluban lerakta a zenekari muzsikálás alapjait, s kitarító munkával olyan szintre emelte azt, hogy az egész akkori nagy Magyarország felfigyelt rá.

Annál közismertebbek Lányinak a **kórusmuzsikálás** terén szerzett érdemei. Még 1888-ban történt, hogy **Sóhajítás** című férfikarra írt kompozíciójával elnyerte az Országos Daláregyesület pályázatának első díját, amit számos hasonló siker követett, s a kórusvezetés terén is igen nagy tapasztalatra tett szert, mire Szabadkára került. Itt pedig egy lelkes társulat, az 1889-ben megalakult **Szabadkai Dalegyesület** várta megérkezését. Lányi velük is csodát művelt, amit az 1907 májusában Újvidéken megtartott versenyen elnyert első helyezés és az azzal járó ezüst babérkoszorú is igazol. A *Függetlenség* tudósítója helyesen ismerte fel a siker titkát, amikor azt írta, hogy a szabadkai kórus "a régi elavult előadási modort – amely még ma is sok vidéki dalárdának sajátja – elhagyta s modern szellemben énekel. Pianói finomak s mégis tömöttek. Előadásuk egyszerű. A hazafias dalokat inkább szavalják. A szép magyar dal pedig igaz érzéssel folyik ajkukról".

Nagyon izgalmas dolgok történtek a Szabadkai Dalegyesülettel, amíg Lányi vezetése alatt állt, de most csak érjük be a leglényegesebbel:

Az 1909-ben Kecskeméten megtartott országos versenyen, amelyen többek között Lányi *Egy gondolat bánt engemet* kezdetű dalát is előadták, a kórus első helyen végzett. A közönség ujjongva éltette a szabadkai dalosokat. A három évvel később Budapesten megrendezett versenyen sem volt kérdéses, hogy kit illet az első helyezéssel járó aranyérem. (A verseny egyik kötelező darabját – *Rákos nimfájához* címmel – Lányi komponálta.)

A *Magyar Dal*, a Magyar Dalosszövetség hivatalos lapja, 1913-ban adta ki első kottamellékletét, Lányi egyik férfikarra írott művét, mert a megindoklás szerint "jobb nével nem lehetett volna útnak indítani az első karmellékletet."

Sokrétű elfoglaltsága mellett Lányinak mindig maradt ideje komponálásra: a kiadott szerzemé-

neyi között szerepel 36 kórusmű, több mint száz dal, fele annyi zongoraszerzemény, zenekarra írt kompozíciók, kamaraművek stb. És ezeket a műveket rendszeresen elő is adták – és nemcsak Szabadkán. Életének talán legboldogabb napja volt 1912. január 23-a, amikor szerzői estét rendeztek részére Budapesten a Royal Teremben. A műveiből összeállított műsor előadói Magyarország leghíresebb művészei voltak. A nagyszámú közönség lelkesen köszöntötte a Szabadkáról érkezett szerzőt, s a kritika is nagy elismeréssel írt róla.

A *Zeneközlöny* február 12-i számában megjelent méltatásból idézünk: "Lányi művészetének legjavát dalaiban látjuk letéve [...] Zenéje nemcsak kíséri, illusztrálja a szöveget, de gyakran bevilágít rejtekeibe, öntudat alatti értelmezését adja és olyannyira rámutat legmélyebb jelentőségére, hogy nem egy dolognál úgy érezzük, ezt így kellett, csak így lehetett megcsinálni. [...] Lányi nem állapodott meg egy bizonyos ponton, mint más beérkezettek, hanem együtt érez a fiatalokkal és velük halad tovább. [...] Művészete fontos etapja a magyar dal történetének."

Szabadkai szerzői estjére itt-tartózkodásának tizedik évében, 1917. május 12-én került sor.

Már beszéltünk Lányiról a tanárról, az iskolaigazgatóról, a muzsikusról, a zeneszerzőről, a karnagyról, a szervezőről – de még nem szóltunk Lányiról, a népnevelőről. Mert ő az is volt. A felnőttek zenei nevelését is kötelességének érezte, amire jó alkalom nyílt a **Szabad Lyceum** keretein belül. Az 1910 és 1918 között megtartott és zenével gazdagon illusztrált előadásain lenyűgözően mesélt pl. a hallás művészetéről, a háborús zenéről, a magyar műdal fejlődéséről, a görög zene történetéről stb. Lányi felolvasásai mindig sok hallgatót vonzottak.

E csupán vázlatosan ismertetett életpálya is némi képet adhat Lányi hihetetlenül gazdag munkásságáról. Pedig nem örvendett a legjobb egészségnek. Átvészelve a háborús éveket, 1919-ben nyugdíjaztatását kéri. A polgármesterhez intézett beadványában, szerénységét félretéve, néhány szóban visszatekint Szabadkán elért sikereire:

"Méltóságod ill. a nemes Tanács nagybecsű figyelmét bátor vagyok felhívni arra, hogy előbbi működésemet nem is említve, itteni működésem jelentékeny eredménnyel járt, amit bizonyítanak azok a tények, hogy a zeneiskola növendékeinek létszáma működésem ideje alatt, ötszörösre emelt tandíj mellett majdnem megötszöröződött, úgy hogy ma a szabadkai városi zeneiskola egyike a legtekintélyesebb hasonló műintézeteknek. A zenei élet művelését lehetővé tett időben, vezetésem alatt rendezett filharmóniai

hangversenyek – nyugodtan mondhatom – Szabadkát a *legelső* helyre emelték. Országos dalárversenyeknél a szabadkai dalárda élén első díjat hoztam *Újvidékről*, aranyérmét Budapestről, és a szerb dalárdával második díjat *Zomborból*. És legyen szabad azt is megjegyeznem, hogy a háború alatt a görög-keleti liturgiát női karra sikeresen átírtam. Számtalan, legtöbbször jótékony célra rendezett hangversenyekről tanúskodhatik Szabadka város közönsége. [...] Életemnek ezen nehéz percében is legfőbb gondom a rám bízott iskola sorsának biztosítása. Helyt állok mindaddig, amíg annak szüksége fennforog. Bizom Szabadka város vezetőségének emberséges és méltányos belátásában, amelyet Szabadka város iránti szeretetemmél talán meg is érdemeltem!”

Lányit 1919. október 1-jén helyezték nyugállományba.

Október 11-én megtartott ülésén a városi tanács jegyzőkönyvileg elismerését fejezte ki Lányi Ernő zeneiskolai igazgatónak “azon zenei tevékenységéért, amelyben Szabadka közönségét művészi tehetségével részesítette.”

Karnagyi állását a Szent Teréz-templomban továbbra is megtartotta és vezette a Munkás- és az Iparosdalárdát – amely utóbb az ő nevét vette fel –, odahaza magánórákat adott és fáradhatatlanul komponált. 1923. március 10-én bekövetkezett halálát az elhatalmasodott cukorbetegség okozta. Hatvankét évet élt.

Mindent összevetve: Lányi nem volt nagy zeneszerző – saját magát mindig is dilettánsnak tartotta –, de a századforduló magyar muzsikuskai között előkelő helyet foglalt el. Amit pedig Szabadkáért tett, az szinte felbecsülhetetlen. Papp Viktor 1940-ben így emlékezett meg róla:

Aki ismeri régebbi vidéki zeneéletünk hiányosságait, méltányol minden eredményt, különösképpen az olyan munkásságot, amilyen a Lányi Ernőé volt. Nemtörődömségek, elfogultságok közepette és mindig anyagiak híján, óriási erőfeszítéssel és szorgalommal muzsikát nevelt maga körül. A zeneiskolák, Palestrina Egyesületek, dalárdák és városi zenekarok ma is őt dicsérik. Sok vidéki városunk neki köszönheti zenekultúráját.

Bátran kijelenthetjük: Szabadka is!

Gyurkovics Hunor fotója

Felhasznált irodalom:

1. Kenyeres Kovács Márta: Régi nóta, híres nóta ...- Életjel, Szabadka, 1976.
2. Magyar László: Lányi Ernő szabadkai évei – Életjel, Szabadka, 1996.
3. Dévavári Zoltán: Régi házak, régi történetek – Életjel, Szabadka, 2000.
4. Csáth Géza: A muzsika mesekertje – Magvető Kiadó, Budapest, 2000.
5. Korabeli újságok

Kodály és Lányi emlékezete*

Hölgyeim és uraim, tisztelt jelenlevők!

A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, annak elnöke, Dudás Károly író, és a magam nevében tisztelettel köszöntöm Önöket ünnepi hangversenyünkön.

Lelkünk köré évgűrűket von az emlékezés – hiszen az évfordulók az emlékezés mérföldkövei. Ilyen mérföldkö – kettős mérföldkö! – számunkra a folyó év is: **Kodály Zoltán** emléke előtt tiszteleg idén a zenei világ, születésének **125.** és halálának **40.** évfordulóján. Arra az emberre emlékezünk kegyeletteljes tisztelettel, aki egy egész nemzet felemelésére vállalkozott. Ha egy nemzet újjá akarja építeni önmagát – fogalmazta meg a trianoni országrombolást követően –, szüksége van, inkább, mint valaha a hagyomány minden morzsájára. Mert a múltját vesztett kultúra gyökértelen, és ugyanúgy gyökértelen, esendő és veszendő az a nemzet, amely elszakad önnön hagyományaitól...

A másik évforduló, amely elsősorban nekünk, szabadkaiaknak parancsol tiszteletet, **Lányi Ernő** itteni munkássága kezdetének **100.** évfordulója. Ő 1907 márciusában tette le a hivatali esküt a szabadkai városi tanács előtt, és keze alatt röpke néhány év alatt felvirágozott a homokra épült város zenei élete. Hogy mennyire helye van Kodállal együtt tisztelegni emléke előtt, azt kiváló zenetörténészünk, Szabolcsi Benke tanúsítja; ő Bartók és Kodály előfutárának tekinti Lányit, a századforduló jellegzetes, de mégis különálló Janus-alakját, aki dalaiban elsőként villantja fel a hiteles népi dallamvilág visszfényeit.

Távol áll tőlem, hogy zenetörténetünk két nagy alakjának méricskélésébe bocsátkozzam, de tény, hogy több közös vonás is jellemzi őket. Az egyik: annak felismerése, hogy a magas zenei műveltségért a döntő csatát az iskolában kell megnyerni – ez vált zenepedagógiai törekvéseik elindítójává –, és a másik: az emberi hang iránti fogékonyságuk, ami dalok és kórusművek sorát ihlette mindkettőjük zeneszerzői opusában.

Mindezek ismeretében természetesnek tűnik ünnepi hangversenyünk hármastagolása. Az első részben Kodály népzenei gyűjtéseiből idézünk, a közép-

ső részben Kodály és Lányi dalaiból és zongoradarabjaiból mutatnak be néhányat ígéretes művész-növendékeink, a koncert záró részében pedig a leg szebb, a mindenki számára hozzáférhető hangszer, az emberi hang kifejezőerejét tanúsítja a három vendégkórus. A három tételt irodalmi szemelvények fonják egybe, kiváló vers- és prózamondóink előadásában.

Ma délelőtt és délután anyaországi és hazai zenetudósok, zenepedagógusok és amatőrök villantották fel két ünnepeltünk munkásságának egy-egy vonását, fél órával ezelőtt a zeneiskola falán lelepleztük Lányi Ernő emléktábláját, most pedig abban a reményben kívánok szívet-lelket gazdagító élményt kedves mindannyiuknak, hogy a hangverseny méltó lesz azokhoz, akiknek emléke előtt gazdag hagyatékuk méltatlan örököseiként tisztelegni jöttünk.

Hölgyeim és uraim, kegyeletadó gyülekezet!

Sok évtizedes adósságot ró le ma Szabadka: több mint 80 évvel halála után állít köztéri emléket a homokra épült város mindmáig legnagyobb muzsikusaknak, Lányi Ernőnek.

A Budapesten megjelenő A Hét című folyóirat 1910. áprilisi számának cikkírója csodálva konstatálja „micsoda sürgés-forgás van ebben a kisvárosban; minő kultúrlázat tudott beléje lopni Lányi Ernő, a dalköltő, aki művészetszeretéből vidéki magyar városokba álmodja az európai kultúrát – most éppen Szabadkára”...

A lobogás, sajna, nem tartott sokáig: jött a háború, majd az impériumváltás, és nem sokkal később fekete posztó került a dobokra: utolsó útjára kísérték Lányi Ernőt.

A tisztelő kortárs és barát: Dettre János már halála másnapján emlékelállítáért kiált:

„Nem szabad megengedni, hogy csak a dalok legyenek Lányi Ernő el nem múló emlékének megőrzői! (...) Kell lenni egy helynek, ahová el tudunk menni fáradt vándorai sötét sorsunknak, elpihenésért és föl-

frissülésért; kell lenni egy jelnek, amelyik világgá tárja, hogy nemcsak hangoztatjuk, de meg is becsüljük kultúránkat; kell lenni egy kézzel tapintható és szemmel látható bizonyágnak, amelyik hirdeti a csüggedőknek és kételkedőknek, hogy aki a magyarság kultúráját szolgálta egy munkában, sikerben, harcban és eredményekben hosszú élet szakadatlanságában, annak – ahogy életében kijárt a szeretet hódolata –, úgy halálában övé lesz emlékében megtisztuló szívünk kegyele. (...) Állítsunk emléket Lányi Ernőnek!”

Eddig az idézet, amihez jószerével nincs is mit hozzáfűznöm. Talán csak annyit, hogy öt évvel halála után barátai és tisztelői síremléket emeltek hamvai fölé a Bajai úti temetőben, de köztéri emlékjel állításával mindmáig adósai voltunk.

Az egykori Iparos Dalárda örökébe lépett Iparos Művelődési Egyesület – amelynek egykor karnagya volt – vette fel elsőként a nevét, az Aracs Társadalmi Szervezet önként vállalt kötelességének tett eleget ezen emléktábla állításával. Bízunk hozzá, hogy a Zeneiskola, amelynek legnagyobb formátumú igazgatója volt, és a hamvaiból megújuló Filharmónia is ráérez, hogy van még törleszteni valónk Lányi Ernő iránt.

E gondolatok jegyében kérem az Aracs Társadalmi Szervezet képviselőit, hogy leplezzék le az emléktáblát.

Most pedig kérem a Zeneiskola és a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség képviselőit, hogy – miközben a nevét viselő népdalkör Lányi egyik legismertebb dalát énekli – helyezték el a táblán az emlékezés és kegyelet koszorúit.

A Lányi-emléktábla leleplezése

* Elhangzott 2007. május 4-én Szabadkán 19 órakor a zeneiskola főbejáratánál felállított emléktábla leleplezésekor és este fél nyolckor a Régi Városháza dísztermében megrendezett hangversenyen.

Bence Lajos otthon van

Bence Lajos: Hazatérítő (Versek 1996-2006),
Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 2006

„A bizonytalan kézmozdulatok / ideje jön el, ujjaink hiába / keresik párjukat, túrnak homokba / rejtőznek zsebek mélyére / e tétova szemrebbenések idején / mindenki szemüveget hord majd / a fölös vagy hiányzó dioptriára / ügyet sem vet senki, divat / lesz a sötét napszemüveg, közel / már az idő, amikor a süket fülekbe / beköltözik a halál, minden / fölösleges limlomot kitakarít / s nagyon fog fájni a mocskától / megtisztult beszéd, a tiszta szó”

Ezzel a nyitó szonettel kezdődik Bence Lajos gyűjteményes verseskötete, amely az elmúlt évtized verseit adja át nekünk, olvasóknak. Bence Lajos a Muravidék költője, a „vidéki költő”, aki vidékiséget büszkén vállalja, mi több, a kötet címében, az „észhezterítő”-re mintegy rímelve „hazatérítő”-t nyújt át, kínál fel mindenkinek, aki eltévelyedvén és a világ csábításainak engedve, szülőházát elhagyván, gyökértelenül bolyong, vagy teng-leng az élet sodrásában, hiszen mára már nyilvánvalóvá vált: a mikrokozmosz nélkül a makrokozmosz nem más, mint maga a megbolydult világ, a rendetlenség és a zűrzavar.

A „bizonytalan kézmozdulatok ideje” itt van, napjainkat uralja, „ujjaink hiába keresik párjukat, túrnak” a biztonságot, a melegséget korábban nyújtó „homokba”, rejtőznének „zsebek mélyére”, ez a világ, ez a többszörösen orwelli világ már nemcsak a zsebek mélyére lát, hanem látja lelkeink mélyét, a gondolatainkat, s arra törekszik, hogy a lelkeket összefűzze, a gondolatokat metéllyel fertőzze meg. „Mindenkinek szemüveget hord”, (divat „a sötét napszemüveg”), s „közel már az idő”, – talán már itt is van – amikor „a süket fülekbe beköltözik a halál”, és nagyon fáj „a mocskától megtisztult beszéd, a tiszta szó”, mert a halál kapujában nincs többé mellébeszélés. Ott – vagy itt? – a szó maga a szó, a beszéd az emberi beszéd, a bartóki tiszta forrás.

És hol van még menedék? Egyértelműen: otthon, otthon a házban, a hazában, a tájban, a történetben, mert: „Boldog lehet, ki kerülökkel, / dűlőutak mentén, / kertek alatt végül / mégis hazatalál”. (Óda a hazatér-

rőhöz). „István királyunk Szent Baljában pengető”, „Mert őrzi valahol / a karcsont a lendület / ívét, őrzi egy nép / természete, őrzi / a négy égtáj felé / széthordott koponyacsont, / a velő emléke, / a Szent Jobb / csuklója.” (István királyunk Szent Baljában pengető). Viszont azt sem szabad felednünk, nem volna szabad felednünk ebben a farizeusokkal teli világban, hogy a Jobb kardot markolt!

Zengiünk ódát az Építőnek, de mivel a világ olyan, amilyen, az óda már nemcsak dicséret, hanem a rontások ellen is megvéd: „Áll már a házunk! / Otthon, s harang / nélkül is hív / magasba nyúló tekintetével / a naparcú Isten. ... Csak a Gonosznak ne / legyen szolgálója soha! / Csillapítsa dühünk, / apassza lázunk, kössön / össze bennünket, múltunkat / jövőnkkel, elmenőt az / elmenőkkel, mindenségre / felesküvőt a röggel.” (Ódaféle az Építőnek, rontás(ok) ellen)

A haza Bence Lajosnak a Kárpát-medence. Otthon van benne az elszakított hazácskákban éppen úgy, mint a megcsonkolt, maradék Magyarországon. Lendvától Székesfehérváron át Mezővárig és Óbecséig. A Muravidék, az Őrség, Zala, Nagykanizsa és Magyarkanizsa a haza egy-egy szegletköve, melyek a kibillent lét ingadozásait, mint jófajta lengéscsillapítók, helyükre rakják, „Mert úgys szétporlik / végül minden, / szétfolyik a víz, / föliszza a kiszikkadt / talaj. Törekeny létünk / roppan az időben, / mint kiszáradt erdőben a gally. / De addig: forog a korong, / Izzik a képzelet: megvéd téged / a magad teremtetten agyag- / (had)sereg.” (Gyöngyöző agyag, gyógyír kiszikkadás ellen). S ebben az (agyag)hadseregben ott állnak rendíthetetlenül, egymást átölelve, egymást támogatva Mayer Zala és István királyunk, Makovecz Imre és Pannóniai János, Kányádi Sándor és Németh János, Király Ferenc és Vlai Lajos, Márai és Csörgöcs József, Kerecsényi Edit és Czine Mihály, József Attila és Madách. Kondor Béla angyalaival, Bogdán József, Szunyogh Sándor, Ady, Petőfi és Tóth Árpád. És nem utolsósorban az apa, kinek emlékmű-verset, vagy műemlék-verset állít Bence. Az Apának, nagyon sokunk

apjának: „...két-három rendszer / tépte, cibálta, / ez volt számára az élet / melódiája, ettől / lett ily keskeny és / pici, de nem volt / soha S P I C L I, / (Gondoltátok volna / egykoron, proletárok?) / Pedig álmában ő is tiszta / ruhát hordott, ilyenkor / a hivatali tintanyalók is / „jó napot” köszöntek néki. / Csak kedvenc Kinga tehene / szemlélte gyanakvó / tekintettel rajta a változást.” (Műemlék-vers apámnak)

„Elmenni nincs mód, / maradni nincs remény, / a tavasz még távol, / a tél még kemény” – hányszor, de hányszor fogalmazódhatott meg bennünk, itt a Kárpát-medencében a *menni vagy maradni?* dilemmája. A csonka hazában éppen úgy, mint a végeken. Diktatúrák és börtönök, szegénység és kilátástalanság, háborúk és kivégzések, behívóparancsok és sortűzek – s mi állunk és várunk, várunk, „mint varjú a száraz jegenyén...” (A menni vagy maradni dilemmájára, s egy erdélyi költőre G. L.-nek bánatos-hetykén). A várakozás lételemünké lett. Várjuk, hogy majdcsak történik valami, majdcsak véget ér ez az örökös várakozás – várjuk az ünnepeket (azok úgy múlnak el, mintha nem is lettek volna), s várjuk a mindennapokat, mert az ünnepek mintha nem is ünnepek lennének. És ez alatt az örökös várakozás alatt, mint egy pillanat, életünk fele már biztosan oda van... S legfőljebb a temetések, meg időnként az újratemetések sorakoznak.

A kötet első részét a Vers magunkról, avagy kósza emlék 56-ból című költemény zárja, amelyet Bence Lajos a Terror Háza múzeum falára szánt. Ez a vers is szép példája annak, hogyan fonódik össze az egyén sorsa a történelemmel, hogyan lesz történelem az ember élete: alig három hónappal a forradalom kitörése előtt született Bence, s mint más igaz költők, ő is magáévá tudja tenni azt, amit valójában nem látott, ott is jár, ahol igazából soha nem járt. „A Corvin-közi srácok egykedvűen / rúgják a bőrt, a porban verebek / fürödnek – július van – , / de a forradalom láza már / ott vibrál a lelkekben, a vész / a jegenyék lombján pihen, / a levelek meg-megremegnek, / s a macskakövek fogsora / cinkosan összekoccan...” A vers végigvezet bennünket 56 Petőfijétől 56 Arany Jánosáig – a kezdettől a végig: „Pesten ismét fölkelt a magyar / ifjúság, Petőfi szelleme / magasán lobog, választás, / ha van, csak ennyi: rabok / legyünk vagy szabadok?” Majd, a rendcsinálás (!) után: „...a józan-őrült / ország-nemzet-anya / – mint Ágnes asszony / a patokban – véres lepedőjét / mossza, mossza...” És jól tudjuk, még mindig csak mossza, mossza, „Holtsápadt arccal, / eggyé válva a habbal. / Nem tudván, hol / a jobb, hol a bal / part.” Talán majd egyszer, s ezért fo-

hászkodjunk a Teremtőhöz!, ha azt a véres lepedőt a nemzet végre már tisztára mosta, tudni fogja mindenki, hol a jobb, és hol a bal part, hogy a magyar sors ne mindig az legyen: „El kell indulnom, hazámat / itthagynom...”

Hogy mégis, ebben a várakozásban, ebben az örökös elindulásban mégis vannak eliziumi pillanatok, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy „Hosszabb ideje / egy tört szárnyú / angyallal élek / társbérletben.” (Egy angyallal élek), aki főz, mos, takarít, a szemetet leviszi, a friss sajtót felhossa, s ha kegyelemért küldjük az Úristen elé, még azt is örömmel teszi, igaz „Ilyenkor – mivel nem / tartozik a zsenge / tizenévesek korosztályába – / néhány csepp / parfümöt is / szokott a füle mögé / csöpögtetni.”

És mivel „Ősz van ismét. Világraszóló, / örök ősz kezdete.”, akinek van szeme a látásra, az látja, és akinek van füle a hallásra, az hallja, és „tudja, hogy hol kell / megpihenni: a pince melletti / vén diófa alatt. / Késő ősszel, közvetlenül / szüret után, mikor az újbor / már szunnyad és erjed / a hordókban, ... / s a *napnak is szelíd / ereje van, mint az öregember / szerelmének.*” Innen lehet, és csakis ilyen szent helyekről lehet nyugodt szívvel, de feledő, megbocsátó lélekkel soha! visszatekinteni „a gőzölgő völgyre: / a 20. század romjaira, / füstös képeire...” Nyugodt szívvel, mert „A remegő vízcsepp is lassan / hűvösre dermed...” (Tájkép csata után, avagy példabeszéd a hiúságról)

Azonban ezek a nyugodt, csöndes pillanatok sem mentesek Bencénél a mindenhol ott leselkedő, ránk törni vágyó, sívó elmúlás-oroszlánoktól: „Didergő fényben / ülök a kertben. / A nyár illatával / számban, szívemben. / A nyár színei / szememben. / Kezemben megsárgult / fűcsomó, szinte már / széna. Fészeknek / jó lenne kikeletkor.” És ekkor, mintegy előrejelezvén a következő versszakban a még hangsúlyosabb elmúlást, két rövidke sor: „Most minden kihalt, / minden néma...” A következő versszak elején a költő még egyszer megpróbálja feledni, feledtetni a valóságot, de mivel felnőtt ember felhőtlenül boldog nem lehet, s Bence Lajos felnőtt ember, ezért a folytatásban ezt olvashatjuk: „Telik a magtár, / a csűr, a hordó. / Zúg a gép, forog az orsó... / Betakarítás ez / vagy takarodó? / S hány lesz még, / kérdem magamtól? Hirtelen köd borul / a kertre. Megrezdül / a szőlő ázott levele. / Hamuszínű pára / hull halántékomra...” (Didergő fényben)

A Kitakarított! című versben aztán megjelenik személyesen az Elmúlás, a Nagy Titok, a Hatalmas és Ke-

gyetlen Úr: „Halál-ügyben / úgyszincs semmi / ment-
ség, / sem vigasz, sem / vád,” ... „Mert az életen min-
dig győz / a halál, s a másik parton / egy másik Isten
áll, / kinek *Enyészet a neve!* / Reményt gerjesztő rej-
tély / sincs, mert Ő a titok maga. / A hatalmas és ke-
gyetlen / Sötét Úr ura, kinek a Halál / is csak szolgál-
ja.” ... „Feltámadás az alászállásban, / alászállás a fel-
támadásban.”

A nagy semmi, a hatalmas úr víziójától egyenes út
vezet az Úrhoz, akivel Bence hol perlekedik, hol fejet
hajt előtte, hol pedig cinkosan összekacsint vele:
„Uram, a gép forog, / de az alkotó már egy kissé / so-
káig pihen az évmilliók / már kikezdték tengelyét / ke-
rékfogait ráférne egy kis / újítás, kenetetés...” „...Mi
értelme / a szócséplésnek úgyis / azt fogod tőlem
hallani / amit már régen tudsz, de: / Talán a végét azt
lehetett / volna másképp csinálni / bár ebben sem va-
gyok biztos” (Psalm XX.). „Ne nézz szabad / tekintet-
tel a Napba! / – csak, ha fejedben / Isten kalapja.” (Po-
gány vers, megkésett intelem) „S végül, ... / Uram, re-
ád / bízom a végső döntést: legyen / minden akara-
tod szerint.” (Akaratod szerint). És a hetyke, huncut-
kás Bence: „...ha az együtt- / működésben remény-
kedtél el / kell hogy keserítselek: / semmi kedvem a
világ / újratereztetéséhez csináld / csak magad úgyis
szégyent / vallanál velem...” (Psalm XX.). „Takarítsd ki
és bővítsd / Mennyországodat, hol angyalaid /
szárnysuhogása közepette / élvezhetjük majd a test-
nélküliség / szabadságát, az anyagtalanság / üdvét, a
súlytalan lebegés / kegyét” (Psalm XXII.)

A kötet (talán) központi verse a Hazatérítő vers,
amely Cziné Mihálynak állít emléket. Központi vers,
nemcsak azért, mert a kötet címe is megtalálható benne – én akár azt is megkockáztatnám, a verscim ere-
detét tekintve azonos a kötet címével – nemcsak

ezért, hanem azért is, mert ebben a költeményben
visszaköszön nekünk Madách: „Csak azt a hőesést
tudnám / feledni, ...”, Arany János: „Bence / állhatott
így / Toldi sírja mellett”, Goethe Faustja Auerbach pin-
céjéből: „...hogyan hányszor verte / bele szép okos fe-
jét, / a szentem, pohárköszöntőkor, / emelkedett
hangulatban / a Király Lajcsi fogadójában, / fölemel-
kedve a pince / légtérébe – mert egy költő, / ha szól,
mindig feláll! – ” és Thomas Mann Hans Castorpja A
Varázshegy álom-jelenetéből: „Végül is elnyomott / az
álom... / S így robogtunk, / szinte suhantunk / a ha-
lál ellenében, de / érezve jelenlétét, s a hó, / mely ha-
záig kísért, / mint fehér átok, / űzött, hajszolt / zápo-
rozva, viharos / széllel egy behavazott / országon
keresztül...” És ez az álom országos álom, melyben
a Mester és tanítványa, kiszakadva a térből és az idő-
ből, elüldögél még egy kicsit: „országos álmomból, ki-
rályi / vendégseregéből elszólítva / (ott ültél te is, kö-
zös égi / vacsoránkat fogyasztgattuk, / gyakori koc-
cintgatás / közepette, mondogattuk, / nem is olyan
rossz / itt, szoktatva magunkat / a síri csendhez,
egyedül / a pohárcsengés hiányzott – / tényleg, ho-
va tűnhetett / a pohár csengése...” Központi vers ta-
lán azért is, mert ennek a költeménynek a végén jut el
Bence Lajos annak fölismeréséig, amiről az egész kö-
tete szól, hogy ő itthon van, még ha fogcsikorgatva is,
de itthon. Itthon van a nyelvben, a nemzetben, a táj-
ban és a hazában: „A hideg kályha / mellett kuporog-
ván, feledni akarva az / égi kalandot mesteremmel, /
elárvultan, mint akit / minden cserbenhagyott, / reg-
gelig ismételtettem / fogcsikorgatva: / itthon vagyok,
/ itthon vagyok...”

És hogy mégis és mindennek ellenére van remény,
és csakis itthon és otthon van remény, bizonyítja Bence
Lajos verseskötete, a hűség és a kiállás szép könyve.

Labancéknál

Károlyval való ismeretségem még az újvidéki főiskolás korunkból ered. Hárman laktunk egy alacsony mennyezetű, mestergerendás albérleti szobában a kishomoki Ferencsel együtt, ahol a három fekvőhely egy deszkaasztal, három karosszék, egy régi barnára lakkozott és itt-ott málladozó faragványokkal díszített, dohos szekrény, meg egy vaskályha alig fért el egymás mellett. Szűkösen éltünk ösztöndíj nélkül abból a kevéske zsebpénzből, melyet néhány holdas szegény földműves szüleinktől kaptunk. Mégis jól éreztük magunkat, mert fiatalok voltunk; és az előadások meghallgatása után szabadok. Ez a bőséges szabadidő feledtette anyagi szűkösségünket. Károly ritkán tartózkodott a szobában, erősen udvarolt ugyanis egy zentai lánynak, Elvirának, aki szintén főiskolás volt. Elvirával hamarosan összeházasodtak, de Károly továbbra is az albérleti szobában maradt. Úgy látszik, külön lakást nem tudtak bérelni. Károly barátkozó természetű, társaságkedvelő ember volt, ifjú feleségét ugyan sohasem hozta el hozzánk, de más barátait annál inkább. Még az őszi napok egyikében történt, hogy

Károly egy kanna 5-6 liternyi bort hozatott velünk, Ferencsel és velem. A rávalót is ő adta, mert születésnapján nagy murit akart csapni. Estefelé járt az idő, amikor Károly beállított három főiskolás barátjával: két szlovákkal és egy szerbvel – az egyik szlovák nem sokkal később hozzánk költözött, mert az előszobában volt még hely a számára, miután a házineni egy összecukható, sodronyos vaságyat kerített. Ebben az előszobában így alig lehetett megfordulni, de otthonias hangulatot keltett bútorzat nélkül is egy hatalmas, vagy másfél méter hosszú, német gyártmányú üveges fali ingaórával, noha Ferenc hiába iparkodott, hogy működésbe hozza. Ezt a szlovákot Miroslavnak hívták, öles termetű fiatalember volt hegyi medvére emlékeztető járásával. Lomha mozgása ellenére ő volt a legbeszédesebb köztünk. Egy lány arcképét mutogatta. – Zuska – mondta büszkén, és egy gumióvszert is előhúzott a pénztárcájából, annak bizonyosságául, hogy nem babra megy a játék, de arra már nem nagyon volt

kíváncsi senki. A másik szlovák, kivált pedig a szerb legény alig szólalt meg. – Egy híres újvidéki gyógyszerész fia – mondta róla később Károly. Ittunk nyakra-főre, csak Károly bánt óvatosan az itallal; mint alkalmi házigazdának ugyanis tartózkodnia kellett tőle. A gyógyszerész fiának érdekes szokása volt: miután a kötelező pohármennyiségen túljutott (a házineni kölcsönözte a poharakat), mutatóujját lenyomva a torkába, máris nyargalt kifelé a szobából, s hallottuk, hogy kint öklendezik. Ez a jelenet mindannyiszor ismétlődött, ahányszor csak lehajtott egy pohárral. De az sem zavart bennünket, többieket. Ordítózás, kiabálás, nóta, ahogy ez már ilyenkor szokás – a házineni öröme. Emlékszem, Miroslav egy orosz katonanóta első sorát ismételte folyton, úgy látszik, a folytatást elfelejtette, vagy nem is tudta. Késő éjszakáig tartott a mulatozás. Azt hiszem, néhányan ugyancsak becsip-tünk.

Érdekes, Károly milyen odaadóan barátkozott a más nemzetiségűekkel: egyszer egy románnak, máskor egy ruszinnak mutatott be, mintha ezzel örömet akarna szerezni nekem. Sohasem láttam, hogy főiskolás társai közül egyetlenegy magyarral is együtt lett volna. Rajongott a sportért, kivált a labdarúgásért, de csak mint szurkoló. Úgy emlékszem, aznap valami miatt estefelé érkeztem haza. Borongós, szeles idő volt, siettem, és már a küszöbön a szobából recsegő hangokat hallottam. A rádió volt a tettes. Károly szerezte a hátsó lakóktól erre az alkalomra. Ferenc valami drótfélét szorongatott a markában, Károly pedig fölkiáltott: – Góóóó! – utánózva Szepesit, a rádióban ugyanis labdarúgó-mérkőzést közvetített, a híres angol-magyar viadalt Londonból. Ferenc mindjárt kezembe nyomta a drótot: – Fogd, mert másképp alig lehet hallani a közvetítést. Engedelmesen szorongattam a drótot a mérkőzés hátralévő egész ideje alatt.

Másnap Károly azzal dicsekedett, hogy barátai gratuláltak neki a fényes londoni győzelemhez. Jött a tél, s nem volt mivel fűtenünk. A fatelepen sorban álltak az emberek szénért. Károly és Ferenc egy éjszaka – se szó se beszéd – odaállt a sorba nélkülem. Engem

ugyanis, mint gyengébben öltözöttet és fázósabbat, otthon hagytak. Még ma is hálásan gondolok erre, bármi történt azóta. Ők mentek el a menzára is. – Dachau – mondta Károly. A reggelink többször elmaradt, néha egy kis darab kenyeret és szalonnát vacso- ráztam, így az ebéd a menzán nekem igen jólesett.

Habár olykor gúnyolódtak rajta, kinevették és ugrat- ták, Károly kitartott barátai mellett, sőt igyekezett a kedvükben járni és hasonlítani hozzájuk, a szemük- ben mégiscsak magyarnak számított, s ez elég volt, hogy vádlott legyen. Károly tudta ezt, s nyilván szen- vedett emiatt. Fájdalmas dolog a népek keveredése. Aki ezt üdvös dolognak tartja, minden bizonnyal té- ved. Szerencsés az a nép, mely túlságosan nem ke- veredett össze más népekkel, és az a nép is szeren- csés, melyhez a rokon népekből csatlakoztak néhá- nyan, vagy ha olyan régen történt az a csatlakozás, hogy ma már szinte nyoma sem látszik, s így az egy- séget nem nehéz fönntartani.

Károly szorgalmasan készült a házaselet gyakorlá- sára. Ha a házinéninek megérkezett az udvarlója, fű- lét odatapasztotta a vékony tapétaajtóhoz, mely a há- zinéni kis szobájába nyílt, úgy hallgatva feszült figye- lemmel, mi történik odabent. Ilyenkor sült hal szaga terjengett az egész házban, az udvarló ugyanis szen- vedélyes horgász volt, és egy szatyor halat hozott ma- gával. Még az első világháborút követően került Újvi- dékre mint baloldali olasz emigráns. Celsónak hívták. Elégge alacsony termetű volt ugyan, de jóvágású, fűr- ge, mindig jó kedélyű és férfias megjelenésű. Haját koromfeketére festette. Kissé selypitve beszélt.

Aztán úgy adódott, talán véletlenül, hogy Károllyal és Elvirával ugyanabban az általános iskolában kezd- tünk el tanítani. Ferenc városba került, a politikusi pá- lyán kereste a boldogulását, nemhiába bújta a marxis- ta irodalmat már főiskolás korában, s nyilván már ak- kor párttag lett, csak erről nem beszélt nekünk. Elvirá- val magyart tanítottunk, Károly pedig biológiát. Mint ta- nárházaspár már a kezdet kezdetén jól befutottak a munkahelyükön, és új barátokra tettek szert. Károly itt is a más nemzetiségűekhez vagy legalábbis a nem magyar eredetűekhez vonzódott, de az egykori főis- kolás szlovák, szerb és ruszin barátaival is tovább tar- totta a kapcsolatot. Meghívták őket, és eljártak hozzá- juk – még Petrócre is. Elvira szemlátomást örült ezek- nek a barátkozásoknak. A testvériség-egység, az ak- kori jó irányelv mintapéldányai voltak mindketten. Há- zasságuk nem szerelmi házasság volt ugyan, de szin- tén példásnak mondható: a szokványos esetként ezt a házasságot a számítás és az alkalom szerencsés ta-

lálkozása hozta létre. Veszekedés, elválás, kibékülés viharos jelenete nem zavarta meg együttlétüket, de nem is tette változatossá, izgalmassá. A külső szemlé- lőnek az a benyomása lehetett róluk, hogy ez a két ember jól megérti egymást, összehangoltan lépked- nek egymás mellett; semmilyen külső esemény, várat- lan fordulat nem borithatja föl ezt az egyensúlyt, sem föllobbanó érzelem, sem más dolog. Egyetlen fiuk ta- nítottása nem okozott a számukra nagy anyagi gon- dot. Ez a fiú az egyetemi diploma megszerzése után jó állásba jutott, és fiatalon megnősült. Siker tehát minden vonalon, melyet csak Elvira gyakori beteges- kedése zavart meg. Ez olykor inkább csak gyengélke- désnek vagy szeszélynek látszott, s az a gyanú támad- hatott az emberben, hogy ezzel Elvira csak ki akarja magát vonni a nagyobb iskolai megterhelés alól, de az is lehet, hogy ilyenkor csak pihenni szeretett volna. A szívére panaszkodott ugyanis, szívbillentyű-zavaraira, szívelégtelenségre, amely talán veleszületett rendelle- nesség volt. Azzal pedig nem lehet játszani. Így az, hogy gyereket vállalt, akár hőstettnék is minősíthető, mert a nehéz szülés akár az életébe is kerülhetett vol- na. Mindazonáltal ez nem akadályozta meg, hogy azokkal a barátokkal, akik a kedvére valók voltak, ne enyelegjen, főleg ha Károly nem volt jelen; ugyanak- kor teljes erőbedobással igyekezett megghiúsítani Ká- rolynak bármiféle közeledését más nőkhöz. Károlyt így sikerült kordában tartania, de Károly – legalábbis úgy látszott, könnyen belenyugszik ilyenfajta papucs- férj szerepébe. Elvira kedvence Lazo volt, a bosnyák, és Ervin, a rajztanár. Érdekes, hogy mindketten olyan alkatúak voltak, mint Károly, azzal a különbséggel, hogy jobban szerettek beszélni. Így kellemes szórako- zást nyújtottak Elvirának.

Elvira piros, mosolygó arcú, szőke, kövérkés, anyás természetű asszony volt, apró, nőiesen félénk mozdulatokkal; nyájasan beszélt, de tudott kemény hangon is – váratlanul fölcsattanva. Jól illett férjéhez, Károly ugyanis fekete, bozontos hajú, mindig komoly férfi volt, akinek vastag ujjaihoz toll helyett inkább ka- lapács illett volna; határozottan, röviden, katonásan beszélt. Az ember néha úgy érezte, hogy foghegyről válaszol a kérdésére. Ilyenkor pökhendinek hatott, mi- közben rezzenéstelen arca és félrenéző szeme sem- milyen érzést nem árult el. A felületes szemlélőnek az a benyomása támadhatott, mintha ő lett volna a csa- ládfő, de aki hosszabb ideig megfigyelte Labancékat, meglepetéssel tapasztalhatta, hogy fordított a helyzet: valójában Elvira kezében van a kormány, ő irányítja a férjét. Ő volt az okosabb? Valószínűleg. A látszat elle-

nére határozottabb is. Károly engedelmesen követte Elvirát, és mindenben hozzá idomult. Összeillő párt alkottak ők ketten. Fő elvük a mindenáron való alkalmazkodás a hatalomhoz – az érvényesülésük érdekében.

Ha valamit kifogásoltam Károly beszédében vagy viselkedésében, Elvira azzal háritotta el a felelősségüket, hogy csak ennyit mondott: – Most így kell, mert csak így lehet... El nem tudtam képzelni, honnan ez a bizonyosság, amire ezt a véleményét alapozza. Később megtudtam ezt is. Igaz lenne, hogy ennyire előre kell menni az állítólagos elvárásoknak? Károly elég gyatrán beszélt magyarul, szűkszavú beszédét is tele-tűzdelte szerb szavakkal és más idegenszerűségekkel, fordulatokkal. – Miért nem figyelmeztetted Károlyt, hogy ez helytelen? Vagy számotokra csak az a fontos, hogy sikert érjete el a tanításban, az iskolában? Elvira nem szólt semmit, mintha ez csakugyan mellékes dolog volna, és úgy látszik, neki volt igaza, mert Károlyt több bizottságba is beválasztották. Annak a bizottságnak is tagja volt, amely engem elmarasztalt, az aláírása ugyanis ott díszleg a vádirat alatt.

De Károly másképpen is közkedveltségnek örvendett. Az egyik szerb tanügyi tanácsos mintaóra bemutatására kérte fel Károlyt az egyik szerb tannyelvű osztályban, s Károly nagy kedveléssel tett eleget ennek a felhívásnak. De úgy látszik, a mintatanítás nem úgy sikerült egészen, ahogy remélték, mert utána egy szót sem szóltak róla. Károly fölényeskedő, pöffeszkedő magatartása ettől kezdve egy kissé alábbhagyott, és a kedve is lekonyult, de nem annyira, hogy szavainak az élet tompította volna. – Kiscserkész – mondta egyszer hangosan, hogy mindenki hallja, amikor tenni akartam magyar ügyben valamit. Szava gúnyosan csengett. Rossz érzés fogott el, annyi bizonyos, de nem annyira rossz, hogy ne lehetett volna elviselni, az efféle, sőt effélébb megaláztatással, sértéssel szemben ugyanis akkorára már jól megedzett a sors: az elmúlt évek nem egy megpróbáltatása. Úgy viselkedtem tehát, mintha semmi sem történt volna. – Hogy lehet ezt a szégyent így fogadni – kérdezte az egyik kartársnő csodálkozva. – Azt sem tudom, mi a szégyen, annyiszor megszégyenítettek már – mondtam egykedvűen. – Nem az a legény, aki üti, hanem aki állja.

Akkor egyszer Elvirával kivételesen Károly nélkül találkoztam – máskor mindig elválaszthatatlanok voltak – a falu központjában. Hívott, hogy látogassam meg őket, mert érdekes könyvet akar megmutatni, egy olyan ritkaságot, mely a partizánok viselt dolgait sem titkolja el. Ezt a kiadványt ugyanis a nyomdából való ki-

kerülése után azonnal bezúzták, de titokban néhány példányt megmentettek az ottani dolgozók. Ezekből sikerült neki bátyja révén egyet megszereznie. – Érdekes könyv lehet – mondtam –, majd elmegyek, most túlságosan el vagyok foglalva a török nyelvvel. – Török? – kérdezte Elvira szemöldökét fölvonva. – Hát az meg minek? Nem tudsz okosabb dologgal foglalkozni? Ha még angolt, németet, orosz választottál volna... – Pedig szép nyelv a török, szerkezete hasonlít a magyaréhoz, úgyhogy akár rokon nyelvnek is tekinthető. A te neved is törökös. – Nem hiszem – mondta Elvira elutasítóan – inkább olaszos. – Jeter – mondtam erre – az törökül van mondva. – És mit jelent? – Azt, hogy elég. – Jéter – mondta erre Elvira is. – Nem jéter, hanem jeter!

A törökben nincs é magánhangzó. – Hát akkor legyen jeter – mondta dühösen Elvira, és toppantott egyet a csizmás lábával. Hát igen, gondoltam, az olasz nyilván előkelőbb nyelv, mint a török.

Egy másik alkalommal Elvira fölháborodottan beszélt arról, hogy Mira, az önkiszolgáló főnökasszonya többedmagával aláírt egy Belgrádba címzett levelet, melyben azt sérelmezik, hogy a helybeli szerbeket a magyarok elnyomják. – Mira? – csodálkoztam, mert Mira igen barátságosan, szívélyesen szokta kiszolgáltatni a magyar vevőket is, magyarul beszélve hozzájuk. Alig egy héttel később valami ruhafélét akartam vásárolni, és az önkiszolgáló hátsó sarkában arra lettem figyelmes, hogy Elvira Károly társaságában igen nyájasan, mosolyogva beszélget Mirával, mégpedig szerbül. Megfigyeltem, hogy Mira – és nem csak ő – azokkal a magyarokkal szokott szerbül társalogni, akiket erre méltónak talál. Az ünnepélyeken Elvira rendszerint szerb költők verseit szavaltatta. Nagy gonddal készült ezekre az ünnepekre, és a hatás nem maradt el. Nemcsak az igazgató és az iskolai pártszervezet bizalmát élvezte, hanem a falusi pártszervezetét is – olyannyira, hogy a szerb párttitkár hozzá járt magyar órákat venni. Károly még népszerűbb tanár lett Elviránál is. A gyerekek, kivált a fiúk rajongtak érte. A természetjáró szakcsoportot vezette. – Mladi gorani – mondta büszkén. Talán ez volt a legtömegesebb a nyolc-tíz szakcsoport közül, habár nem törte magát sem a szervezéssel, sem az irányítással. A személye volt az, ami vonzotta a gyerekeket. Egy-két közvetlen pajtáskodó figyelmességével megnyerte magának a vezérfiúkat, ők pedig maguk után húzták a többieket, még a lányokat is. Ezt a jelenséget szokás csordaszellemnek nevezni, amely leginkább ott érvényesül,

ahol nincs igazi, jó vezető. Az pedig nem volt, olyan legalábbis nem, akire fölnézhetek volna a gyerekek.

Nyolcadikosokat búcsúztatunk az iskolaudvarban. Május van, ragyogó tavaszi idő, s ott szorong az egész iskola a nyolcadikosok szüleivel együtt. Ünneplőbe, egyenruhába öltözött társaság; virágok, beszédek, szavatelők, énekszám, ballagás, mint ahogy ez újabban lenni szokott. A végén fényképezkedés. Furcsa jelenetre figyelek föl: Károly ugyan nem volt osztályfőnöke egyik nyolcadik osztálynak sem, de a gyerekek unszolására közélük állt, amikor csak az osztályfőnökkel kellett volna fényképezkedniük. Erre az osztályfőnök vérig sértve sarkon fordult, és otthagyta az osztályt, hiába marasztalták, elment az iskolából is. Az már csak mellékes dolog, hogy ez a két tanárember valami miatt ki nem állhatta egymást. Egyszer majdnem egymásnak estek semmiségért. Mindennek a betetőzéseként Károlyt megválasztották a Művelődési Otthon igazgatójává, s az már csak természetes, hogy ettől kezdve pezsgésnek indult a falu kulturális élete: a gyöngyösbokrétás tánccsoport külföldön túrázott, a színjátszó csoport eljátszotta a Mágna Miskát – nagy sikerrel, az asszonyok pedig szorgalmasan hímeztek, kötöttek.

Engedve Elvira ismételt hívásának, egy délután meglátogattam őket. A falu keleti felében laktak, saját házukban egy eléggé vízenyős környéken, nem messze a régi vágóhídtól. Hosszú, kanyargós, szűk utca derekáig kellett hajtanom kerékpárommal, mire célba értem, a jelzett, kerítés fölél hajló két terebélyes hársfa igazított el utamon. Nemrég festett vaskapu, redőnyös ablakok, magas szőlőlugas, tornác és kocsi az udvaron. Még föl sem értem a négy-öt lépcsős följáró tetejére, máris jött elébem Károly és Elvira. Világéletben természetbarát voltam, és most is gyönyörködve szemléltem a kertet, mely a tornáctól a messzi, hatalmas tölgyfákig zöldellt. Diszfák, cserjék bokrok, gondozott gyepszönyeg és középütt kavicsos sétány. – Vízmedencétek is van? – kérdeztem ámulva. – Sajnos nincs – mondta Elvira – de az ott vízcsap – mutatott egy természetköből rakott toronyszerű építményre. – Kádat szoktunk mellé tenni, ha fürödni akarunk a szabadban. – Nem rossz – mondtam irigykedve – arany életetek van. – Na, azért nem egészen, mióta Zsolti itt hagyott bennünket. – Itt hagyott? – Pestre költözött. – Nem sajnálja ezt a csodálatos kertet? – Dehogynem, mindig emlegeti, hogy nagyon is hiányzik neki abban a körönetegben, ahol laknak. Zsolti, tudod, elvált, aztán újra nősült. Ez a házassága, úgy

látszik, jobban sikerült, mint az első, mert gyereket várnak.

Füledt meleg van, bemegyünk a házba. A társalgó, ahol letelepedtünk, elég tágas helyiség, szőnyegek mindenfelé, csillár, üveges könyvszekrény, süppedős ülőgarnitúra. Körülüljük a kerek asztalt. Elvira süteménnyel kínál. Egy kekszfélét nagy nehezen elropogtatok. Ital nincs, magas vérnyomásban szenvednek ugyanis mindketten. – Kényelmes hely ez itt – mondom, – alkalmas egy kis délutáni szunyókálásra. Megnézhetem a könyveket? – Hogyne – mondja szívélyesen Elvira. Károly, a tettek embere alig szól valamit. Nézegetem a könyveket. A szemem egy angol nyelvű kötetten akad meg. – Tudtok angolul? – A könyv Zsoltié, diákkorában angolt tanult. Újra leülök a kényelmes helyemre. Kedvem volna szunyókálni, de ébren tartom magam. Tudom ugyanis, hogy most komoly beszélgetés következik, vagyis Elvira hosszadalmas beszédét leszek kénytelen végighallgatni. Már nyújt is felém egy borítékot. – Ervin levele Izraelből. Érdekes dolgokat ír az ottani életről. Nézegetem a címzést. Mr. Elvira Labanc. – Ej, ez az Ervin, nemhiába kelekötya ember volt mindig, most is elsiette a dolgot: nem Mr.-t, hanem Mrs.-t kellett volna írnia. – Nem nagy baj – mondja Elvira, és mosolyog hozzá, nyilván maga előtt látja Ervin kissé gúnyos, fölényes tekintetű, mindig derűs, borostás arcát, széles, előreugró állát, bozontos fekete haját és könnyed mozdulatait. – Elolvashatod a levelét, habár elég gyatrán ír. Ervinnek valóban gyatra, hányaveti kézírása van rajztanár létére. Nincs kedvem betűzgetni, de a levél tartalma sem érdekel nagyon. Vissza akarom adni a levelet. – Elviheted – mondja Elvira, de leteszem az asztalra. – Majd elmondod, mit ír. Ezután valóban Elvira hosszadalmas magyarázata következett, ahogy gondoltam. Eszerint Ervin Izraelben nem rajztanár, ennél nagyobb ember lett: múzeumigazgató, mégpedig a magyar holokauszt-áldozatok múzeumának az igazgatója. Felesége meghalt még itthon, két fia katona.

Engedelmesen hallgatom Elvirát, aztán Elvira Károllyal kihozatja a belső szobából azt a könyvet, melyről egy régebbi találkozásunkkor beszélt. Olajzöld fődélű könyv, vászonborítású, amilyen a jeles kiadvány szokott lenni. – Elviheted – mondja erre is Elvira. Ezt már elteszem, hogy másról beszélgezzünk. Elvira most egyszerre elkomolyodott. – Mi a véleményed Burány Nándor könyvéről, az Összeroppanásról? Töprengék, mit válaszoljak. – Bátor írás, csak egy baja van: a zentai 44-es szörnyűséget úgy mutatja be, mintha a 41-es magyar terrorra adott válasz lenne

csupán, mint ahogy ez a hivatalos álláspont is, s ezzel azt sugallja, hogy a zentai magyarok kálváriájáért valójában maguk a magyarok a hibásak, a felelősek, nem pedig azok a szerbek, akik a gonoszítottakat elkövették. Hát igen, a magyar a bűnös mindig mindenért. Így már érthető a magyarok némelyikének a dühös magyarellenessége. A mellettem ülő Károly erre fölsziszszent, s a szeme vérbe borult. – Pedig – folytattam az előbbi gondolatmenetet – ez téves beállítás. Elsősorban az arányok miatt az, de azért is hamis, mert a szerbek nemcsak Bácskában irtották a magyarokat, hanem a Bánságban is, ahol pedig semmilyen magyar terror nem volt. Attól tartok, hogy 44 szörnyűségei bekövetkeztek volna 41 nélkül is. Károly erre bólogatni kezdett. No, gondoltam, még majd meggyőzőm szegény embert. – Tehát valójában nem megtorlás, nem is vérbosszú történt, mint ahogy Cseres Tibor írja, hanem leszámolás, megfélemlítés. A cél nyilván az volt, hogy a magyarokat menekülésre kényszerítsék, a szülőföldjük elhagyására. Olvastátok a Cseres-könyvet? – Olvastuk – mondták mindketten –, és igaz az, ami abban a rettenetes könyvben le van írva, meg az is, ami az Összeroppanásban? – Ti csak tudjátok. – Igaz – mondták mindketten szinte egyszerre. Előbb Elvira beszélt. Elmondta, hogy apját nem sokkal a kivégzések után elfogták, mert részeg fejjel magyarosat kiabált az utcán, irgalmatlanul összeverték, pincébe zárták, és ott is ütlegették, úgyhogy több oldalbordája eltört más csontjával együtt, és csak annak köszönheti a szabadulását, hogy egy rokonuk – itt egy ismert politikus nevét említette – közbenjárására és a részegségre való hivatkozással végül nagy nehezen kiengedték. – Erős ember volt az apám, vagy kilencven kilós kovácsmester, de kiszabadulása után nem tért teljesen magához. Még jobban kezdett inni, betegeskedett és hamarosan meghalt. – Ha előbb történt volna ez az utcai kiabálás, őt is kivégezték volna a többivel együtt. – Bizonyosan – bólogatott Károly. Ekkor hozza fordultam. Tudtam, hogy az ő apját viszont kivégezték 44 őszén. – A te édesapádat miért végezték ki, tudod-e mi volt az oka ennek? Károly fölkapta a fejét és

a szemembe nézett. – A fater lótenyésztő volt, fajtíszta lovakkal foglalkozott, és a magyarok ideje alatt az egyik vásáron valami miatt összeszólalkozott egy szerbbel, és hirtelen támadt haragjában pofon vágta. Hát azért. – Csak ezért? – Csak ezért. – És az is igaz, hogy fiatalok voltak a tettesek? – Igaz, mert az az ember mesélte el, aki ott volt velük együtt a pincében, de valami miatt kiengedték halálosan megfenyegetve, hogyha egy szót is mer szólni... Ez az ember odahívott engem a halálos ágyához, és mindent elmondott. Még sohasem hallottam Károlyt ilyen hosszasan beszélni. – Az az ember, akit a fater pofon vágott, és aki régi ismerőse volt, nem is volt akkor a faluban. A fia, a 16 éves fia és a hozzá hasonlóak voltak a tettesek. És minden éjszaka kiabálást hallottunk: – Takarodjatok innen! Menjetek Magyarországra! – És azóta – kérdeztem szörnyűlködve – azóta hogy vagy velük? Nyilván találkozol velük? – Károly úgy válaszolt, mintha ez természetes dolog volna: – Néha szoktunk találkozni. Ilyenkor beszélgetünk. Jóban vagyunk egymással. Az öreg egyszer elmondta nekem, hogy amikor hazaért, és megtudta, mi történt, jól összeszidta a fiát. – Ha akkor itthon lettem volna, ez bizonyosan nem történik meg – mondta. – És a fiával is beszélgetsz? – Hogyne. Jóban vagyunk vele is. Elbeszélgetünk. Elállt a lélegzetem. – Mitőlünk távol áll a bosszúállásnak még a gondolata is – mondta Elvira magyarázatként. Eközben Károly észrevétlenül kiment a társalgóból, s hamarosan hallottam, hogy fölzúg a kocsi motorja. Elvira sajnálkozni kezdett: – Sajnos nem maradhatunk tovább. Temetésre kell mennünk. Az öreg Szűcs halt meg, tudod a helyi közösség elnökének az apja.

Kint az acélszürke kocsi mellett keztem fogtam Károlytal. – Nem jól beszélünk – mondta Elvira – Másképp kellett volna. – De, jól beszélünk – mondtam – igen jól. Elvira kissé megütközve nézett utánam.

Károly és Elvira mostanában leginkább Pesten tartózkodnak a fiuknál. Őrzik a két unokájukat, és megvan a kettős állampolgárságuk is.

Ezzel ők, és nem csak ők, nem 44 őszén ugyan, de néhány évtizeddel később mégiscsak teljesítették

Dokumentumok*

(A bal sarokban az Október 8. Nevelési és Oktatási MSZ Október 10. Általános Iskola TMASZ Horgos szerbhorvát és magyar nyelvű iktatóbélyegzője, 02-16/1 számmal, 1980. II. 15-ei keltezéssel)

HUSZÁR ZOLTÁN TANÁRNAK

H O R G O S

A leirathoz csatoltan megküldjük Önnek ezen iskola Fegyelmi Bizottságának javaslatát a munkakötelezettségek megsértésének magállapítására vonatkozó eljárás kezdeményezéséről, valamint a HATÁROZATOT a munkakötelezettségek megsértésének megállapítására vonatkozó eljárás megindításáról Huszár Zoltán dolgozó, magyartanár ellen, amelyet az Általános Honvédelmi és Társadalmi Önvédelmi Bizottság hozott meg.

Fentieket az Ön tájékoztatására küldjük, lehetőséget adva a védekezésre.

Német Ibolya
titkár

(hitelesítve az Október 8. Nevelési és Oktatási Munkaszervezet Október 10. Általános Iskola TMASZ Horgos szerbhorvát és magyar nyelvű körbélyegzőjével)

Kézbesítve: 1980. február 15.

Átvette:

(A ford., Mácsai Tibor megjegyzése: az átvételt igazoló aláírás hiányzik)

A következő dokumentum nem fordítás, javítás nélkül közöljük (a szerk. megj.)

Fölmondás

A Társult munkáról szóló törvény 179. szakaszának 3-ik bekezdése, a Vajdaság SZAT munkaviszonyról szóló törvény 95. szakasza, valamint a kanizsai Október 8. MSZ a horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ munkaviszonyról szóló szabályzat 117. szakasza értelmében, a kanizsai Október 8. MSZ a horgosi

Október 10. Általános Iskola TMASZ munkástanácsa a társadalmi-politikai közösségek és a tanulók közössége küldötteivel, az iskola Alapszabályzatának 95. szakasza értelmében, 1980. április 7-én megtartott értekezletén, Huszár Zoltán horgosi tanár erkölcsi-politikai magatartásának alkalmatosságával kapcsolatosan, a következő

HATÁROZATOT

hozta meg:

Huszár Zoltán a kanizsai Október 8. MSZ a horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ magyar szakos tanára aki ellen eljárás folyt erkölcsi-politikai magatartásának, alkalmatosságának kivizsgálására, megállapítást nyert, hogy Huszár Zoltán bűnös, azért, mert súlyosan megsértette a kanizsai Október 8. MSZ a horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ munkaviszonyáról szóló szabályzat 120. szakaszának 8-ik pontját, s ezért a horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ munkástanácsa kimondja, hogy Huszár Zoltán erkölcsi-politikai magatartása és alkalmatossága nem megfelelő, ezért nevelő-oktatási tevékenységét megtiltja, munkaviszonyát megszünteti és eltávolítja a horgosi Október 10. Általános Iskola Társultmunka szervezetéből.

INDOKLÁS:

A kanizsai Október 8. MSZ a horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ

általános és társadalmi-önvédelmi bizottsága 1980. febr. 21-én indítványt terjesztett elő a horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ munkástanácsához, amelyben javasolta az eljárás megindítását Huszár Zoltán magyar szakos tanár erkölcsi-politikai magatartásának és alkalmatosságának kivizsgálására.

1980. február 26-án a horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ munkástanácsa a társadalmi-politikai közösségek és a tanulók küldötteivel határozatot hozott az eljárás megindítására Huszár Zoltán erkölcsi-politikai magatartásának kivizsgálására. A vizsgálat levezetésére a munkástanács bizottságot nevezett ki a következő összetételben: Táborosi Imre isk. igazga-

tó a bizottság elnöke, Borsos Katalin, Halász Ilona tanárok, a bizottság tagjai.

A bizottság 1980. március 3-án kihallgatásra idézte Huszár Zoltánt. A kihallgatáson megejtette, nyilatkozatát jegyzőkönyvben megerősítette.

1980 március 6. és 7-én kihallgatásra mint tanúk idézve lettek: Szarapka Judit, Huzsvár Károly, Borsos Katalin, Táborosi Imre és Csorba András a TMASZ dolgozói. A tanúk nyilatkozataikat jegyzőkönyvben megerősítették.

1980. március 18-án a bizottság nyilvános tárgyalást végzett Huszár Zoltán erkölcsi-politikai magatartásának kivizsgálására. A tárgyaláson jelen voltak: Táborosi Imre, a bizottság elnöke, Borsos Katalin, Halász Ilona bizottsági tanúk, Huszár Zoltán vádlott, Petrics László a horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ Szakszervezeti Alapszervezete által megbízott és Huszár Zoltán által elfogadott védő, Csorba András, Borsos Katalin, Táborosi Imre tanúk. Jegyzőkönyvvezető: Német Ibolya.

A bizottság Huszár Zoltán, valamint a tanúk kihallgatását és a tárgyalást a munkástanács által kapott feladatok tükrében végezte el, hogy kivizsgálja a felterjesztett indítványt.

A bizottság a kihallgatás levezetése, valamint a tárgyalás megtartása után, értékelte a tárgyalás anyagát, s egyhangú döntése alapján a következő javaslatát terjesztette elő a munkástanácsnak, hogy hozza meg határozatát:

Huszár Zoltán a horgosi Október 10. Általános Iskola magyar szakos tanárának erkölcsi-politikai magatartása, alkalmatossága nem megfelelő, nevelő-oktatói tevékenységre nem alkalmas, ezért javasolja a bizottság, hogy az iskola munkástanácsa hozzon döntést Huszár Zoltán nevelő nevelő-oktatói tevékenységének megtiltásáról, munkaviszonyának megszüntetéséről, távolítsa el munkahelyéről és a horgosi Október 10. Általános Iskola MASZ-ból.

A horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ munkástanácsa a társadalmi-politikai közösségek és a tanulók közössége küldötteivel, (amely 25 tagból áll, az értekezleten jelen volt 22 tag, 1980. ápr. 7-én, 16 szavazattal/ 1 ellene, 5 tartózkodott/) úgy határozott, hogy kimondta, Huszár Zoltán bűnös azért, mert súlyosan megsértette az iskola munkaviszonyáról szóló szabályzat 120. szakaszának 8-ik pontját, amely kimondja, hogy minden nevelőnek és külső munkatársnak, egész tevékenységével, magatartásával, világos elhatározottságával küzdenie és harcolnia kell a szocialista és önigazgatás ellenes eszmék és erők, a nacionalista jelenségek és tendenciók megsemmisítéséért, amelyek ellentétben állnak a JKSZ politikájával.

Huszár Zoltán esetében a munkástanács bizonyágot szerzett arról, hogy ő magatartásával, igen világos és tudatos cselekedetével, nemhogy elmarasztalta, ellenkezőleg, szította a szocialista- és önigazgatás ellenes eszmék és erők fellángolását, a nacionalista és sovinszta jelenségek, tendenciók felébresztését. Mindezek a tények a következőkön keresztül jutottak kifejezésre:

1. A Boško Buha hazai filmbemutatóval kapcsolatos kijelentésénél meggyőződünk arról, hogy itt nacionalista kirohanásról van szó. A vádlott beismerő vallomása szerint elismerte hibáját. Az esetet súlyosbította az a tény, hogy egy magyar szakos nyelvtanár tiltakozott olyan filmbemutató megtekintése ellen, amelyet bármilyen szakos tanár fel tud használni nevelő-oktató munkájában, viszont Huszár Zoltán nem látja a filmben kidomborodott testvériség-egység eszméjét, a népfelszabadító háború érdemeit, vívmányait. A gyermek néphős jellemzéseit nem tudja felhasználni a magyar nyelvben, mivel szerbhorvát nyelven történik a bemutató, így értékét veszti a magyar nyelv szempontjából. Súlyos vétséget követett el, mivel kidomborodott nacionalista szemlélete, törekvése, s ez mindenkor súlyosan elítélendő.

2. A szabadkai SU-tránsz által kiadott közlönyre való reagálásánál, Huszár Zoltán ugyancsak nacionalista-sovinszta nézeteket és érzelmeket táplál. Az az egyén, aki nemzeti hovatarozás szempontjából értékeli és sorolja be az embereket, az nem tartja tiszteletben az alkotmány által szavatolt nemzeti egyenjogúságot, nemzetségek szerint különbségeket tesz, s ezzel súlyosan megszegi a JKSZ alapszabályzatában lefektetett elveket. Mint nevelőnek, harcolnia kell a nacionalista ferde jelenségek ellen, bármilyen formában is jelentkeznek, viszont ő maga szorgalmazta ezen jelenségek felébresztését, szította és kiélezte a nemzetiségi viszonyokat.

3. A szabadkai Népszínház tagjának, Kovács Frigyes vendégszereplésével kapcsolatos kijelentésénél, hasonlóképpen meggyőződünk arról, hogy Huszár Zoltán nemzetiségi megkülönböztetéseket tesz, igen ironikusan és tudatosan. Kifejezésre jut nála nacionalista beállítottsága, csak az tud magyarul, akinek vezetékeve is magyar. Meggyőződünk arról, hogy itt is kifejezésre jutott nagy nacionalista érzelme, az a tudat jön kifejezésre nála, akinek vezetékeve „ić-re, vagy vić-re» végződik ez már nem magyar ember, s a többi rendű értékelést ad ezekre.

4. A szerb-horvát nyomtatványokkal, szakirodalmakkal kapcsolatos kijelentését értékelve, megállapítottuk, hogy itt mutatta ki Huszár Zoltán a valóságos nacionalista és sovinszta érzelmait. Mint magyar szakos tanárnak külön feladata lett volna ápolni a nemzeink és nemzetiségeink nyelvén megjelent nyomtatványokat, szakirodalmat.

5. Kijelentésében, viszont ő „szemétnek” nevezi a szerb-horvát nyelven megjelent nyomtatványokat, szakirodalmat. Beismerő vallomása szerint csak egyszer mondott ilyent, akkor is súlyosan elítélendő, mivel belső érzelmeit nyilvánította ki, s ebből következik, hogy egy ilyen nevelő, hogyan tesz eleget feladatának, hogyan jut kifejezésre nála a testvériség-egység eszméje, nemzeteink és nemzeti-ségeink iránt való szeretete, a haza megbecsülése.

II.

1. A belgrádi Május 25. Forradalmi Múzeum és a Száva központ megtekintése utáni nyilatkozatával kapcsolatosan meggyőződünk arról, hogy Huszár Zoltán nem akarja elismerni öngazgatású szocialista társadalmunk által elért eredményeket, vívmányokat, amit soknemzetiségű közösségünk ért el. Nem tudja a látottakat kapcsolatba hozni a magyar nyelvvel. Nézete szerint ezek távol vannak a magyar nyelvhez, s a látottakat más tantárgyon keresztül kell értékelni, bemutatni. Nézetével súlyosan megszegte a nevelésről és oktatásról szóló törvényt, nevelési elveket, mivel nem jutatta kifejezésre szocialista hazánk elért eredményeit, fejlődését, a valóságos mindennapi munkaeredményeinket. A kirándulás célul tűzte ki ezen elvek megvalósítását. Meggyőződhattunk, hogy Huszár Zoltán milyen közeledést tanúsított ezen célok megvalósításáért.

2. Horgos felszabadulásnapjával kapcsolatos kijelentésénél arról győződünk meg, hogy Huszár Zoltán téves érzelmeket táplál a felszabadulás napjával kapcsolatosan. Gyermekkori emlékeit idézi fel, s ebből fakadóan a felszabadulás napját csak „mérsékelten ünnepli”! – mondván: „ekkor nem szoktam nyakkendőt kötni”! Elgondolkodtató a kijelentése. Most mint felnőtt nevelő, akinek értékelést kell adni a felszabadulásról, egy új társadalmi változásról kell beszélnie, hogyan alkalmazza mindezt, hogy mutatja be a felszabadulás napja alkalmával rendezett ünnepséget, milyen érzelmeket táplál a tanulók előtt. Kijelentésével súlyosan megszegte alkalmatosságát nevelő-oktatói tevékenységének végzésére. Egyéni magatartásával csak passzivitást nyújtott ezen nap ünneplésekor, nem igyekezett jelentőségét kidomborítani, a műsorhoz hozzájárulni, kijelentésével nyilvánosságra hozta belső érzelmeit és egyben hovatartozását.

III.

1. Az iskolai kirándulásokkal kapcsolatos kijelentésével, amelyek Dubrovnik – HSZK és Crna gora SZK

területén zajlottak le, meggyőződünk arról, hogy Huszár Zoltán elmarasztalja tanulóinkat, hogy megismerjék hazánkat, itt élő népeinket, nemzeteinket és nemzetiségeinket. Kijelentésével, hogy tanulóink csak Vajdaságot ismerjék meg, burkolt formában kifejezésre jut nála saját nacionalista törekvése, nemzeteink és nemzetiségeink tudatos szétválasztása. Következtetésképpen, a vajdasági gyermekek Vajdaságot, a szlovéniai gyermekek csak Szlovéniát, a szerbiai gyermekek csak Szerbiát stb. tekintsék meg. Miről tanúskodna ez a tény is? Ez is tudatos beállítottságról győző meg bennünket, ami teljesen ellentétben áll alapelveinkkel. Egyáltalán nem azon szorgoskodik, hogy tanulóink megismerjék hazánkat a JSZSZK, itt élő nemzeteit és nemzetiségeit, hogy ezáltal megszeressék és becsüljék őket. Nézetével elmarasztalja a hazaszeretet ápolását, az ilyen nevelő veszélyes nézetével, összetevékenységevel az itt dolgozó nevelőkre, munkatársakra.

A kihallgatás és tárgyalás alkalmával Huszár Zoltán elismerő vallomást tett, elismerte, hogy nem lett volna szabad ilyen kijelentéseket, kirohanásokat tennie. Helyzetét beismerése valamivel enyhíti. Azonban tudatos kijelentései, kirohanásai olyan súlyosak, amivel a horgosi Október 10. Általánost iskola TMASZ munkaviszonyáról szóló szabályzat 120. szakaszának 8-ik pontját megszegte, ezért kellett cselekedeteiért felelnie.

A felsorolt indoklás alapján hozta meg a munkástanács határozatát, ami a tárgy elején megnevezett rendelkezésből is látható.

Horgos, 1980. április 7.

Jegyzőkönyvvezető: Német Edit

A munkástanács elnöke: Csorba András

JOGORVOSLAT:

A határozat ellen, a kézbesítéstől számított 8 napon belül, Huszár Zoltánnak jogában áll a kanizsai Október 8. MSZ a horgosi Október 10. Általános iskola TMASZ munkástanácsának ellenvetést, beadványt adnia jogai megvédése céljából.

Kézbesíteni:

1. Huszár Zoltánnak,
2. A horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ általános népvédelmi és társadalmi-önvédelmi bizottságának,
3. A horgosi Október 10. Általános Iskola TMASZ Szakszervezeti alapszervezetének,
4. Az iskola irattárának.

*Sajnálatos módon technikai okok miatt a múltkori számunkból Huszár Zoltán: Sikkasztók, betörők és gyilkosok között c. írásához mellékelt dokumentumok közül ez kimaradt. A szerző és az olvasók elnézését kérjük.

Szerbia diadalútja (1804–2000)

Gondolatok Latinka Perović *Između anarhije i autokratije* c. könyvének olvasása közben

Történelmi előzmények

A XIX. század elején Szerbia a hatalmában már erősen megtépzott Török Birodalom európai részének kicsi tartománya volt csupán. Belgrádban egy Hadzsi Musztafa nevű pasa képviselte a szultánt, akit a körülötte szolgáló janicsárok puhánynak minősítettek, ezért 1801-ben meggyilkolták, s ezzel a korábbinál sokkal elviselhetetlenebb terror következett a *rája* népre, ami ellen sok-sok szervezetlen ellenállás támadt. Néhány évi véres elnyomás után, 1804-ben, Szendrő (Smederevo) városában a szervezkedő elégedetlenkedők mintegy háromszáz fős csoportja vezérül választotta magának a 38 éves, már harcedzett Đorđe Petrovićot. A vezér világlátott ember volt, 21 éves korában már részt vett édesapjával egy török elleni felkelésben, de miután menekülni kényszerült, mielőtt ezt megtette volna, a vele tartani vonakodó apját lelőtte, nehogy az a törökök fogságába kerüljön. Egy ideig Magyarországon élt, Szlavóniában egy kólostorban erdőőrként szolgált. Törökül Kara, vagyis Fekete névvel illették, e nevét a keresztnévvel egybeolvasva így vált a Karađorđević dinasztia névadójává. Ezzel a felkeléssel Szerbia megindult azon a mintegy két évszázadon át tartó hadi- és egyben diadalúton, amelyen folyamatosan erősödött, gyarapodott, tekintélye állandóan nőtt a világban.

Latinka Perović, több tanulmánya egybegyűjtésével, könyvet írt nagyjából erről, egy ugyancsak rögzös, véres belső leszámolásokkal és külső háborúkkal terhelt időszakról. Egyik írásában lábjegyzetben hivatkozik Ljubodrag Dimić és társai *Srbija 1804-2004 (suočavanje s prošlošću) [Szerbia 1804-2004, (szembesülés a múlttal)]* című kötetre, amelyben Dimić megállapítja, hogy a jelzett két évszázad alatt Szerbiában tizenkét háború, számtalan felkelés és lázadás, valamint több polgárháború dúlt. A szerb ügy a XIX. század folyamán szinte állandóan ott szerepelt az európai nagyhatalmak egyezkedéseinek tételeként, jóllehet általában beleolvadt a *keleti*, majd később a

balkáni kérdésként ismert, a Török Birodalom felbomlásából adódó politikai ügybe. Részben e kérdés megoldására tett kísérletnek tekinthető az első világháború után az SHS állam létrehozása, s a második után a titói államszövetség keretében Jugoszlávia újjaszervezése. A kísérletek azonban rendre rosszul sikerültek, Jugoszlávia háromszor is megszűnt, Szerbia azonban a kosovói kérdéssel továbbörökíti a keleti kérdést. Napjainkban már nem Európa, hanem a világ nagyhatalmai foglalkoznak Szerbiával, ezúttal azonban elszakadni vágyó tartománya kapcsán *kosovói kérdésnek* nevezik csupán. A keleti kérdés a XXI. században is tovább él tehát.

A Török Birodalom összeomlásakor támadt hatalmi űrben nyílt lehetőség az első világháború kirobbantására a szerb állam szerveinek közreműködésével a Sarajevóban elkövetett trónörökös-gyilkosság ürügyén. A második világháború szintén a Szerbiában történtek miatt terjedt ki a Balkánra, majd az összes környező országra. 1944 tavaszán ugyanis, londoni biztatásra, kiráypárti katonatisztek kormány elleni puccsal megakadályozták, hogy Jugoszlávia csatlakozzon a Hitler által szőtt hatalmi csoportosuláshoz.

A Karađorđe által vezetett felkelőknek, egy évtizedig tartó sikeres harc eredményeként, még Belgrádból is sikerült kiűzniük az öt évszázadon át zsarnokoskodó törököket, de miután 1813-ban az orosz cár Szerbiát átengedte a szultánnak, Karađorđe kénytelen volt elmenekülni. A hamarosan kirobbant újabb felkelés eredményeként vált Szerbia előbb némi függetlenséggel rendelkező török tartománnyá, majd az 1878-as Berlini Kongresszus döntése eredményeként már nemzetközileg is elismert független fejedelemséggé, később királysággá. A Berlini Kongresszus előtt területe nem volt nagyobb csak mintegy másfélszerese a mai Vajdaságnak, a századfordulón már majdnem elérte az 50 000 négyzetkilométert. Az első világháborút közvetlenül megelőző első és második balkáni háborúban Szerbia vezető szerepet játszik. Számára bőséges hozadéka is van a Török Birodalom

maradékai felszámolását célzó eseménysornak. Így megerősödve kerül sor az első világháborúra, amelynek vége Szerbia számára már sokkal nagyobb haszonnal jár, hiszen a Balkán vezető hatalmává lép elő azáltal, hogy a szerb politikusoknak sikerült az új államban a saját dinasztiájuk képviselőjét az új állam királyává tenni.

A szerbiai események természetesen közvetlenül érintették Magyarországot, s ezek az érintések hol a két állam kapcsolatának erősödésével, hol pedig egymás elleni tevékenységgel, esetenként háborúzással jártak. Ez utóbbinak legfőbb oka az volt, hogy a szerb-ség a törökellenes felszabadulási harcokat a környező államokban élő nemzettársainak egy államba való tömörítésének harcává fejlesztette. A XIX. és a XX. században Szerbián kívül a legnagyobb tömegben az akkori Magyar Királyság területén éltek szerbek. A velük és értük folytatott első nagy, fegyveres összecsapás az 1848-as magyar szabadságharcban jutott kifejezésre. Az akkori szerb fejedelemségből mintegy tízezer harcos özönlött a Délvidékre és szította, támogatva, erősítette a magyarországi szerbeknek a budapesti forradalmárokkal szembeni harcát. Az 1878-as Berlini Kongresszuson, mint már jeleztük, több balkáni állammal együtt Szerbia is megkapja függetlenségét, a kongresszust kezdeményező Osztrák-Magyar Monarchia pedig jogot kap Bosznia és Hercegovina igazgatására, azonban már akkor nyilvánvaló volt, hogy ez az utóbbi döntés szintén komoly szerb-magyar ellentéteket szül majd. Jórészt az 1914-es szarajevói merényletnek is ez volt az egyik kiváltó oka. Az első világháború utáni trianoni békeszerződéssel létrehozott SHS állam keblébe – szerb hatalmi érdekek szerint – a szétszabdalt Magyarország területéből majdnem akkora terület került, mint amekkora Szerbia volt a vizsgált korszak kezdetén. A második világháború idején, 1941-ben Magyarország visszaszerez valamennyit ebből, a délvidéki magyarok azonban véres árat fizetnek a rövid szabadságért: több tízezer ártatlan magyart lemészárolnak, s mintegy 84 000-et elűldöznek. A második Jugoszlávia szétverése Milošević szerb kommunista pártvezető, majd államfő hatalomra jutásával kezdődött. Az általa kirobbantott délszláv testvérháború miatt százezrek menekültek el az országból, köztük magyarok tízezrei.

A keleti kérdés rudimentális elemeként öröklődött tehát napjainkra Kosovó kérdése. Ha innen végigtekintünk a szerb kérdésnek a világpolitikai szintérre kerülő 1804-es eseményeitől kezdve a dél-szerbiai tartomány ügye végleges megoldásának tűnő nagyhatal-

mi erőfeszítéseikig, akkor éppen azt a diadalutat elemezzük, amelyet a kicsi török tartományból lett Szerbia tett meg két évszázad alatt.

Milyen volt belülről ez a Szerbia akkor, amikor a XIX. században a sikere érlelődött? Erről ad képet Latinka Perović szerb történész a májusban Újvidéken is bemutatott könyvében. Az alábbiakban kiragadunk néhány részletet a szerző tanulmányaiból.

A szerbiai vasút példája

A XIX. század negyedik negyedének kezdetén vált időszerűvé a vasútépítés Szerbiában. Ekkor már volt az államnak függetlensége, alkotmánya, királya, s voltak politikai pártjai. Három párt vetekedett a hatalomért, nevükből nagyjából következtetni lehet politikai elkötelezettségükre: Napredna (haladó), Liberalna (szabadelvű) és Radikalna (radikális) stranka (párt). Latinka Perović könyvének egyik tanulmánya azt elemzegeti, hogyan zajlott le az Európához közeledés szimbólumának, a vasút megépítésének a vitája a belgrádi parlamentben. Annak idején a Haladó Párt vezette a kormányt, élén egy európai műveltségű, Milan Piroćanac nevű jogász állt. Az ő ideje alatt három fundamentális jelentőségű törvényt hoztak meg: a bíróságok függetlenségéről, a sajtószabadságról valamint a gyülekezési és társulási szabadságról szólót. Ez alatt az idő alatt alakult meg a Nemzeti Bank, megreformálódott az adóztatási rend és a közoktatás, s gyöngült az egyház hatása az államirányításban. Mindezt összegezve leszögezhető, hogy a törököktől örökölt állami rend alaposan europaizálódott. A társadalom belső változásai azonban sokkal lassúbbak voltak a jogiaknál. „Mindezek a változások beleütköztek a radikálisok obstrukciójába” – szögezi le a szerző, amivel lényegében minősíti az akkori radikálisokat s pártjukat. Mi pedig – nem mellékesen – azt állapíthatjuk meg, hogy a napjainkban létező szerbiai radikális párt nem véletlenül vállalja eme elődjét ideáljának. „Az említett törvények mindegyik vitája kapcsán, a Haladó Párt kormányának minden említett intézkedése körül az állam kétféle értelmezése miatt folyt a harc: a) a népies, patriarchális államé, melynek lényegét a népi önkormányzás képezi, amely számára minden központi hatalom idegen és ellenség, valamint b) a modern, a törvényen alapuló jogi államé, amelynek határai között működik – a meghatározott illetékességekben belül – a központi és a helyi hatóság – és a társadalom kétféle: a) a patriarchális, zárt társadalom, illetve b) a modern, nyílt társadalom értelmezése miatt is.”

A szerző három okát látja annak, hogy a vasútépítés körüli heves vita az akkori politikai elitet jellegzetesen megosztotta. Az első ok az, hogy az építésre Szerbia nemzetközi kötelezettséget vállalt a Berlini Kongresszuson; a második, hogy Szerbia, Montenegróval együtt, 1884-ig az egyetlen olyan európai ország, amelynek nem volt vasútja. Abban az évben épült meg a Belgrád–Niš-vonal, amely által – miután 1888-ban összekötötték a török és a bolgár vonalakkal – megteremtődött a közvetlen kapcsolat Közép-Európa és a Közép-Kelet között. Ez meghatározó jelentőségű volt Szerbia fejlődése szempontjából; a harmadik ok pedig az, hogy a radikálisok azon igyekezetükben, hogy megmeneküljenek a „kapitalizmus purgatóriumától”, elutasították azt a folyamatot, amelyen a nyugati államok végighaladtak a tudomány és a technika nagy sikereinek eléréseig, ám nem vetették el a kész eredmények alkalmazását; a vasút esetében elutasították a tudomány és a technika egy kapitális vívmányát. Ebben a kérdésben nyilvánvalóan a haladók és a radikálisok közötti minden különbség. Egyetlenegy dologban értettek csupán egyet, nevezetesen abban, hogy sorsdöntő ügyről van szó. Arról, hogy Szerbia merre fordul: Keletnek, amelynek központja Oroszország, vagy pedig Nyugatnak, amelynek Ausztria-Magyarország a paradigmája.”

Magyarország, illetve az Osztrák-Magyar Monarchia sokkal nagyobb szerepet játszott Szerbia fejlődésében, a Nyugathoz való kötődésében, a nyugati eszmék, társadalmi, jogi, tudományos eszmék alkalmazása tekintetében, mint – a két állam politikai kapcsolat-történetét nem ismervén – ez a mai köztudatban elterjedt. Érvényes ez mind a szerb, mind pedig a magyar társadalomra. Lényegében ezt a következtetést is levonhatjuk a tanulmánykötetnek itt emlegetett írásából, de a többi alapján is. A kötetben ugyan nem akadunk olyan különálló tanulmányra, amely az akkori Magyarország területén élő szerbeknek az akkori Szerbia fejlődésére gyakorolt hatását elemezné, ám az emlegetett példák közül is látszik ez.

„A vasútépítés az akkori, úttalan Szerbiában forradalmi újdonság volt, ami természetszerűleg váltott ki bizalmatlanságot és óvatosságot. Pszichológiai szempontból az ellenkezés érthető. Van azonban a dolognak politikai vonatkozása is, s itt már a tájékozottabbak nemcsak naiv patriarchálisok voltak. A vasút riadalmat keltett, de tudatosan riogattak is vele. Mint gonosz szellemet ábrázolták, félték tőle, mint a tűztől. Azt beszélték, hogy a kosovói vész óta Szerbiának nem volt még ilyen súlyos és fontos gondja, s figyel-

meztettek, hogy a kosovói szerencsétlenség visszaterhet.” Mai szemmel nézve nem ez volt a legfurcsább érv, hanem a következő: „[A Radikális Párt – MM.] A vasúti szerződés megküldési kísérletében azonban gyakorlatias érvekkel is élt. Hangsúlyozták, hogy **egy nemzetközi szerződés semmire sem kötelezheti Szerbiát.**” [Kiemelés M.M.] Bizonyos Pera Velimirović mérnök hangoztatta, nem hisz a szerződés hasznos voltában, ellenkezőleg, meg van győződve, hogy igen káros az országra nézve. Mások azt bizonygatták, hogy az ország kulturális helyzete, az itt folyó termelés, az itteni szegények miatt nem engedhető meg, hogy vasút épüljön. Az ellenzék szerint a vasút «az az álnok kígyó», amelyet Szerbiának kell dédelgetnie, vagyis a sárkányt táplálnia, amely végül majd lenyeli őt.”

Mindezeket az idézeteket a parlamenti ülés vitájának jegyzőkönyvéből szemezgeti a szerző. A tervezett vasúti törvényt e súlyos, de hamis érvek ellenére elfogadta a többség. A szavazás eredménye: a 159 képviselő közül 97 szavazott mellette, 57 ellenzte, 5 pedig tartózkodott. Figyelembe kell azonban venni, hogy ekkor – mint fentebb jeleztük – a Haladó Párt tartotta kezében a kormányt, a már említett, európai műveltségű Milan Piroćanaccal a miniszterelnöki székben. A későbbi évtizedek választási eredményeként a Radikális Párt szinte ellenzék nélkül irányította az országot, a magyarok számára leginkább a trianoni békeszerződés idejéből ismert Nikola Pašić-tyal a kormányrúd mellett. A fentebb idézett érvekből megítélhetjük, hogy mennyire volt elkötelezve az európai közeledés mellett. A jelenleginél jóval részletesebb tanulmány kellene ahhoz, hogy kielemezzük: mégis miért őt, pártját és az általa irányított országot támogatta Európa s a második világháborút lezáró béketárgyalások diktátumainak megfogalmazói, s nem az Európába kétségtelenül minden tekintetben beintegrálódott Magyarországot.

Az ellenzékiek érvelésén kívül nem kevésbé érdekes látni azt is, hogyan argumentáltak a kormánypárti képviselők a vasút építése mellett.

A parlamenti vitában Stojan Novaković pl. így: „...Egyébként azt akarjuk mondani: mi képtelenek vagyunk más népekkel megküzdeni? Hogy a szerbek képtelenek a fejlődésre? Hogy nem akarják elfogadni az európai eszméket? Nem kell nekik a méterrendszer, a távirat, a posta, a dinár pénzrendszere? ... Mi nem szökhetünk meg Európa elől! Vele egy közösségben és társadalomban kell lennünk. Ha küzde-

nünk kell vele, alkalmaznunk kell azokat az eszközöket és erőket, amelyekkel bennünket fenyeget.”

A szerző megállapítja, hogy a vasúttörvényt ugyan elfogadta a képviselőház, ám a szerb állam és társadalom európai felzárkóztatása ezzel éppen csak megkezdődött, s nem fejeződött be még a XX. század első évtizedében sem. Ekkortól pedig – megítélésünk szerint elsősorban a világháború végkimenetelének következtében – Szerbia fejlődése egészen más irányt vett. Szerzőnk felidézti azt a korabeli egyik véleményét, mely szerint „Szerbia kétségtelenül eszmei maradiságban szenved” és hogy „ennek egyik oka a radikalizmus és a Radikális Párt, amely kifejezésre juttatta: nincs érzéke az állami közösség iránt, homályos és zavaros felfogása van az állami szükségletekről”. Jovan Skerlićet idézve L.P. azt fejtegeti, hogy „Szerbia sorsa ennek a patriarchális konzervativizmusnak és reakciós demagógiának a kiirtásától függ, amiből minden rossz ered nemcsak a radikalizmus, hanem az egész politikai élet vonatkozásában. E tekintetben teljes joggal mondhatjuk: Szerbiában vagy európai demokratizmus lesz, vagy egyáltalán nem lesz.”

A vasúttörvény körüli huzavonáról szóló fejezetet a szerző azzal zárja, hogy idéz néhány gondolatot nyugati szerzőktől, akik a XX. század első évtizedének Szerbiájával foglalkoztak. Az angol The Near East folyóirat igencsak furcsa megállapítását tárja elénk többek között: miután leszögezi, hogy még azoknak a szerbeknek sincsen kellő tudásuk, akik Ausztriában, Magyarországon, Oroszországban és Franciaországban képezték magukat, hozzáfűzi, hogy szegénységüket nem lehetett elrejteni semmiféle fényes mázzal. A folyóirat ezt írta ezekről az iskolázottakról: „Fekete ruhában járnak, politikával foglalkoznak, néha kereskedelemmel... Ha tartózkodnak a lopástól és más gyanús eszközöktől, sikerül nekik igen szerény életet élniük”. A továbbiakban a folyóirat azt is állítja az említettekről, hogy eszméik felületesek és éretlenek, a „függetlenségről” és a „jellemességről” alkotott véleményük pedig igen meghatározhatatlan. Magatartásukat alattvalóinak minősíti, majd még ezt is írja róluk. „A minisztereket cserélgetni lehet, fordulatok idején a dinasztiák megdönthetők, s ők készek mindenki szolgálatába állni, aki éppen hatalmon van, vagy elárulhatják uraikat, ha ebből valami hasznot látnak, vagy ez célszerűnek tetszik nekik. Kedvenc jelmondatuk: „valahogyan meg kell élni”, s életük legfőbb gondja, hogy ne veszítsék el fizetésüket és nyugdíjukat, ami nélkülözhetetlennek látszik nekik és családjuk számára.”

Más jellegzetességek

A vasúttörvény körüli vita azonban – megítélésünk szerint – viszonylag még demokratikusnak minősíthető, hiszen – a róla írt tanulmányból következtetve – lényegében megmaradt a parlamenti keretek között. Egy másik tanulmányban azonban már véres, a politikai élethez tartozó mindennapi eseményekről és eszközökről szerezhethünk tudomást, amelyek jellemzőek voltak a XIX. századi Szerbiára. Későbbi korunkban a következményeit mi, délvidéki magyarok is megtapasztalhattuk. Előbb az első világháború utáni időben, de különösen a másodiknak a végén, 1944 utolsó és 1945 első hónapjaiban. Tapasztalhatta a világ is, szörnyülködve, a XX. század utolsó évtizedében, amikor azok a politikusok irányították Szerbia életét – illetve kis ideig a második és a harmadik Jugoszláviáét is –, akiknek a kezéhez nem csak a testvérnépek vére tapadt, hanem saját népüké is. Gondoljunk csak a legnevezetesebb áldozatokra: Petar Stambolić volt szerb államfő, Slavko Ćuruvija újságíró, Zoran Đinđić miniszterelnök meggyilkolására, de a sort folytathatnánk még sokáig. Hasonló gyilkosságok tömegesen zajlottak le a XIX. század második felében Szerbiában, amikor a politikai pártok egymással számoltak le, illetve amikor a radikálisok kiiktatták a politikai életből ellenfeleiket. Erre szolgáltat sok példát a szerző a *Politički protivnik kao neprijatelj* [Politikai ellenfél mint ellenség] című tanulmányában.

Van benne egy meglepő, az 1980-as évek végén az egész Jugoszláviában zajló tömeghisztériában megismétlődött eseménysor. Emlékezhethünk rá, hogy akkoriban – Milošević országlásának kezdetén – hatalmas, esetenként milliós tömegek utazgattak az ország egyik végéből a másikba, s szinte a pusztá jelenlétükkel döntötték meg ennek az új szerb vezérnek a szándékaival szembeszegülő hatalmakat. A Vajdaság önállóságát egy ilyen, szerbül *događanje naroda /megtörtént a nép(akarat)/* elnevezéssel illetett eseménysorral nullázták le. Ennek a Vajdaság sorsát máig súlyosan befolyásoló eseménynek ugyan külön neve volt – joghurtforradalom –, lényegében azonban ez is egy „događanje naroda” volt. A fentebb nevezett tanulmány azzal a történettel foglalkozik, ami a XIX. század nyolcvanas éveinek végén kezdődött, amikor ugyanis a radikálisok megdöntötték a haladó – nyugati beállítottságú – párt uralmát. A szerb politika lényegében két irányzatra bomlott: egyik része a Kelet felé fordult, ez Oroszországtól várt segítséget, a másik pedig a Nyugat felé, s első nyugati szomszédját, az

Oszták-Magyar Monarchiát tekintette követendő példának. A ruszofil és a nyugati orientáltságú politikusok közötti viszonyok az ország önállóságának elnyerése óta eltelt néhány esztendő alatt annyira megromlottak, hogy Nikola Krstić történész 1895-ben ezt jegyzi fel naplójában: „Vannak politikai pártok, amelyek készek egymás kiirtására.” Egy ilyen folyamat zajlott is már akkoriban, amit *veliki narodni odisaj* néven emlegettek. Talán *nagy népi sóhajnak* lehetne magyarul mondani. Lényegében ez is olyan volt, mint a száz évvel későbbi, fentebb említett dogadžanje naroda: szélsőséges szerb nacionalista erők a hisztériakeltésig meglovagolták a szerb tömegekben élő indulatokat, s véres ellenségirtásra sarkallták. A tömeg elég gyorsan szervezkedni kezdett, fegyveres egységekbe tömörültek az ellenségeikre fenekedők, vagyis a politikai ellenfelek, illetve pontosabban a radikálisok irányította tömegek, amelyeknek a Haladó párti politikusok kiirtása volt a céljuk. Minden társadalmi szinten. Tanulmányunk szerzője szerint a leszámolásnak többféle formája volt, közülük négyet tételesen felsorol és elemezget.

Első helyen a gyilkosságot említi, megállapítva, hogy a Haladó pártiak közül 140 politikust öltek meg az első időben. „Ezeket a gyilkosságokat iszonyatos kegyetlenkedések jellemezték. Bizonyos értelemben rituálisak, amit egyes szerzők **pogánysággal** [kiemelés: M.M.] magyaráztak”. A szerző idéz egy példát, amelyben szerinte töményen megnyilvánul a politikai ellenséggel való leszámolás minden jellegzetessége, s emiatt a példát antologikusnak minősíti. A korabeli *Videlo* című lapból idézi. „Jovan ^ujović, Bobova helység jegyzőjének meggyilkolása [valószínűleg a Valjevo melletti kis faluról van szó – M.M.] olyan módon történt, hogy felháborodik felette a lelkiismeret és az arcot szégyenpir borítja el. Amíg verték a helyi kocsmában, a csöcselék kólót járt körülötte, amikor pedig már kezdett elalélni, akkor kivitték a kocsmába és vízzel öntözve magához térítették. Itt is kólóztak körülötte. Miután a locsolás sikerrel járt, bevitték ismét a kocsmába és újra verték zeneszó és tánc mellett. Ezt néhányszor így megismételték. Amikor végre kiszenvedett, levágva a fülét és orrát, fityegősre levágva alsó állkapcsát, kite tették az útra.

Azt beszéljük, hogy mindezt Gaja Miloradović rendezte. A nyomozó hatóság letartóztatta, de nyomban el is engedte. Most az hírlík, hogy ismét a nép közé ment, s ismét vérengzéssel fenyegetőzik. A nyomozó hatóság keresi, de még nem talált rá.”

Szerzőnk megemlíti, hogy kilenc év alatt, amíg a nagy népi sóhaj tartott, összesen 377 Haladó párti politikust gyilkoltak le, mindannyiukról van név szerinti személyi adat. Rajko Nikolić, aki egy 1979-ben kiadott könyvében feldolgozta ezeket a gyilkosságokat, ezt írja: „Nem várták az éj közeledtét a párt tekintélyesei és vezetői. A sötétség a golyót és a dorongot hozta magával. A politikai indulatokat az ellenfél fejevételével csendesítették. És minél nagyobb volt a politikai ellentét, s minél szívósabb a politikai presztízs, annál több áldozat esett mindenütt. A politikai szenvedély a pártoskodókból vérengzőket formált”.

Más tanulmányában a szerző külön feldolgozza azt a társadalmi rendet, amelyben a gyilkosságokat végrehajtók szervezkedhettek, elkövethették tetteiket, s ezt követően nyugodtan élhették tovább megszokott életüket. Az őket rejtegetők el voltak irántuk kötelezve, általában életveszélyben sem árulták el védelmeiket, mert tisztában voltak vele, hogy az árulásért a biztos megtorlás jár, ami egyértelműen az árulók lemészárlását jelentette, esetleg ennél sokkal többet is, például egész családok kiirtását, teljes vagyonuk elvesztését.

A szerzőnk által említett második módszer, amellyel a politikai ellenféllel annak idején leszámoltak, a vagyon elleni cselekményt jelentette: lerombolták a lakóházakat és a gazdasági épületeket, szétverték a lakberendezést, tönkretették a megművelt földterületeket, elsősorban a gyümölcsöst, szőlőskertet és egyéb, többéves telepítésű ültetvényeket. A már említett *Videlo* lapot idézve megállapítja, hogy a vagyonból a leszámolást végzők általában csak a készpénzt vitték magukkal.

Harmadikként említett módja a leszámolásnak a kisebb helységek teljes megsemmisítése volt. Esetleg egy-egy familia elűldözése a helységből. Čedomilij Mijatović, a Haladó Párt egyik vezetője megemlíti, hogy abban az időben ilyen események miatt mintegy hatvan család menekült el Szerbiából Romániába.

Végül negyedikként szót ejt arról, hogy a haladóbelieket nem csak fizikailag és vagyonilag semmisítették meg, hanem lelkileg is gyötörték őket, általában a tömeg gyönyörködtetésére. Ostorral verték, s elterjedt szokás volt, hogy nyergelték őket; a falu tekintélyes vezetőit: tanítókat, papokat.

A király, és általában a hatóság, mindezt elnézte; a bántalmazottakat bűnősként ábrázolták, gyakran oly módon, hogy azt hirdették róluk, magatartásukkal ki-provokálták a történeteket. A kornak már említett egyik politikusa és jogtudósa, Milan Piroćanac – két koráb-

bi periódusban a szerb kormány elnöke – ezt jegyezte fel nagyhirű naplójában, amely csak 2004-ben lett kiadva: „Az ország belsejében történt mészárlás miatt népünk Európa legvadabb népének tűnik. Hol láttak eddig olyat, hogy szomszéd a szomszédot karóba húzza. Ezen az úton a biztos anarchia felé haladunk, az országnak azonban joga van, hogy a művelt világ előtt ne szégyenkezzen, és ne menjen tönkre”. A naplói a történelemért a királyt, de különösképpen a Népi Radikális Pártot tette felelőssé.

L.P. megállapítja, hogy a *nagy népi sóhajjal* a Haladó Pártot szétverték. A már többször említett Videlo lapból merítve ismét, idézi a következőt: „E kiméretlen pusztításban, mindenütt, mint valami suttogó kísértet nyomában terjedt a jelmondat: Tizenöt nap alatt minden haladóbelit el kell takarítani, és ezért senkinek nem kell felelnie.”

Nem is igen történt felelősségre vonás. Nyilván ennek a következménye, hogy ez a szemlélet – vagyis az ellenfél azonosítása az ellenséggel –, valamint a módszer – vagyis a rivális személyek kiirtása –, ma is él, illetve szokásban van.

Japar Werden, 1884. (tulajdonos Móra Ferenc Múzeum, Szeged)

Mit mond Belgrád?

Zágráb már a 70-es évek második felétől szorgalmazta, hogy Magyarország nyisson külképviseletet a horvát fővárosban, de a kádári külpolitika lesöpörte a tárgyalóasztalról a horvát kérést, mert számára csak az volt a fontos, mit mond Belgrád. A 70-es években egyébként tizenegy főkonzulátus működött Zágrábban, közöttük volt a lengyel és a csehszlovák is.

A 80-as évek derekától Ljubljanát és Zágrábot már egyre kevésbé érdekelte, hogy mit mond Belgrád. Szinte évről évre romlott a helyzet Belgrád számára, különösen a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia hírhedt Memoranduma és Slobodan Milošević megjelenése után. Ezért is tűnt sokszor furcsának a magyar diplomaták viselkedése Zágrábban és Ljubljanában, ugyanis mind a szlovénok, mind a horvátok okulására azt magyarázták körmönfont okfejtéssel, hogy mit mond Belgrád. Ljubljanában ezekben az években a magyar diplomatákat „belgrádi legények” néven emlegették a papíron még jugoszláv, ténylegesen már szlovén politikai vezetők.

Magyar részről nem változott ez a „Mit mond Belgrád?” igazodási kényszer a Németh- és Antall-kormány alatt sem, bár az Antall-kabinet hozzáállását árnyaltabban kell megítélnünk, mivel saját ügytelensége folytán kényszerpályára került, és csapdahelyzetéből – amelyet az amatőr módon Zágrábnak szállított Kalasnyikov-géppisztolyok okoztak, ezt az ügyletet ugyanis a szövetségi (ténylegesen szerb) belügy kifigyelte – már nem tudott (nem mert) kitörni. Belgrád orditozott, fenyegetőzött és világbotránnyá igyekezett duzzasztani a történeteket. Mindeközben tapasztaltabb dél-amerikai fegyverkereskedők a szakma lejárását láthatták abban, hogy egy több száz kilométer hosszú szárazföldi és vízi (Dráva) határszakaszon az exportőr és az importőr nem talált egy olyan ösvényt vagy csapást sem, ahol diszkréten célba ért volna az áru, a megszüntetett magyar munkásország tárgyi hagyatéka.

Igy talán érthető, hogy Antall József és külpolitikai szakértői még inkább figyeltek arra, hogy mit mond Belgrád. Pedig lett volna módjuk a korrigálásra: Jugoszáviában bekövetkezett egy diplomáciai ritka-

ságnak számító esemény. Az addig lapító Macedón Szocialista Köztársaságban 1991. szeptember 8-án 71%-os eredménnyel járt a függetlenségi népszavazás a függetlenségpártiak javára, és nyolc nappal később Bulgária elismerte a független macedón államot. Szófia így hozta a világ és a szerbek tudomására: nem érdekli, mit mond Belgrád. Ezt a bejelentést az Antall-csapat nem elemezte kellő mélységgel (ha egyáltalán eljutott hozzá a hír). Magyarország megtehetette volna, hogy elsőként ismeri el az 1991. június 25-én illetve 26-án a függetlenségét kinyilvánító Szlovéniát és Horvátországot. Antallék ezt nem tették, mert számukra csak az volt a fontos, hogy mit mond Belgrád. Nagy késéssel, csak 1992 januárjában a – Vatikán és az Európai Unió után – ismerte el Budapest a két egykori jugoszláv tagköztársaság függetlenségét.

1991. október 15-én a bosnyák parlament kimondja Bosznia-Hercegovina függetlenségét. Ezúttal Szarajevó dönt úgy, hogy nem érdekli, mit mond Belgrád. És hol vagyunk még ekkor a balkáni eseménysor végétől....

Milošević 1987-ben megkezdte kosovói ámokfutását. Két évvel később, a rigómezei ütközet 600. évfordulóján, a gazimestani központi ünnepségen a jugoszláviai helyzetet értékelve már fegyveres összeütközések lehetőségéről is beszélt, 1990 februárjában pedig rendkívüli állapotot hirdetett ki Szerbia déli tartományában. Válaszként a kosovói parlament kikiáltotta a Kosovói Köztársaságot, eléggé nyomatékosan jelezvén: legkevesbé sem érdekli, mit mond Belgrád.

1991 és 2000 között számtalan, csalásokkal és hamisításokkal tarkított szövetségi, köztársasági, tartományi és helyhatósági választás zajlott le maradék-Szerbiában, amelyeket az albánok rendre bojkottáltak. Ezzel kapcsolatban a budapesti külügyi szakértői álláspontok egységesek voltak. Csak példaként emítem meg: Kovács László külügyminiszter és az időközben első számú Jugoszlávia-szakértővé előlépett Juhász József docens telebeszélték a közszolgálati és a kereskedelmi mikrofonokat azzal, hogy a kosovói albánok szavazatai megbuktathatnák

Miloševićet, továbbá a Szerb Szocialista Pártot, a szerb kormányt és egyáltalán: mindenkit Szerbiában, ha az albánok bojkott helyett a szavazóurnák elé járulnának. A Juhász- és a KÜM-csapat mindent Belgrád felől nézett, ezért nem vette észre, hogy az albánoknak Milošević nélkül sem kell Szerbia, mert egyszerűen nem tartanak igényt a szerb államhatalom jótékony gyámkodására: nem kell nekik Šešelj, nem kell Drašković és Panić sem, még az a szerb Nicole Kidmannként emlegett csodaszép Nataša Micić sem, sőt Zoran Đinđić sem (az egyetlen európai figura a szerb politikusok között, aki Jürgen Habermasnál doktorált Frankfurtban). Ez Budapesten felfoghatatlan volt. Budapesten ugyanis nem az érintettek, nem Priština szemszögéből értékelték az önrendelkezés fogalmát, hanem csak arra összpontosítottak, mit mond Belgrád.

Miért oly gyengéd, odaadó és megbocsátó a magyar külpolitika Szerbia iránt? A magyar politikai vezetés félt Szerbiától.

A történeszekből, biztonságpolitikai megmondóemberekből és Jugoszlávia-szakértőkből álló magyar külügyi csapatok alkalmasint a Šurda-filmeken szocializálódtak (Neretvai csata, Sutjeska stb.), és déli szomszédunknál járva úton-útfélen partizánemlékműveket, partizánszobrokat, partizán-emléktáblákat és partizán-emlékoszlopokat láttak, amelyek azt hirdették: itt, ezen a helyen (ebben a völgyben, ezen a dombtetőn, ezen az utcasarkon, ebben a sikátorban) semmisítették meg, ütötték agyon, pusztították el a hős szerb partizánok a támadó német hadsereg elit alakulatait. A magyar politikai vezetés tévesen ítélte meg Szerbia-Jugoszlávia katonai erejét, és tévképzetei voltak a kollektív szerb bátorságról és hősiességről is.

Amelyről érdemes néhány szót szólni, azzal, hogy csak 1941-ig pillantunk vissza a XX. század történelmében.

1941. április 5-én a Wehrmacht támadást indít a Jugoszláv Királyság ellen, amely hét nap után kapitulál, és alkotóelemeire hullik szét. Összehasonlításuképpen érdemes felidézni azt, hogy sokkal kedvezőtlenebb terepviszonyai ellenére a német-szovjet harpófogóba szorított Lengyelország három hétig küzdött az iszonyatos túlerő, a két barbár világhatalom ellen. Szerbiát legyőzött országgént kezeli Hitler, a náci megszállást kiszolgáló bábokat ültet a belgrádi trónra, és 1944 őszéig Szerbia vazallusként tűri az idegen hatalmat. A későbbi mozifilmek és emlékművek nem erről szólnak.

A jugoszláv nemzeti ellenállást még 1941 áprilisában maga Sztálin tiltja le, leülvölve a nála járó Edvard Kardelj, mivel a náci Németország ekkor még a bolsevik Szovjetunió katonai szövetségese. A jugoszláv partizánmozgalom csak 1941 legvégén bontakozik ki, csak hogy nem Szerbiában, hanem Boszniában és Montenegróban. Az országon belüli véres harcokra és leszámolásokra, az usztasa, csetnik, domobran stb. öldöklésekre és összecsapásokra már ki sem térek, hiszen a II. világháború éveiben a jugoszláviai polgárháború mindenki háborúja volt mindenki ellen. Ljubljanában, Zágrábban, Szkopjében, Szarajevóban, Prištinában és Szófiában jól tudták mindezt, s ezért nem érdekelte őket, hogy mit mond Belgrád.

Belgrádot csak szovjet katonai segítséggel, két szovjet hadtesttel sikerült visszafoglalni – erről sem készültek filmsorozatok. A hamisítatlan szerb „hősiesség” színhelye a Bácska és a Bánság, ám a szerb partizánok itt sem a visszavonuló német és magyar katonákkal mérték össze az erejüket, hanem a kiűrités után a fegyvertelen és ártatlan civileken álltak bosszút. A szerb partizánok 40-45 000 fegyvertelen és vétlen magyart gyilkoltak le a háború végén, a szerb jugoszláv katonai közigazgatás bevezetése után, s ugyanezt tették a csetnikekkel jócskán kibővült partizán egységek Kočevski Rognál és másutt is, polgári horvát (mintegy 35 000 fő) és szlovén domobran (mintegy 15 000 fő) áldozatot szedve. Újabb kutatások szerint az osztályharc jegyében Belgrádban 24 000 polgári személyt gyilkoltak meg. Évtizedekkel később e barbár vérengzések miatt vetették el rendszeresen Josip Broz Tito Nobel-békedíjra való előterjesztését a svéd illetékesek, akik nem arra ügyeltek, hogy mit mond Belgrád.

A szerb jugoszláv „hősiesség” kultuszát táplálta az a hiedelem is, hogy 1948-ban, a Tájékoztató Iroda döntése után Tito képletesen még Sztálint is legyőzte, pedig a kumroveci vasmunkásnak csak szerencséje volt: Jugoszlávia nem volt határos a Szovjetunióval, és az Egyesült Államok összevonta a szemöldökét. Az ötvenes évektől kezdve lendületet vett a szerb jugoszláv „hősiesség” propagálása a földuzzasztott Jugoszláv Néphadseregben: busás fizetések, kényelmes lakások és zárt tengerparti üdülők várták a 70%-ban szerb nemzetiségű főtiszt, valamint különféle kitüntetések, címek és rangok is. A dicső partizán sereg nimbusza leginkább Belgrádban volt érzékelhető: ha a jugoszláv fővárosban egy katonatiszt fölszállt a villamosra vagy az autóbuszra, a nők is átadták az ülőhelyüket.

A harmadik Balkán-háború kezdetén, 1991-ben a magyar külpolitika úgy interpretálta a helyzetet, hogy azért olyan óvatos, megfontolt és körültekintő, mert direkt módon vagyunk érdekeltek a válság kezelésében a jugoszláviai magyarság okán, ami igaz volt ugyan, csak nem volt szinkronban az elmondottakkal. Belgrádban azonnal megérezték, hogy Magyarország gyáva.

Janez Janša szlovén honvédelmi miniszter nem ijedt meg a szerbektől. Eltűnt ugyan Ljubljánából, ám rövid idő múlva korszerű fegyverekkel tért vissza, amelyekkel aztán a szlovén területvédelmi egységek megállították a támadó Jugoszláv Néphadsereget. A szlovén katonák körbevették a YU-hadsereg szlovéniai kaszárnyáit, a laktanyákban kikapcsolták az áramot, elzárták a vízvezetékeket, és leállították az élelmiszer-szállítványokat, így aztán a szerb „hősök” fegyverzetüket hátrahagyva, korgó gyomorral kivonultak a karakán kis Szlovéniából.

Mert a szlovénok semmibe vették, hogy mit mond Belgrád.

E látványos kudarc után a Milošević által irányított „Jugoszláv” Néphadsereg paramilitáris bandákkal (Arkan „tigriseivel” és Šešelj hordáival) bővítette sorait, amelyek Horvátországban és Boszniában tombolták ki magukat. A szerb tisztek által parancsnokolt kibővített JNH Horvátország egyharmadát és Bosznia-Hercegovina területének 70%-át foglalta el. Áldozatainak száma kétszázezerre tehető. A szerb katonák és martalócok lemészároltak, megerőszakoltak és megölték mindenkit, aki nem volt szerb. Útjukat rablások, fosztogatások, robbantások és gyújtogatások kísérték Pémonostortól az Adriáig és Karlováctól Vukováig. A szerb barbarizmus Srebrenicában nyílt genocidiumban csúcsosodott ki: ebben a boszniai városkában 10 000 embert azért lőttek tömegsírba, mert muzulmán vallású volt.

E borzalmas években Budapesten a média azt mondta, hogy horvát nacionalizmus, horvát szeparatizmus meg muzulmán fundamentalizmus és albán szakadár törekvés. Juhász József történész szecesszionista erőket, renacionalizációt, dobesztikációt meg hasonlókat emlegetett, és nem szakadt rá egyetlen tévéstudió mennejeze sem.

A hős szerb hadsereg (névlegesen a Jugoszláv Néphadsereg) azonban belefutott két férfiba. Az egyiket úgy hívták, hogy Gojko Šušak, a másikat meg úgy, hogy Bill Clinton. Šušak 1963-ban a katonai behívó elől szökött Kanadába, és a 90-es évek elején tért vissza Zágrádba. 1992-ben vette át a horvát védelmi tár-

ca irányítását, és alig két év alatt ütőképes hadsereggé formálta a félig önkéntes horvát alakulatokat, amelyek először az adriai-tengeri hadfőt, Maslenicát foglalták vissza a szerbektől, ezáltal újra egyesítette a kontinentális Horvátországot és Dalmáciát, majd 1995 nyarán a Vihar hadműveletben felszabadították a knini körzetet: szabályosan fölmosták Knint a szerb janicsárokkal. A horvát hadsereget csak a nemzetközi nagypolitika tudta megállítani és megakadályozni abban, hogy Szlavóniában és a Drávaszögben is rendet tegyen. Miközben Budapest feszülten arra figyelt, hogy mit mond Belgrád, Daytonban két évvel meghosszabbították a horvátországi magyarság szenvedéseit a szerbek által megszállt területeken. E területek csak 1998. január 15-én kerültek vissza Zágráb fennhatósága alá, letarolva, kifosztva, teljesen tönkretéve. Gojko Šušakkal a rák végzett 1998 tavaszán.

Bill Clinton amerikai elnök elunta az EU-s exek és az EU-s aggastyánok (Lord Carrington, Lord Owen, valamint Lord Akárki) ügyefogyott próbálkozásait, meg-megkéső béketerveit, kantonális Bosznia-rémálmait és egyéb alamuszi pótcselekvéseit, és megbombáztatta a boszniai szerbekkel összefonódott „Jugoszláv” Néphadsereget, amely csak ebből értett. Végül Richard C. Holbrooke személyében egy buldózer diplomatát eresztett Miloševićre, jelezvén, hogy nem igazán érdekli, mit mond Belgrád.

Kosovó nemzetközi fennhatóság, ENSZ-közigazgatás alá került. Erről, igen visszafogottan, beszámolt a magyar sajtó is, csak azt felejtette el megemlíteni, hogy az érvényben levő rendelkezések szerint a hős szerb nép szerbiai fiai be sem tehetik a lábukat Koszovó területére. Mivelhogy a bombázások előtt körülbelül 800 000 albán embert igyekeztek elűzni a szülőföldjéről.

2001 januárjában Zoran Đinđić tizennyolc párti kormányt alakít Belgrádban. Szerbia addigra már teljesen libanonizálódott, és Milošević ténykedése következtében a maffiák kezébe került. 2001 áprilisában Đinđić kiadja Miloševićet a Hágai Nemzetközi Törvényszéknek (e testület örök szégyene, hogy öt év is kevés volt a balkáni hóhér perének befejezésére). A bosszú azonban nem marad el 2003. március 15-én már temetik is Zoran Đinđićet, akit pár nappal korábban egy szerb mesterlövész lőtt agyon Belgrádban, fényes nappal a nyílt utcán. A hősies szerb magatartás itt sem előzmények nélkül való: Karađorđe szerb fejedelmet az esküvőkomája ölte meg orvul, Mihajlo Obrenović szerb királyt szokásos sétáján hű alattvalói, Aleksandar Obrenović ugyancsak szerb királyba har-

minc golyót eresztettek hűségesküt tett tisztjei, a feleségébe pedig tizennyolcat.

Javier Solana NATO-főtitkár 2003-ban tessék-lásék összetákolta Szerbia és Montenegró Államszövetségét, Podgorica azonban már akkor jelezte: nem érdekli, mit mond a szövetséges és testvéri Belgrád. A hároméves moratórium leteltével, 2006. május 21-én népszavazás útján de jure is búcsút intettek a montenegróiak a szerbeknek.

Az Európai Unió az idén tavasszal felfüggesztette tárgyalásait Belgráddal, mert nem adta ki Hágának Ratko Mladić szerb tábornokot, akit népirtással vádol a nemzetközi közösség. Ezzel a lépésével az EU világosan jelezte, nem érdekli, mit mond Belgrád.

Napjainkban Bécsben folynak a szerb-albán tárgyalások, amelyeknek nem lehet kétséges a kimenetele Kosovó javára. Európában és a nagyvilágban – a magyar külügy kivételével – már senkit sem érdekel, hogy mit mond Belgrád.

Az elmúlt közel húsz esztendő alatt a nemzetközi diplomáciában teljes paradigmaváltás következett be Belgrád, vagyis Szerbia megítélésében. Ennek legékebb példája, hogy az USA szinte már nyíltan támogatta Montenegró függetlenedését, elszakadását. Az amerikai külpolitika belátta azt, hogy mára már képzelenség bármely népet, népcsoportot, korábbi szövetségest rávenni arra, hogy Szerbiával akár a leglazább keretek között is együtt éljen. A volt Jugoszlávia egykori tagköztársaságai és Szerbia déli tartománya megelégtettek a szerb imperializmussal: többé nem kérnek belőle. Húsz év alatt a szerbiai politikai garnitúra – nemcsak a Milošević-klán, hanem a mindenkori szerb vezetés balról jobbra és jobbról balra – teljesen lejáratta magát: kifelé hazudozott és ígéretgetett, otthon pedig, birtokon belül gyilkolt, rombolt, pusztított és hatalmaskodott. Koštunica éppúgy hiteltelenné vált, mint Drašković, Boris Tadić neve annyit ér, mint Tomislav Nikolić (semmit). A szerb politikusok nevei tetszés szerint sorolhatók tovább, és érdemes azt is megjegyezni, hogy a hágai névsor is igen hosszú, nemcsak a két ismert háborús bűnös, Mladić és Karadžić neve szerepel rajta.

A magyar politika (a külpolitika és a diplomácia) végigaludta az említett paradigmaváltást. Külügyminiszterünk érdemi eredményt Belgrád vonatkozásában nem tudtak felmutatni. Ez azért is érthetetlen, mert jó külpolitikával, okos diplomáciai lépésekkel Magyarország előbb a NATO, majd az Európai Unió tagja lett, s ez a polgári és a szocialista kormányok munkáját egyaránt dicséri.

Ép elmével csak azt feltételezhetjük, hogy minden magyar vezető politikus sokkal jobb sorsot szánt a délvidéki (konkrétan: a horvátországi és a szerbiai) magyarságnak, mint amilyen az osztályrészükhöz lett. A hétéves szerb katonai megszállás következtében a horvátországi magyarok lélekszáma 26%-kal csökkent, 16-17 000 főre olvadt. A meggyilkoltak száma ismeretlen, több magyart a mai napig is keresnek a hozzátartozóik. A szerb cinizmus megbocsáthatatlan vétsége volt az, amikor két Árpád-kori településünket, Kórogyót és Szentlászlót a szerb parancsnokok a vajdasági magyar „önkéntesekkel” ostromoltatták meg. A vajdasági magyarság vesztesége az elvándorlások következtében 50 000 – 60 000 fő. Vajdasági nemzetrészünk a szórányosodás küszöbére érkezett, lélekszáma már nem éri el a 300 000-et. Sorsa rendezetlen és kilátástalan: a folyamatos szerb betelepítések miatt egyre közelebb húzódik Magyarország határaihoz, és anyaországi oltalmat vár. Bácskában a tömeges fizikai bántalmazások mára már kiegészültek a magyar házak módszeres fosztogatásával.

Ahhoz, hogy ez a jövőben ne így legyen – bármennyire fájdalmas is –, be kell vallanunk, hogy a magyar külpolitika, a magyar diplomácia Szerbia viszonylatában teljességgel csődöt mondott, eredménye a nullával egyenlő.

Fel kellene emelkednünk a feadatainkhoz. Át kellene éreznünk azt, hogy az Európai Unió és a NATO teljes jogú tagja vagyunk. Ez abban nyilvánulhatna meg, hogy pontot teszünk a „Mit mond Belgrád?”-korszak végére. Ismételten hangsúlyozzuk: ezt előttünk már megtette Ljubljana, Zágráb, Szkopje, Szófia, Szarajevó, Podgorica és Priština. És nem mellékesen Hága, Brüsszel és Washington is.

Szólamok és akarások

(tanulmányrészlet)

„Hogyan tovább a háború után?”

Az újvidéki értelmiségiek 1992-ben rendezni próbálják soraikat. Nagy szükségük van erre, hiszen három ütéstől látszik tartósnak a szellemi élet letargiája. Az első: a szerb nacionalizmus elhatalmasodása, a „szocializmus” idején szerzett nemzetiségi jogok leépülése, a magyarok egzisztenciális veszélyeztetettsége s ennek egyik jele, a művelődés területének további szűkülése. A második: a VMDK politikai szervezetének váratlanul nagy népszerűsége a magyarok között, s ezzel az addig, bel- és külföldön egyoldalú dicséretben részesített újvidéki központú kultúrának a bírálata, sőt esetenként a teljes elmarasztalása. A harmadik: az önállósodás mértékének a megtalálása, ill. azoknak a feladatoknak a kijelölése, amelyek a szerb állami érdekekhez való alkalmazkodásnak és a magyarság megváltozó helyzetéhez igazodó művelődési szolgálatnak az egyensúlyából fakadnak.

Végso soron tehát a délvidéki magyar tudományosság létkérdéseinek a boncolására vállalkozott Bosnyák István, a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság elnöke, amikor 1992 őszétől 1993 nyaráig az intézménye által fölölelt művelődési-kutatási területek felelőseit kérve föl vitaindításra, párbeszédsorozatot kezdeményez. Az Újvidéken, Szabadkán és Zentán tartott harmincnál több előadás keretében s ennél sokkal több hozzászólásban kerültek terítékre az oktatás és nevelés különböző szintjeinek gondjai, az irodalmi élet, a folyóirat- és a könyvkiadás ügyköre, a tárgyi kultúra ápolása és a műemlékvédelem, a zene és a képzőművészet helyzete, a művelődés amatőr formái, a helytörténeti kutatások, a hungarológiai és komparatív munkálatok, a népművészet problémái, a média lehetőségei, az értelmiség számának, körülményeinek és magatartásának megváltozásáról szóló előadások.

Az utóbb **Hogyan tovább a háború után?** címen (1993) kötet formájában is megjelentetett eszmecserék bevezetőjében Bosnyák Istvánnak előbb ezzel a reménykeltő mondatával találkozunk: „...egy újabb

1945-öt idéz a történő történetünk óramutatója, amikor is nem annyira a színvonalasabb *folytatás*, de sokkal inkább az alapozó *újrakezdés* van – azaz lesz közvetlenül a mostani háború befejeztével napirenden a mi szellemi életünkben is.” (9. p.) (Kiemelés – V. G.) Nehogy azonban nekiszilajodott VMDK-ásra ismerjenek a kollégái a folytatásban a Magyar Tanszéken, Bosnyák kijelenti, miszerint „újrafogalmazott értelmiségi célokkal, a régieknél hatékonyabb eszközökkel és koncepciózusabb módszerekkel, súlyosabb emberi és kisebbségi tartalmakkal és elevenebb szellemi formákkal”, de mégiscsak azt kell kivívni, amit a hatvanas évektől már megteremtett a jugoszláviai magyar értelmiség.

A JMMT elnöke – biztos, ami biztos – még egy lépést tesz visszafelé, amikor néhány sorral lejjebb már nem az újrakezdésre fekteti a hangsúlyt, hanem a „továbblépésre”, a „hogyan tovább”-ra, amelyről azonban – nehogy az engedetlenség gyanújába kerüljünk – „más vajdasági népekhez hasonlóan” csak akkor beszélhetünk majd, ha „elengedhetetlenül szükséges előfeltételként, újabb rajtalapként visszahódítottuk, újraépítettük, újjászerveztük magunknak azt, amit e meetings-háborús-paranoiás fél évtizedben menthetetlenül elvesztettünk.” (10. p.) Bosnyák képtelen megérteni: nyolcvanas évek társadalmi-nemzeti alakulásának s ezért a magyar nemzetiség kulturális vívmányainak is következménye az a tehetetlenség, amely eluralkodott. Nem is értheti, mert bevezetőjét az önkritikát nélkülöző csoport-narcizmus szelleme hatja át. Ennek föltűnő jeleként Bosnyák kétszer is kiemeli: a jugoszláviai magyar szellemi elit önhibáján kívül esett a távlattalanság szakadékaiba, amelyben a háború végének kivárása az egyetlen perspektíva.

Bosnyák ilyen alapon vállal tagságot a Panić-kormányának a kisebbségi törvény kidolgozásával megbízott munkacsoportjában. A meghozandó kisebbségi törvényt természetesen már a csírájában megsemmisítik a belgrádi parlamentben, úgyhogy a VMDK-féle autonómiatervvel való egyeztetés csak elvi lehetőségként merül föl. A Bosnyák által anyanyelvű

kulturális tevékenységek újjászületési feltételeként említett gyökeres gazdasági-politikai-társadalmi változásokhoz csupán a meddő szobatudósi bezárkózottság földadásával, a VMDK-val összefogva, egyeztetett kisebbségi föllépéssel lehetne hozzájárulni. Ennek azonban egzisztenciális akadályai vannak.

A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete 1992-ben elveszítette a jogi személyi státuszát. Papp György az említett szöveggyűjteményben becsületesen bevallja: »Nem tudjuk, mit is jelent majd a jövőben az, hogy mi csak javaslatokat tehetünk a minket érintő dolgokkal kapcsolatban a kutatásban és más területen, de a döntést nem mi hozzuk meg.« (121. p.) Már korábban az érdekközösség és a tudományos alap önkényétől függött a magyar tudományosság értékelése, pontozása. Ekkor még nyílt kérdés: vajon folyhatnak-e – s ha igen, milyen formában – a hungarológiai kutatások. Hogy mily nagymértékben kiszolgáltatottak a Magyar Tanszék munkatársai, arra az a legbotrányosabb bizonyíték, hogy a Belgrádba való áttelepítésük lehetőségével is szembesülniük kell. Természetesen »csak« zsarolásról van szó, aminek meg is lesz az eredménye: a következőkben még apolitikusabbakká válnak az Intézet dolgozói, s a vajdasági magyar kultúra ügyében időnként állást foglaló vezetőik rendszerint csupán a csoportjuk érdekét képviselik, azt a látszatot keltve, mintha a nemzetiségi kultúra egészének valós lehetőségeit tudatosítanák. Más szóval: az ő kiszolgáltatottságuknak, szorongatottságuknak megfelelő módon, tehát a valós szükségletektől függetlenül képzelik el és gyakorolják a tudomány művelését, valamint az oktatást és a nevelést.

Pillanatnyi létérdekké vált tehát a féligazságok vagy egyenesen a hazugságok hangoztatása. A magyar lakosság tömeges kivándorlásával összefüggésben Bori Imre e találkozókön kimondja: a vajdasági magyar oktatás negatívumainak a hangoztatásával lehetetlen visszafogni a tanulni óhajtó ifjúságot. Ő lényegében az eszmecserék során föltárt tényanyag kulcsfontosságú részének elhallgatása mellett van, amikor a tudományos kutatás akadályozottságáról, alacsony színvonaláról szóló tribünvitát is károsnak tartja. Ezzel kimondatlanul is Papp Györggyel polemizál, aki szerint a mérnökök, közgazdászok nagy többsége rosszul beszél magyarul, s a vajdasági magyar tudományos kutatás sem állja meg a helyét a magyarországi mellett.

Ekkor azonban még gyerekcipőben jár a délvidéki magyar tudományos önismeret. A JMMT tudományos művelődésszervező tevékenységével megalapozott mozgalma csak ritkán működhet kellő elmélyültséggel

és alapossággal, hiszen a mindenütt domináló szerbek, ill. jugoszláv beállítottságú magyarok által felügyelt intézmények adatbázisai általában nem teljesekek, s különben sem egykönnyen hozzáférhetők. A hatalmi érdekeknek ui. nem felel meg az önállósodó szellemű nemzetiségi kutatás. Különösen a történelmi vizsgálódás számít még mindig tabunak. Nem véletlen tehát, hogy a JMMT által rendezett vitaciklusban csupán érintőlegesen kerültek szóba a történelem fehér foltjai, az akkor időszerű kutatási témák.

Jellemző, hogy nem a JMMT, hanem a VMDK javasolja a szerb akadémikusoknak a magyarok elleni 1944-45-ös genocídium kutatását, és sürgeti a hivatalosan befejezettnek tartott ügykörnek az állami-jogi perújrafelvételét.

A délvidéki magyarság szociográfiai megismerését is az érdekvédelmi szervezet egyik aktivistája, Rehák László szorgalmazza, s a JMMT egyik tanácskozásan már be is számolhat az általa alapított Magyarságkutató Tudományos Társaság munkálatairól.

Újvidéktől Tóthfaluiig

A kilencvenes évek közepe felé közeledve, az a tény, hogy a VMDK a mind keményebben hangoztatott céljainak valóra váltásával adós maradt, egy másik, értelmiségi körökben megalapozottabbnak látszó összefogást készít elő. Ezzel a néhány évig az óvatossága miatt háttérbe szorult újvidéki és szabadkai értelmiség mozgósítására, érdekegyeztetésére nyílik lehetőség. Bori Imre, a Híd fő- és felelős szerkesztője 1993 novemberében számos értelmiségihez intéz fölkérő levelet, mivel „a Híd szerkesztősége úgy látja, hogy megértek azok a gondolkodásbeli feltételek, amelyek lehetővé teszik, hogy józan, tárgyilagos fölmérés segítségével megkísérlik meghatározni a jugoszláviai magyarság jelenének s a szerzett tapasztalatok és fölmérések nyomán jövődjének kérdéseit.” (H, 1994. 1-4. sz.) A fölkérő levélre a többi között szabadkaiak (Rehák László, Gubás Jenő) is reagálnak.

Ekkor már a „délvidéki Szárszó”, a tóthfalusi értelmiségi találkozó előkészületei is nagyban folynak. Dudás Károly, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség elnöke az irányítójuk. Annál is inkább, mert a Délvidék legátfogóbb szerepű magyar művelődési egyesületének egyik fő célja a Tito-érában a saját népétől elidegenített értelmiségnek az eredeti hivatására való ráébresztése, minden erkölcsi és szellemi erő mozgósítása a magyarság önszerveződése, önmegtartása

érdekében. Újvidéken, majd Szabadkán ül össze a kezdeményező bizottság, hogy eldöntse: miről eshet majd szó Tóthfaluban. Többen szitokszónak tekintik az autonómia kifejezést, s nem kívánnak vele foglalkozni.

Nem csoda tehát, hogy az 1994 februárjában Tóthfaluban sorra kerülő értelmiségi tanácskozás bevezető előadását Bányai János tartja, miközben legfeljebb közvetve érinti a délvidéki magyarság jelenét és jövőjét, ellentétesen konkretizálva az értelmiség árulásának bendai-babitsi fogalmát, mint ahogyan azt az adott helyzetben a magyarság és emberség érdekeit szolgálva kellene. Bányai cinikusan kijelenti: „senki-nek sem adom fel a leckét és senkinek sem mondom fel a leckét, mert nem vagyok erkölcsöscsész, magyar-órát tartok és nem kínálok fel semmiféle megoldást.” (Tóthfalusi kerekasztal, 26. p.). Továbbá: „...nem hiszem, hogy van olyan eszme vagy (társadalmi) célkitűzés, ami mögé a kisebbségi közösség egyként föl-sorakozhatna.” (17. p.) Bányai hosszan és egyébként szépen, kellemesen beszél, a Szent József plébánia konviktusának szolgáltatója pedig kiváló. Nyilván ez utóbbin is múlik, hogy *A magyar kisebbségi értelmiség* ma elnevezésű tanácskozás résztvevői legalább részben hagyják magukat elbűvölni Bányainak az európai liberális gondolkodókra támaszkodó eszme-futtatásai, irodalmi hasonlatai által. Ezek a főleg demokratikus személyiségről szólnak, amely állítólag játékos, ironikus, szemben a prófétával, a harcossal. A komolyság és komolytalanság szembeállításával Bányai az utóbbira szavaz, a sztoicizmusban látva az elfogadható magatartást. Nem akar arra gondolni, miszerint az emberek saját belátásukból, egzisztenciális kényszerűségből is kénytelenek egyeztetni egyéni érdekeiket a közösséggel, s az általuk megválasztott vezetőik a cselekvésmódjukban segíthetnek nekik.

Ha a politikusok a tettek helyett a személyi ambíciókat helyezik előtérbe (amiként 1994 első hónapjainak szomorú eseményei tanúsítják), gyorsan veszítenek a népszerűségükből. A maga módján Bányai is ehhez igyekszik hozzájárulni. Pedig ekkor még van cselekvési lendülete az érdekszervezetnek. Ennek köszönhető az önálló magyar iskola-rendszer megteremtésének kezdeményezése. Bányai, a vezető pedagógusok egyike, a tóthfalusi „magyarórán” nem tartja demokratikusnak az egészségesen nemzeti érzelmű magyar értelmiség e vállalkozását, s számára erről beszélni is rangon aluli. Ezért az előadása elvont, arisztokratikus. Aligha választható el ennek hatásától, hogy a résztvevők többnyire részletproblémákban me-

rülnek el, s az autonómiát, a délvidéki magyarság fennmaradásának kulcskérdését csupán néhányan érintik.

Bányai majd csak az összejövetelt követően fogalmaz nyíltabban. Ekkor a szerb írók és politikusok mítoszlesztésére s annak következményeire hivatkozva megkérdőjelezi egy „összmagyar” manifesztáció neves és köztisztelőben álló „vezérszónokainak” szavait, mondván, hogy „a szóval óvatosan kell bánni, mert nem lehet tudni, az egyszer kiejtett szó milyen indulatokat kelt, milyen szenvedélyeket és érzéseket éleszt fel és milyen messzire hallatszik el. Előttünk a példa. Nem lehet tudni, az irracionálisokra és mítoszokra Európa e térségében még mindig hajlamos emberi gondolkodás hol és mikor töri, törheti át a reális történelmi tapasztalatok amúgy is bizonytalan határát. És ha áttöri, a felelősség az írástudókat terheli.” (MSZ, 1995. VIII. 12.) Bányai nem akarja tudni: a magyarság autonómiaigénye az általa féltett tapasztalati határok – emberibb körülmények közötti, tehát szavatolhatóbb érvényű – védelmét jelentené.

Bányai a profetikus és az ironizáló értelmiséginek Tóthfaluban egymással szembe állított magatartását is csupán utóbb nyilvánítja egyértelműen értelmetlennek, perspektívátlanak. Furcsa módon ekkor is (mikor már a Tanszék helyzete viszonylag rendeződött) a közösségével azonosuló prófétát tekinti győztesnek (főltehetően az alakuló VMSZ várható sikerére gondolva) az alulmaradó, kételkedő ironikussal szemben, ám – szerinte – mindkettő útja szakadéka vezet. Az olvasónak kell kitalálnia: hogyan és miért. (Vö. MSZ, 1994. XI. 12., XII. 3.)

A tóthfalusi tanácskozásnak tehát végső soron a dokumentálás volt a haszna. Utána ui. a tájékozatlan emberek is beláthatták: akiket addig újvidéki csúcser-telmiségieknek tartottak, csak a személyi és csoport-érdekeiknek megfelelő liberális pozícióról hajlandók tárgyalni, miként Bányai János, Bosnyák István vagy Gerold László. A lelkiismeret szava ritkábban hallatszik, és – miként a már korábban magatartást váltott Ágoston Mihály és az egyszerűben magába szállt Ács Károly példája tanúsítja – ha némelyekben lelkesedést vált is ki, nemigen van cselekvésre mozgósító ereje. Úgyhogy a megbeszéltek szekciók formájában folytatandó munkából semmi sem lesz.

Ellenségkép és megalkuvás

A változások ellen az akadályok túlhangsúlyozásával lehet meggyőzően küzdeni. „Ne csináljunk ma-

gunknak ellenségképet, mert saját utunkat, gyerekeinknek, az ifjúságnak az útját mi aknázzuk alá.” (Vajda Gábor, 194. p.)

Mindazonáltal az általam említett két ellenpélda aligha lehet meggyőző az olyan esetekkel szemben, amelyek közül egyet G. Fehér Gyula, a Forum Ház új vezérigazgatója említ, hogy elriassza a vitapartnereit az autonómia tervétől: „...tartott a háború, félig el volt foglalva Vukovár, újságíróként mentem oda. Az iskolaudvarban a szerb igazgató összehívta gyorsan a **felszabadított** (kiemelés V.G.-tól) részben (azelőtt is ő volt az iskolaigazgató) az ott maradt tanári kart, mire beért a gyűlésre, valakik kihordtak egy csomó könyvet a könyvtárból és gyűjtötták fel az iskolaudvaron. Megnézte, Krlját látta meg először, azt mondta nem szabad Krlját felgyűjtani, nagy író. Mire hazaért fölrobantották a házát. Azt hiszem, hogy nekünk figyelembe kell venni nagyon jól, mit hogy beszélünk... A magyarok egy része azért szökött el, mert olyanokat is mondtak valakik a magyarság nevében, amit nem kellett volna.” (179. p.) (A tanácskozáson Gubás Jenő G. Fehér Gyulának a szóhasználatából tükröződő téves álláspontjára mutatott rá.)

Bosnyák István az egyéni és az újvidéki csoportérdekeknek megfelelően (miként Bányai, G. Fehér stb.) szintén a háborús események okozta megfélemlítettség pszichózisának megfelelő magatartást ajánl. A többségi érdekek tisztelete, a látszólagos nyugalom megőrzése a kiindulópontja. Eltűzottnak, a szerb nacionalista jelszóval egyenértékűnek tartja a magyarság számbeli fogyás (elköltözés, beolvadás stb.) általi veszélyeztetettségét. Csak akkor valóságos a veszélyeztetettség – sugallja Bosnyák –, ha annak hangoztatásával magunk ellen fordítjuk a legyőzhetetlen többségi nemzet (szélsőségeseknek) haragját. Önelveszejtő tehát az autonómiáról vitázni, ti. „a területgyarapító, a többségi nemzetet végsőkéig homogenizált, s közben Vajdaság demográfiai valóságát részben megváltoztatott, alighanem máris megnyert háború után s a győzelem eufóriájában az itteni, továbbá a köztársasági, szövetségi és krajnai többség militáns hatalmi propagandájával följazott része tüzzel-vassal meggátolna minden, a Vajdaság külső határait bármennyire is sértetlenül hagyó területi önállósodást.” (151. p.) „Okosan” kell tehát viselkednünk, s akkor a körülményekhez képest jól megúszhatjuk a rendkívüli helyzetet.

Bosnyáknak és (a magyarság szolgasorsát megváltoztathatatatlannak sugalló) többi társának nem akar eszébe jutni, hogy

1. a délvidéki magyarságnak akkor is van vele területileg határos anyanemzete, ha annak vezetői érdemben nem törődnek is vele az eurokompatibilitásuk érdekében;

2. a magyarok kevesen vannak Szerbiában, s a tejében nyilvánosan alig hallatszik szó a Bácska észak-keleti részének elcsatolási lehetőségéről, s ilyenformán Szerbiának az Európa felőli kirakatában a megvalósult kisebbségi jogok megismerésítői lehetnek;

3. a szerb szabadcsapatokat a horvátországi háborúban főntről irányítják, vagyis a katonai műveleteket követően került sor a tisztogató tevékenységükre;

4. délvidéki magyarok – szerencsésükre – fegyvertelenek, viszont a meghunyászkodó magatartásuk csak növelné a szerbeknek önnön felsőbbrendűségükbe vetett hitét, s ezzel együtt a más nemzetiségűek elűzését, kirablását is még inkább erkölcsösnek tartanák. Nem beszélve arról, hogy a szerbek a hagyományaiknak megfelelően csak azt az embert becsülik, aki az igazát a kitartásával bizonyítja.

Bosnyák az általa hirdetett kivárási taktikának megfelelően a nemzetiségek státuszának rendezését a szövetségi kisebbségügyi törvény által véli megvalósíthatónak. Akkor is, ha egy ilyen jellegű sikertelen próbálkozásban saját maga is részt vett. Nyilvánvaló, hogy Bosnyák a jugoszláv (szerb) érdekeknek rendeli alá a délvidéki magyarság ügyét, hiszen a „Vajdaság föderáción és köztársaságon belüli státuszának újradefiniálását” (149. p.) a nemzetiségi problémák megoldása elé helyezi. S noha a veszélyeztetettség (politikus) túlhangsúlyozása kapcsán „már-már szadomazochista riogatásról” beszél (155. p.), nem veszi észre: saját maga lép ebbe a csapdába, amikor csak utolsó pontként (!) említi a vajdasági magyarok még megvitatandó autonómiaformájának megteremtését. Ehhez nélkülözhetetlennek tartja az önszerveződést, csak hogy ezt a „kisebbségi populizmus »radikális« áramlatainak mérséklésével, az egész kisebbségpolitika szélsőséges irányvételét szorgalmazó »nyomásgyakorlásainak« ellensúlyozásával” (153. p.) képzele el. Bosnyák tehát egyszeriben megfedekezik róla: saját maga minősítette közvetve szélsőségesnek azt az állapotot, amelybe a vajdasági magyarság a ki-harcolt privilégiumainak elvesztésével süllyedt.

Ugyanakkor az is kérdés: vajon mikor és mely vonatkozásban lehet s esetleg kell is populizmusról, politikusok által manipulált, ösztönös, népet-ösíséget eszményítő tömegmozgalmról beszélni ott, ahol az évtizedeken át (egy másik fajta populizmus által) folyt

népbutítás anyagilag és erkölcsileg egyaránt tönkretette az embereket, s ahol ennek következtében minél előbb és minél hatékonyabb nemzeti-társadalmi önvédelmi formákat kell teremteni. Az önmegvalósítás folyamatában való részvétel, az egyéni és nemzetiségi érdekek (átmeneti) azonosítása, a korszerű humanista európai normák alkalmazási, ill. tágitásai kísérletei mindaddig az alapvető emberi jogok szolgálatában állnak, míg az ilyen mozgalom vezetőjéről nem derítik ki: anyagi vagy hatalmi érdekek befolyásolják a módszereiket.

A visszaélések jelei ekkor már megfigyelhetők a VMDK vezetőinél, ám ez egyelőre nem elég ahhoz, hogy az ő politikai gyakorlatukat a „populizmus” fogalma meggyőzően jellemezhesse. A nacionalizmus vádja pedig még megalapozatlanabb lenne, hiszen a súlyos szükséghelyzetben és az adott nemzetközi körülmények között ha akarnák, akkor sem befolyásolhatnák a tömeget a valós érdekeivel ellentétben, a gyűlölet, a faji-nemzeti felsőbbrendűség s az ennek megfelelő uralkodásvágy általi önérvényesítésben. A magyar embereknek önmaguk gazdájává kell válniuk – ez a törekvés nincs ellentétben a korszerű európai normákkal, jöllehet már az Antall-kormány is a kisantant hatalmak érdekeinek túlzott tisztelete miatt fenntartással kezeli az elcsatolt területeken rekedt honfitársainak az autonómiára való törekvését.

A beleélés készsége nélkül

Bosnyákokat mint a pozicionált újvidéki csoport hangozóját nem érdekelhetik a délvidéki magyarság ekkori szociálpszichológiai jellemzői. Erről még nemigen vannak hozzáférhető adatok, ám a származás, a gyermekkor, az emberi kapcsolatok, a média és – nem utolsósorban – a szellemi fölkészültséggel működtetett empátia sok mindenre fényt deríthetne, amit azonban célszerűnek látszik homályban hagyni. Vajon van-e értelme a nemzetek helyzetének megkülönböztetése nélkül a tömegek fölkorbácsoló indulatairól, a nacionalista szélsőség föülkerekedéséről beszélni ott, ahol évtizedeken át az egyik nemzet (a lefojtott szélsőségei mellett is) a kultúrájának (pl. az oktatásbeli törzsanyag, az egyoldalú történelemkép) expanziója által a felsőbbrendűségi tudatában erősödött meg, miközben a másik a túlzott alkalmazkodásával, leginkább fizikai munkára kényszerülésével, már-már végzetes alsóbbrendűségi tudatával s ezzel összefüggő beolvadásával, szenvedélybetegségével valamint öngyilkossági arányszámával inkább csak a napi szola-

mok szintjén tarthatta magát egyenrangúnak az ország többi polgárával? A régebből örökölt, de gyakorlatilag folyamatosan súlykolt szolgálalkúság sokkal mélyebben gyökerezik a lélekben ahhoz, hogy máról holnapra önnön ellentétévé, az addigi elnyomók fölötti uralomvágyá s ezzel együtt a bosszú sajátos formájává alakuljon át. Ilyen megnyilvánulásokra abban az esetben is csupán helyel-közzel került volna sor, ha a VMDK vezetői az európai normákról és lehetőségekről megfélekezve nemzetrészünk uralomra való elhivatottságának propagandájával igyekeztek volna megnyerni a magyarok bizalmát, vagy ha az elszakadás, a Magyarországhoz való kapcsolódás gondolatát egyedül üdvöztítőként hirdették volna. Ez utóbbi a szerbek részéről fokozódó fenyegetések hatására és a kívándorlók számának növekedésekor természetszerűleg jelent meg a fejekben, s a gyűléseken, sőt a sajtóban is előfordultak ezzel számoló célzások, ám kizárólag külpolitikai összefüggésekben, a kivárást, a belefáradást igazoló módon, s nem határozott irredenta törekvésként.

A VMDK politikusai kiváló taktikai érzékkel képviselték magukat a belgrádi parlamentben. Ha ezt szem előtt tartjuk s arról sem feledkezünk meg, miszerint a magyarok szerbeknek való alávetettsége részben a munkahelyi elbocsátások, részben a magyar fiataloknak a nagyobb arányszámú mozgósítása – a korábbiakhoz képest is – fokozta nemzetársaink bizonytalanságérzetét, akkor nyilvánvaló: csak úgy próbálhattak a sorsukon enyhíteni, hogy az érdekszervezetbe való betagozódásuk, s ezzel lehetővé váló jogkövetelésük politikailag minél ártatlanabb legyen, s ne irritálja túlságosan az önnön emberfelettségében, államvédő elhivatottságában elbódult szerbséget.

A lélektani érzéketlenség és a művelődés nemzetkisebbségi funkciójának nem ismerése Gerold Lászlónak a tóthfalusi megnyilatkozásából is kitűnik. A többi között pl. ezt mondja: „...ki a szakmáját tudja, és tanítja a magyar irodalmat, az biztos, hogy magyar lelkületű.” (168. p.) Gerold elvontan és általában beszél s ezáltal elsikkaszthatja a lényegét. „A magyar irodalom”, „a szakma” helyett – Ács Károly és Ágoston Mihály példájára – arról kellene beszélnie: vajon a korábbi jugoszláv állami totalitarizmus mely magyar írók munkásságának tanítását tette lehetővé, ill. mely írók és művek bemutatása volt ajánlatos. Azzal is összefüggésben, vajon a magyarországi kommunista kultúrpolitika mely jelentős írókat és irányzatokat száműzött a köztudatból. Más szóval védekezés, ill. ellentámadás helyett arról kellett volna vallomást tennie

Geroldnak: mi és mennyire akadályozta a magyar nyelv és irodalom tanárait abban, hogy a konkrét nemzeti (nemzetiségi) emberismeret szolgálatába állítsák az oktatást és a nevelést ott, ahol egyre ritkábban és mind rosszabbul tanulta az anyanyelvét az ifjúság.

Gerold átsiklik a tényen, miszerint a dogmatikus marxizmus szellemében a nemzeti tulajdonságok csak az adott történelmi meghatározottságok keretében létezhetnek, következésképp a bizonyos mértékben – a mű alaposabb megértése érdekében, de csak egyoldalúan – tanítható magyar történelem segítségével is inkább az ember a maga elvontságában, mint a közép-európai ember a maga jellegzetesen magyar szorongásaival vált megismerhetővé, a műnek köszönhetően átélhetővé, s cselekvésprogramot kialakító érzésvilág fejlesztőjévé.

Nem véletlenül nem tudtak mit kezdeni a Magyar Tanszéken, s ennek hatására az oktatás alsóbb szintjein, Máraival, Németh László esszéírásának mélyebb rétegével, a nemzetben gondolkodó llyéssel és a népi írók többségével. A magyartanárok (s az ő kezük alatt az általános és a középiskolások) elsősorban a XX. században modernnek, reprezentatívnak tartott elidegenedés irodalmát tanulták az egyetemen. Az abszurd tapasztalata kiküszöbölendő rossz helyett cinikus célélménnyé vált, annál is inkább, mert még akkor is a kommunista bürokráciával való dacos szembenállás látszatát képviselte, amikor az már régóta a szolgálatába fogadta. S ennek eredményeként (valamint a magyartanárok nagyobb fokú államvédelmi megfigyeltsége miatt) viszonylag kevesen vehettek részt azokban a délvidéki magyarság életakarátát kifejező vállalkozásokban, amelyeket Gubás Jenő (az ÉSZ vagyis az Értelmiség Szövetség megalapítását javasolva) így foglal össze: „működik a diáksegélyező egyesület, megjelentek a tananyagpótló füzetek, szerveződik a munka nélküli tanügyesek és a betöltetlen munkahe-lyek számon tartása, elintéződött a Magyarországon felvételizők pótoktatása és ösztöndíjazása, mind nagyobb számú diák jut el a magyarországi vagy a hazai nyári táborokba, valamint a különböző tanulmányi versenyekre. Újvidéken és Szabadkán pótoktatást és ismerkedési rendezvényeket szerveztek, a nagy nehézségek mellett még mindig megtartható a becsei középiskolások Művészeti Vetélkedője, a KMV.” (H, 1994. 1-4. sz.)

Mindezt nem utólagosan szemrehányó, számon kérő szándékkal állapítjuk meg. A magyartanároknak nem lehetett kötelességük hogy a kollégáiknál sietősebben vigyék a vásárra a bőrüket, pl. azt követelve,

hogy a magyar írók és történelmi személyiségek fényképei jelen legyenek a magyar tagozatok tantermeinek falán, vagy ha már ott vannak, akkor a számuk legyen nagyobb a szerbek fényképeinél. Viszont logikus lenne, ha az egyetemen beléjük neveltek alapján mégis a legelső sorba kényszerítené őket a magyar nyelvben és sorsban élőkkel való szolidaritás, a romboló politika ellenében, az irodalmi művek katartikus hatásának köszönhetően bennük jobban működő közösségi tudat, ill. erkölcs.

Ennek nagyon is érthető hiánya miatt nem a magyartanárok közül rukkolt ki valaki olyan javaslattal, mint a polihisztor Gubás doktor, aki szerint az általa javasolt szervezetnek el kell végeznie: „... a magyar óvodák beindítását, az anyanyelvi pótoktatás megszervezését, a most még Magyarországon tanuló nagy számú diák problémáinak megoldását, a diákkönyvtárak és az iskolák könyvekkel és szemléltetőeszközökkel való jobb ellátását, a diáklapok anyagi támogatását, a tanerő tudományos továbbképzésének és a tudományos fokozatok elérésének lehetővé tételét, tanulmányi versenyek és rendezvények szervezését...” (Uo.)

Gerold ezzel szemben a szűkebben értelmezett szakma keretein belül tevékenykedne. Ő nem csupán eltűri, hanem normálisnak is tartja hivatásának az állam általi ellenőrzését. A jugoszláv (szerb) államnak ezt a trianoni békediktátum óta toladó totalitarista igényét a mindenkorai állam időtlen szerepkörével próbálja igazolni. Szerinte „jobb, okosabb lenne a reálakkal számolni, mind káderprofilok, mind oktatók, mind elhelyezkedés tekintetében, hogy az anyagiakról ne is szóljunk, meg az államnak arról az örök igényéről, hogy az oktatás felett ellenőrzést gyakorolhas-son, így van ez szerte a nagyvilágban.” (N, 1991. VIII. 7.)

Gerold évtizedekig működött a Magyar Tanszék elidegenedett körülményei között, nem csoda, hogy nem tudja: más egy nemzet kultúrájának megismerése-megismertetése, s más annak sorsában osztozva vele akaratlanul is érzelmi közösséget vállalni. Vannak külföldi, más nemzethez tartozó, magyarul kiválóan beszélő (sőt író) hungarológusok, olyan humanisták, akiket a nyelvérzék és az empátia segít irodalmunk megközelítésében és átültetésében. Bármennyire jó szándékúak is, a sors- és az érzelmi közösség hiánya eleve lehetetlenné teszi, hogy magyaroknak vallják magukat. Nos, az Újvidéken képzett magyar pedagógusok többsége csak abban különbözik e más nemzetiségű hungarológusoktól, hogy benne – lefojtva –

többé-kevésbé létezik a magyarságtudat. Más kérdés, hogy azt – miként Bányai, Bosnyák és a többiek példája tanúsítja – akkor sem akarják fölszabadítani, amikor ez már inkább csak a személyiség igényein múlik.

Az autonómia újvidéki elsikkasztása

Gerold az autonómia kérdéskörében is Bosnyákhoz hasonlóan foglal állást. A kolozsvári Korunk 11. számára, abban „a legszebben gondolkodó” Cs. Gyimesi Évára hivatkozva állítja, hogy „az autonómia utópia” (H, 1994. 1-4-sz. 171. p.) A személyi autonómia koncepciója kapcsán sem a VMDK mellett érvel, hanem – kiemelve a számára és a csoportjának megfelelő – annak ellenében. A személyi autonómiát csak elvben pártfogolja, mert részben a megvalósítási módra vonatkozó kutatásokat hiányolja, részben pedig a magyar egyetem megalapítása és a magyar oktatásrendszert illetően ellenérveket keres. Nem azt mérlegeli: miként kellene kikövetelni a törvények megváltoztatását, hanem azon akad fenn, ami nem fér bele a törvényes keretekbe. A szegedi és a pécsi tanárok lehetséges kiegészítő tevékenysége eszébe sem jut.

A VMDK által előlátott hármass autonómiakoncepcióról (mintegy válaszolva a Bosnyák István és Gerold László-féle ellenvetésekre) senki sem nyilatkozik hitelesebben, mint az író Varga Zoltán: „...a VMDK-val szembeni bíráló észrevételek rendszerint csak negatív megfogalmazásban hangzanak el, anélkül, hogy arról is szó esne, hogy a kifogásolt lépések helyett mit is lehetne és kellene tenni: mit, ha nem csupán fizikai mivoltunkban kívánunk itt megmaradni, hanem nyelvi, kulturális és szellemi mivoltunkban is magyarként, nem beolvadni a többség soraiba, részeként a több országban élők is egységes magyar nemzetnek – hogy törvényisztelő polgáraiként is annak az államnak, amelyben élünk, arról talán nem is kell külön szólni. Hogyan ha *nem* a VMDK hármass autonómia-tervezetének megvalósításáért szállva síkra, benne látva megoldást. Nem feltétlenül attól téve függővé a bizakodást, hogy ez az elképzelés csakugyan utópia-e, amint az nemrég elhangzott, s ha igen, mennyire az (mennyire ma, és mennyire holnap), sőt talán attól sem igazán, hogy »Európa és a világ«, amelyben egyébként csalódnai is elég okunk lehet, kedvezően értékeli, már-már más régiók számára is ajánlható modellt lát benne. De talán még azt az állítást is megkockáztatnám, hogy valamennyire is messzebb tekintő és

valóságos megoldást kínáló elgondolás el sem képzelhető úgy, hogy azt senki se nevezze utópiának – főleg ha az »erősebb jogának« valamiképpen meghaladása lehetőségét is magában rejt. Úgyhogy amiben semmi utópisztikus elem sincs, talán nem is megoldás. Ami tehát ezt az utópiát, a VMDK hármass autonómia-tervezetét illeti, számomra pillanatnyilag alig tetszik esélytelenebbnek annál, amivel leginkább összemérik, a Vajdaság egykori autonómiájának újbóli helyreállításánál, mindenekelőtt azért, mert ma már szinte csak formálisan létező tartományunk többségi lakossága jelenleg alig mutat érdeklődést iránta. Nem sok értelme lenne hát, ha a Vajdaság magyarsága a VMDK autonómiamodellje helyett, másoktól meg nem támogatva, ezt tűzné zászlajára.” (H, 1994. 1-4. sz. 141. p.) Bosnyák és Gerold legalábbis úgy tesznek, mintha vállalnák a szélmalomharcot Vajdaság autonómiájáért. Nem törődnek azzal, hogy ily módon kihasználatlanok maradnak az Európa által kínált korszerű lehetőségek. Azon a frontvonalon harcolnak, amelynek Major Nándor a tábornoka.

Ha Majornak a nyolcvanas években ritkán megjelentő cikkei – elsősorban a vajdasági magyar csúcsértelmiség (lényegében mindenki) számára – irányadók voltak, akkor a „rezsimváltás” után (főleg a Magyar Szóban közzé tett, 1997-ben a Forum által kötetben is megjelentetett) Major-cikkek politikai elemzései hasonló szerepet tölthettek be. Ekkor azonban már egy vékonyodó réteg számára kellett megindokolni a művelődés magyar irányítóinak viselkedését, s a realitásokra, a legkönnyebben járható útra figyelmeztetni a VMDK délvidéki magyarok jövőjére vonatkozó, fellejjárónak mondott elképzeléseit. „Hazai” és nemzetközi politikai összefüggések alapos jelzésével látszott célszerűnek rámutatni: a délvidéki magyarság akkor viselkedik okosan, ha elfogadja a trianoni döntéssel nyakába szakadt sorsot, amely a változtatási kísérletek által időnként még elviselhetetlenebbé vált.

Major politikai kommentárjai, esszéi a maguk módján sokat mondanak. Egyrészt a szerbek diktálta politikai-hadászati események és következményeik: a világ nagy részét elborzasztó balkáni nemzeti tragédiák megértése miatt, másrészt pedig a délvidéki magyarság önmegismerése, a liberális magatartás elsajátítását illetően.

Major anélkül, hogy pl. a Petőfi brigád mítoszával leszámolna, a posztmodern relativista filozófiáját vallja. Változatlanul fölülről szemlélődik, s ennek megfelelően a gondolkodása többnyire deduktív. Nem abból indul ki: vajon mit kell kiharcolni a szerencsétlen ma-

gyar ember számára kellő összefogással és példamutatással, hanem abból, hogy milyen szükségszerű kezetekbe kell belepréselődnie a jámbornak. Nem egyszer cikkezik a privatizáció magyarokat kijátszó égbe kiáltó gázságáról, s a nemzetrészünkre vonatkozó megsemmisítő elméletről és gyakorlatról is tud, viszont idegen tőle a nemzeti és szociális igazság (megközelítő) azonosságának gondolata.

Noha Major a legújéközöttabbak közé tartozik a Délvidéken, a kultúrát a szó szűkebb értelmében fogja föl, s eszébe sem jut fölitélezni, miszerint a művelődési intézményeinknek a politikától való látszólagos függetlensége – a környezetszennyezéstől a beolvasásunkig – magának az embernek az elkorcsosodását nyugtázza a vidékünkön. A publicista materialista beállítottsága formálisan a korszerű nyugat-európai demokrácia elveivel lépett szövetségre. A délvidéki magyarság érdekvédelmi szerveként létre jött VMDK-ban a messianisztikus elhivatottságot s az ebben rejlő bürokratikus tekintélyelvűséget, a párttá alakulást kárhoztatja. A VMDK-nak a baloldali vezetés múltjával terhelt meghatározó személyiségeire valóban ráfért Major bírálata, csak hogy a hajdani Vajdaság Autonóm Tartomány egyik fő felelőse nem ritkán képtelen a teljes tárgyilagosságra. Sőt olykor leplezetlenül a kárörvendő ellendrukker szerepében mutatkozik.

Major szerint a politikában (annak főleg a balkáni gyakorlatában) nem az észérvek számítanak, hanem az erőviszonyok. Olyannyira, hogy Nyugat-Európa és az Egyesült Államok is elsősorban ezt a tényt veszi tudomásul. A publicista számára a rendeződést a fegyverhasználat lehetősége és a (magyarságot ennek hatására béklyózó) félelem diktálja. Értelmetlennek tartja a fölitévést: hátha a fölismerés, az erkölcs, az összefogás visszahat a kőkemény alapra.

Viszály és pánikhangulat

Az 1994 elején Zentán tartott tisztújító gyűlésen Csubela Ferencsel szemben meggyőzően Ágoston András felé billent a mérleg, ami a VMDK szakadásához vezetett. Ez egyfelől a VMDK párttá válását, másfelől pedig a kezdetben érdekszervezetként működő VMSZ megalakulását eredményezte. A továbbiakban a VMDK úgy módosította a programját, hogy – némileg a korábbi autonómiakonceptiója alá lícitálva – a továbbiakban a perszonális autonómiának adott előnyt a területivel szemben. A VMSZ pedig csak távlatilag tartja „elengedhetetlennek” a kisebbségek anyanyelvű oktatásrendszerének óvodától az egyete-

mig való megteremtését. Egyelőre a magyar diákok túlterhelése látszik elfogadható megoldásnak: „... az érvényben levő óra és tanterveket a magyarság részvételével ki kell egészíteni, mégpedig olyan irányban, hogy az megfelelően a magyarság művelődési igényeinek.” (MSZ, 1995. VI. 11.) Tehát nem olyan tanterveket kell készíteni a magyarság pedagógusainak, amelyek nélkülözhetetlenségéről meg kellene győzni a hatalmat, hanem fordítva: a politikusok elvárásainak (az érvényben levő kisebbségellenes törvényeknek) megfelelően ajánlatos kidolgozni a programot.

A Tóthfaluban megbeszélte szekciómunkára sem kerülhet sor. A találkozó résztvevői közül egyedül Gubás Jenő hangoztatja többször is azoknak a feladatoknak a fontosságát, amelyekről (pl. a bántásai szellemi központ kiépítéséről) Tóthfaluban beszélt.

Háromnegyed év múlva a JMMT intéző bizottsága is kijelenti: folytatni kell a megkezdett párbeszédet. Ennek érdekében az előző találkozó szervezőihez fordul, hogy „tegyünk sürgős lépéseket legalább néhány szekcióértekezlet mielőbbi megtartására, különös tekintettel érdekvédelmi szervezetünk gyakorlati együttműködésének hiányára.” (MSZ, 1994. X. 25.) Vajon a VMDK hasadásával létre jött VMSZ elzárkózására céloz? Mindenesetre jellemző, hogy a magyar oktatásrendszer megteremtésére a VMDK-nak a találkozó-ról többségükben távol maradt képviselői tesznek kísérletet. Gerold a Tanszék nevében kétségbeesetten demoralizálni, megakadályozni igyekszik a vállalkozást. A tekintélyük forog kockán, s az ilyen hozzáállással jó pontokat lehet szerezni a szerb politikusoknál a Tanszék sohasem kellően megnyugtató anyagi helyzetében.

A VMDK hasadása, a VMSZ bizonytalankodása, a VMMSZ inkább csak formális tevékenysége, a magyar iskolahálózat megteremtésének elhúzódaása fokozza az értelmiség nyugtalanságát. Különösen Gubás Jenő, a VMSZ megalapításának egyik szorgalmazója elégedetlen a helyzettel. Az ismét Tóthfaluban szervezett második értelmiségi tanácskozáson, amelyen az előző évi 43 résztvevő helyett már csak 14 meghívott jelent meg, akik között nem volt VMDK-tag, már a VMSZ-t is bírálja, mert az értelmiségi igények nem jutnak kifejezésre benne. De Gubás az erózió folytatódásának tudatosítása mellett a stratégia építését sürgeti, s erre vonatkozóan javaslatai is vannak. Külön szervezné meg a fiatalok összejövetelét, és értelmiségi tanácsot alakítana. (Vö. **Feladott feladatok**. N, 1995. III. 1.) Vitába keveredik Gerold Lászlóval, annak a Hidban megjelent cikke kapcsán. Gubás

már a vitacikkének címében (Féligazságaink, N, 1995. IV. 12.) jelzi pontosságra való törekvését, s leleplezi a Magyar Tanszék és a Hungarológiai Intézet addigi fél munkáját, szemben a Magyarságkutató Tudományos Társaság komplex megismerés-igényével.

Minderről az önkritika szellemében igyekszik beszélni Vajda Gábor a JMMT első jubileumi közgyűlésén, különösen a csúcstételmiségnek a magyar tanítóképzés ügyét szabotáló magatartását bírálva. A többi között úgy véli, hogy „... nekünk ősszel akkor is meg kell szerveznünk a tanítóképzést, ha a köztársasági hatalom, szokása szerint, nem teljesítené a legutóbbi igen kecsegtető ígéretét sem, s ha a feltételek biztosítása szempontjából a lehető legrosszabbul állnánk is. A törvény ugyanis nem tiltja a nem állami iskolák nyitását. Menet közben sokkal könnyebben nyerhetnénk legitimitást... A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság néhány éves tevékenységének szerintem az lenne a csúcsa, ha kihasználná a mai napot, s megsürgetné a magyar tanítóképzés beindítását.” (Vö. **Az etnocídium mi vagyunk.** SZHN, 1995. VII. 6.). E javaslat a JMMT jubileumi közgyűlésén természetesen süket fülekre talált.

Gubás Jenőt a második tóthfalusi tanácskozás sikertelensége aggasztja, és immár a 200 fő megjelenésére számító, kanizsai találkozó megszervezéséről álmodik. A hozzászólásában (MSZ, 1995. VIII. 23.) négy munkaformát sorol föl. Ennek rendkívülisége abban van, hogy az önszerveződés módozatainak megteremtése, valamint az ezzel kapcsolatos mozgalmi jelleg kialakítása mellett a kollektív tiltakozás, a bojkott, sőt a polgári engedetlenség lehetőségét, fontosságát is kiemeli. Gubásnak az sem veszi el a kedvét a szervezkedéstől, hogy a VMDK belső ellentétei miatt szerb irányítású Kanizsának nincs szüksége magyar értelmiségi összejövetel megszervezésére.

Amint az eddigiekből kitűnik: mind a tóthfalusi találkozó hozzászólásainak többségéből, mind pedig a kilencvenes évek közepén a sajtóban, folyóiratban megjelent cikkekből, valamint a kiadott könyvekből nem csupán a cselekvésre való készség, hanem a stratégia megteremtésére vonatkozó konkrét elképzelés is hiányzik. Vagy azon időznek el a megnyilatkozók, amit lehetetlennek, sőt károsnak tartanak, vagy pedig arról beszélnek, amivel egyet értenek, ami jó volna, s ezért meg kellene csinálni. Csakhogy a legjobb szándékúak és a leginkább tetterre készek sem lehetnek igazán konstruktívak a helyzetismeret adatainak hiányában. A magyarok élet- és művelődési körülményeit (ide értve az oktatást is) inkább csak általában

és lényege szerint ismerik. Az előző négy év alatt túlnyomó részben politikai munka folyt.

Hogy a VMSZ kapitulált a délvideki magyarság érdekképviselésében, az abban is tükröződik, hogy az 1996. március 15-ei népkörbeli ünnepségen a hajdani történelmi eseményt fémjelző versek, szövegek helyett a magyar nyelv nagyszerűségét dicsérők hangzottak el. Hogy a pártpolitika külsőségekre korlátozza a magyarság nagy ünnepeit, azt a fiatalok is észre veszik. „Most ismét el akarják venni az ünnepeimet. És éppen azok, akik adták. Azzal, hogy kisajátítják, alantas politikai játékokra használják fel ezeket a dátumokat.” – érez rá a problémára a publicista Tóth Livia a naplójában 1996. március 13-án (Köszönöm, jól, 2000. 20. p.).

Az Ágoston András és Hódi Sándor közötti konfliktus Ágoston és Kasza József közötti viszályá alakul át. Ezekben az években az számít eredménynek, ha a gyakran személyeskedésbe torkolló, erőtekozló viták megegyezést ígérnek. Ennek esélyei egyre csökkennek. A két vezető politikus az egymással folytatott eszmecseréjében (de a híveik is) többnyire azt bizonygatják egymásnak, hogy a másik fél „alálicitál” az ő törekvésüknek, tehát kevesebbet akar, vagyis túlzottan alkalmazkodik Belgrád, ill. Budapest elvárásaihoz. A megingott személyiségüket védenék meg, vagy teremtenék újjá a hangoztatott céljaikkal, miközben a cselekvési gyakorlatuk mind messzebb kerül attól az eszménytől, amely a kilencvenes évek legelején talpra állította a magyarságot.

Mintha...

Nem tudható: csökkent-e Ágostonban a saját szerepébe, az autonómia megvalósításába vetett hite. Mindenesetre olyan benyomást tesz, mintha szárnyakat kapna attól, hogy megszabadult Hóditól, aki a VMSZ megalapítását kezdeményezi. Miközben a Magyarország által diktált pluralizmus elleni kifogásainak ad hangot, közvetve, a vitatkozó módszerével a vajdasági magyarok törekvéseinek pártokba való szakadását készíti elő. Eközben úgy vitatkozik a megteremtendő sajtóház és a magyar iskolarendszer érdekében, mintha a „tisztogatás” során a cselekvést nehezítő koloncailtól szabadult volna meg a VMDK.

Bátorságát elsősorban a kollektív kisebbségi jogokat elismerő Balladur-tervből és Slobodan Milošević elvi jóváhagyásából merítette. Pedig ezután mindvégig magán viseli a bélyeget, mely szerint a belgrádi hatalommal paktált össze, sőt a maga módján az államvé-

delem érdekeit képviseli. Amit már csak azért sem nehez elképzelni, mert Hódítól eltávolodván és a VMSZ későbbi koncepciójával szemben, már nem csupán előnyt ad a perszonális autonómia tervének a területivel szemben, hanem – alkalomtól függően – az utóbbit el is utasítja. Így a szerb érdekek szempontjából kétségtelenül a kisebb rosszat választja, hiszen a hatalom számára mindennél nehezebb magyar bíróságot, sőt rendőrséget elképzelni az időtlenül szerbnek hirdetett területeken. Ágostont azonban más okok befolyásolták a perszonális autonómia melletti elkötelezettségében. Elsősorban az, hogy az elnök életközében (Temerinben és környékén) aligha lenne megvalósítható az, aminek kialakítása az északi Tisza-melléken (vagy akár Észak- ill. Közép-Bácskában) inkább csak az állam jóindulatának a kérdése.

Ha Ágoston képes lenne teljességgel a saját érdekei fölé emelkedni, akkor szem előtt tartaná azt a mindenkor politikai igazságot, mely szerint a maximumot kell követelni az elfogadható egyezés, esetleg csak a minimum kiharcolásához. Ezzel összefüggésben azaz is tisztában kellene lennie, miszerint a szórványokban megvalósítandó személyi önkormányzat működőképesebb lenne, ha a pedagógusai és szakemberei többségükben a tömbmagyarság iskoláiban nyernék a képesítésüket. A magyarságnak a kulturális autonómia gyakorlásához elengedhetetlen lelki-szellemi regenerálódása elképzelhetetlen a magyar határhoz közeli városoknak az önmagukhoz való visszatérése, a kisemmizett magyarok jogainak visszaszerzése nélkül. Mindennek az Ágoston által elutasított területi autonómia az előfeltétele.

Valójában a személyi autonómia igénye is túl sok. Az ez időt tájt létrehozott Duna Televízió főleg újvidéki menekültekből verbuválódott, nem ritkán janicsár szellemű munkatársait az sem érdekli. Említeni sem szeretik, nemhogy ismeretterjesztő műsorokban népszerűsítsenek.

Eszmei sikon Ágoston a kilencvenes évek közepétől a JMMT vezetőjével, Bosnyák Istvánnal és munkatársaival egyezhetne ki, ha meg lenne benne a hajlandóság. Bosnyák ti. elérkezettnek érzi az időt, hogy a tanácskozásokon hasonló szólamszerűséggel emlegetse a nemzetiségi kulturális autonómia megteremtésének célszerűségét, mint Ágoston a maga politikai formáját. Azzal a lényegesebb különbséggel, hogy a JMTT elnöke – biztos, ami biztos – inkább a többi nemzetiséggel együtt megteremtendő (valójában a régi vajdaságit tökéletesebb formában visszaállító) autonómiáról szeret beszélni, miközben a magyar jogkö-

vetelők soraiban aggályosan fedezi föl a szerbek tömegmozgalmára emlékeztető populista hangokat. S emiatt megelégedne azzal a kisebbségi törvénnyel, melynek előkészítésében Panic minisztersége idején saját maga is részt vett, de amelyet a parlamentben elutasítottak. Bosnyák annyira távol tartja magát a nemzeti színezetű politikától, hogy a frissen megalakult, magát még érdekvédelmi szervezetnek valló VMSZ-szel való szövetkezést is elhárítja.

A JMMT vezetője a kilencvenes évek közepén az intézménye munkájára vonatkozóan minden tekintetben az elégedettségének adhat hangot. Pedig öt év után sem világos: milyen eredménnyel járt az alapító programban kitűzött egyik cél: „a magyar nemzeti kultúra egészébe való erőteljesebb bekapcsolódás szorgalmazása...”. (*Önmagunk nyomában, A JMMT jubiláris évkönyve 1990-2000.* 2000. 199. p.) A mennyiség – a megszervezett találkozók, eszmecserek, a tervezett programok és a kiadott könyvek száma – dominál a minőséggel, az érdemi értékeléssel szemben. A háborús körülmények között ugyanakkor érthető, sőt részben dicséretes is, hogy a JMMT minél több értelmiséginek igyekszik a kedvében járni, legalább valamelyest és átmenetileg enyhítve a lelki kínokat. Ezeket azonban mélyebb-alaposabb értékölfogást érvényesítve (esetleg némi átmeneti fájdalomfokozódás árán) tartósabban, távlatosabban is lehetett volna enyhíteni.

A történelmi események mindenesetre a JMMT politikaellenes politikáját, az igazi problémákat megkerülő beállítottságát igazolták (természetesen a magyarság kárára), nem pedig a VMDK kockázatos nyitottságát, harcos elkötelezettségét, személyeskedésbe fulladását. Bosnyák tudományos-művelődési programjának, a magyarság létkérdései túl óvatos kezelésének előnyét különösen az a körülmény domborítja ki, hogy a VMDK elszámolási botrányának következményeként a JMMT-re bízzák az Illyés Alapítvány Vajdasági Alkuratóriuma alakuló értekezletének megszervezését. Az elnöklőnek elvben igaza van, amikor kijelenti: „A jelöltek olyan egyéniségek legyenek, akik szakmai és közéleti szereplésükkel nem a művelődés-, irodalom- és művészetpolitikai, illetve ideológiai és kisebbségpolitikai monolitizmust, kizárólagosságot, összeférhetetlenséget, fanatizmust vagy szektánságot szorgalmazzák, hanem a toleranciát, a sokszólamúságot, a demokratikus párbeszédet, az együttműködést, a más érdekek és vélemények méltánylását, s közügyeink racionális, higgadt és szívós intézését.” (141. p.)

Mindazonáltal a valóságban ez a VMDK vezetőinek hírhedt erőszakosságát tagadó magatartás a másik véglet felé, a szerb államhatalom védte bensőséghez közelít. Akkor is, ha a JMMT intézőbizottsága 1994 januárjában nyílt levélben a Helsinki-dokumentumok alapján, de a szociális és művelődési érdekekre is hivatkozva, a szellemi önelszigeteltség ellen tiltakozva követeli a JSZK kormányától a határlépési illetékről szóló kormányrendelet visszavonását. Akkor is, ha – ugyancsak nyílt levélben – fordul a Vajdasági Íróegyesület azon szerb tagjaihoz, akik akciót kezdeményeztek az ellen, hogy az Íróegyesület névtáblája a jövőben csak államnyelvű legyen. Az „intézőbizottság” a hagyományos testvériség-egység drótkötélén próbál egyensúlyozni, amikor a Vajdaság „nemzeti” és a „kisebbségi populistái”-tól, „köztük a »mi« magyar populistáink”-tól is (126. p.), elhatárolja magát. Az „intézőbizottság” (ti. Bosnyák István) kockázatosnak tartja tudomásul venni a szerb és a kisebbségi „populizmus” közötti hagyományokból, mentalitásból, helyzetből és kitűzött célokból eredő különbséget.

A JMMT tevékenysége a szó időszerű értelmében akkor válhatna tudományossá és társadalmilag hasznossá, ha a Magyar Tanszéken és a Hungarológiai Intézetben évtizedeken át kialakított komparatistikai tapasztalatot elmélyítve (nemzeti elfogultságtól mentesen) pl. a reális önismeret nemzetkarakterológiai összefüggéseinek vizsgálatába kezdene. Mert a megismerés és a művelődés JMMT által vállalt keretei törekények, megalapozatlanok. Joggal állapítja meg tehát Gubás Jenő a Vajdasági Magyar Értelmiségi Fórum (a tóthfalusi értelmiségi kerekasztal folytatása) programjavaslatának bírálatában: „...a leglényegesebb kérdések a programból mégis kimaradtak; ilyen például a katasztrofális népesedési helyzetünk, a magyar falvak előregedése és pusztulása, a nemzettudat hiánya, az anyanyelvünk foszlása, a fokozottabb beolvadási készség, a nemzeti büntudat, a jövőképnélküliség és hitvesztés, a magyar melankólia stb.” (169. p.) A JMMT még csak szóvá sem teheti a vállalható kutatások tárgyaként a Gubás által javasoltakat, hiszen ennek az adott körülmények között kulcsfontosságú, a délvidéki magyar szellemi élet nagy részét lényegében koordináló központi, újvidéki intézménynek figyelemelterelő szerepe is van. Különös tekintettel az értelmiség foglalkoztatására, szabad idejének és a napi munka után még maradt energiájának lekötésére. Függetlenül az érdemi – a nemzet(rész)i és a szociális – felelősségtől.

Bosnyák István a történelmi események ellenében úgy vállalja az általa alapított intézmény eredeti céljait, hogy közben nem hajlandó alászállni a titói ideológia felhőiből: „És noha napjainkban olykor-olykor szinte romantikusnak és utópisztikusnak is tűnik alapító programdokumentumunk azon kitétele, miszerint Társaságunk a rendezvényeivel, akcióival és kiadványaival tudatosítja és népszerűsíti a pannon-balkáni és kelet-közép-európai szellemi együttélés évszázados pozitív hagyományait s az etnikai, kulturális és nyelvi tolerancia legértékesebb történelmi és közelmúlti megnyilvánulásait tájainkon, – ennek ellenére mégsem lehet lemondani eredeti szerepvállalásunk ezen hagyományeleméről sem. Annak dacára sem lehet erről lemondani, hogy az emlegetett magyar–dél-szláv komparatistikai nagyrégió gyakorlatilag Szerbiára s azon belül is főként a soknyelvű és multikulturális Vajdaságra korlátozódott számunkra is. Nem a nyelvi, művelődési, művészeti és tudományos önizolálódásunkon »munkálkodni« köldöknéző struccpolitikával, hanem az együttműködés, a szellemi interakció, a legkülönbébb nemzeti és kisebbségi kultúrjavak cseréjének lehetőségeit is keresni folyamatosan e látszólag »kicsivé« lett évszázados komparatistikai térségen: ez is önnön szellemi gyarapodásunk, erősödésünk, gazdagodásunk, végső soron a meg- és ittmaradásunk egyik szerény, de el nem hanyagolható eszköze lehet.” (207. p.)

Bosnyák a „soknyelvű” jelző mellett Vajdaságra vonatkoztatva egyenértékűként használja a „multikulturális” kifejezést, mintha nem tudná, mi rejlik e mögött. Valójában a titói éra iránti nosztalgia és az ennek megfelelő politikai elkötelezettség vezérli, amikor átsiklik a humanista lényeglátatás iratlan tudományos kötelezettségén. Céljai egészen egyértelműen abban mutatkoznak meg, hogy intézete „a Vajdaság Autonóm Tartomány alkotmányos helyzetének megváltoztatása” (177. p.) mellett foglal állást.

Öncélú tanácskozások

Ebben a szellemben, vagyis csupán jelszavakat hangoztatva kerül sor 1996-ban a JMMT a VMMSZ-szel közösen szervezett zentai tanácskozására, amely – mint Vajdasági Magyar Értelmiségi Fórum – a liberalizálódott szemléletű értelmiség részéről a korábbi években elhangzottak megismétlésében merült ki. Az emberhez méltó alanyi jogot követelők támogatása helyett a „kisebbségi jogvédelem időszerű szükségletei iránt demokratikus nyitottságot tanúsító többségi

pártokkal való együttműködés"-re (158. p.) esik a hangsúly. De – biztos, ami biztos – azok az elvárások is elutasítatnak, amelyek a Magyar Köztársaság kormányzata részéről „egyértelmű, nyílt, az európai közösség diplomáciai gyakorlatával egybehangzó” politizálás helyett „»ökölrázó« diplomácia” folytatására számítanak „a határon túli magyarok (állítólagos) érdekében” (159. p.). Bosnyák nem akar arra gondolni, hogy a határon túli magyarság szempontjai még nem „ökölrázó” módon nyernének képviselőt, ha a politikusok sokoldalú föltárásokra, kimutatásokra támaszkodva kérik az illetékes európai fórumokat az évtizedeken át nyomorgatott magyar nemzeti kisebbség (kollektív) emberi jogainak fölkarolására.

Az igény is csak a megfogalmazásában valóságos, amely szerint „intézményeinket kritikai viszonyulással megújítani és fejleszteni kell, nem pedig rombolni egy »radikális újrakezdés« ígézetében.” (161. p.) A későbbiekben, a délvidéki magyarságnak az exodusa felé való sodródásának ténye által bebizonyosodott: a régi intézmények folyamatos működésének csak az addigi munkák és magatartások radikális átértelmezésével lett volna értelme, létjogosultsága.

Mivel erre nem kerülhetett sor, önnyugtátásnak is kevés merő formalizmus volt (cinikusan vagy együgyűen hangzón) kijelenteni: „Sürgetjük: a vajdasági magyar oktatás egységes rendszerének kidolgozását; magyar nyelven előadó szaktanárok bejuttatását iskoláink magyar tagozataira, s azok ellátását megfelelő magyar tankönyvekkel és segédeszközökkel; a zombori Tanítóképző Kar magyar tanszékének kihelyezett tagozatként való áthelyezését Szabadkára.” (164. p.) Mintha az addig még a JMMT keretében működő szabadkai Szabad Líceum nem tett volna meg minden emberit, a többi között nem küldött volna bizottságot, nem írt volna folyamodványt a belgrádi minisztériumba a súlyos nehézségek enyhítése érdekében – minden eredmény nélkül! Mintha nem követelte volna vissza számos esetben a tőle elrabolt tanítóképzőt! Mintha a szinte kizárólag szerb vagy szerb szolgálatban álló iskolaigazgatókat bárki is meggyőzhette volna az anyanyelven való tanulás rendkívüli fontosságáról! Mintha az iskolákat (főleg) szerbül végzett pedagógusok megfelelő nyelvi szinten oktathatták volna a tanulókat! Mintha a szerb állam nem félt volna a magyar tankönyvektől és taneszközöktől! Mintha e miatt bármikor is érdemben reagált volna beadványokra!

Mindennek hatására a Bosnyák által több ízben dicsért és egy ízben ki is tüntetett (szabadkai) Szabad

Líceum (1997-ben) kiválik a JMMT-ből, és – a Nép-körnek, majd a Városi Könyvtárnak köszönhetően – önállósodik. Az általa 1994-ben létre hozott, elsősorban anyaországi írók és professzorok közreműködésével működő nemzeti identitásvédő Kosztolányi Dezső Irodalmi Tábor sem hajlandó immár támogatni a szabadkai önkormányzat.

Az 1997-ben Szabadkán a VMSZ politikájának jegyében a magyarság sorsáról, stratégiájáról szervezett tanácskozáson a korábbi évek közhelyei hangoznak el szelídebb formában. Nem véletlenül írja Hódi Sándor: „A közösség számára végzett munkának nincs semmi értéke és becsülete. Ellenkezőleg, a szürke tömeggé formált emberek menthetetlenül elgáncsolják, letapossák azt, aki valamilyen kitérővel közöl. (...) Megmaradási stratégiánkban így jószerével csak az egyéni kezdeményezésekre és leleményességre számíthatunk...”. (Valóság, 1997. 10. sz.) Ezért „Nemzetmentés minden létrehozott intézmény, minden jól működő szervezet, minden sikeres választás, minden újszülött, minden könyv, minden tanulmány, minden sikeres rendezvény.” (**Megjegyzések a szabadkai értelmiségi találkozóhoz. Kisebbségi létértelmezések**, 1997. 152. p.)

A magyarságvédelem a kilencvenes évek másik felében nem ritkán a tobzódó értéktelenség védjegyévé vált. A liberális Végel mindenestre elégedettséggel nyugtázhatta az általa kezdettől fogva tudottak beigazolódását: „Hosszú lenne a lista annak felsorolására, hogy mi mindent ígértek a bácskai kisebbségi vezetők a magyar kisebbségnek annak érdekében, hogy őrizze meg nemzeti mivoltát, nyelvét, templomait, ősei sírját. Sokan közülük időközben eltávoztak, de nem számoltak el a hűségnyilatkozatokkal. Jönnek helyükbe a negédes slágerénekese, őszülő focisták, hankizó színészek, sikeréhes vagy szórakozottan szemlélődő írók, mindentudó politikusok, s úgy néznek ránk, mint a szánalomra méltó haldoklóra, akiktől azért elvárják, hogy a magyar kultúra buzgó fogyasztói legyenek. Olyannyira, hogy sokszor csak egy a fontos: legyünk jó fogyasztók, míg erőnkől telik.” (Peremvidéki élet, 2000. 146. p.)

Ezzel szemben G. Fehér Gyula részéről inkább a remény fogalmazódik meg, s a derekasság eszménye kerül előtérbe, habár tisztázatlan módszerekkel és homályos célokkal. Tanácsának kiindulópontja (diadalmasan) szociáldarwinista: „Azok az aktivisták, akik ügyességükkel, mozgékonyaságukkal, kezdeményező-készségükkel minden rendszerben felülre küzdöt-

ték volna magukat, az öngazgatásban is érvényesültek. Lentről érkezett középosztály voltak, se a régi rendszerben, se most, amikor az átmenet kezdetének kezdetén vagyunk, nem hagyják magukat. A felfelé törrő munkások és parasztok közül kerültek ki, már többször bizonyították, hogy egy-egy környezetben ők a legélelmesebbek, legravaszabbak, a legrátermettebbek, legkitartóbbak. A változásokban is megmutatták, hogy képesek a mozgékonyaság formái közül megtalálni a leghatékonyabbakat, hogy az élen maradjanak. Sokan közülük egyszer mint tudósok, egyszer mint vállalati igazgatók, egyszer a közigazgatás vezetésében jelentek meg, de szemmel láthatóan mindig keresték és meg is lették a társadalmi fölülelemkedés módját. Nekünk számot kell vetnünk a ténnyel, hogy velük rendelkezünk, vagy fordítva: velünk ők rendelkeznek, és akkor legalább szembenéztünk a valósággal.” Ennek megfelelően a nyárspolgári beállítottság ildomos, mert „azok tették legokosabban, akik saját munkájukat végezték, nem szóltak bele semmibe, politikailag, sőt társadalmilag semlegesek maradtak. (...) Láttuk, hiába voltak szervezett értelmiségi találkozók, beszélgetni érdekesen tudunk, de a humán értelmiség nagyon kevés konkrétumot tud mondani, jobb volna, ha végezné a dolgát. (...) Ha nem avatkozol közvetlenül bele, akkor a kisebbség szempontjából sokkal többet jelentő szakmai intézményrendszert, a kultúra megtartó hálóját, a lényeges tettekkel kiépíthető társadalmi bázist tovább építheted...”. (H, 1997. 9-10. sz.) Hidd el tehát a szerb hatalomnak, hogy az általa jóvá hagyott intézményes keretek a te nemzeti kisebbséged érdekeit és a te személyes igényeidet

Kegyvesztettek, 1889. (Szerb Matica Képtár, Újvidék)

A magyar szolidaritás tüze

Mint ismeretes, az 1933-as gödöllői jamboree idején a Magyar Cserkészszövetség "Magyar Szolidaritás-napot" rendezett. Az előre megbeszélt napon cserkészeink tábortüzeket gyújtottak egész Magyarországon és az elcsatolt területeken. A megbeszélt időben lobban-
tak fel a szolidaritás lángjai Gödöllőn, a Hargitán, a Tát-
rában, a Mecsekben, Szabadkán, a Bakonyban. Min-
denfelé, ahol magyar cserkészek voltak.

**2003 augusztusában a Külföldi Magyar Cser-
készszövetség felújította e fontos kezdeménye-
zést.** Ennek nyomán otthon, a Kárpát-medencében,
Kazahsztántól Honoluluig, Svédországtól Rio de Ja-
neiróig, a Föld magyarok által lakott minden részén
fellángoltak a tábortüzek vagy gyertyácskák.

Ma már az évi munkatervünk állandó része a Ma-
gyar Szolidaritás Tüze. Csapatunk az idén is lelke-
sen vesznek részt ebben az akcióban az egész vi-
lágban. Testvércsapatunk az egész Kárpát-medencében
csatlakoztak e kezdeményezéshez.

Az eddigi tapasztalatok alapján kérjük, hogy a gyer-
tyaláng vagy a tábortűz mindenhol a helyi időszámítá-
s szerint augusztus 20-án este 21.00 órakor lob-
banjon fel a nemzetközi dátumvonalától nyugatra, tehát

New Zeland, Ausztrália vonalától keljen útra és végig-
kísérve augusztus 20-át, Honoluluban aludjék ki. Így,
amikor Budapesten felroppennek a Szent István napi
tűzijáték első rakétái, a Magyar Szolidaritás Lángja
már 11-12 órája van úton és Honoluluig még ugyan-
annyi órai útja van hátra.

Valószínűleg nincs olyan időzónája a Földnek, ahol
nem élnek cserkészeink és más magyarok, így
csak szervezés kérdése a megvalósítás: tábortűz
Croydonban, Fillmore-ban, Los Angelesben, egy
gyufavillanás a Hargitán, gyertyák a budapesti laká-
sokban, mécses Dunaszerdahelyen, tábortüzek Rió-
ban, Caracasban, Sydneyben, Münchenben, Osló-
ban, Torontóban, Krasznahorkán, Calgaryban, New
Yorkban vagy Körösmezőn. Azok, akik a budapesti
tűzijátékot nézik, a felroppenő első rakétát tekintsék
a magyar szolidaritás tüze fellobbanásának.

A beérkezett e-mail-levéljelentéseket - rövid formá-
ban - a honlapunkon (www.corvinuslibrary.com) ol-
vashatják szeptember közepétől.

**Kérünk mindenkit, vegyen részt e mozgalom-
ban és egy pár percre gondoljon az egész vi-
lágban szétszórt magyar testvéreinkre.**

Gül Baba halála, 1886.

A hányatott sorsú remekművek elfoglalták méltó helyüket

Eisenhut Ferenc

(1857. I. 26., Bácspalánka – 1903. VI. 2., München)

Szabadka, Zombor és Újvidék volt a helyszíne a bácspalánkai születésű, európai híró Eisenhut Ferenc műveit és életét bemutató kiállításnak, amelyet a szabadkai Városi Múzeum rendezett a híres festő születésének 150. évfordulója alkalmából. A kikutatlan életmű és a hányatott sorsú remekművek a szakemberek munkájának köszönhetően elfoglalták méltó helyüket a művészettörténetben és újra eredeti fényükben ragyognak.

A német származású művész tanulmányait Budapesten kezdte Székely Bertalannál, s ösztöndíjjal Münchenbe ment, ahol aztán élete legnagyobb részét töltötte, de bejárta Afrika és a Kaukázus titokzatos helyeit, orientális és historikus műveivel elnyerte a legmagasabb magyar állami kitüntetések. Kiállított Berlinben, Párizsban, Madridban, eladásra Londonba szállította festményeit. Ereje teljében, legnagyobb sikerei fényében esett ki kezéből az ecset. A zombori Városházát díszíti a Zentai csata című műve, az újvidéki Szerb Matica Képtárának van a legnagyobb számában meg festménye, emellett a budapesti Magyar

Nemzeti Galéria, a szegedi Móra Ferenc Múzeum és más közintézmények, valamint magángyűjtemények őrzik hagyatékát. Váratlan halálával, a modern törekvések térnyerésével és a viharos 20. századdal jelentősége feledésbe merült.

A 150. évforduló alkalmából a munkásságát bemutató tárlatra a műveket Korhecz Papp Zsuzsanna, a szabadkai Városi Múzeum szakmunkatársa restaurálta. Eisenhut életéről és a restaurálásokról egy kisfilm is készült, és folynak az előkészületek egy reprezentatív, három nyelvű színes monográfia megjelentetésére. A támogatók: a budapesti Nemzeti Kulturális Alap, az Illyés Közalapítvány, a Donauschwebisches Zentralmuseum, az újvidéki Tartományi Oktatási és Művelődési Titkárság, valamint Szabadka és Zombor községek önkormányzatai.

Az Aracs e számát Eisenhut művei díszítik, a róluk készült fotók a művész életműve feldolgozásának köszönhetően jelennek meg.

Önarckép, 1889.

Aracs

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Vajda Gábor főszerkesztő úr részére

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Az Aracs folyóirat 2007. évi 7.évf. 1. számában **Is-ten kegyelme kíséri munkánkat** címmel megjelent cikkében Gubás Ágota riportalányának, András Attila rendezőnek a következő kérdést tette fel:

“A Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínház magyarországi és erdélyi előadásainak kritikáit olvasva elsősorban az izzó színészi teljesítményeket emelik ki, s arról számolnak be, hogy állva, vastapssal ünnepli a közönség a rendezőt, az előadókat, akiknek a többsége délvidéki hivatásos színész, ugyanakkor ezeket a bemutatókat nem veszi elemzés alá a legjobb színészi teljesítményeket jutalmazó Pataki Gyűrű-díjat kiosztó bírálóbizottság. Hogy kezelik magukat? Mint egy létező színházat vagy mint egy civil társaságot?”

Véleményem szerint ez az újságírói kérdés félreértésre adhat okot, ennek értelmében szükségesnek tartom ezt megválaszolni.

Az alábbiakban olvashatják a Pataki Gyűrű díj 2003. 03. 05-i Alapszabályzatának a mai napig is változatlan bekezdéseit.

2.

A díjat négy vajdasági magyar színház (illetve magyar társulat) alapítja:

az Újvidéki Színház,

a szabadkai Népszínház Magyar Társulata

a szabadkai Gyermekszínház

a Kosztolányi Dezső Színház

3.

A Pataki Gyűrű díj mindig a fent említett színházak elmúlt évadban bemutatott előadásaiban nyújtott legkiemelkedőbb színészi alakításáért jár.

A díj fő- és epizódszerepért egyaránt odaítélhető.

A díjat egy színész kapja, és nem megosztható.

Tisztelettel kérem a Főszerkesztő urat, hogy a fentieket az Aracs folyóirat következő számában megjelentetni szíveskedjék.

Baráti üdvözléssel,

Mezei Zoltán

a Pataki Gyűrű Direktóriumának
elnöke

Térdelő női akt, 1883 körül (a Szerb Matica Képtár tulajdona, Újvidék)

ARACS

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Alapító és kiadó: Aracs Társadalmi Szervezet, Szabadka

Elnök: dr. Gubás Jenő

Alapító főszerkesztő: Utasi Jenő

Felelős szerkesztő: dr. Vajda Gábor

Olvasószerkesztő, lektor: Gubás Ágota

Fedőlapterv: Gyurkovics Hunor

Számítógépes tördelés: Göncöl Róbert

Nyomda: Grafoprodukt Kft. Szabadka

Igazgató: Özveggy Károly

Szerkeszti a szerkesztőbizottság: Andróczky Csaba, Bata János, Cirkl Zsuzsanna, Gábrityné Molnár Irén, Gubás Ágota, Gubás Jenő, Gyurkovics Hunor, Matuska Márton, Tari István, Utasi Jenő, Vajda Gábor, Zsoldos Ferenc.

A megjelent írásokért szerzőik felelnek, és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

Egyes szám ára: 150 din,

évi előfizetés 600 dinár + postaköltség. Külföldi előfizetés a belföldinek a kétszerese.

Szerkesztőségi fogadóórák: **Hetente szerdán 8-tól 12 óráig** a szabadkai Városi Könyvtár földszinti olvasótermében.

A szerkesztőség címe: **Gradska Biblioteka – Városi Könyvtár, 24000 Subotica – Szabadka, Dušan cár u. 2.**

Telefon: 553-115. E-mail: aracs-ujtag@tippnet.co.yu, gvajda@suonline.net Tel.: 024/525-246.

Tel/fax: 024/542-069. Olvasható az interneten: www.aracs.org.yu

E számunk képzőművészeti anyagát az Eisenhut-kiállítás műveiből válogattuk.

A fedőlapon: Szent László üldözőbe veszi a kunt, 1898. (Szerb Matica Képtár tulajdona, Újvidék)

A hátlapon: A zentai csata, 1896. (Zombor, Városi Tanács díszterme) – alsó kép

A milleniumi díszmenetet megörökítő körkép egy részének színvázlata, 1897. (Szerb Matica Képtár, Újvidék) – felső kép

A Szerbiai Igazságügyi Minisztérium a 651-01-157/2001-08 szám alatt jegyezte be a folyóiratot.

HIBAIGAZÍTÁS

Szerkesztőségi közlemény

Az Aracs 2007. június 4-ei számában közölt **Vörös bál** című dráma a Magyar Kanizsai Udvari Kamarszínház 2002-es előadásának rendezőpéldánya. Ezt az adatot elmulasztottuk közölni. A szerző és az olvasó elnézését kérjük. **Németh Ákos** művének eredeti szerzői változata a Magyar Elektronikus Könyvtárban, illetve nyomtatásban a Színház folyóirat 1991-es évfolyamában érhető el.